Universitaire journalistiek tussen onafhankelijkheid en informatie-voorziening

Een geschiedenis van het *U-blad*

Kees Ribbens

Universitaire journalistiek tussen onafhankelijkheid en informatie-voorziening

Universitaire journalistiek tussen onafhankelijkheid en informatie-voorziening

Een geschiedenis van het *U-blad*

Kees Ribbens

UITGEVERIJ matrijs

Deze uitgave werd gemaakt in opdracht van de voormalige Stichting Utrechts Universiteitsblad, in samenwerking met het Onderzoekinstituut voor Geschiedenis en Cultuur, Universiteit Utrecht. De uitgave kwam mede tot stand met de steun van de Dienst Utrechts Universiteitsblad en van de Commissie Geschiedschrijving van de Universiteit Utrecht.

ISBN 90 5345 232 X

© 2003 Kees Ribbens, Onderzoekinstituut voor Geschiedenis en Cultuur, Universiteit Utrecht
p/a Stichting Matrijs, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze zonder voorafgaande toestemming van Uitgeverij Matrijs.

Inhoud

Onafhankelijk! **6**

Inleiding **8**

1 De academische informatiestroom gekanaliseerd, 1946-1972 **12**

Universitaire democratisering & De Uithof **52**

2 Een professionele hoofdredacteur aan het roer, 1972-1974 **68**

Autoriteiten & Emancipatie **90**

3 De affaire Kuipers. Een persorgaan in universitair spanningsveld, 1974-1975 **106**

Digitalisering & Sport **132**

4 Het *U-blad* in stichtingsvorm, 1976-1999 **144**

Zuid-Afrika **188**

Besluit **202**

Noten **207**
Noten van kaderteksten **220**

Register van personen **222**
Illustratieverantwoording **224**
Colofon **224**

Onafhankelijk!

In september 1999 is de Stichting Utrechts Universiteitsblad opgeheven. Het *U-blad* – spoedig nadien gesecondeerd door een website en het *U-magazine* – werd voortaan uitgegeven door de zelfstandige, universitaire dienst U-blad. Aan die switch is een lange voorbereiding voorafgegaan, met name om binnen de nieuwe constructie de journalistieke onafhankelijkheid te kunnen waarborgen.

De strijd om die onafhankelijkheid is een constante in de geschiedenis van de universiteitsbladen. Met de regelmaat van een varkenscyclus laaien de discussies op. De columnist die het veld moet ruimen; de verslaggever die zijn interview niet mag afdrukken; de hoofdredacteur die wordt gedwongen te rectificeren... Het zijn steeds weer terugkerende incidenten waarbij universiteitsbestuurders – met de hand aan de geldkraan – de grip op 'hun' media trachten te versterken. Die media op hun beurt verzetten zich daartegen te vuur en te zwaard, al dan niet met tussenkomst van redactieraden, stichtingsbesturen of de universiteitsraad.

Binnen de universitaire gemeenschap wordt overwegend gelaten gereageerd op dit soort kinnesinne. Een enkeling echter, spraakmakers veelal, kan zich erover opwinden. Ofwel over het regenteske optreden van de bestuurders, ofwel over de leidzame opstelling van de redacties. Het *U-blad* is 'braaf' geworden, zeggen zij dan. Ik zou eerder zeggen: het *U-blad* is professioneel geworden. De jonge honden met schrijfjeuk hebben plaats gemaakt voor serieuze journalisten, het academische debat heeft de in vitriool gedrenkte pen verdrongen. Er worden prioriteiten gesteld in berichtgeving in tegenstelling tot de hapsnapnieuwsgaring van enige decennia geleden; er wordt meer dan voorheen rekening gehouden met wat de lezers willen; er wordt gewerkt met communicatiestrategieën en de vormgevings- en beeldmogelijkheden worden optimaal benut.

Het lijkt erop dat op dit moment een nieuwe fase is aangebroken in die strijd om onafhankelijkheid. De explosieve toename van communicatie-uitingen überhaupt en dientengevolge van de concurrentie op dat gebied; de opkomst van een meer autonome bedrijfsjournalistiek (die dus niet opereert als *his master's voice*); het onstuitbare oprukken van de digitale communicatie; de behoefte aan een *corporate identity* binnen de massale instelling die een universiteit inmiddels is. Het zijn allemaal ontwikkelingen die bij sommigen de vraag opwerpen of redacties, ook die van het *U-blad*, mo-

menteel in een volgende fase van de varkenscyclus staan, of dat er iets meer fundamenteels aan de hand is?

Voor mij als hoofdredacteur is het antwoord op die vraag duidelijk: ook in deze tijd zal de universiteit en haar bevolking behoefte blijven hebben aan een goede interne communicatie, aan uitgebreide informatie en een breed gevoerd debat over universitaire kwesties, aan een neerslag van de medezeggenschap, aan ongecensureerde verhalen over wat studenten bezielt, wat bestuurders drijft en wat wetenschapsbeoefenaren beweegt. Het gaat, kortom, om het cement: het gevoel van betrokkenheid bij en verantwoordelijkheid voor de eigen instelling.

De redacties van universiteitsbladen spelen in het bereiken van deze doelstelling een grote rol, en het is mijn overtuiging dat 'onafhankelijke journalistiek' daarbij onontbeerlijk is. De *Werdegang* van circa dertig jaar *U-blad*, zoals in dit boek door Kees Ribbens zo fraai en met veel oog voor detail geschetst, maakt duidelijk dat de redactie haar onafhankelijke positie heeft moeten bevechten, dat het om een verworvenheid gaat die niet zo maar te grabbel gegooid kan worden. En let wel: het gaat op dit moment niet om een verworvenheid die het ons mogelijk maakt om de luis in de pels van onze alma mater te zijn, maar om eentje die het ons mogelijk maakt om op een professionele wijze een bijdrage te kunnen leveren aan de interne communicatie en cohesie.

Tot slot. Het is het laatste stichtingsbestuur geweest, onder aanvoering van de hoogleraar Oude Geschiedenis Heleen Sancisi-Weerdenburg, dat de organisatorische *Tapetenwechsel* heeft gerealiseerd. Met een onstuitbare strijdlust heeft dit bestuur zich ingezet voor behoud van de journalistieke onafhankelijkheid voor als het *U-blad* eenmaal een zelfstandige universitaire dienst zou zijn.

Als erfenis heeft het laatste stichtingsbestuur het *U-blad* deze geschiedschrijving nagelaten. Daarvoor dank aan Heleen, aan Pieter Broertjes, Ruut van Rossen, Aletta Huizenga, Bertien Collette, Jaap Huibers en Ton de Visser. Het blijkt een visionair besluit geweest te zijn, immers ingrediënt voor de discussie over de toekomst van het *U-blad*.

Als speciale dank voor haar geweldige inzet en inzicht willen redactie, auteur Kees Ribbens én het Onderzoekinstituut voor Geschiedenis en Cultuur dit boek graag opdragen ter nagedachtenis aan Heleen Sancisi-Weerdenburg.

Armand Heijnen
hoofdredacteur / directeur *U-blad*

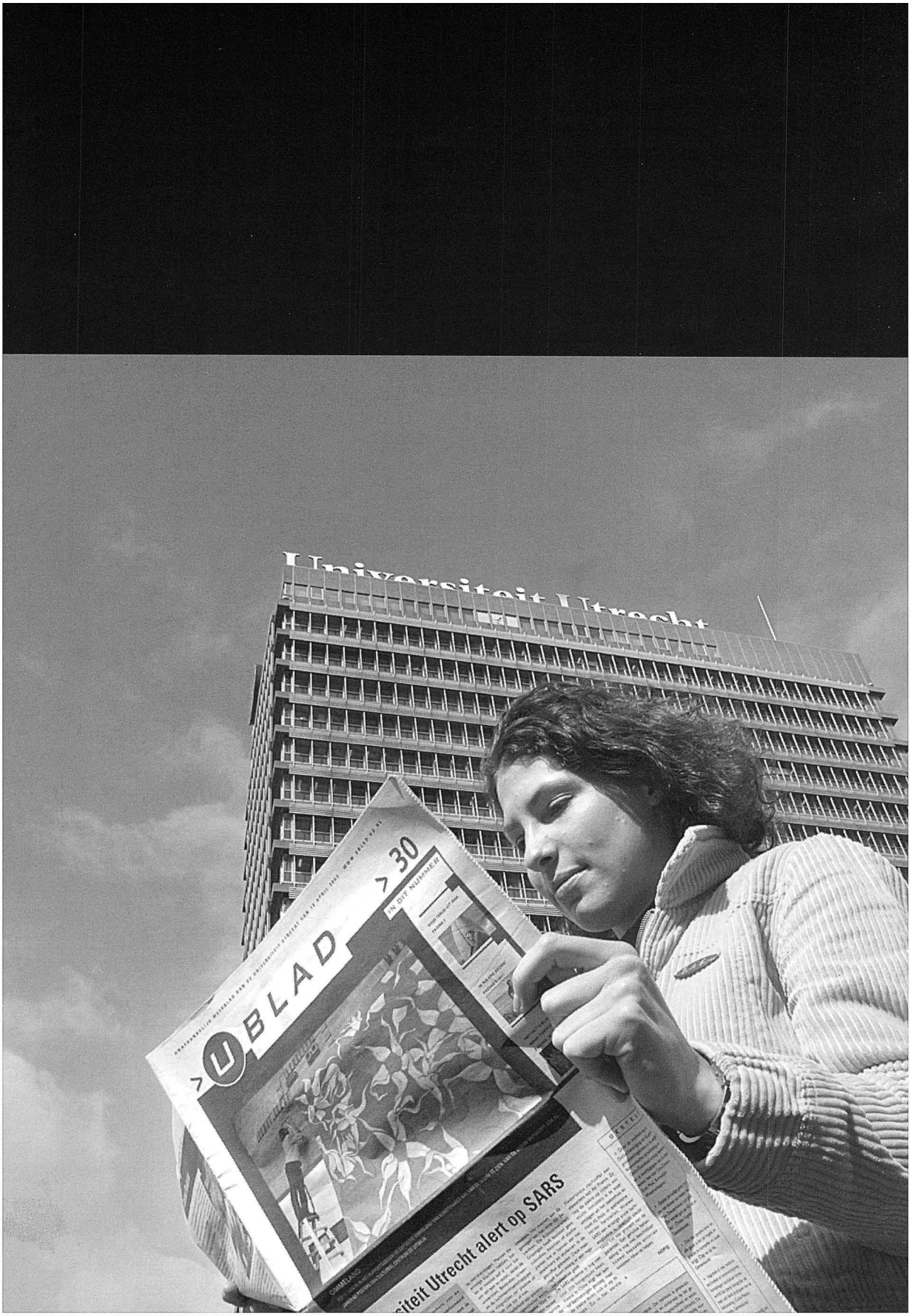
Universiteit Utrecht
>UBLAD
> 30
IN DIT NUMMER
Universiteit Utrecht alert op SARS

Inleiding

Historische studies over universiteitsbladen zijn zeldzaam. Dat geldt zeker voor de Nederlandse situatie. Van de vele universiteitsperiodieken die hier, veelal met een wekelijkse frequentie, verschenen en verschijnen is slechts in een enkel geval de geschiedenis geboekstaafd. Tot de schaarse uitzonderingen behoren het werk van Jos Dohmen, die aan de hand van de naoorlogse jaargangen van *Folia Civitatis* een beeld geeft van de ontwikkelingen aan de Universiteit van Amsterdam, en de recente studie van Freico-Jan Amberg en Maarten Post over het *Nijmeegs Universiteitsblad* dat in de jaren vijftig en zestig verscheen voor de plaatselijke academische gemeenschap. Wat Utrecht betreft kan slechts gewezen worden op de in 1991 verschenen publicatie die de 125-jarige ontwikkeling van het studentenweekblad *Vox Studiosorum* in kaart bracht.[1]

Het initiatief om de geschiedenis van het Utrechts universiteitsblad in beeld te brengen, vormde dan ook een welkome aanleiding om mij nader te verdiepen in een blad dat ik sinds enkele jaren aan het eind van elke week als doorsnee lezer consumeerde. De aan de afdeling Contractresearch van het Onderzoekinstituut voor Geschiedenis en Cultuur (OGC) verstrekte opdracht nam ik derhalve met plezier aan in september 2000.

Het onderzoek dat hieruit voortvloeide omvat de bestaansperiode van het wekelijks universiteitsblad vanaf de oprichting in 1969 tot aan de overgang van de Stichting Utrechts Universiteitsblad naar de Dienst U-blad in 1999. Centraal in deze studie staat het spanningsveld tussen journalistieke onafhankelijkheid en universitaire informatievoorziening. Deze steeds terugkerende thematiek roept de vraag op hoe het weekblad – belichaamd door de redactie en de begeleidende organisatiestructuur, variërend van redactieraad tot stichtingsbestuur – onder wisselende omstandigheden gestalte gaf aan de journalistieke wensen en de universitaire verwachtingen.

Informatie over de bestudeerde periode is grofweg afkomstig uit drie soorten bronnen. Allereerst verdient het archiefmateriaal vermelding. Een deel van deze bronnen is te vinden bij de huidige redactie van het *U-blad*, gevestigd op de Uithof. Bestudering hiervan leerde al snel dat het bewaren van historische documenten nooit tot de kerntaak van de redactie heeft behoord. De hier aanwezige stukken, die zowel betrekking hadden op de redactie als op de Stichting Utrechts Universiteitsblad, bleken dan ook incompleet te zijn. Armand Heijnen en Erik Hardeman, veteranen ter

redactie, toonden zich gelukkig bereidwillig om aanvullende documentatie te verschaffen, onder meer afkomstig uit het persoonlijk archief van oud-collega Hans van Laarhoven.[2] Daarnaast was er het archief van de universiteit waarop ik een beroep kon doen. Ik kreeg desgevraagd vrije toegang tot de zich hierin bevindende dossiers, voorzover deze betrekking hadden op de geschiedenis van het *U-blad*. Archivaris Maarten Tromp wees mij op behulpzame wijze de weg in deze belangrijke additionele documentatie. Met behulp hiervan kon de gang van zaken bij redactie en redactieraad, vooral met betrekking tot de eerste jaren, nauwkeuriger gereconstrueerd worden. Het ontbreken van nogal wat notulen van bijeenkomsten van zowel de redactieraad, opgevolgd door het stichtingsbestuur, als van de redactie bleef evenwel een gemis.

De tweede bronnensoort die mij ter beschikking stond, waren de leggers van het *U-blad*. Alle in de periode 1969-1999 verschenen jaargangen zijn van voor tot achter bestudeerd. Hoewel ik mijzelf voortdurend moest voorhouden dat ik het mij niet kon permitteren om alle lezenswaardige artikelen daadwerkelijk in hun geheel door te nemen, kostte dit deel van het onderzoek meer tijd dan wellicht wenselijk was. Saai was dit onderdeel van de werkzaamheden in elk geval niet. Dat gold evenzeer voor de derde en laatste bronnensoort, de *oral history* bestaande uit een beperkt aantal vraaggesprekken met de voormalige hoofdredacteuren Willem Kuipers, Bert Kieboom en Sander van Walsum en de huidige hoofdredacteur Armand Heijnen. Alle uit deze bronnen vergaarde informatie is verder aangevuld met literatuur, met name over de geschiedenis van de Utrechtse universiteit, die in het notenapparaat is terug te vinden.

In het eerste hoofdstuk wordt de voorgeschiedenis geschetst waarin de naoorlogse voorgangers van het *U-blad* de revue passeren, waarna de totstandkoming van het nieuwe weekblad wordt behandeld. Het daaropvolgende hoofdstuk biedt een beeld van de activiteiten van de eerste professionele hoofdredacteur die aan het roer van het jonge orgaan kwam te staan. Vervolgens wordt in het derde hoofdstuk nader ingegaan op de storm waarin het schip van de hoofdredacteur averij opliep. Na tussenkomst van enkele vertrouwenslieden, kon het universiteitsweekblad opnieuw proberen zijn koers te bepalen. De gekozen stichtingsconstructie die de onafhankelijkheid van de universitaire journalistiek moest waarborgen staat centraal in het vierde hoofdstuk. Daarin wordt de ontwikkeling van blad en redactie gevolgd tot de in 1999 bezegelde overgang naar de Dienst U-blad.

Dertig jaargangen *U-blad* leveren even zovele leggers op die een zeer gevarieerd beeld bieden van de leefwereld van iedereen die als student, medewerker, of anderszins betrokken was bij de Utrechtse universiteit. Een groot aantal onderwerpen uit deze leefwereld heeft in de afgelopen decennia een rol gespeeld in de verslaggeving van het blad. Om een indruk te geven van enkele relevante thema's van binnen en buiten de universiteit die mede het beeld van het blad bepaalden, wordt in vier intermezzo's, tussen de vier chronologische hoofdstukken, een keuze gepresenteerd van onderwerpen die met enige regelmaat opdoken in de be-

Commentaartekening van Niels Bongers, gepubliceerd in het *U-blad* van 13 maart 2003 naar aanleiding van een vertrouwensbreuk tussen het college van bestuur en de redactie over de journalistieke werkwijze.

richtgeving. Achtereenvolgens zal daarom – in willekeurige koppels – worden ingegaan op de journalistieke aandacht voor universitaire democratisering & de Uithof, autoriteiten & emancipatie, digitalisering & sport en, tot slot, de Utrechtse opstelling tegenover Zuid-Afrika. In aansluiting hierop wordt, verspreid over een tiental kaderteksten die her en der in het boek opduiken, nadere informatie geboden over uiteenlopende aspecten van het blad, zoals bepaalde rubrieken, medewerkers en kerstbijlagen.

Graag spreek ik mijn dank uit aan alle hierboven genoemde personen, wier medewerking ik zeer op prijs heb gesteld. Tevens wil ik mijn erkentelijkheid betuigen aan de leden van de begeleidingscommissie: Leen Dorsman, Maarten van Rossem, Joop Schippers en Sander van Walsum. Joost Dankers verdient dank voor de wijze waarop hij als baas en collega de werkzaamheden heeft begeleid. Karen Hendrikx heeft op zorgvuldige wijze belangrijk documentatiemateriaal bijeengebracht. Coen Wilders heeft zich als beeldredacteur op dankbare wijze verdienstelijk gemaakt om het eindresultaat visueel te veraangenamen. Ook allen die hem voorzien hebben van passend beeldmateriaal verdienen waardering. Mijn collega's van de afdeling Contractresearch verdienen tot slot eveneens een plaats in dit dankwoord voor de wijze waarop zij geregeld lieten blijken dat geschiedschrijving mensenwerk blijft.

1)

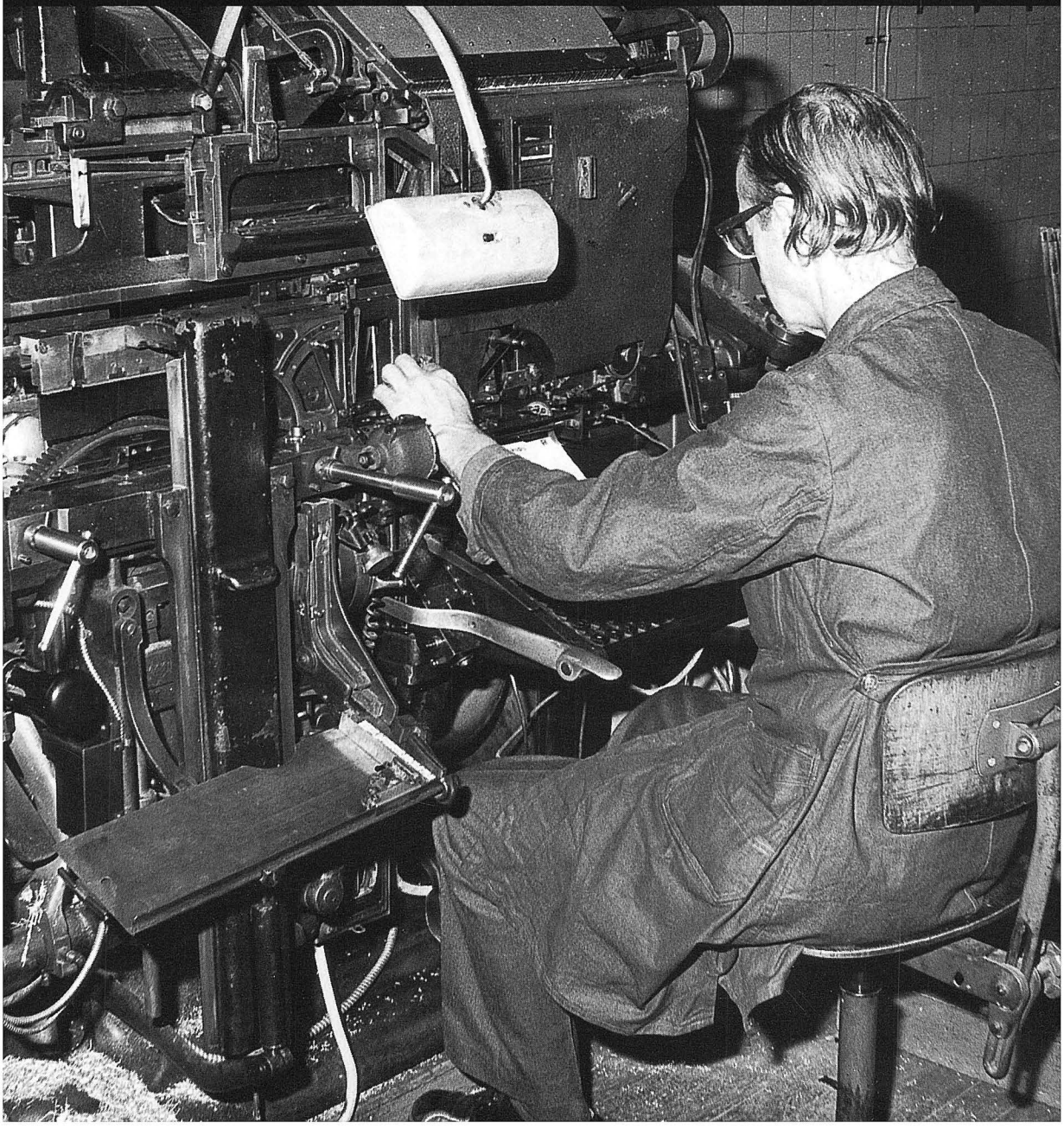

De academische informatiestroom gekanaliseerd, 1946–1972

Een universiteit behelst meer dan alleen onderzoek en onderwijs. Beide zaken zijn geen abstracties die in het luchtledige plaatsvinden. Onderzoek vereist niet alleen onderwerpen en vraagstellingen, maar ook uitvoerders. Evenals bij onderwijs gaat het hier om mensenwerk. Een universiteit is daarom niet in de laatste plaats een gemeenschap van mensen. De mate waarin betrokkenen zichzelf beschouwen als volwaardig lid of onderdeel van een dergelijke gemeenschap kan uiteraard variëren. Feit is echter dat het ideaal van een hechte universitaire gemeenschap, waar zowel student als hoogleraar zich onderdeel van wisten, eeuwenlang een innig gekoesterd element is geweest van de universitaire cultuur. Dit ideaal van de *civitas academica* werd veelal als vanzelfsprekend beschouwd. Het feit dat zelfbewuste intellectuelen, al dan niet in opleiding, verenigd waren in en rond een door de buitenwereld gerespecteerde instelling voor hoger onderwijs met een eigen taak, eigen tradities en eigen jargon, leek het bestaan van een dergelijk ideaal te onderstrepen.

Logo 'U' uit 1969.

Nieuwe logo 'U' uit 1970.

Dit beeld werd ook uitgedragen in tal van universitaire publicaties als jaarboeken en tijdschriften. In het universitaire milieu verschenen zowel strikt wetenschappelijke periodieken als studentenbladen die vaak lichter van toon waren en meerdere terreinen bestreken. In deze uiteenlopende publicaties bestond onder meer ruimte voor de verspreiding van nieuwe inzichten over uiteenlopende onderwerpen, intellectuele debatten en soms ook literaire pennenvruchten. Hoewel er zeker niet altijd sprake was van eensgezindheid – kritiek

op anderen en zelfkritiek waren in dergelijke publicaties niet uitzonderlijk – heerste er een duidelijk bewustzijn van het feit dat de vooralsnog in omvang overzichtelijke groep studenten en wetenschappers zich onderscheidde van andere onderdelen van de samenleving.

Sol Iustitiae

Het bestaan van universitaire media droeg, veelal bewust, verder bij aan de interne verspreiding van deze opvatting. Expliciet en impliciet werd het gemeenschapsidee vertolkt, zowel aan de uit 1636 stammende Utrechtse universiteit als elders in den lande. Toen op 19 januari 1946 het eerste nummer verscheen van het nieuwe universiteitsblad *Sol Iustitiae*, luidde de ondertitel dan ook *orgaan der Utrechtse universitaire gemeenschap*. Het weekblad dat acht maanden na de bevrijding het daglicht zag, en telkens op zaterdag werd gepubliceerd, was genoemd naar een illegaal studentenblad dat tijdens de Duitse bezetting was verschenen. Het was feitelijk de opvolger van het vooroorlogse *Utrechtsch faculteitenblad*. Dit supplement op het Utrechts studentenweekblad *Vox studiosorum* was vanaf 1933 tot 1942 uitgekomen als officieel orgaan van de zogeheten Faculteiten van het Utrechtsch Studenten Corps (USC). Doel hiervan was vooral om mededelingen voor studenten en docenten snel en accuraat te verspreiden.

Het verschil tussen het nieuwe *Sol Iustitiae* en het vooroorlogse blad was dat het naoorlogse orgaan niet uitsluitend mededelingen van de Rijksuniversiteit Utrecht (RUU) zou bevatten, maar ook artikelen, 'meningsuitingen, bestrijdingen'. De redactie streefde een brede basis na als teken van daadwerkelijke 'eendrachtige gelijkwaardige samenwerking [...] tussen alle leden onzer Universitaire Gemeenschap'. Daarmee werd niet alleen teruggegrepen op het aloude ideaal van de *civitas academica*, waarin de intellectuelen verenigd waren – of althans dienden te worden – 'die hun hoge roeping tegenover ons volk en onze wetenschap, onze cultuur begrijpen en die roeping in het besef van hun grote verantwoordelijkheid in eerlijke samenwerking willen verwezenlijken'.[1] Tevens werd daarmee aangehaakt bij de naoorlogse vernieuwingsdrang die, aangeduid als doorbraakgedachte, werd omhelsd door landgenoten die de als zwak en verwerpelijk beschouwde verdeeldheid van de verzuilde samenleving van vóór 1940 voorgoed achter zich wilden laten. Al spoedig zou evenwel blijken dat de gewenste doorbraak slechts door een politieke minderheid in Nederland daadwerkelijk werd ondersteund.

De samenwerking die de redactie van *Sol Iustitiae* voorstond, week aanzienlijk minder af van de tot dan toe betreden paden en bleef daardoor langer overeind. De redactie bestond uit vijf studenten die elk één van de plaatselijke studentenverenigingen (Utrechts Studenten Corps, Utrechtsche Vrouwelijke Studenten Vereeniging, Unitas, Veritas en Societas Studiosorum Reformatorum) vertegenwoordigden. Zij kregen gezelschap van de historicus prof. dr. P.C.A. Geyl als vertegenwoordiger van de Academische Senaat – de vergadering

Rechts: *Sol Iustitiae* was een blad voor de hele universitaire gemeenschap.

5e jaargang nr 12 / 15 november 1968

sol iustitiae

MEDEDELINGENBLAD VAN DE RIJKSUNIVERSITEIT - UTRECHT

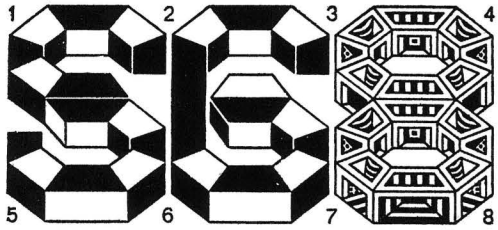

Het Studium Generale zet zijn kunstmanifestaties voort. Studenten en niet-studenten zijn welkom bij de manifestaties zelf, maar ook in het ontmoetingscentrum, Plompetorengracht 9. Het huis staat dagelijks open van 11.00 uur 's morgens tot 02.00 uur 's nachts.
Ga er eens heen om inlichtingen, om een plaatskaart voor een van de manifestaties of gewoon voor een goed glas wijn en een plateau Franse kaas. Alles is er mogelijk, ook discussies met kunstenaars uit binnen- en buitenland die aan de manifestaties meewerken. Er is ook een leestafel met tijdschriften, boeken en partituren.
Kom eens langs!

WEEKPROGRAMMA 16 — 23 NOVEMBER

BEELDENDE KUNST

De tentoonstelling van ENVIRONMENTS, die op 15 november geopend werd, blijft tot 6 januari in het Catharijne Convent, Lange Nieuwstraat 38 te bezichtigen, dagelijks van 10.00-17.00 uur. Dinsdags en donderdags ook van 20.00-22.00 uur.
Entre: *f* 1,50.
Electrische speelcatologus: *f* 5,50.

FOTOTENTOONSTELLING

In de filmzaal van het Informatiecentrum, Plompetorengracht 9' wordt tot 23 november een fototentoonstelling gehouden van het werk van Carla Wolff.
Geopend van 11.00 uur 's morgens tot 0.200 uur 's nachts.
Toegang gratis.

MUZIEK

Maandag 18 november - Geertekerk 20.15 uur:
Elektronisch concert in samenwerking met Combinatie van Utrechtse Muziekbelangen (Combi), Studio voor elektronische muziek van de R.U. te Utrecht en Contactorgaan Elektronische Muziek.
Programma:
Jaap Vink, Screen 7'30"/1968 (eerste uitvoering)
Han Rotteveel, Tibet blow 10'/1968 (eerst uitvoering)
Frits Weiland, Textuur 6'50"/1968 (eerste uitvoering)
Milan Stibilj, Rainbow 7'/1968 (eerste uitvoering)
Gottfried Michael König, Funktion Rot 21'/1968 (eerste uitvoering)
Entree: *f* 1,50.

Donderdag 21 november — Geertekerk 20.15 uur:

Muziektheater met muziek uit heden en verleden.
Uitvoering in samenwerking met Combi door de actrice Judy Winter, Hans Otto (piano, elektronisch orgel, regie en directie), Huub ten Hacken (orgel, elektronisch orgel en harmonium) en de Utrechtse Studenten Cantorij o.l.v. Jaap Hillen.

Judy Winter: Nolimetangere

Uitgevoerd worden werken van Christian Wolff (1934), Jacob Obrecht (1450-1505), Hans Otte (1926), Orlando Gibbons (1583-1625), Wolfgang Michael Mylius (1660-1712), Claude de Sermisy (1490-1562), Passereau (eerste helft 16e eeuw). Als laatste werk wordt uitgevoerd Nolimetangere van Hans Otte (voor een actrice, een pianist, film en klank / 1967).
Entree: *f* 1,50.

Zaterdag 23 november — Geertekerk 11.00-18.00 uur:

Muziekbezoekers zijn creatief.
Non-stop-optreden met discussies van ensembles van twee of meer personen met muziek van vóór 1750 of van ná 1925.
Entree gratis.

DANS

Dinsdag 19 november — Catharijne Convent 20.00 uur en 21.15 uur: Bewegingsgroep BEWTH o.l.v. Frits Vogels.
Programma: projecten van beeldende vormgeving in de aldaar tentoongestelde environments.
Nogmaals: loop eens aan bij het Informatiecentrum, Plompetorengracht 9, waar u — ook telefonisch: 030-18100 — kaarten kunt bestellen voor de verschillende manifestaties.

Kopij
Mededelingen (éénzijdig getypt) uiterlijk vrijdagmorgen 12.00 uur aan: Redactie Sol Iustitiae, kamer A 16, Kromme Nieuwe Gracht 29. Postbus 202.

Abonnementen
Wetensch. medewerkers en studenten van de R.U. gratis. Anderen *f* 2,— per jaar (te storten op girorek. 425267 t.n.v. Comptabele van de R.U. Utrecht) met vermelding van: abonn. Sol 1968-'69.

Adreswijziging
STUDENTEN UITSLUITEND SCHRIFTELIJK (S.V.P. BLOKLETTERS) MET VERMELDING VAN OUDE EN NIEUWE ADRES aan Bureau inschrijving studenten en informatie, Kamer A 25, Kromme Nieuwe Gracht 27, NIET-STUDENTEN, Kamer A 16, Kromme Nieuwe Gracht 29,

BIBLIOTHEEK DER

solaire
reflexen
no. 102/juli 1969

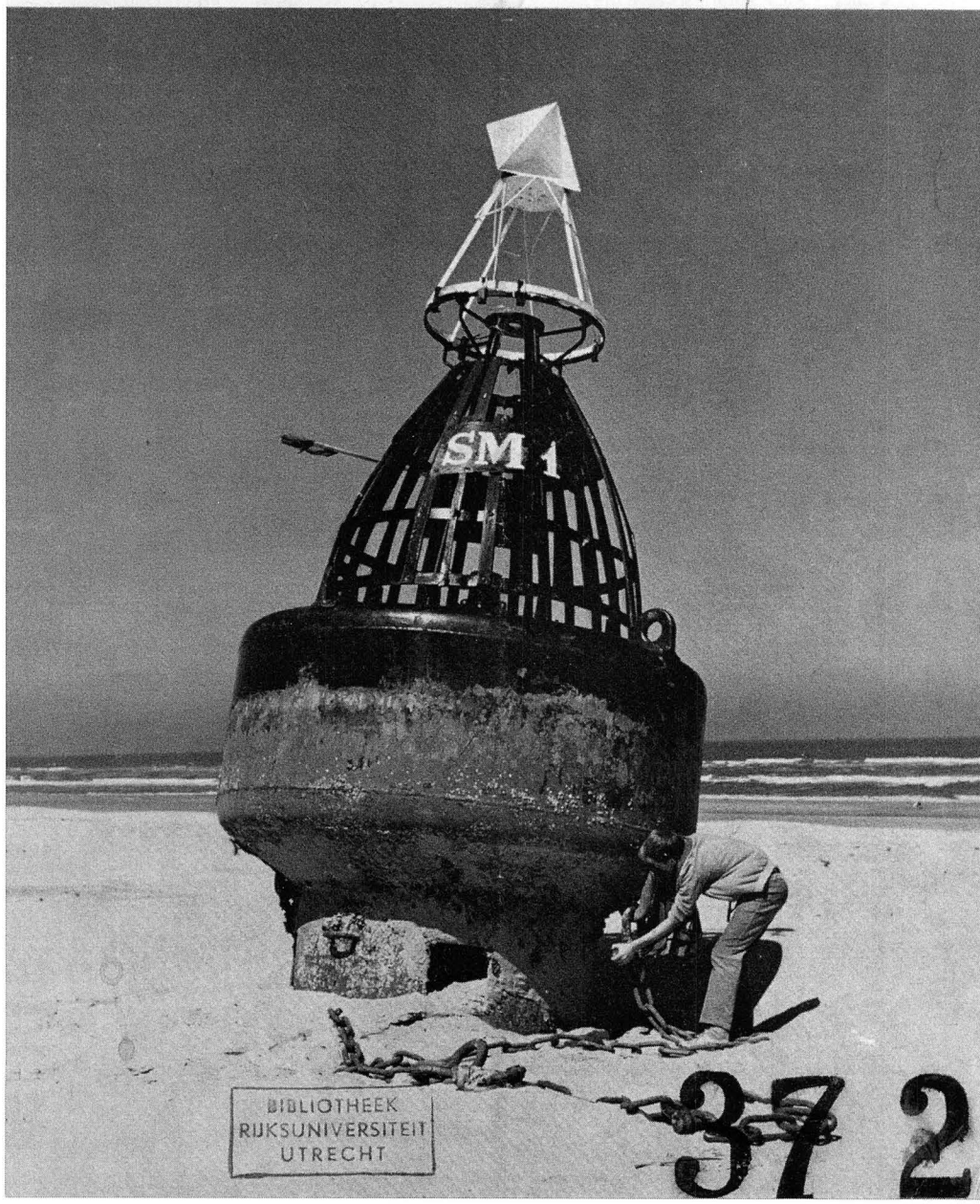

van hoogleraren – aangevuld met 'een der overige docenten' plus 'een der assistenten' (die waren verenigd in de assistentenvereniging Natura). De doelgroep van het jonge weekblad bestond uit studenten (die nagenoeg allen waren aangesloten bij de als faculteiten aangeduide verenigingen), hoogleraren en overige docenten.[2]

Het eerste nummer, dat vier pagina's omvatte, telde naast een tweetal artikelen waarin de nieuwe uitgave werd ingeleid en begroet, enkele algemene mededelingen en verslagen. Daarnaast waren specifieke faculteitsmededelingen opgenomen. Later dat jaar verschenen ook advertenties van verzekeringsmaatschappijen, dagbladen en repetitoren straf- en privaatrecht. De meeste artikelen hadden betrekking op universitaire aangelegenheden en bestonden onder meer uit verslagen van inaugurale redes, herdenkingen van overleden hoogleraren, maar ook uit gedachtewisselingen over de universitaire gemeenschap en indrukken van het Amerikaanse onderwijssysteem. Zo nu en dan verschenen ook meer algemene artikelen van actuele aard, bijvoorbeeld met betrekking tot de dekolonisatie van Nederlands-Indië.

Solaire Reflexen

Het universitaire orgaan bleek niet iedereen te bereiken die een dagelijkse band onderhield met de Rijksuniversiteit Utrecht. Vijf jaar na de start van het blad, toen de universiteit ruim 5200 studenten en 1100 medewerkers telde, viel in *Sol Iustitiae* te lezen dat het ideaal van de universitaire gemeenschap 'meer farce dan werkelijkheid' was – zoals ook de gewenste eensgezindheid in de Nederlandse samenleving op de verzuilde realiteit was afgeketst. Het weekblad zelf werd in de praktijk vooral beschouwd als een mededelingenblad voor studenten. Het academische gemeenschapsgevoel ging namelijk grotendeels voorbij aan het toenemend aantal personen binnen de universiteit dat noch als student, noch als wetenschapper actief was, maar niettemin een belangrijke ondersteunende rol vervulde bij de verwezenlijking van onderwijs en onderzoek. Om ook deze groep te voorzien van de noodzakelijke informatie werd in 1954 op initiatief van het College van Curatoren – het centrale bestuursorgaan – een nieuw orgaan in het leven geroepen onder de naam *Solaire Reflexen*. Een vijfkoppige redactie riep de lezers op te reageren en bij te dragen aan dit nieuwe tijdschrift.[3]

Dit aanvankelijk tweemaandelijks verschijnende *Orgaan voor het technisch, administratief en overig personeel der Rijksuniversiteit te Utrecht* ging van start in juli 1954. Met dit initiatief wilde het universiteitsbestuur voorkomen dat met het in de 'laatste tientallen jaren' sterk vermeerderde personeel een uitsluitend administratieve band ontstond.[4] Uit het opzetten van een afzonderlijk (aanvankelijk gestencild) tijdschrift voor deze groep viel niettemin af te leiden dat het ideaal van de *civitas academica* blijkbaar nauwelijks van toepassing werd geacht op de lezers van het nieuwe orgaan. In een 'Ten geleide' sprak de secretaris van

Links: Met het verschijnen van *Solaire Reflexen* verbrokkelde de academische informatiestroom.

het College van Curatoren, mr. J.H. des Tombe, zelfs over een gevoel van saamhorigheid dat, in vergelijking met het personeel van een regulier bedrijf, enigszins zou ontbreken bij de (vermeende) lezers omdat deze, mede als gevolg van de naoorlogse groei van het aantal afzonderlijke instituten zoals Criminologie en Theologie, verspreid waren over een groot aantal grotere en kleinere gebouwen in Utrecht. Of dat voor de hoger geschoolde gebruikers van diezelfde ruimtes niet evenzeer een probleem was, liet de universiteitsbestuurder buiten beschouwing. In elk geval benadrukte hij dat *Solaire Reflexen* het saamhorigheidsbesef wilde versterken.'[5]

Het eerste nummer telde veertien bladzijden en bevatte onder meer artikelen over 'Universiteit en techniek', over muziekgeschiedenis en over het karakter van de stad. Ook was een aankondiging opgenomen over de vierjarige amanuensiscursus van de afdeling Utrecht van de Bond van Hoger Onderwijs Personeel, evenals een oproep voor het oprichten van een leeskring. Het nummer werd afgesloten met een vragenrubriek, waarin de kwestie aan de orde werd gesteld of het juist was 'dat men van veel vlees eten rheumatiek kan krijgen?' Het bleek – ongetwijfeld tot opluchting van de lezers – om een, overigens veelvoorkomend, misverstand te gaan. Voorts waren enkele illustraties opgenomen. Latere nummers vermeldden ook de namen van nieuw benoemde personeelsleden en van vertrekkende medewerkers. Met dit alles probeerde de redactie 'weer te geven wat er leeft in onze Universiteit onder dit deel van het personeel.'[6] Inhoudelijk bleef het blad een ietwat timide indruk wekken, met artikelen over de opleidingsmogelijkheden tot analist, over het personeelsfonds en over administratie in het algemeen. Bijdragen over plastics en contactlenzen oogden iets interessanter.

Het wekelijkse orgaan *Sol Iustitiae* bleef daarnaast voortbestaan als *weekblad der Utrechtse universitaire gemeenschap*. Begin jaren zestig bestond het blad, dat inmiddels werd uitgegeven door een gelijknamige stichting Sol Iustitiae, doorgaans uit nummers van zes of acht pagina's. Het bevatte goed geschreven artikelen, universitaire mededelingen en uiteenlopende advertenties van onder meer dansscholen, banken, verzekeringsbedrijven en dagbladen. De redactie bestond uit niet minder dan elf personen, waaronder 'senaatsvertegenwoordiger' dr. F. P. Jonker.

> De oudste rubrieken

In de ruim dertig jaargangen van het *U-blad* stond steeds het Utrechtse universitaire bestaan centraal. De wijze waarop week in week uit getracht werd studenten en medewerkers een beeld te geven van de vele gebeurtenissen en ontwikkelingen, varieerde evenwel tijdens deze decennia. Dat was niet alleen afhankelijk van de onderwerpen die door hun actuele en belangwekkend geachte karakter hoog op de agenda terechtkwamen. Het hing evenzeer af van de benadering van de redactie, die een eigen zienswijze en eigen voorkeuren tentoonspreidde. Dat leidde van tijd tot tijd, mede onder invloed van een wisselende redactiesamenstelling en nieuwe ideeën en taakop-

vattingen, tot een enigszins bijgestelde aanpak. Dit kwam met name tot uiting in soms zeer karakteristieke rubrieken. Deze doken gedurende korte of langere tijd regelmatig op in de kolommen als aanvulling op de reguliere berichtgeving en het uit praktische aankondigingen samengestelde mededelingengedeelte (die samen de kern van het blad vormden).

Een van de oudste als zodanig herkenbare rubrieken verscheen in de eerste jaargang 1969-1970 onder de naam 'Re(f)lex' en was, zoals de naam al aangaf, gericht op ontspanning en reflectie. In de tweede jaargang, die gedrukt werd op een groter papierformaat, werd het aantal vaste elementen in het blad voorzichtig vergroot. Zo verschenen bij aanvang van het academisch jaar 1970–1971 de eerste advertenties, afkomstig van de toen nog apart opererende boekhandels Broese en Wristers, enkele nummers later gevolgd door de eerste particuliere advertenties, de bekende 'Ukjes'. Een vernieuwing in het redactionele gedeelte was een column van universiteitsvoorlichter Anne van der Meiden die zijn licht liet schijnen over actuele universitaire kwesties. Zijn rubriek hield het vol tot 1973, wat langer was dan de rubriek '"U" for you', die al na enkele maanden verdween. Die was bestemd voor een kleine doelgroep internationale gasten en bestond uit enkele foto's met Engelstalige bijschriften.[1]

De jaargang die in augustus 1972 van start ging bevatte de rubrieken 'Agenda', 'Vergaderen' en 'Promoties' plus berichten inzake 'Medewerkers', 'Studenten' en 'Faculteiten'. Dit alles werd aangevuld met de vacatures en de 'Ukjes'. In de rubriek 'Afzender' werd, passend binnen het nagestreefde democratische karakter, ruimte geboden voor ingezonden brieven. Voorts verscheen geregeld een persoonlijke column van de nieuwe hoofdredacteur Willem Kuipers – hij behield dit podium tot korte tijd na zijn vertrek – die daarnaast ook zijn redactionele visie tentoonspreidde onder de voorlopige benaming 'U-commentaar'.

De vierde jaargang bracht de nieuwkomer 'Woordenwoordenwoorden'. Onder deze relativerende naam werden artikelen in uiteenlopende tijdschriften gerecenseerd. Interviews verschenen onder de heldere aanduiding '"U"-gesprek'. In de daaropvolgende jaargang trof de lezer bovendien enkele nieuwe rubrieken aan. 'Verdwijnt' toonde foto's van objecten die in het door stedelijke vernieuwingsplannen geplaagde Utrecht hun langste tijd hadden

Sierlijke rubrieklogo's uit de jaren zeventig.

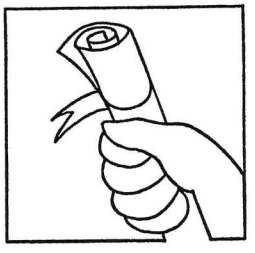

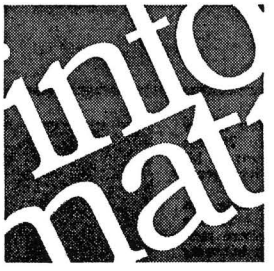

gehad, 'Kond' bood onderdak aan 'aankondigingen, afkondigingen en in beperkte mate verkondigingen', terwijl de achterpagina korte berichten bevatte onder de noemer 'Nieuwsnieuwsnieuws'. Een drietal U-raadsleden kreeg bovendien op onregelmatige basis ruimte voor een persoonlijke column over hun opvattingen en ervaringen.

Nadat het recenseren van tijdschriftartikelen al spoedig was verlaten, werden in 'Drukwerk' en vervolgens in 'Uitgelezen' wel nog boeken besproken. Exposities en andere culturele bezienswaardigheden werden vanaf augustus 1975 aangekondigd in 'Kijk', terwijl 'Persoonlijk' zicht bood op de carrièrestappen van Utrechtse wetenschappers en bestuurders. Films werden besproken onder de laatdunkende aanduiding 'Ziemaar' (waarin 'Kijk' en 'Kond' later zouden opgaan). Aanmerkelijk serieuzer van aard was de in 1975 opduikende 'Kolom' van E.A.B. Kerstiërs over welzijnsproblematiek onder studenten.[2]

Aardig was de rubriek 'Kommer en kwel', van start gaand in augustus 1977, die werd gepresenteerd als een academische 'Lieve Lita' voor al het 'leed aan de basis'. Problemen konden per (anoniem te publiceren) brief worden gericht aan het Informatiecentrum Studentenzaken. Medewerkers werden vanaf januari 1979 geportretteerd in de rubriek 'Van 8 tot 5'. Ruim tien jaar later dook die serie opnieuw op, zij het onder invloed van arbeidstijdverkorting omgedoopt tot 'Negen tot 5'.[3]

Spanningen

De brede basis van het blad, bestaande uit hoogleraren, stafleden en studenten, kwam in de jaren zestig onder spanning te staan. Dat had enerzijds te maken met het uitgangspunt dat het blad voortdurend uiting diende te geven aan de academische gemeenschapszin, waardoor tal van gevoeligheden ontzien moesten worden. Anderzijds bestond enige spanning 'tussen het studentengedeelte van de redactie (dat het blad grotendeels volschreef) en de vertegenwoordigers van de Senaat (die hen in het oog moesten houden)'.[7] De samenwerking leidde in de eerste helft van de jaren zestig tot onvrede aan de zijde van de studenten. Enkele artikelen die in 1962 verschenen over de kwestie Nieuw-Guinea, het laatste koloniale restant van het voormalig Nederlands-Indië, brachten binnen de Utrechtse universiteit uiteenlopende opvattingen aan het licht over wat en wel niet voor publicatie in het weekblad geschikt werd geacht. Nadat op 19 september een pleidooi was verschenen waarin de regering werd opgeroepen om de overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië niet uit te sluiten, richtten zeven hoogleraren een open brief aan de redactie. Zij maakten bezwaar tegen herhaaldelijk gepubliceerde 'politieke stukken van een zeer bepaalde tendens' over onder meer Nieuw-Guinea, de NAVO en Afrika. Een universiteitsorgaan diende volgens hen vrij te blijven van 'een uitgesproken politieke instelling, welke dan ook'. Over de opvattingen omtrent universitaire journalistieke en informatievoorziening bleek, niet voor het laatst, verdeeldheid te bestaan. In een commentaar liet hoofdredacteur P.N. Haafkens weinig heel van deze kritiek. Hij benadrukte dat het blad immers ook een platformfunctie had waar ieder lid van de universiteitsgemeenschap zijn mening kon verkondigen

over zaken die relevant waren voor deze gemeenschap. Hoogleraren maakten hier nauwelijks gebruik van en zouden de voorkeur geven aan betaalde bijdragen aan andere bladen. De professoren uit de menswetenschappen die nu verontwaardigd 'napruttelden' leken bovendien, aldus Haafkens, te vergeten dat de werkelijkheid niet voor één interpretatie vatbaar was. Dat zij zich nu opwierpen als 'zieners' inzake de taboes van politiek en religie vond de hoofdredacteur ronduit belachelijk. Daarop liet de Senaat aan de redactie weten 'dat wanneer er over politiek en religie gesproken wordt, de aangesneden onderwerpen van verschillende kanten belicht zullen worden en kwetsende uitlatingen achterwege zullen worden gelaten, en dat kritiek op personen op waardige wijze dient te geschieden'. De discussie werd daarop voortgezet in het weekblad. De uiteenlopende opvattingen die binnen de universiteit bestonden over de toekomst van Nieuw-Guinea konden evenwel niet nader tot elkaar gebracht worden, zoals bleek uit een daaropvolgende stroom aan bijdragen. Medio oktober 1962 besloot de redactie daarom de discussie over het onderwerp te beëindigen.[8]

De rust keerde slechts voor korte tijd terug. In maart 1963 ontstond opnieuw opschudding. Aanleiding was een artikel van redacteur A. Verkroos waarin een anonieme (en naar later zou blijken: fictieve) student werd geïnterviewd. Het interview gaf een weinig verheffend beeld van het studentenleven en viel bovendien op door het gebruik van schuttingtaal als 'gelul' en 'verneukerij' terwijl een genoemde redacteur als 'een zak' werd aangeduid. Dat leidde tot enkele verontwaardigde reacties die een week later in het blad verschenen. Hierin werd geklaagd over 'vunzige resultaten' van dergelijke journalistiek, puberaal taalgebruik van 'degenererende figuren' en 'onversneden vuilbekkerij'. Eindredacteur W. van Mulsen toonde zich geenszins onder de indruk van de reacties. In een commentaar op de voorpagina betitelde hij de reacties op het zijns inziens choquerend bedoelde interview als 'dom en potsierlijk'. Die opstelling bleek niet gewaardeerd te worden waardoor Van Mulsen zich na enige tijd genoodzaakt zag af te treden. Ook Verkroos trad terug, terwijl de zaak verergerd werd door nieuwe aandacht voor de kwestie in de NRC. Hierdoor raakten de emoties, met name onder hoogleraren, verder op drift. Tijdens een Senaatsvergadering in juni 1963 werd zelfs een voorstel tot boedelscheiding ingediend, zodat de inbreng van de professoren bij het blad min of meer afgescheiden zou worden van de overige onderdelen, maar dat werd uiteindelijk afgewezen. De handhaving van *Sol* als blad van de gehele universitaire gemeenschap was echter geen vanzelfsprekendheid meer.[9] Vooruitlopend op het studentenprotest dat eind jaren zestig tot de buitenwereld doordrong, kozen studenten in toenemende mate voor een onafhankelijke opstelling.

Trophonios

Ook aan de zijde van de studenten bestond toenemend onbehagen over de samenwerking met hoogleraren en stafleden. Dit leidde in 1964 tot grote onvrede binnen de Utrechtse Studenten

Faculteiten (USF), een samenwerkingsverband van het USC met enkele andere gezelligheidsverenigingen dat sinds kort als een onafhankelijke vereniging functioneerde (en zou uitgroeien tot een bloeiende studentenvakbond). De onvrede nam zelfs zodanige vormen aan dat de grondraad, het vertegenwoordigend orgaan van de USF, eind april 1964 het besluit nam om zich terug te trekken uit de stichting Sol Iustitiae. Het collectieve abonnement dat de USF-leden tot dan toe op het blad hadden gehad, werd opgezegd. Hoewel er besprekingen tussen de USF-commissie Pers en Voorlichting, het stichtingsbestuur van Sol Iustitiae en rector magnificus prof. dr. H. Freudenthal aan dit besluit waren voorafgegaan, was de stichting niet bij machte geweest om alle facties binnenboord te houden. Het plan van de studenten was nu om een nieuwe stichting op te zetten die een onafhankelijk studentenblad zou uitgegeven, waar de grondraad telkens een collectief abonnement voor een jaar op zou nemen. Noch de secretaris van de universiteit, noch het hoofd van het bureau Studentenbelangen leken ernstige bezwaren te maken tegen deze nieuwe aftakking van de informatiestroom. Uiteindelijk verscheen op 12 september 1964 het eerste nummer van het studententijdschrift *Trophonios*, waarvan de redactie geheel uit studenten bestond. Behalve vier redactionele pagina's telde het nieuwe blad onder meer een pagina voor mededelingen van grondraad en studentenverenigingen, een halve pagina met achtergrondartikelen van de grondraad en twee advertentiepagina's.[10] Met de verschijning van het eigen studentenblad in een tijd waarin de Utrechtse universiteit in omvang toenam, leek een einde te komen aan een, ondanks verschillende incidenten, weinig dynamische periode in het bestaan van de Utrechtse academie.

Voor het idee van een onafhankelijk studentenblad bestond overigens enig begrip bij de conventsraad, het vertegenwoordigend orgaan van de wetenschappelijke staf. Op deze wijze zouden immers degenen die het grootste deel van het blad volschreven, ontsnappen aan de betutteling. Gevreesd werd echter dat het inruilen van de gemeenschapsgedachte voor het onafhankelijkheidsideaal zou resulteren in 'vederlichte openheid' en 'hoogleraartje grijpen'.[11] *Sol Iustitiae* redacteur K. van Acker, die van mening was dat studenten zich niet als kopschuwe pubers moesten gedragen en dat hoogleraren schrijvende studenten niet als bengels moesten beschouwen, toonde zich evenmin ingenomen met het zijns inziens onbekookte besluit: 'Het zijn dit soort wanhoopsingrepen die de universiteit steeds meer doen afglijden in de richting van een grootbedrijf, waar men wederzijds zijn verplichtingen vervult, maar er zich voor het overige bij heeft neergelegd, dat men elkaar niets te zeggen heeft.' Zijn hoofdredacteur J.K. Oosthoek leek de scheiding als onvermijdelijk te beschouwen. Hij toonde weinig vertrouwen in eventuele nieuwe pogingen een gezamenlijk blad op te zetten; dat zou slechts leiden tot 'een blad dat qua inhoud de grootste gemene deler is van de opinie aan een gemassificeerde universiteit. Een blad dat niets anders te zeggen heeft dan dat het bij ons allemaal zo mooi en zo fijn is'. Volgens hem was een universiteitsblad 'nu eenmaal een minder geschikt medium voor het schermutselend posi-

tie kiezen in voorlopige stellingen' aangezien die strijd dikwijls te persoonlijk zou zijn.[12]

Dit alles vormde voor de redactie van *Sol Iustitiae* reden zich te bezinnen op de vraag hoe de mededelingen en andere berichten in de toekomst verspreid moesten worden. Voortzetting van het blad was aanvankelijk geen vanzelfsprekendheid. Er werd namelijk ook gedacht aan gestencilde bulletins die op prikborden van de instituten konden worden gehangen en zelfs aan het kopen van advertentieruimte in het nieuwe studentenblad.[13] Senaat en Stafconvent, die niet gelukkig waren met de gang van zaken, bleven echter vasthouden aan de uitgave van een weekblad met mededelingen van de universiteit die alle leden van de universitaire gemeenschap dienden te bereiken. Onder de oude titel *Sol Iustitiae* verscheen in september 1964 eenvoudigweg een nieuwe 'eerste' jaargang. Wel was de ondertitel veranderd; het '*orgaan der Utrechtse universitaire gemeenschap*' was vervangen door het minder pretentieuze en meer institutioneel georiënteerde '*weekblad van de universiteit Utrecht*'. In de inleiding van de nieuwe jaargang werd *Trophonios* een goede toekomst gewenst maar werd er tevens op gewezen dat *Sol Iustitiae*, naast de zakelijke berichten en de korte uiteenzettingen omtrent wetenschap en onderwijs, bleef openstaan voor mededelingen van studenten en studentenorganisaties.[14]

Behalve een agenda en algemene berichten over onder meer promoties, ora-

Tijdens de introductie van 1976 wordt het studentenblad *Trophonios* uitgedeeld.

's gu. 2203

troof

artibus en de telegraaf
hertzberger uitgespeeld
rechts voor z'n raap
atheneum verlinkt
bonset opnieuw belazerd

troof nummer 1 18 september 1970

vol 7 1970/71 nummer 1 Tsgu 2203

DIT PAND MAG NIET LEEG BLIJVEN STAAN

zwart wo

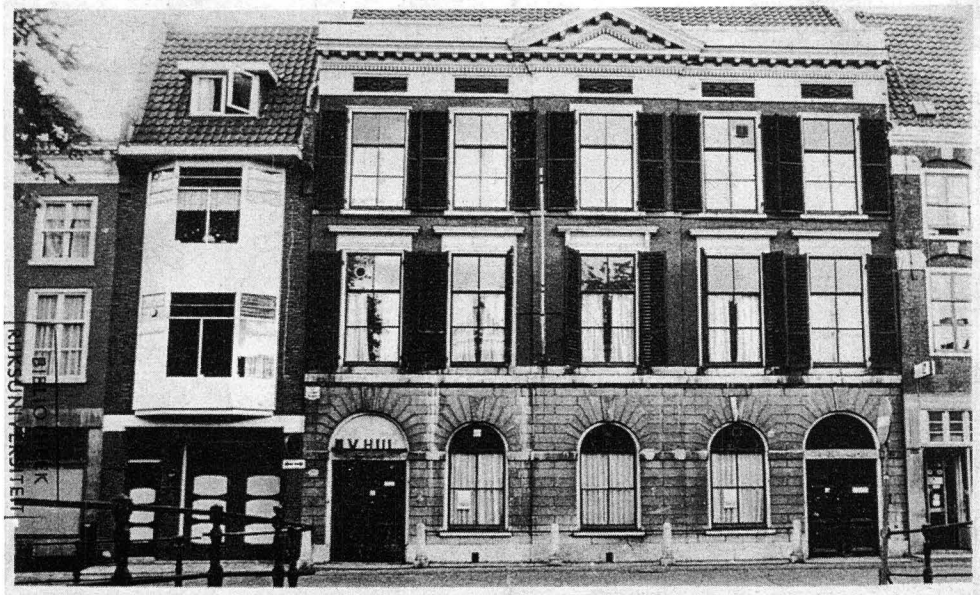

Sinds enkele dagen staat dit kapitale pand in het hartje van Utrecht leeg en ongebruikt. Het NV-Huis, ooit eigendom van de Nederlandse Bond van Vervoerspersoneel en sinds 1968 eigendom van de gemeente, is ontruimd omdat de NBV in een nieuw kantoor aan de Talmalaan zit.

Dat betekent, dat een pand met een magnifieke akkomodatie (o.a. een zaal voor 900 personen, een restaurant, woonruimten, een werfkelder en een tuingebouw, zonder bestemming aan de Oude Gracht staat te staan.

Verleden jaar is wel druk over de bestemming gediskussieerd. Het conservatorium wilde er een poosje in (wegens ruimtegebrek) tot de nieuwbouw gereed is, maar het bleek veel te weinig geluiddicht voor muzieklessen.

Het Kasieno, dat binnenkort afgebroken wordt, zoekt een nieuwe ruimte. En daarvoor zou de grote zaal geschikt zijn. Dan kampt de werkgemeenschap Artibus met groot ruimtegebrek. Het NV-Huis biedt ruimte voldoende. Ook de groep ontevreden conservatorium-studenten zouden er best iets kunnen beginnen en de kabouters zouden er eventueel ook nog wel bij kunnen.

Het zou een uniek centrum van anti-autoritaire, anti-kapitalistiese en andere anti-aktiviteiten in Utrecht kunnen worden. Waarom wijst de gemeente het eigenlijk niet toe? Of moet het gewoon even gekraakt worden?.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

ties, benoemingen en beurzen, bevatte *Sol Iustitiae* een faculteitsgewijze opsomming van aankondigingen en dergelijke. Zo nu en dan verschenen er meer uitvoerige berichten, bijvoorbeeld over de rijksstudietoelagen, de bestuursvorm van de RUU of, in januari 1965, bij het overlijden van Winston Churchill. Het wekelijks verschijnende orgaan omvatte veelal slechts twee tot vier bladzijden. Vanaf 1965 bevatte het ook kleine advertenties van uiteenlopende aard. Daarin werden gegadigden gezocht voor autorijlessen van rijschool Domstad en geïnteresseerde natuurkundigen die wilden deelnemen aan de Belgisch-Nederlandse Zuidpool-expeditie in december 1965. Foto's werden slechts bij wijze van uitzondering opgenomen. Meer dan een mededelingenbulletin was het blad, dat werd verzorgd door het aan de Kromme Nieuwegracht 29 gevestigde bureau Voorlichting van de universiteit, feitelijk niet. Het deed allemaal nogal braaf aan. Zo opende een van de eerste nummers in de tweede jaargang met een foto van eerstejaars studente Italiaanse taal- en letterkunde Sabine Vogelaar die werd gefeliciteerd als de 10.000ste student aan de RUU.[15]

De inhoud van *Trophonios* vormde voor de (overigens geheel anoniem blijvende) redactie van *Sol Iustitiae* niet meer dan een van de vele informatiebronnen waaruit indien nodig werd geput. Slechts een enkele keer werd de lezer van *Sol* herinnerd aan het bestaan van *Trophonios*. Zo verscheen in december 1967 zowaar een 'rectificatie' op een enkele dagen daarvoor in *Trophonios* verschenen mededeling. Daarin was abusievelijk gemeld dat een bepaalde Russische microscoop officieel zou zijn goedgekeurd voor gebruik in het Botanisch Laboratorium. Overigens was het niet zo dat de USF *Sol Iustitiae* geheel negeerde. Ook in de *Sol* verschenen bijvoorbeeld oproepen om deel te nemen aan de verkiezingen van de Utrechtse Studenten Faculteiten evenals een toelichting op een aangekondigde contributieverhoging van de USF (onder meer vanwege de fors gestegen 'otonome' kosten).[16]

Erg ongewoon was het in academisch Nederland trouwens niet dat er verschillende bladen voor verschillende doelgroepen verschenen. Een in 1964 gemaakte inventarisatie toont aan dat er weinig eenheid bestond in het uitgeven van universitaire periodieken. Behalve de landelijke studentenbladen *Demokrater* en *Student*, die respectievelijk tweewekelijks en maandelijks verschenen in samenwerking met de Nederlandse Studenten Raad, bestond een wirwar aan lokale uitgaven. Het *Leids Universiteits Blad* verscheen bijvoorbeeld bij wekelijkse toerbeurt met een studentennummer en een docentennummer met elk een eigen redactie, een constructie die enigszins vergelijkbaar was met het in Nijmegen gehanteerde model. Bovendien ontving het niet-wetenschappelijk personeel in Leiden een eigen mededelingenblad. In Groningen waren de zaken gesplitst in een officieel blad voor personeel en staf en een onafhankelijk studentenblad. De Amsterdamse Gemeente Universiteit (de latere Universiteit van Amsterdam) kende het gemeenschappelijke weekblad *Folia Civitatis*

Links: Het onafhankelijke *Trophonios*, alias *Troof*, vertolkte de stem van de Utrechtse student.

voor bestuur, staf en studenten, terwijl daarnaast het polemische studentenweekblad *Propria Cures* bestond. Aan de Vrije Universiteit ontvingen alle wetenschappers en studenten een wekelijks mededelingenblad, terwijl voorts nog een studentenblad verscheen. In Delft was het maandblad *TH-Mededelingen* bestemd voor het hele personeel, gepensioneerden en relaties. In het studentenweekblad *Het Orakel* werden tegen betaling officiële mededelingen van de Technische Hogeschool opgenomen.[17]

Naast *Trophonios* en *Sol Iustiatiae* verscheen in Utrecht ook nog steeds een afzonderlijk personeelsblad. Het aanvankelijk zo bescheiden uitziende blad *Solaire Reflexen*, dat inmiddels was voorzien van de ondertitel '*Maandblad voor de medewerkers van de Rijksuniversiteit te Utrecht*', oogde halverwege de jaren zestig aanzienlijk professioneler. Het gebruikte papier, doorgaans twaalf tot twintig pagina's per aflevering, was glad en glimmend en op het omslag stond telkens een fraaie foto in zwart-wit. Eens per jaar verscheen een beknopte terugblik op het afgelopen academisch jaar met een overzicht van verleende en behaalde eredoctoraten, aanvaarde leerstoelen, personeelsjubilea, de nieuwbouwplannen in de Uithof en belangrijke congressen. Het blad bevatte doorgaans artikelen en bijdragen van zeer uiteenlopende aard. Daartoe behoorden de dienstregeling van de bussen voor het RUU-personeel van het centraal station naar de Uithof, mededelingen van de afdeling Personeelszaken en een oproep om geld bij te dragen voor de aanschaf van boeken voor de 'door de oorlogsomstandigheden in zijn wederopbouw en uitbouw belemmerde' universiteit van de Vietnamese hoofdstad Hanoi. Ook verscheen een 'Aanvulling op rondschrijven dienstkleding' met mededelingen over de draagtijd van hemden, een verslag van de opleiding tot hoefsmid op de smederij die naar de Uithof ging verhuizen plus een artikel over 'Academisch tuchtrecht anno 1968'. De qua aantallen studenten en medewerkers steeds verder uitdijende universiteit, waarvoor het blad in het leven was geroepen, vormde geregeld onderwerp voor uiteenlopende artikelen. In de terugblik die de vertrekkende rector magnificus prof. dr. A.R. Hulst in september 1967 publiceerde in *Solaire Reflexen* omschreef hij het hiermee samenhangende ruimtegebrek van de universitaire instituten in eigentijdse termen: 'Zelfs in een tijd van minimode is het jurkje, dat de uit de kluiten gewassen universiteit moet dragen, volstrekt ontoelaatbaar.'[18] Datzelfde nummer telde ook (naar uiteindelijk zou blijken vrij juiste) toekomstramingen van het aantal Utrechtse studenten in 1980 en 2000, respectievelijk 20.000 en 25.000.

In 1969 verscheen de vijftiende en laatste jaargang van *Solaire Reflexen*, dat inmiddels werd uitgegeven door de afdeling Public relations en voorlichting. Het blad bevatte dat jaar onder meer bijdragen over onderzoek naar de oorzaak van hooikoorts, het zestigjarig bestaan van de leerstoel farmacologie en over het gebruik van televisie bij het praktisch onderwijs in paardenkennis. Voorts waren er stukken van organisatorische aard opgenomen zoals het 'Reglement op het bestuur van het Kunsthistorisch Instituut' en commentaar op een rapport over 'Structuur Wetenschappelijk Corps'. Tevens was er een agenda,

een vaste rubriek Mededelingen en een rubriek Medewerkers waarin benoemingen werden aangekondigd, terwijl ook gepensioneerde en overleden medewerkers gememoreerd werden. De universitaire vacatures werden eveneens opgenomen in het maandblad.

Er waren weinig tekenen in het blad die erop wezen dat de universiteit was beland in een woelig tijdperk. Het was een tijdperk waarin onder invloed van marxistisch geïnspireerde democratiserings- en vernieuwingsdrift opvattingen en structuren veranderden. Die allesbehalve geleidelijke ontwikkelingen zorgden voor verdeeldheid en verbijstering.[19] Dat werd versterkt doordat studenten en stafleden elk via afzonderlijke organen communiceerden.

Communicatiebeleid

Tegen deze achtergrond waren er in de tweede helft van de jaren zestig ideeën ontstaan om het communicatiebeleid van de universiteit te structureren. Die ontwikkeling stond niet los van de gestage groei die het hoger onderwijs in Nederland, en dus ook in Utrecht, beleefde. Zo stonden er in 1955 ongeveer 5.000 studenten ingeschreven in Utrecht, tien jaar later al meer dan 10.000, een aantal dat in 1975 opnieuw verdubbeld was tot ruim 20.000.[20] Die groei van de instelling zorgde ook voor een verder toenemende communicatiestroom die een nogal divers karakter had.

Een eerste aanzet tot het nieuwe communicatiebeleid was de aanstelling van Anne van der Meiden die in september 1968 werd gemeld in de rubriek Medewerkers van *Solaire Reflexen*.[21] Deze theoloog, die carrière in de public relations en voorlichting had gemaakt bij Kerk en Wereld te Driebergen en bij het Nederlands Wetenschappelijk Instituut voor Toerisme te Breda, was vanaf 1 oktober 1968 als PR-functionaris van de universiteit actief. Het Curatorium van de RUU hoopte met deze benoeming niet alleen de communicatie tussen het hoger onderwijs en de samenleving te verbeteren, maar ook de communicatie binnen de universiteit. Interne verheldering zou alleen mogelijk zijn door voortdurende bezinning op eigen werk en functioneren binnen de groeperingen van de universiteit. Met het aantreden van Van der Meiden als adviserend staffunctionaris werd de afdeling Voorlichting en publiciteit, een onderdeel van het Bureau van de universiteit, omgedoopt tot Public relations, voorlichting en documentatie (PR, V&D). Ook de activiteiten, of althans de omschrijvingen daarvan veranderden. In de studiegids 1964/1965 werd nog gerept van persberichten aan publiciteitsorganen, algemene inlichtingen en adviezen voor drukwerken. Vier jaar later was er sprake van een heus 'public relationsbeleid'.[22]

Communicatie kwam prominenter dan voorheen op de universitaire agenda te staan. Dat betekende dat er nieuwe aandacht kwam voor zowel de openheid waarin deze communicatie plaatsvond als voor de manier waarop gecommuniceerd werd. Eigentijdse vormen van communicatie werden deze jaren ook op verschillende terreinen toegepast, bijvoorbeeld in het personeelsbeleid. Zo was de benoeming van dr. H.A. Becker tot hoogleraar sociologie in 1968 voor de eerste keer in de Nederlandse geschiedenis het resultaat van werving via een advertentie.[23]

Op 18 november 1968 nam het dagelijks bestuur van de universiteit het besluit om 'als eerste universiteit in Nederland' een perscentrum in het leven te roepen. In dit perscentrum, dat in het voorjaar van 1969 van start zou gaan in het bestuurscentrum aan de Kromme Nieuwegracht, zouden journalisten van de schrijvende pers en de audiovisuele media ontvangen worden. Met behulp van een medewerker van de afdeling PR, V&D zouden ze worden geholpen bij het vinden van de benodigde informatie of het leggen van contacten.[24]

Een nieuw blad

De veranderingen bleven niet beperkt tot de externe communicatie van de RUU, ook de interne communicatie ging op de schop. Eveneens medio november 1968 werd bekend dat de universiteit met het idee speelde om vanaf voorjaar 1969 een geïllustreerd informatief weekblad uit te brengen voor alle 13.000 studenten en 5.000 medewerkers.[25] Curieus was dat het juist *Trophonios* was, dat het bericht naar buiten bracht. Het studentenorgaan wist te melden dat het nieuwe blad ook nieuws uit de studentenwereld zou opnemen evenals artikelen en commentaren over zaken die de universiteit raakten. De redactie van *Troof*, zoals het studentenblad in de wandelgangen werd aangeduid (en zoals het sinds 1970 officieel zou heten), liet weten een verbreding van de opzet van *Sol* toe te juichen, maar zag ook bezwaren. Enerzijds vreesde men dat de opname van studentennieuws in het nieuwe blad de kans op – de voor het bestaan van *Troof* cruciale – voortzetting van het collectieve USF-abonnement zou verkleinen (hoewel, zo liet men weten, van het nieuwe blad niet verwacht kon worden dat hoogleraren kritisch gevolgd zouden worden en de grenzen van de persvrijheid werden afgetast). Anderzijds zou het plan om advertenties op te nemen in het nieuwe blad – iets waar uiteindelijk de eerste jaren van werd afgezien – kunnen leiden tot een verslechtering van de concurrentiepositie van het studentenorgaan.

Vermoedelijk leidde deze laatstgenoemde overweging begin november 1968 tot een overleg van *Troof*-hoofdredacteur René van de Kraats en USF-Voorlichtingsfunctionaris Angenies Brandenburg met Van der Meiden en diens medewerker Prins. Toen Van de Kraats liet weten de plannen, die nog niet aan de Curatoren waren voorgelegd, te willen publiceren, toonde Van der Meiden zich niet verheugd. Volgens Van de Kraats dreigde de PR-functionaris dat er een persbericht van de Curatoren zou verschijnen waarin de *Troof*-publicatie als leugenachtig zou worden bestempeld. 'Voorzichtig merkte ik op dat ik dan ook gerechtigd zou zijn om precies de woorden af te drukken die de heer Van der Meiden op dit moment gebruikte. Hij sprong op van zijn stoel en priemde zijn vinger in mijn richting. *"Dan bent u een nazist!" "Een wat?"*, vroeg ik verbijsterd. *"Een nazist! Slaat u artikel 7 van het handboek van Goebbels er maar op na: woon vertrouwelijke vergaderingen bij en publiceer erover als het je uitkomt."'* Van der Meiden zou vervolgens zijn woorden hebben ingetrokken en een gestencilde uiteenzetting van zijn plan intern hebben verspreid.[26]

De wijze waarop de berichten naar

De afdeling 'Public relations, voorlichting en documentatie' was in de jaren zestig gevestigd bij het universiteitsbestuur op de Kromme Nieuwegracht 29.

buiten kwamen, was niet fraai. Het nieuws leidde tot ongerustheid bij de tot dan toe onwetende redactie van *Solaire Reflexen*. De redactieleden werden echter op 11 december enigszins gerustgesteld door PR-functionaris Van der Meiden, die meedeelde dat de kwestie 'nog volop in discussie' was. Er werd namelijk nog informatie ingezameld op onder meer financieel en redactioneel gebied. Vóór september 1969 zouden de plannen zeker niet verwezenlijkt worden. Op de achterzijde van het blad werd geprobeerd een humoristische vergelijking te maken met de omroepbladen *Avrobode* en de *Televizier*. De eerste werd gepresenteerd als 'de dunne *Sol Iustitiae*' met alleen studiemededelingen, de laatste als 'de dikke *Sol Iustitiae*' want voorzien van 'interessante artikelen en foto's'.[27]

In een brief aan de faculteitsbesturen en andere belanghebbenden bood Van der Meiden op 6 januari 1969 een door zijn collega Prins en hem opgestelde discussienota aan, waarin ideeën werden uiteengezet over de vervanging van het bestaande mededelingenblad. De bedoeling van deze nota was om meningen in te winnen, die verwerkt zouden worden in een definitieve nota met voorstellen die al in de tweede helft van februari aan de Curatoren zou worden voorgelegd. De voornaamste uitgangspunten voor verandering bestonden uit het feit dat *Sol Iustitiae* zowel qua inhoud als vormgeving niet voldeed aan de eisen die aan 'een modern informatieblad' gesteld mochten worden. Nu zowel het aanbod van als de vraag naar (snel geleverde) informatie toenam, diende er een snelle en actuele informatiemogelijkheid te komen om tegelijkertijd berichten aan studenten, wetenschappelijk personeel en alle overige medewerkers te zenden. Het blad zou circa veertig keer per jaar, telkens op vrijdag, moeten verschijnen in een omvang van acht pagina's. Om alle studenten, medewerkers en overige geïnteresseerden te voorzien werd uitgegaan van een oplage van 22.400 exemplaren (16.000 studenten en wetenschappers ontvingen tot dusverre *Sol Iustitiae*; 5.000 personeelsleden kregen *Solaire Reflexen*).

Het nieuw te verschijnen blad, waarvoor de naam *Sol* in gedachten werd gehouden, moest geen opinieweekblad worden maar diende 'uitsluitend een mededelingenblad' te zijn; deze zaken moesten gescheiden blijven. De verantwoordelijkheid hiervoor moest niet bij een stichting liggen, maar bij de Curatoren, die de uitvoering zouden delegeren aan de afdeling PR, V&D. Daar zou een kleine redactie zetelen die zich als een 'verkeersagent' moest uitspreken over de ruimteverdeling, met enkele freelance medewerkers voor interviews en actualiteiten. Daarnaast dienden er vanuit de verschillende faculteiten correspondenten te komen, die voorgelicht zouden worden over de technieken van kopijvergaring. Het werd bovendien wenselijk geacht om ook een of meer studenten op te nemen in de redactie. Gerekend werd op *f* 82.000,– aan jaarlijkse kosten, waarbij arbeidsloon vermoedelijk niet was meegerekend.

De nota telde een uitgebreide opsomming van onderdelen die het blad een informatief karakter moesten geven (zodat het zo nodig 'corrigerend' kon werken op geruchten en onjuiste mededelingen in de pers). Behalve een wekelijks artikel over een facet van de RUU,

bij voorkeur bestaand uit een interview met een medewerker of student, diende er ruimte te zijn voor commentaar van universitaire medewerkers op actuele gebeurtenissen evenals een platform met meningen van inzenders. Uiteraard diende er veel zakelijke informatie te worden opgenomen zoals de gegevens over colleges, lezingen en andere activiteiten – liefst in een afzonderlijk te bewaren katern – persberichten van en over de universiteit, personeelsberichten en overzichten van nieuw onderzoek. Daarnaast leek er een taak weggelegd te zijn ten behoeve van de verdere democratisering van de universitaire gemeenschap; het blad zou ook agenda's en verslagen van de universitaire bestuursorganen opnemen evenals uittreksels van de belangrijke nota's inzake de universiteiten. Om dit alles draaglijk te maken zou er voorts ruimte worden geschapen voor 'Een rubriek lachertjes, een prentje en een anecdote.' Met nadruk werd gesteld dat het blad niet opiniërend wilde optreden, het wilde slechts 'kanaal' zijn. Ook zouden advertenties worden opgenomen, al was aan *Trophonios* beloofd dat geen acquisitie van (nieuwe) advertenties zou plaatsvinden.[28]

Uit de reacties op de discussienota blijkt dat er veel steun voor een geïntegreerd weekblad bestond in de universitaire geledingen. Daarbij tekende het Stafconvent wel aan dat het nieuwe blad ook opiniërende artikelen moest opnemen, onder verantwoordelijkheid van de inzender, terwijl er tevens ruimte hoorde te zijn voor discussies over universitaire zaken.

De faculteit der Wiskunde en Natuurwetenschappen wees expliciet op het gevaar dat, als het nieuwe tijdschrift geen opinieweekblad mocht zijn, het een brave spreekbuis voor de Curatoren dreigde te worden. Het opnemen van studenten in de redactie werd door het Stafconvent ondersteund, al had de faculteit Geneeskunde daar bezwaar tegen. De studenten zelf wisten evenmin 'zinnige argumenten aan te voeren' tegen het plan, maar wensten wel het voortbestaan van *Trophonios* te beschermen. Enkele geraadpleegde journalisten waarschuwden voor al te overvloedige informatie en adviseerden bovendien om ook opiniërend te schrijven over personen, waarbij de lezer meerdere gezichtspunten moesten worden geboden.[29]

Na het inwinnen van de reacties bepaalden de universitaire voorlichters in maart 1969 opnieuw hun standpunt. Nogmaals benadrukten zij hun opnieuw geformuleerde 'grondmotieven': eenheid in informatie; snellere en betere berichtgeving aan personeel; ruimere informatie aan studenten. Verwezenlijking van deze doelstellingen moest leiden tot verbetering van de communicatie en binding tussen uiteenlopende groepen. Het karakter van het blad zou 'opiniërend-informatief' zijn. Niet opiniërend in de zin dat de redactie een duidelijke opinie zou opleggen aan de lezers, 'wél opiniërend in de zin van: opinievormingbevorderend. Het naast elkaar laten staan van bepaalde meningen over situaties of plannen moet bijv. mogelijk zijn.'

De voorgenomen samenvoeging van *Sol Iustitiae* en *Solaire Reflexen* zou per 1 september 1969 plaatsvinden. De redactie, die toezicht zou houden op kopijgaring en contacten onderhield met correspondenten en vertegenwoordigers van universitaire onderdelen, zou uit

vier tot vijf personen (onder leiding van Van der Meiden en Prins) bestaan. Daarnaast kwam een redactieraad van een kleine twintig personen die minder vaak bijeen zou komen en die bestond uit correspondenten van de faculteiten, de leden van de werkredactie plus vertegenwoordigers van Senaat, Curatoren, Stafconvent, niet-wetenschappelijk personeel, studenten en personeelszaken. Deze raad moest niet alleen informatie vergaren maar had tevens een achteraf controlerende taak. Op 31 maart 1969 nam het dagelijks bestuur van de RUU het principebesluit om per 1 september over te gaan tot de uitgave van het nieuwe weekblad, waarvoor nog geen definitieve naam was gevonden. Volgens de notulen was daarmee nog niet het hele nagestreefde communicatiebeleid van de RUU verwezenlijkt: 'Aan opheffing van faculteitsblaadjes, die personele en materiële uitgaven van de universiteit vergen, valt helaas nog niet te denken.'[30]

'U'

In de daaropvolgende maanden werden de voorbereidingen voor het nieuwe blad getroffen. De keuze voor een drukker viel op drukkerij Libertas in het cen-

Een machinezetter treft voorbereidingen voor het drukken (links) waarna *'U'* van de pers rolt (rechts).

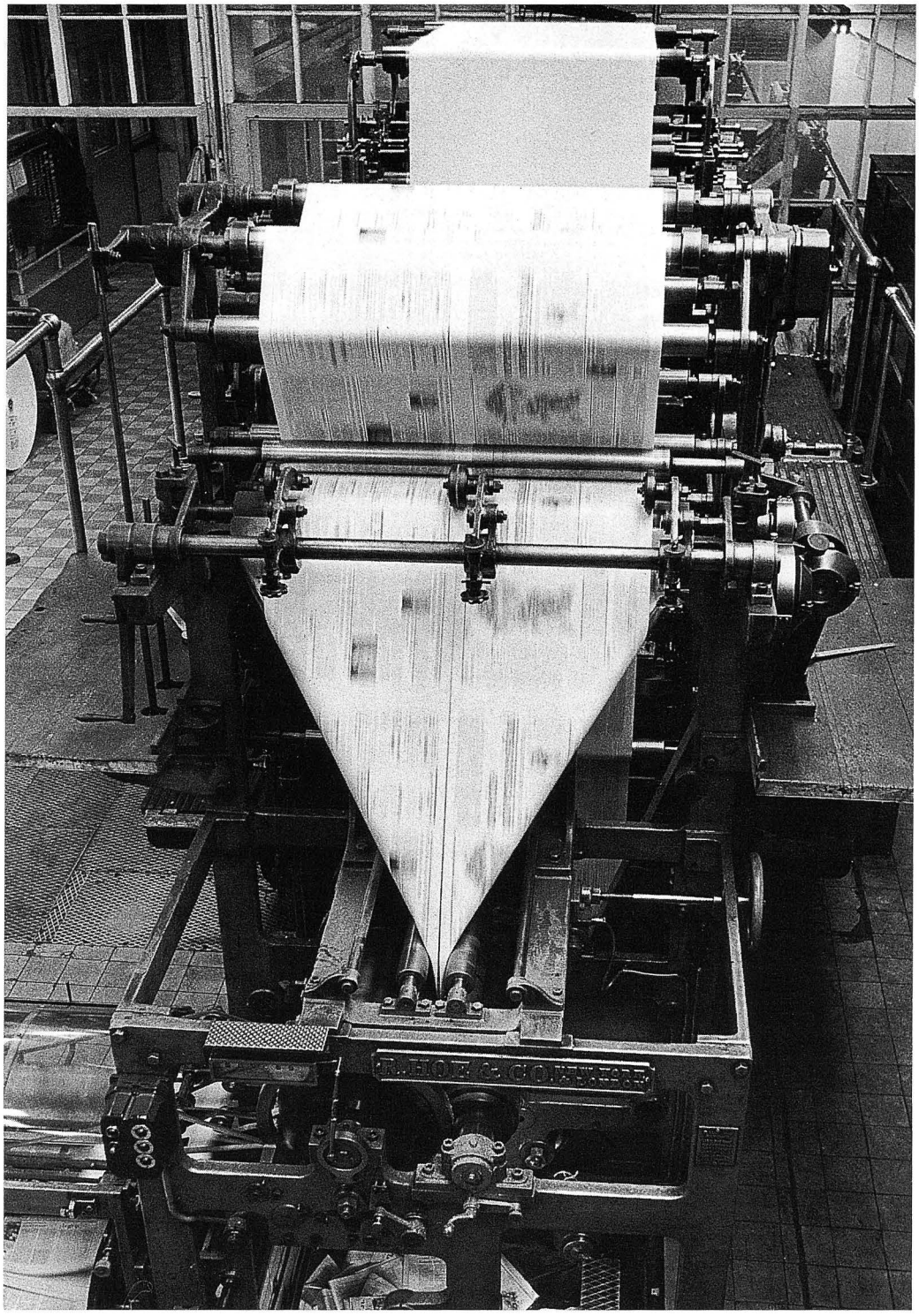
J. HOLZ & CO. KUNSTDRUCK

trum van Utrecht. Het contract legde vast dat de kopij in delen elke vrijdag, maandag en dinsdag diende te worden aangeboden zodat het blad op donderdagochtend gedrukt kon worden. In de faculteiten werden leden-correspondenten van de redactieraad aangewezen die op 16 juni 1969 voor het eerst bijeenkwamen. Tot de aanwezigen behoorden ook de bureauredacteuren A.J. Gerrits, mevrouw S.C. Schaafsma-Pereboom, mevrouw L.J. de Ruwe-Kamp en de beide eindredacteuren Prins en Van der Meiden.[31] Tijdens de bijeenkomst werd uiteengezet dat de reguliere vergaderfrequentie eens per zes of acht weken zou zijn. Hoewel het universiteitsbestuur gekozen had voor een onafhankelijk blad, was de werkredactie verantwoording verschuldigd aan de redactieraad. Wellicht ten overvloede werden de aanwezigen erop gewezen dat de werkredactie als zodanig geen opinie had. Wat betreft de, naar aanleiding van een in Sol Iustitiae en Solaire Reflexen verschenen oproep, ontvangen suggesties voor een titel ging de voorkeur van de redactieraad uit naar *'U'* met als ondertitel *'Utrechtse Universitaire Reflexen'*.

Uiteindelijk kondigde *Solaire Reflexen* in mei 1969 officieel aan dat het in september van dat jaar zou samengaan met *Sol Iustitiae* in een nieuw weekblad.[32] Het zou een oplage van 20.000 krijgen voor alle studenten, wetenschappers en leden van het niet-wetenschappelijk personeel. Onthuld werd dat de afgelopen maanden aan verschillende universitaire geledingen gevraagd was hoe zij dachten over de fusieplannen. Uit de meeste reacties bleek steun voor de plannen. De redactie van *Solaire Reflexen* stond eveneens positief ten opzichte van een algemeen universiteitsblad – waarin zowel de inhoud van *Solaire Reflexen* als *Sol* zou worden ondergebracht – indien de verworven onafhankelijkheid van de redactie gehandhaafd bleef en indien technische en financiële aspecten onder verantwoordelijkheid van de afdeling PR, V&D vielen. De redactie hoopte niet alleen op een snellere berichtgeving aan het personeel, maar tevens op het geven van meer informatie over uiteenlopende onderwerpen. Een bijkomend voordeel was dat ook studenten de opiniërende artikelen onder ogen zouden krijgen. In het laatste nummer van *Solaire Reflexen* keek universiteitssecretaris dr. H. Schamhardt kort terug op het vijftienjarig bestaan van het maandblad dat aanvankelijk bestemd was voor bepaalde personeelsgroepen, later voor al het personeel van de Rijksuniversiteit Utrecht. *Solaire Reflexen* werd omschreven als een aantrekkelijk en zeer lezenswaardig communicatiemiddel dat vorm had gegeven aan de toenemende behoefte aan informatie-uitwisseling van de uitdijende universitaire gemeenschap. Het enige opvallende aan dit nagenoeg reguliere nummer was een verzameling cartoons die ter gelegenheid van het afscheid was opgenomen. Ze hadden alle betrekking op het streven naar inspraak van studenten aan hoger onderwijsinstellingen in binnen- en buitenland. De milde spot die hieruit sprak, was kenmerkend voor het alleszins gematigde geluid dat steeds in dit blad had geklonken.[33]

Opmerkelijk genoeg wachtte de redactie van *Sol Iustitiae* tot juni 1969 al-

Rechts: De nieuwe formule wordt in het eerste nummer van 'U' toegelicht.

utrechtse
universitaire reflexen

5 september 1969
weekblad
1e jaargang nr 1

De nieuwe formule: S.I. + S.R. = U

De fusie van de bladen Sol Iustitiae en Solaire Reflexen is met de verschijning van dit eerste nummer van 'U' een feit geworden. Voor het eerst in de geschiedenis van de universiteit is er een blad dat elke week aan alle mensen van alle geledingen van de universiteit verzonden wordt.
Het is gevaarlijk al te hoge verwachtingen te koesteren van deze fusie. Wij lijden vaak aan fusie-illusie, waarbij één plus één drie wordt in plaats van twee of zelfs nog minder. Daarom is het misschien verstandig de (beperkte) doelstelling van het blad, zoals die indertijd in de discussienota over het nieuwe universiteitsblad gepresenteerd werd, nog eens voor ogen te houden.
'U' wil — en die gedachte vond allerwege weerklank — een informatieblad zijn. Op de eerste en belangrijkste plaats. Het blad moet algemene universiteitsinformaties geven en faculteitsstudiemededelingen. Kortom: van de oude functie van Sol Iustitiae dient niets verloren te gaan. Al even belangrijk zijn de personeelsinformaties, d.w.z. mededelingen voor het personeel van de hele universiteit en van algemene aard, en informaties over het personeel (benoemingen, vertrek, overlijden, jubilea, etc.). De laatste worden zoveel mogelijk bij de faculteitsrubrieken ondergebracht, omdat ze daar — naar wij menen — thuis horen. Daarmee is een stuk informatie van Solaire Reflexen in het nieuwe blad ondergebracht.
Ook wat Solaire Reflexen verder bood: algemene artikelen over bepaalde ontwikkelingen, onderzoekingen, plannen, congressen, wordt overgebracht naar 'U'.

Een nieuw element

Nieuw in dit blad zal de plaatsing zijn van integrale teksten van nota's, rapporten, persberichten, artikelen uit andere bladen, notulen van vergaderingen. Dat lijkt op het eerste gezicht vervelend, het blijkt noodzakelijk. Geen dag- of weekblad publiceert de complete tekst van de nota Posthumus, Veringa, Van Os, om maar enkele te noemen. En terecht. Voor de afd. Voorlichting klemt echter de vraag: hoe krijgen alle betrokkenen die teksten onder ogen zodat zij zich zèlf een oordeel kunnen vellen en niet alleen afhankelijk zijn van de „selecterende brillen" van dag- en weekbladredacteuren.

Redactie/redactiebeleid

De namen van hen, die in de Redactieraad verantwoordelijkheid dragen voor dit blad en van hen, die het blad wekelijks verzorgen, vindt u elders in dit nummer afgedrukt. De redactie wil zoveel mogelijk stemmen uit de universiteit laten horen, zoveel mogelijk verenigingen, commissies, stichtingen en instellingen van de universiteit publikatieonderdak verschaffen. Dat werkt een rommelige inhoud van het blad in de hand. Door een rustige lay-out toe te passen pogen we echter een zekere eenheid in presentatie aan te brengen.
Wie objectieve informatie wil brengen met het oog op effectieve communicatie ontkomt niet aan opinievorming. De redactie wil echter benadrukken dat deze opinievorming uitsluitend plaats zal vinden door de gelijktijdige publikatie van méér meningen over één zaak. Dat geldt ook voor artikelen die situaties, plannen, beslissingen en mensen (zakelijk) aanvallen: ze worden niet geplaatst zonder voorkennis en reaktie van de betrokkenen. Op deze wijze tracht de redactie het forum-karakter van het blad gestalte te geven.
Van een redactionele lijn kan dus nauwelijks sprake zijn. Uit de keuze van de artikelen zal echter ongetwijfeld een bepaalde voorkeur spreken. Correcties op die keuze uwerzijds zijn niet alleen welkom, ze zijn noodzakelijk. Behalve uw correcties zijn (de naam van het blad tendeert in die richting) uw concrete bijdragen noodzakelijk.

vorens de lezers iets werd meegedeeld over de plannen voor het nieuwe universiteitsblad. Toen er nog maar enkele nummers van het weekblad zouden uitkomen, verscheen op 6 juni een bericht op de voorpagina: 'Fusie Sol Iustitiae en Solaire Reflexen: snellere en ruimere informatie voor allen.' Daarin werd aangekondigd dat er vanaf september een gezamenlijk universitair weekblad zou komen. 'Om het gevaar van "teveel" te bestrijden, zal aan de opmaak van het blad grote aandacht worden besteed. Daardoor is het gemakkelijk voor de lezer[s] snel hun "eigen" rubriek te vinden.' Toch werd de hoop uitgesproken dat de lezers zich niet tot de reeds bekende onderdelen zouden beperken, zodat er beter zicht zou ontstaan op wat omging 'in het grote universitaire geheel.' In augustus verscheen uiteindelijk nog een allerlaatste, extra nummer met het programma van de Oriënteringsdagen op 21, 22 en 23 augustus plus een schema van de inschrijvingsdata voor eerste- en ouderejaars studenten. Een kleine mededeling in een kader meldde tot slot: 'Het nieuwe blad "U" Utrechtse Universitaire Reflexen zal 5 september verschijnen.'[34]

Blijkbaar was dit de uitverkozen naam voor het tijdschrift dat vanaf begin september 1969 de geschiedenis inging als het weekblad van de Utrechtse universiteit. Het eerste nummer opende met een wiskundig aandoende kop: 'De nieuwe formule: S.I. + S.R. = U.' Deze afkortingen moesten duidelijk maken dat het nieuwe blad het resultaat was van de fusie van *Sol Iustitiae* en *Solaire Reflexen*. Het wekelijks aan alle studenten en medewerkers in alle geledingen van de universiteit verstuurde orgaan (anderen konden zich voor *f* 7,50 abonneren), wilde allereerst een 'informatieblad' zijn met relevante mededelingen en algemene artikelen. Ook was het de bedoeling integrale teksten van rapporten, persberichten en notulen op te nemen. Dit werd, behalve vervelend, vooral noodzakelijk geacht, aangezien men de lezers niet afhankelijk wilde maken van selecties van dag- en weekbladredacteuren.

De redactie verklaarde ernaar te streven zo veel mogelijk stemmen uit de universiteit te laten horen. Opinievorming was daarbij onvermijdelijk, maar volgens de redactie – die een forum wilde creëren – mocht dit uitsluitend plaatsvinden door gelijktijdige publicatie van meer meningen over dezelfde kwestie. Van een redactionele lijn, zo meende men, zou nauwelijks sprake zijn. Een zekere voorkeur werd weliswaar onontkoombaar geacht, maar correcties daarop waren steeds welkom. Nu het nieuwe blad verscheen in een periode waarin de universitaire bestuursstructuur ingrijpend kon veranderen, hoopte de redactie communicatiestoornissen, die in het verleden tot grote moeilijkheden hadden geleid, te kunnen voorkomen. Dat werd mogelijk geacht 'indien u allen meewerkt.'[35]

Behalve dit openingsartikel bevatte het eerste nummer een kort impressionistisch verslag van de oriënteringsdagen voor nuldejaars en een verslag van de Curatorenvergadering over de nota-Veringa inzake de bestuurshervorming van het Hoger Onderwijs. Vanuit het Stafconvent was een verslag opgenomen van de conventsraad plus de tekst van een nota over de structuur van het wetenschappelijk corps. Het grootste deel van het in maar liefst 24 pagina's verschijnende nummer was gevuld met

mededelingen voor de verschillende geledingen, merendeels faculteitsberichten.

In de daaropvolgende nummers verschenen zo nu en dan ook artikelen die bepaalde onderzoeksthema's belichtten, zoals de bestrijding van hart- en vaatziekten, het nut van schoolmelk en het populaire lied als spiegel van een samenleving. Voorts waren er bijdragen van meer algemene aard, zoals 'Kaarten en kartografie' en 'Het forensisme'. Een artikel over de haringwormziekte haalde in januari 1970 zelfs de voorpagina. In april en mei 1970 ging de aandacht uit naar de Utrechtse universiteit in oorlogstijd. De actualiteiten die in de eerste jaargang behandeld werden, liepen uiteen van strikt academische zaken (de instelling van een interuniversitair instituut voor missiologie en oecumenica, de nieuwe leerstoel Sociale geografie der ontwikkelingslanden, het afscheidscollege van de economisch historicus prof. dr. J.H. Kernkamp) en publieksgerichte onderwerpen als de open dag bij de diergeneeskundige kliniek inwendige ziekten tot meer praktische kwesties als de ingebruikname van een nieuwe telefooncentrale in de Uithof (aan de ontwikkeling van deze campus werd in mei zelfs een zestien pagina's tellende bijlage gewijd) en de bouwplannen van de Stichting Studentenhuisvesting in Tuindorp-West. Ook op andere wijze werd aandacht besteed aan studenten en hun organisaties. Zo verscheen medio oktober 1969 een verslag van een USF-discussieavond, inclusief de tekst van de aangenomen moties. USF-voorzitter Piet van Asseldonk werd bovendien in de gelegenheid gesteld te reageren op ingezonden brieven over de USF en op de nieuwjaarstoespraak van universiteitssecretaris Schamhardt. De meeste berichten waren afkomstig van de redacteuren en correspondenten, zo nu en dan aangevuld met artikelen overgenomen uit bladen als *Trouw*, *De Groene* en de lokale dagbladen. Advertenties bleven grotendeels beperkt tot universitaire vacatures. Op 9 januari 1970 verscheen de eerste commerciële advertentie in het blad. Boekhandel Kemink en Zoon kondigde een opruiming aan waarbij diverse pocketboeken voor negentig cent per deel verkocht werden.[36]

Veel ruimte in '*U*' werd opgeëist door discussie over de hervorming van het bestuur van de Nederlandse universiteiten in het algemeen en de Utrechtse academie in het bijzonder. Al bij het derde nummer van het kersverse weekblad op 19 september 1969 verscheen een bijlage met de volledige tekst van de nota-Veringa plus Utrechtse reacties van het universiteitsbestuur en de wetenschappelijke staf. Daarnaast was ook commentaar van de USF opgenomen ('de hele nota weerspiegelt slechts de angstige reactie van een burgermanskabinet op de groeiende beweging naar werkelijke experimenten en vernieuwingen') en een reactie van vijftien studenten die terugtraden uit de universitaire commissie bestuursvorm ('Diskussiëren heeft zo geen zin meer en levert alleen een beeld op van schijndemokratie, [...] van bovenaf zijn de richtlijnen en grenzen al voorgeschreven.').[37] De redactie, die zich trouw aan de zo benadrukte onafhankelijkheid hield, liet zich over dit alles niet uit. Daaruit bleek dat informatievoorziening veel belangrijker werd geacht dan een eigen, meer journalistieke benadering van het nieuws zoals die bij *Troof* te vinden was.

Bronnenuitgave

Herhaaldelijk werden de kolommen in belangrijke mate gevuld met nieuwe, vaak uitvoerige, berichten over deze kwestie. Dit leidde er toe dat nummer 23, dat eind februari 1970 verscheen, afgezien van de faculteitsmededelingen, meer leek op een bronnenuitgave dan op een weekblad. '*U*' bevatte ditmaal het volledige Voorontwerp van een wet universitaire bestuurshervorming 1970, inclusief Memorie van toelichting plus samenvattingen van de reacties op het rapport van de universitaire commissie bestuursvorm. Dat alles was bij elkaar goed voor 34 pagina's.

Slechts in geringe mate leek de redactie te beseffen dat dit alles de aantrekkelijkheid en leesbaarheid van het blad niet ten goede kwam. Toch was het niet zo dat daar geen aandacht aan werd besteed. De lay-out (artikelen in twee kolommen, mededelingen in drie kolommen) was, mede door het gebruik van tussenkopjes, helder en overzichtelijk.[38] Dat nam niet weg dat de uitstraling van het blad voortdurend ernstig bleef; buitengewoon aantrekkelijk oogde het zeker niet. Zelfs het kerstnummer dat op 19 december verscheen met een groene voorpagina (de enige keer deze jaargang dat er kleur werd gebruikt) had nauwelijks een bijzonder karakter. Wel nam '*U*' geregeld foto's op; tekeningen kwamen daarentegen slechts zelden voor. In het jaarverslag van de universiteit over het cursusjaar 1969-1970 werd opgemerkt dat het nieuwe blad 'sterker [was] naar de informatieve kant dan naar de esthetische vormgeving. Binnen de huidige mogelijkheden, financiële en technische, vallen er echter weinig schokkende veranderingen aan te brengen.'[39] In diezelfde periode liet de aftredende rector magnificus weten weliswaar tevreden te zijn over de aangeboden informatie in het blad, maar sprak hij wel de wens uit dat het blad 'nog wel wat aan face-lifting' zou doen.[40] De verpakking liet inderdaad nog te wensen over.

Tekenen van humor waren schaars. De trucagefoto die eind september een stoet hoogleraren en bestuurders toonde achter een spandoek met de tekst 'Wij eisen meer inspraak' was uitzonderlijk.[41] Vanaf januari 1970 toonde het blad pogingen om een eigen gezicht te vertonen. Sinds deze maand probeerde Van der Meiden, als een van de verantwoordelijke redacteuren, een enkele keer een persoonlijke noot bij het gebeuren aan de RUU te plaatsen in een eigen cursiefje. Hij begon met een opmerking over de, in vergelijking met andere RUU-vacatures, afwijkende vorm van advertenties voor schoonmakers. Vervolgens deed hij de snelle verwerping van het voorontwerp van de Wet-Veringa door de USF-grondraad af als pure manipulatie. Dat leverde enkele verontwaardigde reacties op die enkele weken later, conform het evenwichtigheidsbeginsel braaf werden gepubliceerd in de rubriek 'U voor U – disputabele meningen', vergezeld van een reactie van de redacteur.[42] Veel commotie riep de eerste jaargang, die in totaal veertig nummers telde, niet op. Een van de weinige uitzonderingen daarop leidde tot een ingezonden brief in het laatste nummer. Deze briefschrijver tekende bezwaar aan tegen een in juni verschenen bericht van de universiteitsarts. Hierin werden studenten met vakantieplannen erop gewezen dat het realistisch was om te overwegen voor-

behoedsmiddelen mee te nemen. 'U'-lezer H. Meijer achtte deze mededeling 'in pedagogisch opzicht onverantwoord en moreel verwerpelijk'. Een dergelijke 'vuile grap' hoorde zijns inziens absoluut niet thuis in een officieel orgaan van de universiteit. De redactie voelde zich echter geenszins aangesproken door de kritiek.[43]

De redactie nam haar werk zeer serieus. Dat gold in niet mindere mate voor de redactieraad, die niet alleen de correspondenten van alle universitaire geledingen verenigde, maar tevens het redactionele beleid van het blad bepaalde. Deze raad stond in het academisch jaar 1969-1970 onder leiding van prof. dr. S.G. van den Bergh die daarna werd opgevolgd door prof. dr. J.W. Doeve. De serieuze taakopvatting bleek bijvoorbeeld uit de 'Nota inzake het redactionele beleid' die in de redactieraadvergadering van 26 november 1969 was aangenomen en kort daarna werd gepubliceerd.[44] Deze nota bevatte beleidsregels voor de redactie die op schrift waren gesteld omdat de redactieraad niet wekelijks samenkwam om vorm te geven aan het beleid. De speelruimte voor de redactie was bepaald niet ruim: 'De redac-

Een bijeenkomst van de curatoren in 1971, met als derde van rechts secretaris H. Schamhardt.

tie kan geen wijzigingen aanbrengen in aangeboden stukken zonder toestemming van de schrijver.' Evenmin mochten de redacteuren zelfstandig beslissen om te lang geachte stukken in te korten, dat was voorbehouden aan leden van de redactieraad. Hetzelfde gold voor stukken die door vorm of inhoud onaanvaardbaar waren. De redactie mocht alleen stukken weigeren die niet duidelijk betrekking hadden op de universiteit of die anoniem waren aangeboden. Met nadruk werd bovendien gesteld: 'Het recht op een wederwoord wordt onbeperkt erkend.' De redactie diende dan ook om een wederwoord te vragen wanneer daar aanleiding toe bestond.

In een korte introductie bij het begin van de tweede jaargang gaf de redactie aan dat ze zich tot dan toe 'meer als verkeersagent [had] opgesteld om het communicatieverkeer te regelen dan als redactie met schaar en rood potlood en – vooral – een eigen mening over de dingen.' Om echter niet al te 'saai en toonloos' te worden was daarom besloten om wat meer 'redactie in de jus' te verwerken om zo de leesbaarheid te bevorderen. Of men daarmee geheel tegemoet zou kunnen komen aan de geconstateerde behoefte aan een blad 'waarin iedereen alles kon zeggen tegen iedereen en over alles' bleef evenwel de vraag. Voorts veranderde in de tweede jaargang – naar verluidt om 'technische redenen' – ook het formaat: gekozen werd voor tabloidformaat met een tweemaal zo groot oppervlak als in de vorige jaargang. Dat resulteerde in vier gelijke kolommen. Deze werden gevuld door de redacteuren Gerrits, Van der Meiden, Prins en Schaafsma-Pereboom die dat jaar versterking kregen van Annemiek van Steenbrugge. Ondanks deze versterking, bleef de redactie de universiteitsbevolking oproepen om meer stof aan te dragen voor het blad.[45]

De lay-out van de tweede jaargang, die dus in een oplage van circa 23.000 nummers op een groter formaat verscheen, was afwisselender dan in de voorgaande nummers. Daarbij werd onder meer gebruikgemaakt van dubbele kopregels boven de grotere artikelen. De blik werd in deze jaargang enigszins verbreed; ook van ontwikkelingen aan andere universiteiten in den lande werd verslag gedaan. Op 2 oktober 1970 werd niet alleen ingegaan op een oproep van 122 Leidse hoogleraren en en lectoren om de nieuwe Wet Universitaire Bestuurshervorming (WUB) te verwerpen, maar werd ook een Delftse enquête over dezelfde wet uitvoerig belicht. Bovendien werden ook onderwerpen aangesneden die weliswaar enigszins in verband stonden met de RUU, maar die niet direct als wetenschappelijk Utrechts nieuws te beschouwen waren. Zo werd in november 1970 onder meer verslag gedaan van een 'Geslaagd Folk Festival' waar enkele leden van de studentenvereniging Veritas bij betrokken waren.[46]

De berichtgeving bleef evenwel grotendeels betrekking houden op de universiteit en de leden van de academische gemeenschap. Op 20 november 1970 kopte het blad naar aanleiding van een discussie binnen de Stichting Studentenhuisvesting: 'Mogelijk ook woonruimte niet gehuwde paren'. Dat recht moest echter nog bevochten worden. Op 25 september wijdde '*U*' in een bijzondere bijlage een groot, welhaast uitputtend artikel aan de resultaten van een socio-

logisch onderzoek naar het woongenot van de 1300 kamerbewoners aan de Ina Boudier-Bakkerlaan. Ook de rest van dit nummer was aan studentenhuisvesting gewijd, een thema dat de studenten onder de lezers zeker moet hebben aangesproken. Meer persoonlijke noten waren te vinden in een interview over de Nederlandse ervaringen van een Noorse medewerkster van het academisch ziekenhuis.

Het opnemen van volledige nota's werd een zeldzaamheid, al verscheen wel nog de volledige tekst van de WUB na aanname door het parlement. Wel werd de lezer begin januari 1971 nog de volledige tekst geboden van de nieuwjaarsrede van de universiteitssecretaris evenals de toespraak van het universitaire hoofd Bouwzaken bij de opening van een tentoonstelling over de Uithof, hoewel over de nieuwswaarde daarvan te discussiëren viel. Maar ook van oppositionele zijde werden uitvoerige berichten opgenomen. Zo opende '*U*' op 12 februari 1971 met een verklaring van het Utrechts convent van studentenpastores die (vanwege de mogelijke koppeling tussen persoonlijke en zakelijke gegevens) ernstig bezwaar maakten tegen de voorgenomen volkstelling op 28 februari van dat jaar. In maart 1971 verscheen een groot stuk van het dagelijks bestuur van de USF op de voorpagina waarin de plannen werden uiteengezet om de USF uit te bouwen tot een politieke studentenvakbond.[47]

Terughoudendheid

Nieuws bleef een prominent aandeel in de berichtgeving opeisen. Dat varieerde van de benoeming van A. Kerkhof als eerste vrouwelijke pedel tot de noodsituatie bij Sociale Wetenschappen als gevolg van de grote studenteninstroom. Toch bleef het blad, met een gemiddelde omvang was tien pagina's, ietwat timide. Brandende kwesties, zeker wanneer deze betrekking hadden op personen, werden steeds met de grootst mogelijke terughoudendheid behandeld. Een kwestie over de betrokkenheid van prof. dr. J. Wieberdink, hart- en vaatchirurg in het Academische Ziekenhuis Utrecht, bij een aantal sterfgevallen van hartpatiënten in dit ziekenhuis, die in 1970 en 1971 in verschillende dagbladen werd behandeld, leidde slechts tot publicatie van enkele verklaringen in '*U*'. Eigen onderzoek en berichtgeving van de redactie ontbraken. Van der Meiden bepleitte daarentegen in een van zijn cursiefjes juist 'een zekere terughoudendheid bij zo'n ernstige en ingewikkelde materie'. Niettemin verscheen in februari 1971 een spotprent waarin het Rotterdamse oorlogsmonument van Zadkine – stad zonder hart – werd getransformeerd tot gedenkteken voor de Utrechtse hartchirurgie.[48]

Eenzelfde terughoudendheid deed zich aanvankelijk voor ten aanzien van de invulling van de leerstoel Parapsychologie. De opvattingen van de zittende hoogleraar, prof. dr. W.H.C. Tenhaeff, en de benoemingscommissie liepen nogal uiteen. Pas nadat dit had geleid tot verschillende publicaties in de landelijke pers over de gang van zaken, besloot ook '*U*' de kwestie te behandelen. De redactie stelde daarop drs. ir. S.A. Schouten van het Psychologisch Laboratorium en prof. Tenhaeff in de gelegenheid om hun visies op de kwes-

tie uitvoerig uiteen te zetten. Terwijl Schouten trachtte de zaak terug te voeren op uiteenlopende meningen over experimenteel dan wel kwalitatief onderzoek, sprak Tenhaeff vooral over de bekwaamheid van zijn mogelijke opvolgers (waarbij hij er niet voor terugdeinsde een van de kandidaten af te schilderen als 'een broddelaar op het gebied van de parapsychologie' en een ander als 'een waardeloze figuur').[49]

Uiteraard ging de invoering van de nieuwe bestuursstructuur aan de Nederlandse universiteit niet aan de aandacht van '*U*' voorbij, ook al was de voorgenomen democratisering van de universiteit niet de voornaamste bestaansreden van het blad. In mei en juni 1971 verschenen drie bijlages in verband met de verkiezingen voor de eerste Universiteitsraad op 25 en 26 mei 1971. In de eerste bijlage stelden de kandidaten voor de raad zich met foto en al voor. Op 21 mei werd de volledige kandidatenlijst gepubliceerd terwijl in deze tweede bijlage voorts de meningen over de Universiteitsraad werden gepeild van een aantal personen binnen en buiten de universiteit. Uiteenlopende personen als Tweede-Kamerlid (en RUU-alumnus) Jan Terlouw, oud-studentenpastor N. Vendrik en judoka Anton Geesink werden voor die gelegenheid geïnterviewd. De strekking van de bijlage was dat stemmen zinvol was. Zoals een in de bijlage afgedrukte affiche verkondigde: 'Laat geen stoel onbezet!' Op 4 juni 1971 werden in een derde verkiezingsbijlage de officiële uitslagen van de (overigens door de USF geboycotte) verkiezingen, inclusief fotoreportage, gepresenteerd en vergeleken met de uitslagen bij andere universiteiten. Twee weken later volgde een verslag van de installatievergadering van de Universiteitsraad plus een door *Troof* geweigerd artikel over de USF-boycot van de verkiezingen.[50]

Het aantal advertenties in de tweede jaargang, die 42 nummers omvatte, nam gestaag toe. In oktober 1970 werd onder meer geadverteerd door de boekhandels Broese en Wristers, verschillende banken, een importeur van medische instrumenten en een verhuurder van gelegenheidskleding. Ook waren inmiddels de eerste Ukjes verschenen waarin particuliere aanbieders hun goederen of diensten in maximaal dertig woorden tegen een tarief van *f* 5,– aan de man probeerden te brengen.

Op 5 oktober 1970 verhuisde de redactie van '*U*' van Kromme Nieuwegracht 29 naar het Beetshuis in de Boothstraat. Dat heeft er vermoedelijk niet toe geleid dat het contact met de lezers werd geïntensiveerd; de redactie bleef gissen naar de mening van de lezers omtrent het gebodene. Er was dan ook reden om op 5 februari 1971 op de achterkant van het blad een bon op te nemen waarop lezers de mogelijkheid werd geboden opmerkingen, kritiekpunten en wensen tot uiting te brengen. De redactie beloofde bij die gelegenheid 'ademloos' de reacties af te wachten.[51] Het aantal reacties bleef waarschijnlijk zeer beperkt; de redactie kwam er in de kolommen niet meer op terug.

In het eerste nummer van de derde jaargang constateerde Van der Meiden dat de redactie met vallen en opstaan twee jaar was bezig geweest. 'Hevige kritiek, waar echt bloed uitliep, is ons bespaard gebleven. Van dringende wensen en vurige verlangens hebben we goede nota genomen.' Met tevredenheid

vermeldde hij dat de stroom spontane kopij de laatste tijd goed op gang kwam, waaraan de conclusie werd verbonden dat '*U*' nu werkelijk beschouwd werd als 'een forumblad'. Het blad zou dit jaar uitvoerig informeren over de nieuwe bestuursorganen. '*U*' wilde daarbij graag 'een rolletje' meespelen 'om de bloedsomloop in het reuzenlichaam dat universiteit heet zo goed mogelijk te doen functioneren'. Grote veranderingen stonden evenwel niet in de planning.[52]

In het tweede nummer van de derde jaargang werden de lezers nadrukkelijk geattendeerd op de openbare vergadering van de U-raad op 31 augustus. Ook de agenda was in z'n geheel afgedrukt. Opmerkelijk genoeg ontbrak vervolgens een verslag. Geleidelijk aan leek de reikwijdte van de bestreken onderwerpen te worden verruimd. Op 15 oktober 1971 was het openingsartikel – geheel in overeenstemming met de tijdgeest – gewijd aan transcendente meditatie.[53] Hetzelfde nummer bracht ook een bondig verslag van de U-raadsvergadering van 6 oktober. Ook diverse latere U-raadsverslagen werden slechts beknopt verslagen. Daarentegen werd de nieuwjaarsrede van Schamhardt woordelijk afgedrukt. De berichtgeving was dat jaar vrij divers. Daartoe behoorden de aankondiging van de oprichting van een groot universitair computercentrum, een gesprek met de in Utrecht werkzame eerste vrouwelijke dierenarts (afge-

De actieve studentenvakbond USF protesteert tegen 'schandelijke' belastingen.

studeerd in 1930) en beschrijvingen van voltooide promotieonderzoeken. Ander actueel nieuws betrof het bezoek van onderwijsminister zonder portefeuille De Brauw aan de Utrechtse universiteit en een congres over de beroepspraktijk van de psycholoog.

Bestudering van de verschenen weekbladen laat geen twijfel bestaan dat de loyaliteit van '*U*' ten opzichte van het universiteitsbestuur onmiskenbaar was. Niettemin toonde de redactie zich niet altijd per definitie voorstander van de status-quo. In een cursiefje dat in november 1971 verscheen ging Van der Meiden in op het feit dat er een vijfkoppig College van Bestuur in de maak was dat per 1 januari 1972 de oude organisatievorm van de bestuurders zou doorbreken. Nadrukkelijk bepleitte hij de opname van relatief jongere krachten. Het was hem namelijk niet ontgaan dat de gemiddelde leeftijd van de Curatoren 'dik boven de zestig' was terwijl de nieuwe bestuursconstructie juist veel werk- en denkkracht vergde die doorgaans alleen onder de vijftig viel op te brengen.[54] In januari 1972 deed '*U*' braafjes verslag van de kennismakingsbijeenkomst van de nieuwe bestuursorganen bestaande uit College van Bestuur, Universiteitsraad en (het adviserende) College van Decanen.[55] Redactioneel commentaar ontbrak daarbij; als

In de stijl van *Camera Obscura* verhuist de afdeling PR, V&D naar de Boothstraat, met geheel links afdelingshoofd Van der Meiden.

puntje bij paaltje kwam bleef de redactie gezagsgetrouw.

Veel actiever stelde de redactie zich op in de zogeheten KUR-kwestie die in januari 1972 de voorpagina van '*U*' haalde. De Kring van Utrechtse Repetitoren (KUR) werd verweten 'op minder prettige wijze' gebruik te maken van de situatie dat een niet onaanzienlijk deel van zeshonderd eerstejaars rechtenstudenten aanvankelijk geen plaats kreeg in de reguliere werkgroepen. Deze kring bood namelijk voor een bedrag van *f* 100,- per vak vervangende cursussen aan. Daarnaast presenteerde de KUR een programma voor *f* 2105,– (het tienvoudige van het gewoonlijk vereiste bedrag aan collegegeld) waarin het mogelijk zou zijn om binnen één jaar het kandidaatsexamen te halen om daarna binnen één tot drie jaar af te studeren in de rechtsgeleerdheid. Die grote snelheid zou in werkelijkheid echter voor slechts zeer weinigen zijn weggelegd. Bij dat alles liet de KUR 'het geld rijkelijk stromen' om aantekeningen van 'student-verslaggevers' te bemachtigen en om medewerkers van de faculteit 'tegen walgelijk hoge bedragen' te laten doceren, waardoor de onderbezetting op de universiteit verder verergerd zou worden. Bovendien kocht de KUR syllabi op zodat sommige universitaire studenten achter het net visten. Deze aanval op de KUR werd afgesloten met de opmerking dat de toekomstverwachtingen voor afgestudeerde juristen minder rooskleurig waren dan vaak nog gedacht werd (wat de rechtenfaculteit zelf er overigens evenmin van weerhield nieuwe studenten aan te nemen).[56]

De actievere opstelling van het universiteitsweekblad ging gepaard met een zekere bezinning op de positie van het jonge blad. Ter gelegenheid van de verschijning van *Ad Valvas*, het nieuwe weekblad van de Vrije Universiteit, schatte Van der Meiden de gezamenlijke kosten van de vijf universiteitsbladen in Amsterdam (tweemaal), Groningen, Nijmegen en Utrecht – die inhoudelijk nogal varieerden en slechts incidenteel iets van elkaar overnamen – op twee tot drie miljoen gulden. De Utrechtse universiteitsvoorlichter zag daarin aanleiding om de zelfstandigheid van het orgaan waaraan hij de afgelopen jaren zozeer had bijgedragen op de helling te zetten. Voor de naar schatting 150.000 personen die de universitaire bevolking in Nederland vormden – plus een onbekend aantal overige geïnteresseerden – zag Van der Meiden namelijk wel mogelijkheden voor 'een landelijk universitair dagblad [...] met evenveel kop-edities als er instellingen zijn' in plaats van de huidige 'ghettobladen'. Daarin zou meer aandacht moeten komen voor wetenschapsjournalistiek. Bovendien zou op deze wijze de gezamenlijke opstelling van de universiteiten versterkt kunnen worden.[57]

Van verwezenlijking van Van der Meidens dromen kwam niets terecht, al was het maar omdat zijn drukke Utrechtse voorlichtingsactiviteiten verdere initiatieven in de weg stonden. Toch betekende dat geenszins dat de bestaande situatie werd voortgezet. Er was namelijk wel sprake van verdere professionalisering, zoals te lezen viel in het verslag van de Utrechtse universiteit over het academisch jaar 1971-1972: 'In het verslagjaar viel het besluit de beide eindredakteuren van hun taak te ontheffen omdat zij onvoldoende tijd aan het

blad konden besteden. Een hoofdredakteur werd gezocht en gevonden. Om de stijgende kosten van het blad enigszins op te vangen werd besloten advertenties op te nemen.'[58] Met de komst van de nieuwe hoofdredacteur die zich, na zijn aantreden eind 1972, geheel kon wijden aan het leiding geven aan het universitaire weekblad, begon een nieuw tijdperk voor '*U*'.

Conclusie

Voor een grote instelling als de Utrechtse universiteit – met groeiende aantallen studenten én medewerkers, verspreid over talloze universitaire onderdelen en behuizingen – was een eigen persorgaan onontbeerlijk. Aansluitend bij een traditie van universitaire tijdschriften verscheen ongeveer een halfjaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog, naast de afzonderlijke organen van vooral studentenverenigingen, het gezamenlijke *Sol Iustitiae*. Het blad diende uiting te geven aan de brede basis die ten grondslag lag aan een daadwerkelijke academische gemeenschap zoals die in het geïdealiseerde zelfbeeld bestond.

Dat de onderlinge verbondenheid niet overal in de Utrechtse universiteitsgemeenschap in even sterke mate bestond, laat staan eensgezindheid op alle terreinen impliceerde, werd na enkele jaren al duidelijk. In 1954 bleek de noodzaak om een afzonderlijk blad voor het ondersteunend personeel in het leven te roepen. Hoewel het oogmerk daarvan was om de band met de universiteit te versterken, werd met het uitgeven van *Solaire Reflexen* juist aangetoond dat die band eigenlijk niet bestond. Bovendien bleek het creëren dan wel versterken ervan bij verschillende groepen niet op één uniforme wijze bewerkstelligd te kunnen worden.

Sol Iustitiae bevatte naast mededelingen ook meningen. Die waren niet alleen opgenomen om het blad aantrekkelijker te maken, maar ook omdat uitwisseling van informatie en gezichtspunten belangrijk werd geacht in een academische gemeenschap. De marges waarbinnen eventuele debatten zich mochten afspelen waren niet expliciet vastgelegd. De vraag aan wie dit ter beoordeling stond was evenmin nauwkeurig omschreven. In een periode waarin de autoriteit van hoogleraren en het academisch bestuur in brede kring – incidentele uitzonderingen daargelaten – gerespecteerd en aanvaard werd, leek de beantwoording hiervan echter nauwelijks problematisch.

Het geven van een mening in *Sol Iustitiae* hield in dat bepaalde gevoeligheden, met name van politieke en religieuze aard, moesten worden ontzien. De academische gemeenschapszin leek in die optiek de betekenis te krijgen van zo veel mogelijk mensen, lezers in dit geval, tevreden houden. De opvatting dat een universiteitsblad zich diende te onthouden van politieke stellingname, en bepaalde kwesties van verschillende kanten moesten worden besproken, was voor velen nog vanzelfsprekend. Voor choquerend geachte presentaties van onwelkome meningen bestond dan ook nauwelijks begrip.

Deze specifieke invulling van het begrip gemeenschapszin waarbij hoogleraren hun oordeel, ook op terreinen waar hun leeropdracht niet expliciet in voorzag, zo niet juister dan toch belangrijker

'U' was tot in de jaren tachtig gevestigd in het Beetshuis aan de Boothstraat 6.

achtten dan de opinies van een of meer schrijvende studenten, riep naar verloop van tijd de weerzin op van studenten. Zij beschouwden het als een keurslijf en kozen vervolgens voor de vrijheid van het studentenblad *Trophonios*. Het na deze breuk voortgezette *Sol Iustitiae*, dat nauwelijks nog kon pretenderen een blad te zijn voor de hele universiteitsgemeenschap, had weinig pretenties en weinig aantrekkelijke bijdragen. Van voortekenen van de democratisering en politisering van de Nederlandse universiteiten was nauwelijks iets te merken in dit blad, net zo min als in het personeelsorgaan.

Professionalisering van het universiteitsbureau plaatste zowel de interne als externe communicatie uiteindelijk hoger op de agenda. Daaruit vloeide eind jaren zestig het plan voort alle studenten en medewerkers in één orgaan geregeld van alle relevant en interessant geachte informatie te voorzien. Gemikt werd op een 'mededelingenblad', een bescheiden maar niet onaantrekkelijk ogend informatiekanaal. Een onderdeel 'platform met meningen' waarvan de wenselijkheid door verschillende zijden voorzichtig werd benadrukt, werd met veel terughoudendheid ingekleed.

De naam *'U'* bracht niet alleen het Utrechtse en universitaire karakter in afgekorte vorm tot uiting, maar verwoordde tevens het uitgangspunt van de

verantwoordelijke voorlichters die kozen voor de beleefde aanspreekvorm voor zowel de lezer als voor degenen die bijdragen leverden aan het blad. Verwacht werd dat beiden elkaar met respect bejegenden, waarbij omstreden kwesties alleen met de grootst mogelijke voorzichtigheid behandeld konden worden. De onafhankelijkheid van de werkredactie leek als het ware overbodig aangezien zij nadrukkelijk geen opinie had. Dat het vormen, bezitten en uitdragen van een opinie elders in de samenleving, en zeker ook binnen de universitaire gemeenschap, juist aan betekenis won in deze jaren waarin de consensus over veel onderwerpen afnam, werd volkomen genegeerd.

Pogingen vanaf de tweede jaargang de inbreng van de redactie meer karakter en zichtbaarheid te geven, kwamen door de welhaast ingebakken voorzichtigheid – waarop de column van Van der Meiden een merkwaardige uitzondering vormde – onvoldoende uit de verf. Het besef drong daarop door dat een professionele hoofdredacteur belast moest worden met de leiding van het blad. Men realiseerde zich echter onvoldoende dat daarmee, tegen de achtergrond van de plaatsvindende democratisering van de universiteit (die in de vorm van de Universiteitsraad nota bene expliciet gesteund werd door het blad), het karakter van het blad veel ingrijpender zou veranderen.

> Het *U-blad* geïllustreerd

De aantrekkelijkheid van het *U-blad* werd in de loop der jaren in niet onbelangrijke mate bepaald door het opnemen van illustraties. Bekend zijn vooral de foto's uit de jaren

Het christelijk geloof ontkwam niet aan kritiek.

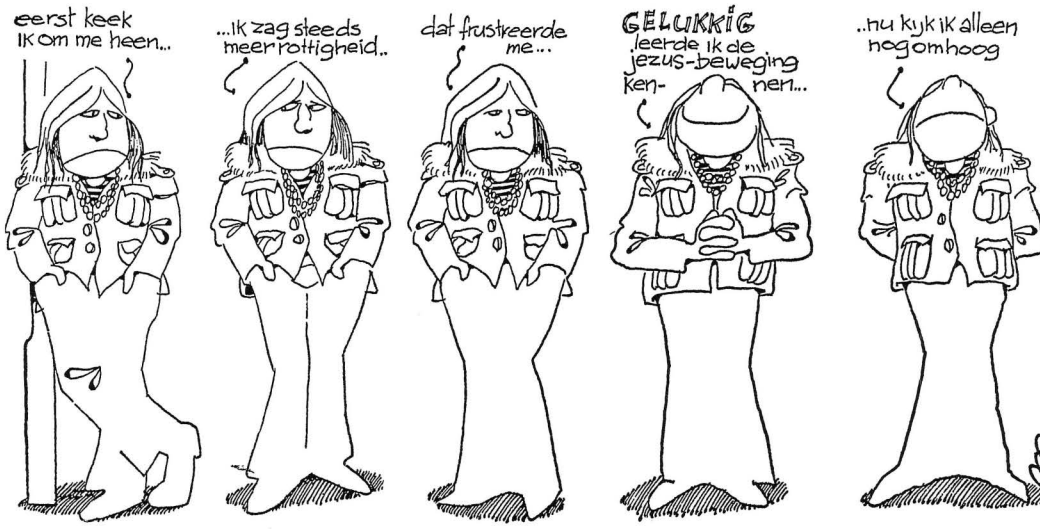

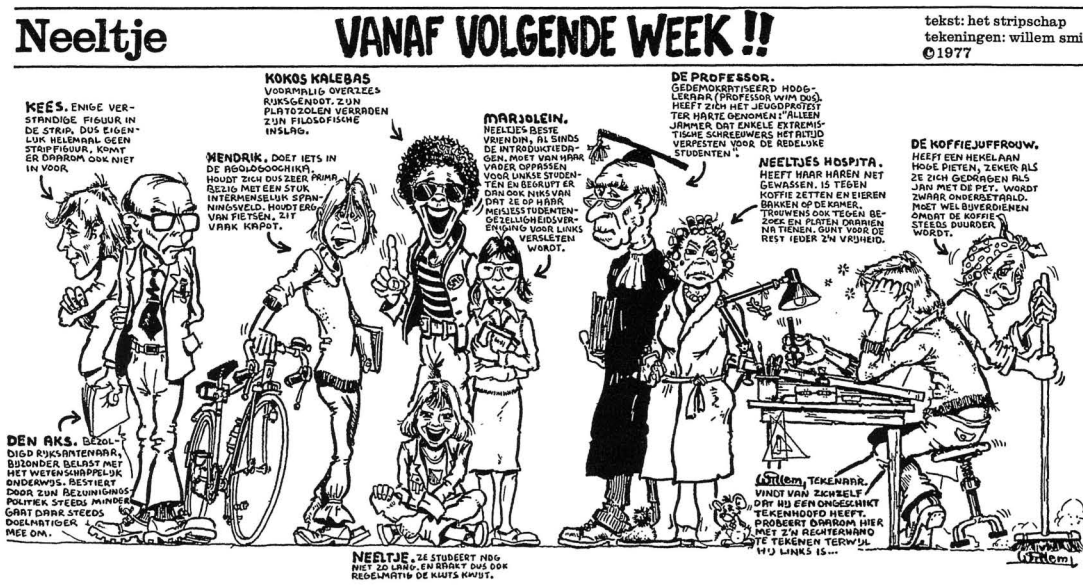

De hoofdrolspelers van de strip *Neeltje* worden voorgesteld in 1972.

tachtig van Werry Crone, die later landelijke bekendheid verwierf door zijn werk voor het dagblad *Trouw*, en van Maarten Hartman, die vanaf begin jaren negentig in vaste dienst werkte bij het *U-blad*. Daarnaast verschenen er ook honderden tekeningen in het blad die de aandacht trokken.

Vanaf 1973 publiceerde de redactie ter verlevendiging van het blad enkele spotprenten van Frits Müller, die reeds elders zijn sporen had verdiend door illustratiewerk voor boeken, tijdschriften en kranten. Het werk van de inmiddels 41-jarige tekenaar leidde een enkele keer tot enige commotie, met name toen hij de gewelddadige onderdrukking van het Griekse studentenprotest tegen het kolonelsbewind samenbracht met het gezapig aandoende protest in Nederland tegen verhoging van het collegegeld.[1] Alvorens hij bij het Utrechtse weekblad vertrok, kreeg hij vanaf voorjaar 1974 gezelschap van de 24-jarige rechtenstudent Jos Collignon, die Müller daarna opvolgde, voordat hij begin 1976 zelf het *U-blad* verliet. Dankzij zijn eigenzinnige tekenwerk met een onmiskenbare eigen stijl maakte Collignon daarna carrière bij NRC *Handelsblad*, *de Volkskrant* en *De Journalist*.

De oorspronkelijk uit Zwitserland afkomstige Albo Helm was sinds 1975 actief als tekenaar bij het *U-blad*. Zijn werk werd in het voorjaar van 1977 aangevuld met de levendige strip 'Neeltje', soepel getekend door Willem Smits en geschreven door het anonieme collectief Het Stripschap. De getekende belevenissen van de jongerejaars studente Neeltje, die werd vergezeld door een gedemocratiseerde hoogleraar, een voormalige overzeese rijksgenoot en de in studentenkringen onvermijdelijke bemoeizuchtige hospita, werden tot najaar 1980 uitgebeeld in 134 afleveringen.

Na drieënhalf jaar werd het tijd geacht voor een nieuwe strip. Dat werd 'Roosje' een – naar zou blijken omstreden – coproductie van tekenaar Arno van Dijk en tekstschrijver Wouter Noordewier.[2]

Vanaf augustus 1984 verzorgde ex-*Troof* medewerker Niels Bongers, student culturele antropologie en later beleidsmedewerker bij de faculteit Sociale Wetenschappen, als 'politiek tekenaar' van het *U-blad* wekelijks een 'kommentaartekening' op pagina twee. Zijn stijl werd soberder in de loop der jaren; zowel het aantal getekende details als de omvang van de tekst werden sterk teruggebracht.[3]

Van de hand van Albo Helm verscheen vanaf augustus 1991 wekelijks de relativerende strip 'Dinges', waarvan de scenario's gedeeltelijk afkomstig waren van Sven Mager. De ontvangst hiervan kan, voorzichtig uitgedrukt, als verdeeld worden omschreven. Reeds tijdens de eerste maanden van zijn bestaan slaagde dit beeldverhaal erin christelijke lezers tegen zich in het harnas te jagen. Een sprekend opgevoerde hanglamp die halverwege de uitspraak 'Ik ben het licht, de waarheid en...' werd uitgeschakeld en daarop begon te vloeken, leverde acht ingezonden brieven op van gelovigen die geen waardering konden opbrengen voor deze als blasfemie beschouwde benadering. Nauwelijks twee maanden later was het in oktober 1991 opnieuw raak toen de blijkbaar bijbels geïnspireerde hanglamp opriep de kindekens tot hem te laten komen. Te midden van de inmiddels voorspelbare ingezonden brieven die daarop volgden was er echter één waarin verzet werd geboden tegen de 'overtrokken reacties' waaruit een gebrek aan tolerantie

Albo Helm bracht met zijn choquerende strip *Dinges* veel commotie teweeg.

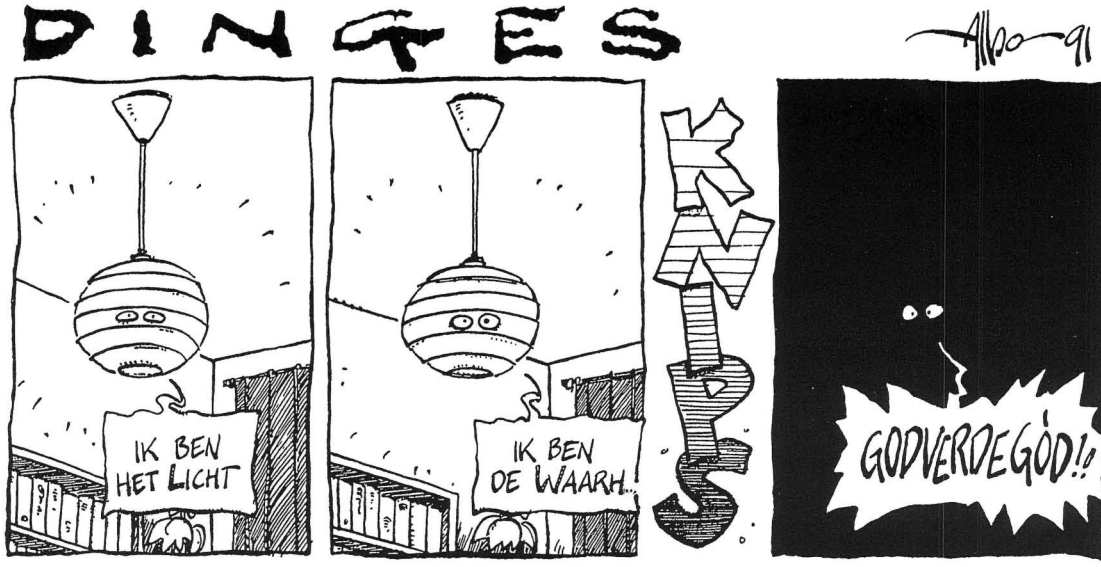

Met zijn filosofische gedachtes gaf *Dijkman* stof tot nadenken.

sprak.[4] Het *U-blad* zelf leek er geen andere gevolgtrekking aan te verbinden dan dat ophef op dergelijke gronden van tijd tot tijd waarschijnlijk en onvermijdelijk was.

De gepresenteerde stripverhalen werden in de jaren negentig steeds soberder vormgegeven. De vermakelijke student Jan Bovenjan uit het in 1993 begonnen verhaal 'Bakkerstraat 13' was een product van de aanstaande filosoof Peter Koch, wiens humoristische werk ook in het studentenmaandblad SUM verscheen. Van zijn hand was ook de vanaf de zomer van 1996 verschijnende opvolger 'Dijkman', een somber peinzende, zo niet cynische man van middelbare leeftijd, die in ietwat kriebelige stijl werd vormgegeven. Deze strip werd op zijn beurt in 1998 ingeruild voor 'Ruben'. Deze naar verluidt als filosofische knipoog bedoelde beeldverhaaltjes werden gemaakt door twee studenten Cognitieve Kunstmatige Intelligentie, Ype Driessen en Stefan van Doorn. Hun wel zeer zuinig vormgegeven creatie hield het langer vol dan de meeste voorgangers.[5]

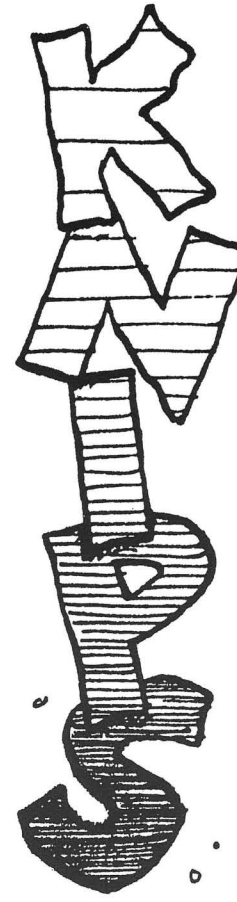

Universitaire democratisering & De Uithof

Universitaire democratisering

Een belangrijk thema, waaraan het *U-blad* geacht werd ook zelf een steentje bij te dragen, was de democratisering van de universiteit. Die ontwikkeling had definitief gestalte kreeg na de invoering van de Wet Universitaire Bestuurshervorming (WUB) in 1971. Maar ook reeds voor de installatie van de eerste Universiteitsraad, samengesteld uit vertegenwoordigers van studenten, wetenschappelijk personeel en niet-wetenschappelijk personeel, leverde het *U-blad* hier een bijdrage aan. Dat begon al in het derde nummer van de eerste jaargang waarin de integrale nota van minister Veringa over de bestuurshervorming van universiteit en hogescholen werd opgenomen, voorzien van commentaar van het Utrechts universiteitsbestuur, het conventsbestuur en de USF. In de daaropvolgende jaargang werden de lezers expliciet opgeroepen gebruik te maken van hun nieuw verworven 'uiterst belangrijk' democratische recht en op 25 en 26 mei te gaan stemmen voor de als 'toplichaam van de universiteit' omschreven Universiteitsraad. Niet minder dan drie verkiezingsbijlagen, inclu-

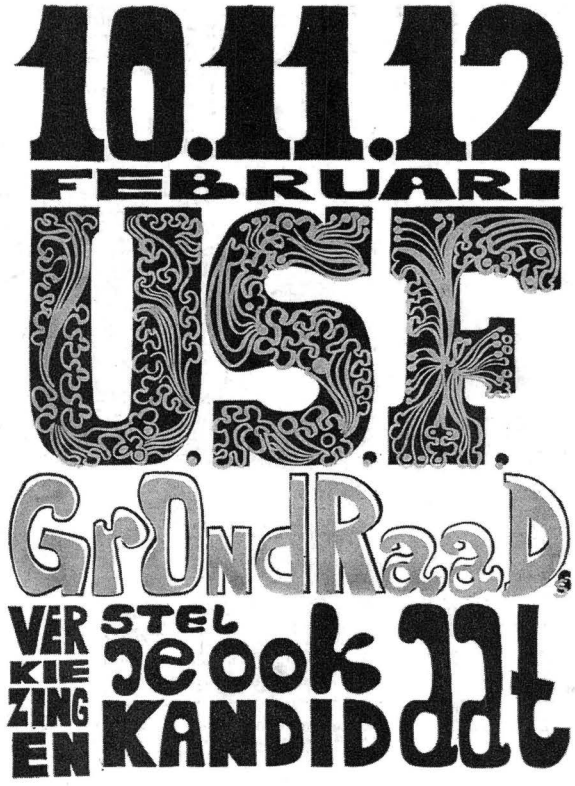

Een oproep in 'U' om aan het universitaire democratiseringsproces deel te nemen.

sief een oproep van de rector magnificus, onderstreepten het belang van deze verkiezingen. De tweede verkiezingsbijlage gaf een overzicht van alle kandidaten en ging vergezeld van een affiche met de slogan: 'Laat geen stoel onbezet. Een goede raad: stem!!!'[1] Daarnaast stond het *U-blad* stil bij de boycot van de verkiezingen door een niet onaanzienlijk deel van de studenten, dat ontevreden was met de opzet van de raad, zonder sympathie voor deze opstelling te tonen.

De installatie van de eerste leden van de U-raad werd in juni 1971 op neutrale toon verslagen in het blad. Nauwkeurige, maar weinig enthousiasmerende verslagen van U-raadszittingen werden vervolgens geregeld gepubliceerd in het blad. Wel veroorloofde universiteitsvoorlichter Anne van der Meiden zich een enkele keer enige kritiek op de zijns inziens teleurstellende publieke belangstelling voor de raad en de door haar behandelde kwesties.[2]

De invoering van de nieuwe bestuursstructuur vond officieel plaats per 1 januari 1972 toen de U-raad samen met het College van Bestuur de leiding overnam van de Rijksuniversiteit Utrecht. Deze overgang werd begeleid met enkele portretten in het *U-blad*. In een cursiefje wees Van der Meiden erop dat er niet veel viel te juichen bij de bestuurswisseling: 'Kinderziekten is een ontoepasselijk euphemisme op onze situatie.' Niet alleen waren de verhoudingen tussen raad en College nog onduidelijk; ook bestond er nog altijd gebrek aan interesse en inzicht bij de achterban. Hij hoopte op enige elasticiteit om de nieuwe situatie vruchtbaar te maken.[3] Dat de WUB geen oplossing bood voor alle universitaire kwesties, bleek uit de onvrede die ontstond nadat het collegegeld werd verhoogd tot *f* 1000,–. Door veel studenten werd dit beschouwd als een ernstige belemmering voor de toetreding van minder vermogende studenten en derhalve als een aantasting van het democratische recht op (hoger) onderwijs. Die onvrede leidde in augustus 1972 tot vechtpartijen tussen studenten en politie toen USF-leden en -sympathisanten probeerden de inschrijving van andere studenten te verhinderen. Het vormde voorpaginanieuws voor de universiteitskrant, waaruit overigens instemming noch afkeuring bleek. In zijn column veroordeelde Van der Meiden het politiegeweld evenwel als beschamend; een week later sprak hij van 'onwaardig gedrag, aan alle kanten'. Daarmee was de strijd nog niet gestreden; in hetzelfde nummer riep de USF in een ingezonden brief op om de inschrijving te boycotten: 'Steun daarom aktief de boikot en help mee op je fakulteiten en daarbuiten om de intrekking van de duizend gulden wet te bewerkstelligen.'[4]

De nieuw aangetreden hoofdredacteur Willem Kuipers besloot begin 1973 drie nummers van het *U-blad* te wijden aan het functioneren van de U-raad. Daarbij werd gekeken naar het imago van de raad, de verwachtingen die er heersten op de universiteit en de kennis die men daar had over de raad. De reden voor al deze aandacht was voor de redactie vanzelfsprekend: 'Uiteindelijk speelt de universiteitsraad een centrale rol in de democratisering van de universiteit, een van de belangrijkste vraagstukken waar de alma mater [...] in de volgende jaren voor zal komen te staan.'[5]

Voor het onderzoek van het blad over de U-raad werden tientallen studenten en medewerkers gebeld

De allereerste bijeenkomst van de Universiteitsraad in 1971.

met de vraag of zij tevreden waren over het werk dat de raad de afgelopen twee jaar had verricht, of zij namen konden noemen van U-raadsleden en of ze wisten hoe de raad totstandkwam. De antwoorden van de 66 respondenten waren teleurstellend. Het algemene beeld viel te karakteriseren met de aanduiding 'vaagheid' waarbij overigens weinig verschil bestond tussen de antwoorden van wetenschappelijk en niet-wetenschappelijk personeel en studenten. Allen wisten erg weinig over de activiteiten en kenden nauwelijks raadsleden. 'Ik kan geen namen noemen van mensen uit de raad', zo sprak een historicus. 'Van ons instituut? Eh... ja... Ed Jonker geloof ik. (bij ons bestond sterk het idee dat de ondervraagde om toch een naam te noemen, de eerste de beste persoon die in zijn hoofd opkwam, naar voren bracht).'[6] Volgens Universiteitsraadvoorzitter J. Mansfeld gaf de uitslag aanleiding tot nadenken, al was hij van mening dat de enquête onbenullig was opgezet. De onwetendheid verbond hij vooral aan de afstandelijke opstelling van de universitaire gemeenschap.[7]

De hoofdredacteur, die de enquête eenvoudigweg beschouwde als een moderne vorm van het aloude straatinterview, proefde zelfoverschatting in Mansfelds reactie, en daarmee onderschatting van de universitaire gemeenschap die immers niet bestond uit

'idioten die nu nog niet weten dat ze zich kandidaat moeten stellen voor de U-raad'. Zijn opstelling ten opzichte van de U-raad had Kuipers reeds eerder dat jaar kenbaar gemaakt naar aanleiding van het optreden van een groep teleurgestelde studenten die eind februari een bijeenkomst van de raad hadden verstoord. Hij veroordeelde de verstoring omdat deze strijd niet werd gestreden 'met het wapen van redelijke argumenten' ook al toonde hij enig begrip voor het feit dat studenten zich maar moeilijk lieten mobiliseren voor 'het saaie, slopende meebesturen'. Het emotionele, gefrustreerde en anarchistische optreden van de hardnekkige minderheid was evenwel 'uiterst ontactisch', temeer daar deze studenten door afwezigheid schitterden toen de raad zich daadwerkelijk had gebogen over het verhoogde collegegeld.[8]

Verkiezingen

De verkiezingen voor de nieuwe Universiteitsraad in april 1973 werden opnieuw begeleid door een extra katern van het weekblad waarin de kandidaten zich voorstelden aan de kiezers en een groot artikel van de hoofdredacteur waarin deze zich verheugd toonde over de grote belangstelling voor de verkiezingen. Begin juni volgde een interview met de nieuwe U-raadsvoorzitter, prof. dr. S.G. van den Bergh, tevens lid van de redactieraad.[9] Dit publiciteitspatroon zou zich de komende jaren herhalen. Nadat de kandidaten zich in maart 1975 wederom aan het publiek hadden voorgesteld in het *U-blad,* volgde een redactionele beschouwing over het universitaire bestuursproces. De invloed van de U-raad werd gunstig beoordeeld, maar er moest nog veel gebeuren 'zeker zolang er nog zoveel U-raadsleden zijn, die zelf nog niet door hebben wat er allemaal in de universiteit om gaat en hoe het spel gespeeld wordt. Het beleid moet zo duidelijk worden dat een brede achterban het via een goed werkende U-raad kan "falsifiëren", kan laten zien dat het niet deugt.'[10]

In oktober 1975 leek het tijd te zijn voor een evaluatie van het gedemocratiseerde bestuur. Hoofdredacteur Bert Kieboom concludeerde in een vrij positief getoonzet artikel dat de WUB weliswaar onvolkomenheden vertoonde, maar niettemin een flinke stap vooruit was voor de Utrechtse universiteit.[11] Kort daarop werd bij het eerste lustrum van de Universiteitsraad opnieuw teruggeblikt. Ditmaal werden de medewerkers van de met een groeiende papierberg geconfronteerde griffie geïnterviewd. Griffier A. Drost signaleerde een gebrek aan continuïteit: 'Op het moment dat de leden alles weten, treden ze weer af.' Drost durfde niet te beweren dat de leden wel eens raaskalden, maar moest toegeven dat hij hen soms absoluut niet begreep. Ook lieten de griffiemedewerkers doorschemeren dat raadsleden soms nadrukkelijk opkwamen voor de belangen van de eigen afdeling of faculteit, wat niet de bedoeling was. De ervaringen met de contacten tussen de raad en de faculteiten liepen uiteen. Sommige faculteiten benaderden de griffie met het verzoek om de U-raadsstukken te mogen ontvangen zonder te beseffen dat ze die stukken standaard ontvingen. Haaks daarop stond het verzoek van een – helaas anoniem blijvende – faculteit om verschoond te blijven van de U-raadsstukken 'want ze kregen al zoveel rommel toegestuurd'.[12]

Ter gelegenheid van de verkiezingen voor de Universiteitsraad in april 1979 bood het *U-blad* een duidelijk overzicht van de standpunten van de verschillende fracties. Aardig was vooral de karakterschets van het raadswerk in de voorgaande twee jaar. Verslaggever Hans van Laarhoven maakte duidelijk dat de belangrijkste onderwerpen die behandeld werden van financiële aard waren. Hij constateerde met genoegen dat de raad steeds zelfstandiger wist te opereren tegenover het 'machtsblok' van College van Bestuur en ambtenaren. Daarbij signaleerde hij enige schroom bij het College wanneer geprobeerd werd om raadsvragen heen te draaien. Met uitzondering van de studentenfractie Progressief Studenten Overleg (PSO) bleek de raad niet gecharmeerd van principiële en fundamentele discussies. Diezelfde studenten toonden zich overigens, samen met de vertegenwoordigers van het wetenschappelijk personeel, de meest actieve raadsleden. Van een verkleining van het studentenaandeel in de raad was de verslaggever dan ook geen voorstander.[13]

In 1984 richtte de berichtgeving voor de aanstaande U-raadsverkiezingen zich sterk op deze studentenfracties. Een uitgebreid verslag van een 'keurig en beschaafd' debat tussen de studentenfracties PSO en BRUG over de Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs (WWO 1984) vulde de middenpagina's. Daarin werden de degens gekruist over een van de schaarse onderwerpen waarover zij het niet eens

Een lid van de PSO-fractie op verkiezingscampagne door de universiteit.

waren, zoals Erik Hardeman en Hans van Laarhoven het helder formuleerden. Van een beklimming van barricades bleek geen sprake te zijn, hooguit werd getracht puntjes in de marge te sprokkelen. Wel bleek er verschil van mening te bestaan over de vraag of de U-raad uitspraken moest doen over algemene maatschappelijke onderwerpen, zoals de kernrakettenkwestie.[14]

Een jaar later bezon het *U-blad* zich opnieuw op de macht van de U-raad. Daaruit werd duidelijk dat het functioneren van die raad in belangrijke mate afhankelijk was van de bereidwilligheid tot overleg van het College van Bestuur. De raad werd weliswaar gezien als een machtig lichaam, met name vanwege het haar toegekende budgetrecht, maar was uiteindelijk, evenals de faculteitsraden, veel minder machtig dan zij zelf wilde (doen) geloven. Gevaar werd vooral gesignaleerd bij de faculteitsraden waar her en der sprake was van een gezonde competitie tussen bestuur en raad, maar het democratisch spel voltrok zich niet altijd in de openbaarheid. Op minder sportieve wijze werd de strijd ook achter de coulissen voortgezet waar de partijen elkaar, volgens ooggetuigen, 'pas echt op de bek' sloegen. Bovendien was veel macht geconcentreerd in de handen van secretarissen die, omdat ze een goed overzicht hadden, profiteerden van de hulpeloosheid van veel gekozen vertegenwoordigers.[15]

Van de universitaire democratie, zo moest het *U-blad* in 1987 constateren, merkten de meeste betrokkenen weinig buiten de ver-

De vakgroep Geschiedenis voert actie voor meer onderwijsruimte.

kiezingsperiode. De belangstelling van kiezerszijde voor de raad was dan ook niet overweldigend; vooral veel studenten lieten hun stembiljet ongebruikt. Om toch een beeld te kunnen schetsen van wat zich afspeelde 'achter het stembiljet' bladerden drie verslaggevers de programma's door, volgden ze de campagnes en organiseerden ze een discussie. Daarin werden vertegenwoordigers van zes verschillende partijen aangezet te discussiëren over kwesties als onderwijsevaluatie door studenten en gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in alle functies. Ze toonden de lezers inzicht in de grote en kleine meningsverschillen. De reportage over het campagnevoeren gaf een inkijkje in de edele kunst van nachtelijk afficheplakken. 'Zo worden er 56 lantaarnpalen, 17 kabel-tv-kastjes, vier bushokjes, drie schuttingen, één Berekuil en een handjevol fietspaden, trottoirs en vluchtheuvels aangekleed.'[16]

De berichtgeving over de U-raad werd niet door alle lezers voortdurend als objectief beschouwd. Zo ontstond er ontstemdheid na de verschijning van de gebruikelijke verkiezingsbijlage in april 1989. Daarin maakten verslaggevers Erik Hardeman en Remco Pols duidelijk de inbreng van het PSO het afgelopen jaar groter te achten dan die van de concurrerende studentenfractie BRUG, een typering die zij ook voorlegden aan leden van de laatstgenoemde fractie. Als reactie daarop ontving het *U-blad* twee ingezonden brieven waaruit bleek dat sommigen van mening waren dat het *U-blad* meer dan eens een sterke voorkeur voor het PSO zou tonen, waarbij bovendien gezinspeeld werd op een ruime vertegenwoordiging van oud-PSO-leden onder de medewerkers van het blad. In een naschrift werd er door de redactie op gewezen dat slechts één freelance medewerker PSO-lid was, terwijl BRUG bovendien de kans had gekregen te reageren op de omstreden uitspraken die doelbewust niet objectief waren.[17]

Niettemin werden PSO en BRUG twee jaar later iets voorzichtiger beschreven. In het verkiezingskatern van 1991 werden de verschillen in stemgedrag tussen de twee fracties als klein beschouwd, zeker in zaken waarmee een duidelijk studentenbelang gediend was. Zelfs in kwesties met een politiek karakter bleken de verschillen klein. BRUG kreeg krediet voor de felle en goed doordachte behandeling van het universitaire anti-apartheidsbeleid, PSO zou op haar beurt 'iets meer' initiatieven hebben ontplooid. Het gebrek aan verschillen tussen de deelnemende partijen bleek eigenlijk voor de hele U-raad te gelden. Dat maakte het raadswerk zelf wellicht makkelijker, zoals het *U-blad* opmerkte, maar bemoeilijkte tegelijkertijd de keuze voor de kiezer.[18]

Daar veranderde in de ogen van de redactie weinig aan. Een transformatie van een stille vijver naar een kolkende zee werd anno 1993 twijfelachtig en bovendien onwenselijk bevonden. Toch leek het *U-blad* niet ontevreden met het aantreden van een nieuwe en vooralsnog onvoorspelbare medespeler in het electorale spel: de Fractie Christelijke Studenten Utrecht (FCSU). Het zou de verkiezingen spannender maken, ondanks de traditionele lage kiezersopkomst. Dat laatste werd beschouwd als een algemeen probleem 'waarmee elk volwassen democratisch instituut' schijnt te kampen. Het *U-blad* verzette zich overigens tegen de regel dat als de opkomst onder de 35 procent bleef

een of meer zetels onbezet bleven. Dat de raadsverkiezingen vooral onder studenten niet leefden, werd geweten aan het feit dat het raadswerk zich 'noodgedwongen' grotendeels buiten het gezichtsveld van de kiezers afspeelde. Of dat verbetering behoefde, zei het *U-blad* niet. Maar de vraag wie er baat bij had wanneer er zetels onbezet bleven, werd wel aan de orde gesteld.[19]

Slagvaardigheid

De vraag naar de effectiviteit en slagvaardigheid van het universitaire bestuur, en dan vooral de positie van de U-raad, dook zowel in Utrecht als daarbuiten met hardnekkige regelmaat op in discussies over de toekomst van het hoger onderwijs, zo signaleerde het *U-blad* in 1995. Redacteur Erik Hardeman voelde zich geroepen de U-raad in bescherming te nemen tegen het achterhaalde vooroordeel dat de raad geen zakelijke benadering kende; politieke thema's als emancipatie zouden juist nog maar zelden aan bod komen.[20] De plannen van minister Ritzen om de macht van de raad aan banden te leggen, bracht de dreiging met zich mee dat de universitaire democratie werd vervangen door 'een verwaterde vorm van medezeggenschap'. Dat oordeel van het *U-blad* werd gedeeld door verschillende universitaire medewerkers en studenten, onder wie Carlijn Ritzen, dochter van de minister en student-raadslid. U-raadsvoorzitter Carla Kuijpers toonde zich al evenmin voorstander van dergelijke plannen, al vond ze wel dat de raad zich moest beperken tot de hoofdlijnen van het beleid. Ze toonde zich niettemin redelijk tevreden met de zakelijke opstelling van de Utrechtse raad. De klacht dat het raadswerk duur en ondoelmatig zou zijn, deed ze dan ook af als 'je reinste quatsch'. Daarentegen toonde ze zich wel bezorgd over het geringe draagvlak van de raad.[21]

De verandering van de universitaire bestuursstructuur kon evenwel niet worden tegengehouden. In april

Minister J.M.M. Ritzen van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen wordt onder vuur genomen.

Een opstoot bij het Academiegebouw tijdens protesten tegen de verhoging van het collegegeld in 1972.

1996 kon voor het laatst gestemd worden voor de Universiteitsraad in de oude opzet. Een jaar later was inmiddels de Wet Modernisering Universitaire Bestuursorganisatie (MUB) van kracht. De eerste verkiezingen voor deze MUB'se raad werden begeleid door de uitgave van een speciaal verkiezingskatern in september 1997. Al uit de openingszin hiervan werd duidelijk hoe de redactie, en met haar vele anderen, ertegenaan keken: 'Met de MUB verdwijnt de democratie op de universiteit. Universiteitsraad en faculteitsraad krijgen veel minder te zeggen, college van bestuur en decanen veel meer.' Niettemin probeerde het *U-blad* aan te tonen dat er ook in deze omstandigheden sprake was van een echte campagne en wel tussen kandidaten die waren voorgedragen door de verschillende kiescolleges en kandidaten van de vakbond AbvaKabo. Dat was echter geenszins het geval in het kiesdistrict 'bèta-medisch personeel' waar beide kandidaten niet van plan waren 'om ook maar een minuut campagne te voeren'. Ze hadden geen behoefte 'om in het *U-blad* te worden afgeschilderd als verbeten opponenten, want dat zijn ze niet.' Of die luwte ertoe bijdroeg dat de verkiezingen niet leefden bij de gemiddelde werknemer, zoals het *U-blad* constateerde, bleef onduidelijk. Een medewerker van Natuur- en Sterrenkunde was duidelijk in het

tonen van zijn desinteresse: 'Als ik een papiertje krijg dan zet ik wel ergens een kruisje. Ik vind het absoluut niet belangrijk, nee. Ik heb daar geen tijd voor mevrouw, dag.' De bevlogenheid uit een eerder decennium was nauwelijks nog terug te vinden in die uitspraak.[22]

Op 25 september 1997 nam het *U-blad* op een weinig prominente plaats afscheid van de U-raad waarmee jarenlang het universitaire democratiseringsproces was gedeeld. Onder de kop 'Een tijdperk is voorbij' werd beschreven hoe de voorzitter van de Universiteitsraad met één simpele hamerslag een einde maakte 'aan 26 jaar en ruim drie maanden universitaire democratie', gemanifesteerd in 372 raadsvergaderingen oude stijl. De aanwezigen wisten, na zelf te hebben teruggeblikt in enigszins weemoedige maar bovenal berustende terugblikken, eigenlijk geen raad met het historische moment. De publieke tribune was leeg als altijd, zo kon verslaggever Erik Hardeman niet nalaten op te merken. 'Buiten, in de herfstzon, zitten drie eerstejaars studenten op een bankje. Zij happen ontspannen in een broodje. "O ja, is er een tijdperk voorbij?"'

Dat het vechtmodel uit eerdere decennia was ingeruild voor het harmonieuzere consensusmodel viel hen blijkbaar niet op, juist doordat het aan hun instelling leek te voldoen.[23]

Het *U-blad* bleef de nieuwe raad evenwel kritisch en belangstellend volgen. Al na enkele maanden werd openlijk getwijfeld of de doelstellingen van de nieuwe wet op het universitaire bestuur, het daadkrachtig en slagvaardig besturen van de universiteiten, wel gehaald werden; 'tot nu toe is het tegendeel het geval' zo luidde het oordeel in december 1997 in een gezamenlijk artikel van het Hoger Onderwijs Persbureau geschreven door oud *U-blad*-medewerker Hanne Obbink. Hoewel Utrecht er in vergelijkend opzicht niet slecht van afkwam, bestond wel de indruk dat de raad hier was gevuld met leden die door het College van Bestuur geselecteerd waren.[24] Terugblikkend op de nieuwe MUB'se raad in het algemeen en de verkiezingen daarvoor in het bijzonder, sprak het *U-blad* in april 1999 over 'twee jaar van betrekkelijke windstilte'. Over de vraag of de nieuwe U-raad de tandenloze tijger was waarvoor velen vreesden, of dat de universitaire medezeggenschap ook in het nieuwe tijdperk nog hout sneed, bleken de meningen verdeeld te zijn onder de leden van de personeelsgeleding. Van groot enthousiasme bij een meerderheid was in elk geval geen sprake. Dat werd overigens ook geweten aan de opstelling van de personeelsgeleding die zich volgens sommigen te volgzaam opstelde. Een verkiezingsdebat voor de studentenzetels in de raad leverde al evenmin veel vuurwerk op. 'Voor een zaal met zo'n 40 sympathisanten werd het een beleefde discussie die maar zelden het scherpst van de snede haalde.' Het *U-blad* signaleerde daarbij een gebrek aan inhoudelijke verschilpunten, wat overigens niet verhinderde dat de modder vrolijk in het rond vloog nog voordat het debat goed en wel was begonnen. Het gebrek aan bevlogenheid en belangstelling onder de studenten stemde de verslaggever echter weemoedig.[25]

Het wordingsproces van het *U-blad* is al met al ondenkbaar zonder de democratisering van het universitaire bestuur. De daadwerkelijke steun aan de democratische universitaire bestuursorganen die de redactie in de loop der jaren be-

tuigde en ook probeerde aan te kweken bij de lezers, kwam voort uit de oprechte overtuiging dat hiermee een rechtvaardigere en betere universiteit kon worden verwezenlijkt. De rol van het U-*blad* omvatte daarom meer dan alleen het kritisch volgen van de U-raad en de diverse faculteitsraden. De betrokkenheid die sprak uit nieuwsberichten, commentaren en regelrechte verkiezingsoproepen was steeds kritisch, waarbij eigen voorkeuren en opvattingen niet altijd onder stoelen of banken werden geschoven. Dat heeft er echter nooit toe geleid dat de redactie haar blad tot spreekbuis van slechts één partij maakte. Evenmin stond de teleurstelling door tegenvallen de opkomstcijfers en de omzetting naar het MUB'se systeem de loyaliteit ten opzichte van de universiteitsgemeenschap in de weg.

De Uithof

De plaats waar het universitaire leven zich vanaf de jaren zestig in toenemende mate afspeelde, de Uithof, dook geregeld op in de berichtgeving. Vaak betrof het een terloopse plaatsaanduiding voor tal van gebeurtenissen, als thuishaven van menig wetenschapper en natuurlijk als onderwijslocatie voor steeds grotere aantallen studenten. Daarnaast was de Uithof van tijd tot

Beeldend illustreerde de redactie in 1995 haar opvatting dat de 'U-raad met een imagoprobleem kampt'.

tijd ook expliciet het onderwerp voor de medewerkers van het blad. Het gebied in de Johannapolder werd dan ook de vertrouwde huisvesting voor steeds meer onderdelen van de universiteit. Het kaartje van de Uithof dat in 1969 in een van de eerste nummers van het *U-blad* verscheen, toonde een leegte die ruim drie decennia later, na alle gepleegde bouwinspanningen, een sterk beroep deed op het historisch inlevingsvermogen van de lezer.[26]

Voorzover er in de late twintigste eeuw enige liefde voor de Uithof ontstond onder studenten en personeel van de universiteit, groeide deze langzaam. De toenemende bebouwing van de Johannapolder leidde bepaald niet automatisch tot een locatie met karakter, laat staan met een ziel. Er moesten doelbewuste initiatieven worden ontplooid om de verzameling gebouwen tot meer dan een onvoltooide bouwplaats te maken. Er kwam een 'kommissie leefbaarheid Uithof' die in 1973 een uitzendkracht, Emmy Lagrange, inhuurde om een sociaal-cultureel centrum op te zetten. De vele uiteenlopende activiteiten die in dit centrum ontplooid werden lieten ook hun sporen achter in de kolommen en bijlages van het *U-blad*.

Dit initiatief groeide uit tot De Uitwijk. Bij het tienjarig bestaan in 1983 keek het *U-blad* terug op de geschiedenis van het centrum dat zich op dat moment, zoals vele universitaire onderdelen, bedreigd zag door bezuinigingen. De goedbezochte pauzecursussen tussen 12.00 en 13.00 uur hadden echter, samen met de filmvoorstellingen en exposities, het bestaansrecht van het centrum aangetoond. Het lezen van

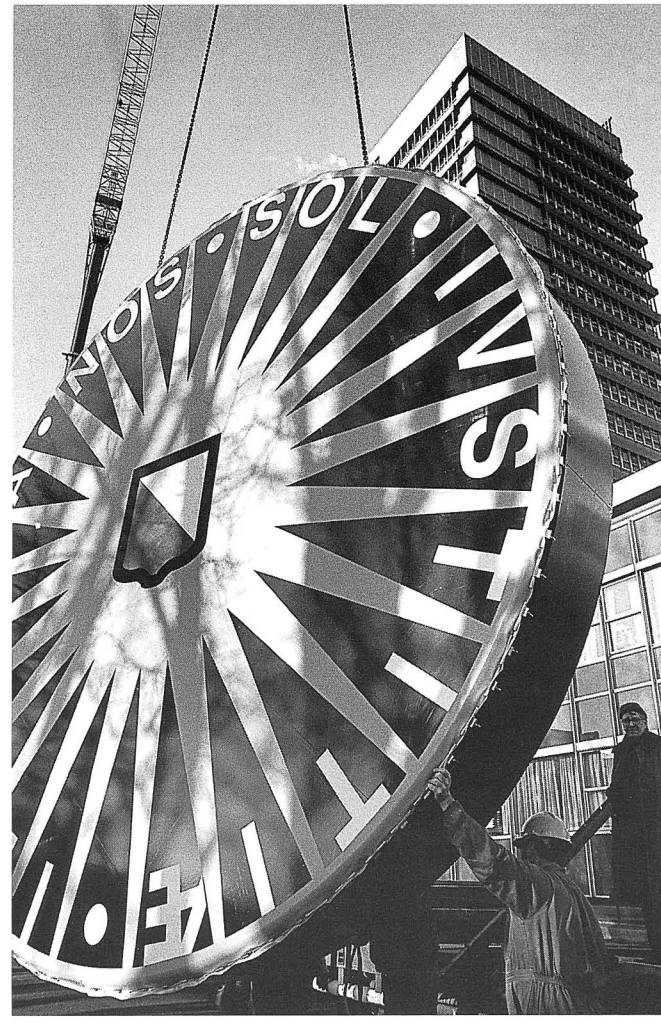

Het Sol-logo wordt naar het dak van Trans II gehesen.

Studenten genieten van de zomer in de 'leerfabriek' de Uithof.

strips en het rondhangen in een aangename atmosfeer bleken andere belangrijke redenen voor de gebruikers van De Uitwijk te zijn. Twaalf jaar later werd De Uitwijk terecht omschreven als 'de huiskamer van De Uithof', een typering die niet wezenlijk verschilde van de wijze waarop het centrum eerder was gepresenteerd. Nog altijd bleek Uitwijk-akela Emmy Lagrange waarde te hechten aan de algemene vorming van studenten en aan het bieden van een sociale structuur. Dat verhinderde geenszins de ontwikkelingen in het centrum. De cursus macrameeën was verdwenen, de cursus filosofie was daarentegen erg in trek dat jaar. Niettemin bleef het centrum herkenbaar. 'In je oubolligheid vertegenwoordig je een traditie' oordeelde Lagrange, vermoedelijk met instemming van het *U-blad*.[27]

In 1984 presenteerde het *U-blad* opnieuw een terugblik op de jonge geschiedenis van de campus. Dat gebeurde ter gelegenheid van de publicatie van een bouwhistorisch overzicht van prof. dr. A.W. Reinink, *Van Johannapolder tot Uithof*. De op schrift gestelde geschiedenis werd door Armand Heijnen omschreven als 'interessant maar triest'. De zo zakelijk opgezette Uithof zou, zo betoogde hij in navolging van Reinink, zowel belangstelling voor mensen als gevoel voor esthetiek ontberen. Van een samenhangende visie was geen sprake. Het betoog werd gelardeerd met citaten uit eerdere *U-blad* ver-

slagen over deze materie. Heijnen citeerde een oud-collega die zijn ergernis eveneens schriftelijk had verwoord: 'De brutale hoogbouw in het Uithof-gebied bederft de open ruimten voorgoed en vervuilt de horizon.' En 'Alle mooie nota's over leefbaarheid ten spijt, bleek dat men alleen was geïnteresseerd in het zo snel mogelijk realiseren van zoveel mogelijk onderwijs- en onderzoeksfabrieken.' Op groot enthousiasme voor de Uithof als architectonisch project was de redactie van het *U-blad*, die eind 1984 zelf vanuit de binnenstad naar de campus verhuisde, vooralsnog niet te betrappen.[28]

Een collega van Heijnen, redacteur Bert Determeijer, verdiepte zich in november 1987 in de mensen die hun werk verrichtten in een van de prominente Uithof-onderdelen: het Bestuursgebouw. Hier werkten sinds 1985 niet minder dan 700 ambtenaren die tot dan toe over 25 stadspanden verspreid waren. Zijn rondgang op een vrijdag en een maandag gaf een aardig inkijkje in de bijenkorf die de hoofdafdelingen, stafafdelingen, bureaus en gewone afdelingen vormden, maar leidde ook tot absurde dialogen. Op de vraag of een functionaris tijd had voor enkele vragen luidde het antwoord: 'Eigenlijk niet. Ik ben al twee dagen op zoek naar een fout en ik wil 'm voor vijf uur vinden.' Toen de verslaggever daarop uitweek naar een volgende kamer stootte hij op 'de gevreesde Henk Burgering' van de Algemene Dienst. Deze toonde zich niet ingenomen met het bezoek: 'Smerige stukjes over de secretaris schrijven en nu het personeel uithoren, hè? Deze meisjes komen recht van de middelbare school en weten nergens van.' De Uithof herbergde uiteenlopende types.[29]

Polder in ontwikkeling

Onder de kop 'Hoe leefbaar is de Uithof?' keek het *U-blad* in 1988 met enkele nauw betrokkenen opnieuw terug op de totstandkoming van de Uithof. Hoewel de toonzetting nog altijd niet als uitbundig of lovend gekenmerkt kon worden, werd er minder kritiek geuit. Wel drong er een nostalgische klank door in de beschrijving van de Johannapolder in de periode dat de universiteit nog in geen velden of wegen te bekennen was.[30]

In oktober 1991, drie decennia nadat de eerste heipalen in de drassige polderbodem werden geslagen, wijdde het *U-blad* een heel katern aan de zich reeds dertig jaar ontwikkelende campus. De toon werd gezet met een bijdrage van Armand Heijnen die resumeerde hoe de Johannapolder met zijn grasland, boomgaarden en hagen 'om zeep werd geholpen ten behoeve van grijze onderwijskolossen'. Voorzover er daarbij überhaupt sprake was van enige visie, werd die voortdurend achterhaald door nieuwe ontwikkelingen zoals de explosief gegroeide studentenpopulatie. De 'enkele fraaie gebouwen' die 'een eigen karakter' bezaten, hadden de roep om een stedenbouwkundige versie niet doen afnemen. Niettemin werd er daarnaast volop gestudeerd, gewerkt, gefeest en vergaderd 'maar er wordt ook nog veel gekankerd'. Trans II werd door Heijnen bestempeld tot 'het meest droefstemmend voorbeeld uit de bouwhistorie van De Uithof'. Hij hoopte niettemin dat een recent – en uiteindelijk ook gerealiseerd – plan van architect Rem Koolhaas, waarin deze zijn stedenbouwkundige visie op de Uithof had verwoord, enige eenheid zou aanbren-

gen in uiterlijk en infrastructuur. 'Wellicht', zo probeerde hij zijn scepsis te onderdrukken, 'wordt de Johannapolder dan toch nog eens ouderwets gezellig.'[31]

Deze ietwat merkwaardige liefde voor de Uithof kon ook worden aangetroffen bij andere *U-blad* medewerkers. Zo begon collega Bas Mesters een artikel over de enkele heuse Uithof-bewoners in dezelfde special met een beschrijving van klef dampende bussen die af- en aanreden met beslagen ramen, duizenden fietsers die hun gevecht met wind en regen beloond zagen met brakke automaatkoffie en *sick buildings* die elke avond weer stierven als naargeestige silhouetten van een verlaten stad.[32]

Deze rust leek ook enigszins van toepassing op het Bestuursgebouw, waarvan bij het tienjarig bestaan in 1994 een impressie verscheen onder de veelzeggende titel 'Een saai gebouw met fijne mensen'. Een medewerker van de afdeling huisvesting beweerde dat het Bestuursgebouw geen grijze club (meer) was. De saaiheid die desondanks geconstateerd werd, had vooral te maken met het feit dat er in het gebouw maar weinig studenten rondliepen. De kantine zou evenwel een gevarieerd beeld tonen met personen uit uiteenlopende salarisschalen, zij het meestal met uitzondering van het College van Bestuur. Dat bleek een andere categorie, zoals ook kon worden afgeleid uit andere opmerkingen over de vijfde etage, waar het

Sinterklaas daalt af van het dak van het bestuursgebouw.

College huisde. 'Er ligt schuimrubber onder de vloerbedekking van de vijfde, zodat de vloer er iets zachter aanvoelt', zo karakteriseerde een medewerker van het Bureau Studium Generale het verschil, al gaf hij toe dat het met de voorkeurspositie van het huidige College wel meeviel.[33]

Het in maart 1998 in gebruik genomen Minnaertgebouw ontsnapte evenmin aan de aandacht van het *U-blad*. Hoewel het budget vrij strikt was gedefinieerd, bleek architect Willem Jan Neutelings enige vrijheid te hebben gekregen om een gebouw met meerwaarde neer te zetten 'als reactie op de saaie betonnen dozen die in de jaren zeventig op de Uithof zijn neergezet'. Behalve op de naamgever van het gebouw, de Vlaamse sterrenkundige prof. dr. Marcel Gilles Jozef Minnaert, die na de Eerste Wereldoorlog in Utrecht verzeild raakte, werd de belangstelling ook gericht op het gebouw, de kunstwerken erin en eromheen plus de daktuin.[34] Een van de laatste nieuwe onderdelen in de Uithof-bebouwing bestond uit de studentenflats aan de Cambridgelaan die in de lente van 1998 werden opgeleverd. Een verslaggever tekende tevreden indrukken van de eerste bewoners op die merendeels kamers van 4 bij 4 meter bewoonden. Wel bleek dat de inwoners op zaterdagen noodgedwongen naar Bunnik moesten fietsen voor hun boodschappen, aangezien op de campus alles in de weekenden gesloten was. Zoals de redactie in de kop verwoordde: 'Eenzaam wonen tussen de konijnen en de faculteiten'.[35]

De Uithof was en bleef bovenal een academische werkplaats waar het daglicht de toon aangaf. Op groot enthousiasme voor de Uithof kon de redactie slechts bij hoge uitzondering worden betrapt. De expliciete zorg die met regelmaat aan de dag werd gelegd voor de voormalige Johannapolder, was echter veel minder prominent aanwezig in de vele overige bijdragen in het *U-blad* waar de plaats van handeling eveneens de campus was. De pleidooien voor een samenhangend architectonisch concept kunnen dan ook niet verhullen dat er in elk geval toch waardering bestond voor de samenleving die hier – al was het misschien noodgedwongen – haar territorium had gevonden.

2

Een professionele hoofdredacteur aan het roer, 1972–1974

'Dood aan de auto'. Met deze strijdlustige kop boven het eerste artikel van zijn hand maakte de op 1 november 1972 aangetreden hoofdredacteur van het Utrechts universiteitsblad, de 32-jarige drs. Willem Reinhardt Kuipers, duidelijk niet terug te schrikken voor uitgesproken meningen. Kuipers, die Nederlands en algemene taalwetenschap had gestudeerd, had ervaring als journalist opgedaan bij *Het Centrum*, een inmiddels verdwenen katholiek dagblad uit Utrecht, en als eindredacteur bij *de Volkskrant*. Zijn universitaire aanstelling was mogelijk geworden nadat in het voorjaar van 1972 was gebleken dat er ruimte in de formatie bestond om een door de universiteit betaalde hoofdredacteur voor 0,8 fte te benoemen. Het in dienst nemen van een professionele hoofdredacteur, die zich volledig kon wijden aan de redactionele werkzaamheden die tot dan toe waren toevertrouwd aan de afdeling Public Relations, Voorlichting en Documentatie, was geen overbodige luxe voor een persorgaan dat wekelijks in een oplage van ruim 22.000 exemplaren werd verspreid.[1]

De benoeming van een afzonderlijke hoofdredacteur was niet de enige verandering waarmee het jonge weekblad werd geconfronteerd. Niet minder belangrijk in dit verband was de reeds in 1970 aangenomen Wet Universitaire Bestuurshervorming (WUB) die de Universiteitsraad of U-raad in het leven riep als democratisch bestuursorgaan voor de Nederlandse hoger onderwijsinstellingen. De invoering van deze wet leidde bij de breed samengestelde redactieraad, die onder leiding van de hoogleraar theoloog dr. J.W. Doeve toezicht hield op het universiteitsblad, tot bezinning op de eigen positie. Begin oktober 1971 kwam de redactieraad tot de conclusie dat het in de nieuwe constellatie wenselijk was om verantwoording af te leggen aan de U-raad. Op 19 januari 1972 verzocht de redactieraad de U-raad daarom een van haar vaste commissies te mogen worden.

Hoewel er binnen de U-raad geen eensgezindheid bestond over de aan de redactieraad toe te kennen status, werd in juni 1972 besloten om, bij wijze van experiment, de volledige verantwoordelijkheid voor de inhoud van het blad voor een jaar te delegeren aan de zittende redactieraad. Daarmee werd de redactieraad feitelijk al een commissie van de U-raad. In het komende jaar dienden beide partijen zich nader te bezinnen op de samenstelling en de bevoegdheden van de redactieraad.[2]

Redactioneel beleid

Het redactionele beleid waarbinnen Kuipers zou moeten opereren, stond omschreven in een in het voorjaar van 1972 gepubliceerde *Gewijzigde nota inzake het redactionele beleid*.[3] Het was de opvolger van de in de eerste jaargang verschenen *Nota inzake het redactionele beleid*. De *Gewijzigde nota* was echter geen afgerond stuk waarover de discussie was beëindigd. Begin november 1972 kwamen afgevaardigden van het U-raadspresidium en van de redactieraad overeen de nota aan te vullen met beleidsregels over het opnemen van redactionele stukken en over de selectie van stukken bij eventueel ruimtegebrek in het blad. Deze nieuwe beleidsregels dienden ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de U-raad, zodat positie en bevoegdheden van zowel redactie als redactieraad helder zouden zijn. 'Inmenging in het redactiebeleid is alleen toegestaan bij een vermeende afwijking van de aanvaarde beleidsregels.'[4]

Als gevolg van deze bespreking stelde de redactieraad op 24 november 1972 een kleine commissie in die de beleidsnota ingrijpend zou herzien. Binnen de redactieraad bestond namelijk een sterke behoefte om de functie, formule en organisatorische opbouw van het weekblad, inclusief de verantwoordelijkhe-

Hoofdredacteur Kuipers (rechts) bracht een cultuuromslag in *'U'* teweeg.

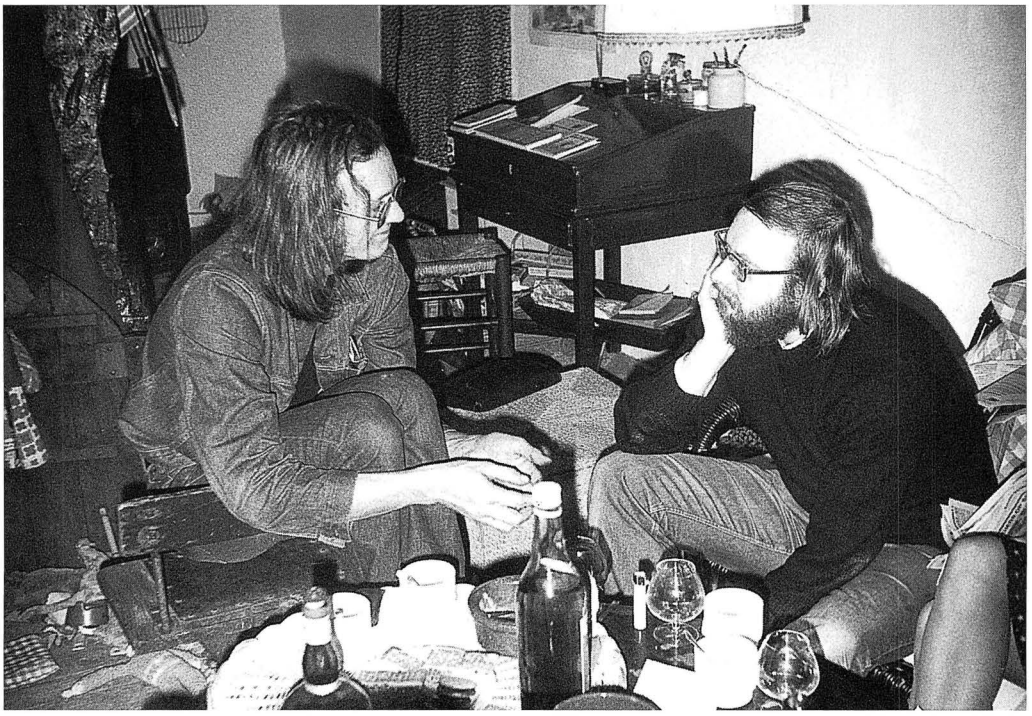

den, fundamenteel aan de orde te stellen. Steunend op eigen kennis en inzichten, deels ook geïnspireerd door een recent rapport over het beleid en de structuur van *Ad Valvas*, het huisorgaan van de Vrije Universiteit in Amsterdam, werd medio april 1973 het conceptrapport 'Het Universitaire Weekblad' uitgebracht.[5]

Het Utrechts universiteitsblad, dat wekelijks moest verschijnen in een omvang van twaalf pagina's, had volgens de opstellers uit de redactieraad een tweeledige functie. Enerzijds diende het blad principieel dienstbaar te zijn aan de zogeheten intra-universitaire communicatie. Anderzijds had het blad als taak de lezers bredere en meer diepgaande informatie te verstrekken over zaken van de eigen universiteit en over de universitaire wereld in het algemeen. Deze tweede taakopvatting moest – zoals ook reeds begin 1969 door de universitaire voorlichters was betoogd – vooral de interne democratisering ondersteunen; de door het blad aangeboden informatie zou de lezer in staat moeten stellen zich een evenwichtig oordeel te vormen over het beleid van de universiteit. Uitdrukkelijk werd daaraan toegevoegd dat het blad niet de taak had 'het beleid van enig orgaan of instantie te beschermen of toe te lichten.'

De vraag welke bladformule aansloot op deze uitgangspunten had geleid tot discussie onder de opstellers van het rapport. Bij de keuze tussen een blad dat uitsluitend informatieverstrekkend en opinieregistrerend was, dan wel een blad dat daarnaast ook zelfstandig opinievormend zou zijn (waarbij de berichtgeving door de redactie zou worden voorzien van eigen commentaar en eigen opvattingen over universitaire aangelegenheden zouden worden verkondigd), ging de voorkeur uit naar de eerste optie. Dat betekende dat het blad, met haar dienende functie ten aanzien van de universitaire gemeenschap, behalve het doorgeven van berichten van feitelijke aard, een zo neutraal mogelijk overzicht moest bieden van bestaande opvattingen en meningen over universitaire kwesties. De redactieraad bleek sterk beheerst door het angstbeeld dat de redactie eenzijdige 'universiteitspolitiek' met het blad zou bedrijven wat 'kommunikatiebelemmerend' zou werken. Toch mocht de nagestreefde evenwichtigheid niet leiden tot een saai en gezichtsloos blad 'waarin alle gevoeligheden worden ontzien en waarin uitschieters niet zijn toegelaten'. Over het realiteitsgehalte van een dergelijk wensenpakket had men – zo moet achteraf worden vastgesteld – onvoldoende nagedacht.

Het conceptrapport maakte onderscheid tussen een deel dat onder verantwoordelijkheid van de redactie totstandkwam en een deel waaraan niet door de redactie werd bijgedragen. Dat laatste deel omvatte besluiten van bestuursorganen, uitslagen, mededelingen van faculteiten en verenigingen en advertenties. Aangeleverde teksten moesten worden gerespecteerd; berichten zouden alleen geweigerd kunnen worden als ze geen betrekking hadden op de universitaire gemeenschap, in strijd waren met de goede zeden of opiniërend waren.

Tot het eerste deel behoorde een informatief gedeelte met verslaggeving van openbare U-raadsvergaderingen, beschouwingen en toelichtingen over belangrijke rapporten en berichten over de voornaamste ontwikkelingen in het uni-

versitaire onderwijs en onderzoek. Ook moest ruimte worden ingeruimd voor artikelen over maatschappelijke ontwikkelingen aan de universiteit. Daarbij was 'overvloedige informatie een vereiste' aangezien dit vaak onderwerpen betrof die nogal wat emoties opriepen, zoals collegegeldverhoging, democratisering en bezettingsacties. De verslaggeving – altijd ondertekend met 'redactie' of initialen – moest zakelijk, evenwichtig en zo objectief mogelijk zijn, maar desalniettemin toch 'niet de kool en de geit sparend'.

Daarnaast werden niet minder dan vier soorten opiniërende publicaties onderscheiden, wat tekenend is voor de omzichtigheid waarmee dit thema behandeld werd. Behalve redactionele bijdragen (met name interviews) waarvan de eindverantwoordelijkheid bij de hoofdredacteur berustte, waren er bijdragen die op verzoek van de redactie werden geschreven om discussie te stimuleren, ingezonden artikelen van leden van de universitaire gemeenschap en, als laatste, columns die geacht werden voor klantenbinding te zorgen. Zelfs in de laatste twee categorieën moest evenwichtigheid – de redactieraad leek het begrip bijna heilig te verklaren – nagestreefd worden, ook al berustte de verantwoordelijkheid bij de auteurs.

De redactie, die in de minimale bezetting, behalve uit een netwerk van correspondenten, moest bestaan uit een hoofdredacteur, een eindredacteur, een verslaggever plus een medewerkster, mocht in onderling overleg een interne werkverdeling opstellen en was autonoom wat betreft de inhoud. Wel was zij verantwoording schuldig aan de redactieraad. Deze raad zou in het geval van benoeming, bevordering en ontslag een voordracht doen aan het College van Bestuur. Ambtelijk en beleidsmatig moest de redactie bij de afdeling Public Relations, Voorlichting en Documentatie (PR, V&D) worden ondergebracht. De redactieraad zelf wilde een volwaardige vaste commissie van de U-raad zijn, afgeslankt tot vijf of zes deskundige leden uit verschillende universitaire geledingen met in beginsel een zittingstermijn van twee jaar. De commissieleden dienden tijdens hun maandelijkse bijeenkomsten toe te zien op de uitvoering van de beleidsregels en de bladformule te toetsen. Afgezien van een jaarlijks uit te brengen verslag aan de U-raad en het College van Bestuur diende de raad geregeld met de redactie te overleggen over de inhoud van het blad en moest zij begrotingen opstellen ten behoeve van het universiteitsbestuur binnen de door de universiteit aangegeven financiële marges.[6]

Na uitvoerige bespreking werd het advies in mei 1973 door de meerderheid in de redactieraad aanvaard. Het bezwaar van het redactieraadslid J.P.A. Stolk tegen het voorstel om de nieuwe redactieraad tot een vaste U-raadscommissie te maken, waardoor de nieuwsvoorziening eenzijdig afhankelijk zou worden van een bestuursorgaan, werd niet gedeeld door zijn collega's.[7] Toch achtte ook hoofdredacteur Kuipers dat specifieke voorstel 'een onmogelijke constructie'. Dit creëerde namelijk de ongerijmde situatie 'dat een bestuursor-

Rechts: De nieuwe bestuurscolleges worden voorgesteld aan het lezerspubliek.

14 januari 1972 weekblad 3e jaargang nr. 20

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

Utrechtse Universitaire Reflexen

VRIENDELIJK VERZOEK

Zou degene die enkele weken geleden abusievelijk de litho van Escher van het Psychologisch Laboratorium (waarde ong. f 1000.-) mee naar huis heeft genomen deze op een donkere avond weer te bestemder plaatse willen ophangen? Bij voorbaat hartelijk dank namens de studenten die destijds het geld voor deze tekening hebben bijeengebracht.

Drs. P. A. Vroon

DE NIEUWE BESTUURSORGANEN DER RIJKSUNIVERSITEIT

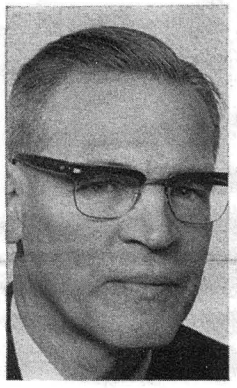

J. TH. G. OVERBEEK

SJ. GROENMAN

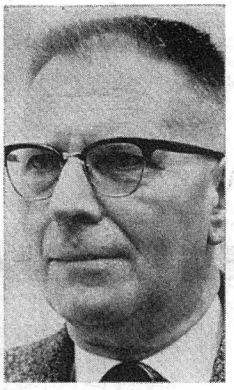

CHR. ROMIJN

college van bestuur

prof. dr. Sj. Groenman (rector magnificus), prof. dr. J. Th. G. Overbeek, prof. dr. Chr. Romijn, jhr. mr. C. J. A. de Ranitz, dr. E. J. W. Verwey.

Bij K.B. dd. 23 december 1971 nr. 21:

1. is benoemd tot lid en voorzitter van het College van Bestuur van de Utrechtse universiteit jhr. mr. C. J. A. de Ranitz en tot lid van het College van Bestuur van deze instelling dr. E. J. W. Verwey
2. is bepaald dat deze benoemingen alsmede de verkiezing door de Universiteitsraad van de Utrechtse universiteit van prof. dr. J. Th. G. Overbeek en prof. dr. C. Romijn tot lid van het College van Bestuur van deze instelling van kracht worden met ingang van 1 januari 1972.

college dekanen i.o.

Voorzitter: prof. dr. Sj. Groenman (rector magnificus).
godgeleerdheid: prof. dr. W. C. van Unnik.
rechtsgeleerdheid: prof. mr. B. Wachter.
geneeskunde: prof. J. J. Groen.
tandheelkunde: prof. A. A. D. Derksen.
wiskunde en natuurwetenschappen: prof. dr. J. Lanjouw.
letteren: prof. dr. A. Verhoeff.
diergeneeskunde: dr. C. J. G. Wensing.
sociale wetenschappen: prof. dr. H. A. Becker.
centrale interfaculteit: prof. dr. A. Lindenmayer.
interfaculteit der aardrijkskunde en prehistorie: prof. dr. A. C. de Vooys.

ADRESSERING BRIEVEN AAN HET BESTUUR DER UNIVERSITEIT

Overeenkomstig artikel 20 van de Wet Universitaire Bestuurshervorming wordt het bestuur der universiteit sinds 1 januari 1972 uitgeoefend door de Universiteitsraad en het College van Bestuur.
De wetgever heeft hiermede bedoeld, dat genoemde organen de universiteit gezamenlijk besturen. Er zal behoefte bestaan aan een eenvoudige vorm van adressering. Men richte zijn brieven daarom tot:

HET BESTUUR DER RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT
KROMME NIEUWE GRACHT 29.
UTRECHT.

PROF. DIEPENHORST LEGT VOORZITTERSCHAP AZU NEER

In verband met de beëindiging van zijn werkzaamheden als curator der Rijksuniversiteit te Utrecht, in welke hoedanigheid hij benoemd was tot voorzitter van het bestuur van het Academisch Ziekenhuis te Utrecht, heeft prof. mr. I. A. Diepenhorst de minister zonder portefeuille, belast met de aangelegenheden betreffende het wetenschapsbeleid en het wetenschappelijk onderwijs verzocht mede ontheven te worden van het voorzitterschap van genoemd bestuur, en wel met ingang van 1 februari a.s.
Het bestuurslid mr. J. H. des Tombe heeft zich bereid verklaard het voorzitterschap tijdelijk waar te nemen.

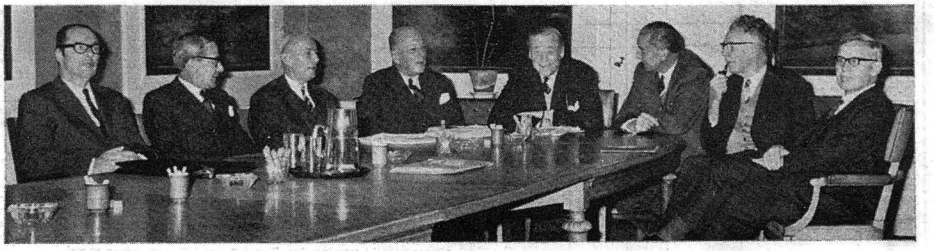

De laatsten der curatoren ....., v.l.n.r. dr. M. Ruppert, mr. H. L. B. J. M. van Lanschot, mr. J. H. des Tombes, jhr. mr. C. J. A. de Ranitz, mr. C. Th. E. graaf van Lynden van Sandeburg (voorzitter), dr. H. Schamhardt (secretaris), dr. E. J. W. Verwey en prof. mr. I. A. Diepenhorst. (foto W. Stam, stichting film en wet.)

gaan, hetwelk zich, zoals in de democratie gebruikelijk is laat controleren door de kiezers (met behulp van het communicatie-orgaan) zelf deze controle weer controleert.' Een persorgaan als het universiteitsblad moest volgens de redactie het '(historische) veranderingsproces' van steeds nieuwe groepen, partijen en ideeën in alle vrijheid kunnen registreren 'daarbij niet belemmerd door een bestuurslichaam' dat geneigd zou kunnen zijn onwelgevallig nieuws te verbieden.

De redactie kwam daarom met de verstandige suggestie de redactieraad tot een onafhankelijke raad van toezicht te maken waarvan de leden gekozen werden door de U-raad. Deze leden moesten erop toezien dat het blad *in zijn totaliteit* (cursivering KR) de indruk van objectiviteit zou wekken. Kuipers zelf benadrukte bovendien dat de redactie bemand moest worden met vakbekwame lieden; 'géén amateuristisch gedoe van gelegenheidsstukjes-schrijvers, géén half, kwart of andere timers, géén mensen die niet op de gewone wijze in dienst van de universiteit zijn.' Het blad moest, kortom, de materiële en personele middelen krijgen om goed gemaakt te worden. Extra inkomsten konden verkregen worden door meer abonnees te werven (bijvoorbeeld onder afgestudeerden) of door meer advertenties. Het beheer moest tot slot in handen komen van een zakelijk leider en niet geregeld worden door een functionaris van de afdeling Public Relations.[8]

Het College van Bestuur toonde waardering voor het rapport. De informatieverstrekkende en opinieregistrerende functie werd onderschreven aangezien de taak van de redactie volgens het College niet verder ging dan het registreren van opinies die haar bereikten. Van volstrekte vrijheid van handelen voor de redactie kon geen sprake zijn, zo liet het College de U-raad weten bij de aanbieding van het rapport begin juni 1973. Onafhankelijke journalistiek was geen wens van het College. 'Het blad is en blijft een communicatiemiddel van de universiteit en de redactie kan dus niet geheel onafhankelijk te werk gaan zoals zij zich dat voorstelt.'[9] Van de door de redactie voorgestelde raad van toezicht was het College niet gecharmeerd. Ook de suggestie van de redactie om in het blad geen stukken van niet-professionele schrijvers op te nemen werd onacceptabel bevonden. Dat het College er de voorkeur aan gaf de verantwoordelijkheid voor de beschikbaar gestelde middelen te laten berusten bij het hoofd PR, V&D, werd niet naar buiten gebracht.[10]

Het rapport werd samen met de aanbeveling van het College en de opmerkingen van Kuipers behandeld in de Universiteitsraadsvergadering van 20 juni 1973. De tweeledige functie van het blad werd door een meerderheid van de raad bekrachtigd. Het blad diende dus principieel dienstbaar te zijn aan de intra-universitaire communicatie waarbij de lezers tevens bredere en meer diepgaande informatie moest worden verstrekt over de eigen universiteit en de universitaire wereld in het algemeen. Een poging van het raadslid Van Loon om het blad, behalve een informatiever-

Rechts: Tekenaar Frits Müller verzette zich tegen een positie voor 'U' aan de leiband.

strekkende en opinieregistrerende rol, ook een zelfstandige opinievormende rol toe te bedelen, haalde het niet omdat een meerderheid van twaalf stemmen zich tevreden toonde met de formulering dat het blad *in ieder geval* (cursivering KR) een informatieverstrekkende en opinieregistrerende rol had.

Namens de zittende redactieraad probeerde mr. R.A.F. van der Wal aan te geven dat dit gremium het blad beschouwde als 'een communicatiemiddel, dat niet een echt professioneel weekblad moet worden, het moet ook binnen de middelensfeer blijven.' De keuze voor de status van vaste commissie van de U-raad juichte hij toe. Een meer onafhankelijke redactieraad zou namelijk nog meer regels vergen. Niettemin stelde raadslid drs. A.P. van Goudoever voor om de door de U-raad benoemde redactieraad voor één jaar volledige handelingsbevoegdheid te verlenen, maar dat voorstel werd met een nipte meerderheid verworpen. Het verzoek van raadslid Mul om de mogelijkheid te onderzoeken de redactieraad in een stichting onder te brengen vond geen gehoor. Al met al werd het voorstel van de redactieraad in grote lijnen overgenomen.[11]

Opiniëring niet gewenst

In de eerste daaropvolgende vergadering van de redactieraad, waarin Doeve het voorzitterschap overdroeg aan Van der Wal, werd opnieuw opgemerkt dat de

redactie moest oppassen voor eenzijdige opiniëring. Er bestond namelijk ergernis over een spotprent van Frits Müller die op 15 juni in *'U'* was verschenen onder de titel 'Bevrijdt de kettinghond'. Een goedgekleed en weldoorvoed heerschap duwde hierin de kar van het establishment voort met daarop de slogan 'Lompen en oude ideeën. Wij doen alles voor geld'. Gebukt onder die kar liep de geketende hond *'U'*. De redactieraad kon zich niet vinden in die voorstelling. Geconcludeerd werd dat de redactie de aanvaarde constructie accepteerde, maar zich 'theoretisch' bleef verzetten via het blad.[12] Aangezien het gevaar van een voortdurend conflict op de loer lag, werd op 15 augustus 1973 een afspraak gemaakt tussen redactieraad en redactie dat conflicten tussen deze twee niet in het universiteitsblad uitgevochten zouden worden.[13] Onduidelijk is of er op deze datum ook andere werkafspraken werden gemaakt.

De aanzienlijk afgeslankte redactieraad nieuwe stijl werd op 19 september 1973 benoemd door de Universiteitsraad. Drie van de zes leden, J.J. Maree, medewerker hoofdafdeling Personeelszaken; mevrouw M. Raaijmakers-Aarts, U-raadslid en R.A.F. van der Wal, wetenschappelijk medewerker van het Molengraaff Instituut waren afkomstig uit de oude redactieraad. De nieuwkomers waren drs. J.P.A. Stolk, de beheerder van het Filosofisch Instituut die eerder nog bezwaar had aangetekend tegen de bestuurlijke inkadering van het blad, en de studenten C. van Neerven, redacteur van het juristenblad *Averechts*, en W. van Vroonhoven, medewerker van *Elseviers Weekblad* en voormalig Utrechts correspondent van *De Tijd*. De U-raad besloot bij deze gelegenheid dat de voorzitter van de redactieraad geen raadslid behoefde te zijn en dat het opstellen van de begroting van het weekblad een beleidszaak was van de redactieraad; de kredietbewaking viel daarentegen onder verantwoordelijkheid van de door het College aan te wijzen beheerder. De redactieraad kon aan het werk conform de goedgekeurde uitgangspunten en werd geacht na zes tot acht maanden aan de U-raad te rapporteren over haar werkzaamheden, en zo nodig voorstellen te doen voor het wijzigen of aanvullen van de beleidsnota.[14]

De nieuwe redactieraad kwam voor het eerst op 27 september 1973 bijeen. Al snel bleek zij haar functie als waakhond van de U-raad waar te maken. Zo was de redactieraad in actie gekomen nadat de redactie van *'U'* op de voorpagina van 30 november 1973 openbaar had gemaakt wie het nieuwe kroonlid in het Utrechtse College van Bestuur zou worden. Hoewel in het artikel werd gesproken van ir. A.W. Siewens van Wezema – in plaats van Siewertsz van Reesema – was hiermee duidelijk geworden wie de kandidaat was voor deze vacature, nog voordat het vertrouwelijke overleg hierover in de ministerraad had plaatsgevonden.[15] Het vroegtijdige bericht over de nieuwe carrière-*move* van deze civiele ingenieur en oud-president-directeur van De Vries Robbé te Gorinchem leidde tot commotie in onder meer de U-raad. Het raadslid dr. P. Spaander toonde zich geschokt door de publicatie. Hij sprak van 'een gevaar voor de democratisering van de Universiteit als op een dergelijke wijze van verkregen inlichtingen gebruik wordt gemaakt'. Het 'onjuist gebruik' door de

hoofdredacteur was naar zijn mening 'een hefboom voor anti-democratische krachten'. Zijn collega-raadslid Van Goudoever betitelde Spaanders uitspraak als ondoordacht. Dat nam niet weg dat er onder zijn mederaadsleden een zekere angst bestond dat de staatssecretaris van Onderwijs uit onvrede met deze voortijdige publicatie alsnog iemand anders zou benoemen. De redactieraad stuurde daarom een excuus naar de U-raad. Daarop sprak de U-raadsvoorzitter medio december namens de U-raad het volledige vertrouwen in de redactieraad uit.[16]

Niettemin besloot de redactieraad verdergaande maatregelen te treffen. Zo werden de redactieleden, met uitzondering van de hoofdredacteur, voortaan niet meer toegelaten tot de vergaderingen van de redactieraad. En daar bleef het niet bij. Kuipers kreeg vervolgens een op 14 januari 1974 gedateerde nieuwe beleidsnota voorgelegd met een aantal werkafspraken waarin de redactieraad de richtlijnen van de U-raad op strenge wijze probeerde te concretiseren. Allereerst werd duidelijk gemaakt dat de vastgestelde functie van het blad geen ruimte liet voor experimenten van redactie en redactieraad. Met de bladformule, informatieverstrekkend en opinieregistrerend, mocht al evenmin geëxperimenteerd worden. Eventuele afwijkin-

De omstreden berichtgeving omtrent de nieuwe Collegevoorzitter Siewertsz van Reesema (rechts) leidde tot nieuwe richtlijnen.

gen ten aanzien van de objectieve en evenwichtige voorlichting konden, zo werd met weinig begrip vastgesteld, slechts door een unaniem besluit van de redactieraad gesanctioneerd worden.

De hoofdredacteur werd tegenover de redactieraad verantwoordelijk gehouden voor het verwezenlijken van de functie en formule van het blad. Opnieuw werd het nodig geacht te benadrukken dat zowel het informatieve als het opinieregistrerende gedeelte gematigd, zorgvuldig en evenwichtig moest zijn. 'In het bijzonder zal worden gewaakt', zo klonk het dreigend, 'tegen onterechte danwel onnodig grievende aanvallen op personen danwel personele eenheden binnen de universiteit. Cartoons dienen te passen in de formule van het blad.'

Voor het functioneren van de redactie werd de hoofdredacteur eveneens verantwoordelijk gehouden. Rechtstreekse verantwoording voor het functioneren van het blad en de redactie was hij uitsluitend verschuldigd aan de redactieraad. Hiërarchisch gezien stond hij onder deze raad en had hij te voldoen aan haar besluiten en opdrachten. Dergelijke uitlatingen van een instantie die functioneerde onder de de Universiteitsraad, toch een product van de democratiseringsgolf, klonken sympathiek noch begripsvol. Opmerkelijk was ook de beleidslijn waarin de hoofdredacteur werd opgedragen 'mede zorg te dragen voor een goed samenspel tussen interne en externe communicatie van nieuws van en voor deze universiteit' in overleg met de afdeling PR, V&D.[17] Dat wekte de indruk dat het weekblad ook een duidelijk taak zou hebben in de PR van de universiteit naar buiten toe. Het was een reden temeer voor Kuipers en zijn redactie om zich af te zetten tegen deze strenge inperking van de journalistieke bewegingsvrijheid.

Kuipers gaf zijn streven naar meer openbaarheid, voortkomend uit de vanaf zijn aantreden nagestreefde wens om het democratiseringsproces binnen de universiteit te stimuleren[18], echter niet op. Op 22 januari 1974 vroeg de hoofdredacteur het College van Bestuur of de redactie niet wekelijks een korte ontmoeting zou kunnen hebben met een van de bestuurders over actuele zaken die in die week door het College waren besproken, 'naar analogie van zo'n gesprek tussen de minister-president en de publiciteitsmedia na afloop van de wekelijkse ministerraad'.[19] Het hoofd van de afdeling Public Relations, Van der Meiden, bleek hier geen voorstander van. Hij zag weliswaar een voordeel in een mogelijke verhoging van de kwaliteit van de informatie in het blad en in een verbetering van de interne communicatie, maar de hoofdredacteur werd reeds elke maandagochtend door de PR-functionaris geïnformeerd over lopende zaken. Volgens Van der Meiden kon er slechts sprake zijn van werkelijk nuttige informatie aan de hoofdredacteur wanneer deze de agenda van de bijeenkomsten van het College kreeg. Van hem kon echter niet verwacht worden dat hij de agenda geheim zou houden tegenover andere redactieleden, die verbonden waren aan het studentenblad *Troof* en het persbureau ANP. Van der Meiden achtte het in dit geval een onmogelijke opdracht voor de hoofdredacteur vertrouwelijkheid en openbaarheid tegelijk te dienen, al vermeldde de wantrouwige voorlichter er niet bij dat Kuipers wel

vaker in dit spanningsveld moest opereren. Van der Meiden gaf het College uiteindelijk in overweging om de paar weken een achtergrondgesprek te houden zonder agenda in aanwezigheid van een PR-functionaris.[20] De nieuwe Collegevoorzitter Siewertsz van Reesema liet vervolgens op 19 maart weten in principe maandelijks een gesprek te willen hebben met de hoofdredacteur.[21] De redactieraad accepteerde dit voorstel noodgedwongen, hoewel zij eigenlijk de voorkeur gaf aan het voorstel van de hoofdredacteur voor een wekelijkse bijeenkomst.[22]

Een andere poging van het blad om meer openheid te kweken had nog minder succes. In februari 1974 had de redactie een verzoek ingediend om een verslaggever de vergaderingen van het OPRU, het personeelsoverlegorgaan van de Rijksuniversiteit Utrecht, te laten bijwonen. De persberichten die doorgaans na afloop werden verstrekt, werden beschouwd als te summier en weinig aansprekend. Het verzoek werd echter eenvoudigweg afgewezen door het College van Bestuur.[23]

Een andere zaak die de hoofdredacteur nog altijd bezighield, was de perso-

Van der Meiden voelde het spanningsveld aan waarin Kuipers moest functioneren.

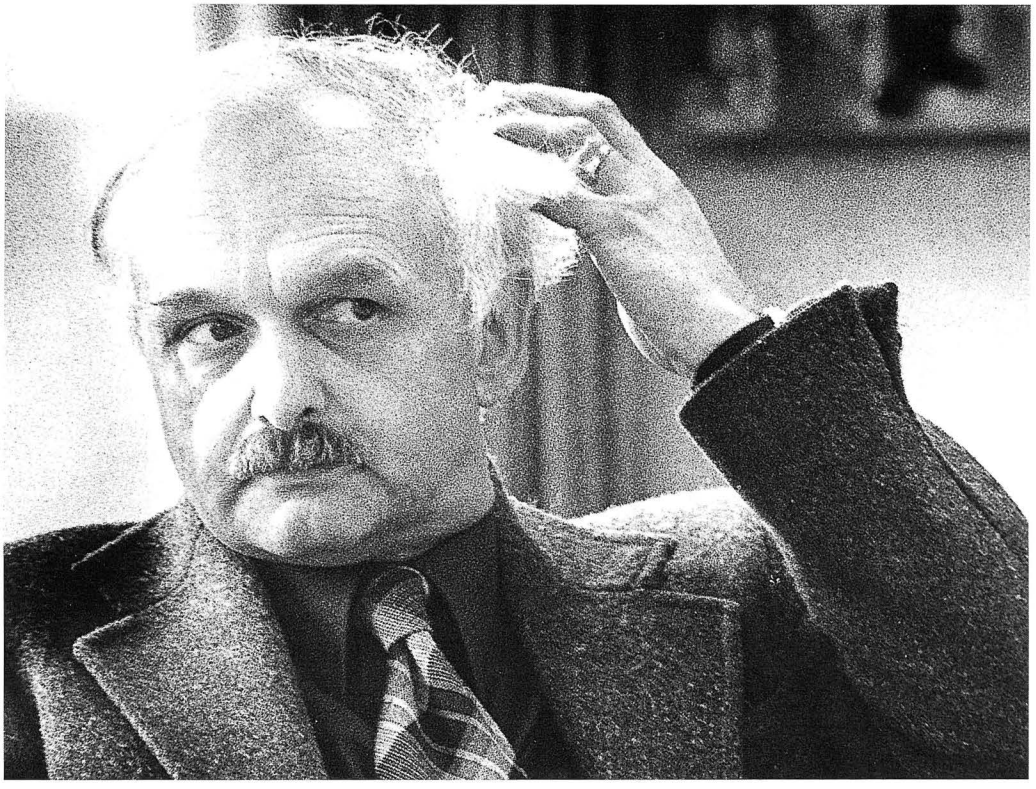

nele situatie. Medio maart 1974 stuurde Kuipers een brandbrief naar de redactieraad waarin hij duidelijk maakte dat de fysieke constellatie van eindredacteur Gerrits te slecht was om als zodanig te kunnen optreden. Kuipers was daarom, naar eigen mening, de enige op de redactie die in staat was het blad te maken zoals het gemaakt moest worden. Alleen hij kon het knippen en plakken van de door Benno Wissing ontworpen lay-out verzorgen. Gevolg daarvan was dat 'ik niet, of slechts in mijn vrije tijd, toekom aan dingen die wèl belangrijk zijn: planning, organisatie, het schrijven van artikelen over wezenlijk voor de universiteit belangrijke zaken'. Over de inzet van zijn onervaren medewerkers had hij niet te klagen, maar het resultaat was niettemin ontoereikend. 'Als niet op korte termijn soulaas geboden wordt, in de vorm van tenminste twee professionele krachten met wie ik op niveau kan werken, en een secretaresse, dan geef ik de strijd, als hopeloos, op.'[24] Die hartenkreet leek weinig aan de situatie te veranderen. Wel had redactieraadsvoorzitter Van der Wal in mei of juni een informeel gesprek met Kuipers waarin hij toezeggingen deed over uitbreiding van personeel. Daarbij deelde hij terloops mee dat de overgang naar een vast dienstverband voor de hoofdredacteur nog niet vaststond. Kuipers toonde zich daarover verbaasd, omdat er inmiddels veel werk was verzet en er ruimschoots de tijd was geweest om hem te beoordelen.[25] Bovendien bleek Kuipers ondanks de moeilijke omstandigheden in staat voor een ontwerp van een nieuwe voorpagina te zorgen. Op 29 april kreeg de redactieraad dit ontwerp te zien, maar de raad besefte niet – zo werd later beweerd – dat dit de definitieve versie was van een opzet die ook binnen in het blad ingrijpende wijzigingen met zich meebracht.[26]

> Argus en Spiegel

Een eigenzinnige verschijning die vanaf 1975 verscheen op de achterpagina van het *U-blad* was 'Argus'. Deze anonieme scribent verwoorde onder deze benaming wekelijks zijn eigenzinnige en tegendraadse observaties over de wereld in het algemeen en het reilen en zeilen aan de Utrechtse alma mater in het bijzonder. Daarbij deinsde hij er niet voor terug bepaalde personen op de korrel te nemen. In december 1975 werd deze, volgens sommige hoogleraren, mislukte en voortmodderende cursiefjesschrijver geïnterviewd in zijn huisorgaan, zonder evenwel zijn identiteit kenbaar te maken. De lezer werd dan ook niet veel wijzer van dit interview, dat niettemin als amusante lectuur beschouwd kon worden. Argus hield het lang vol. Met een onderbreking tussen december 1978 en april 1980 verscheen de rubriek tot december 1981, in totaal zo'n tweehonderd afleveringen tellend.

Het logo van de rubriek 'Spiegel'.

Illustratief was de zelfschets waarmee Argus zich in april 1980 herintroduceerde: 'Welnu, gedurende enkele jaren heb ik wekelijks op een vaste rechthoekige stek op deze pagina het kwasi-wetenschappelijk gebeuren in en om deze universiteit gekursiveerd, tot ongenoegen van sommigen en tot nog groter ongenoegen van anderen, wat voor weer sommige anderen toch hilarisch was.'[1] Zijn tijdelijke terugkomst voorzag ongetwijfeld in een behoefte aan relativering en vermaak onder de lezers.

Een enigszins verwant element in het universitaire weekblad werd gevormd door de rubriek 'Spiegel' die opdook in de herfst van 1975.[2] Evenals bij Argus het geval was, brachten de meningen die hierin tweewekelijks ten beste werden gegeven uiteenlopende reacties teweeg. De opvattingen van de eveneens anonieme auteur over bijvoorbeeld de landsverdediging werden immers niet altijd door een meerderheid ondersteund. Spiegel wilde defensie privatiseren: 'Leger marine en luchtmacht dienen tenslotte zoals is gebleken in Spanje USA Chili Griekenland en laatstelijk in Den Haag tijdens de demonstratievlucht van Neptunes om het eigen volk te koejonneren en werkende mensen onder de duim van de 200 van Mertens te houden.' Een volgende keer benoemde hij Joseph Goebbels tot geestelijke vader van de NAVO. Daarop trachtte politicoloog Johan K. de Vree in een ingezonden brief de naamloze auteur te ontmaskeren als iemand die toch niet werkelijk een 'links meneertje' kon zijn. Door zich ogenschijnlijk als marxistisch te presenteren wilde Spiegel de lezer slechts stroop om de mond smeren om vervolgens 'de linkse beweging in diskrediet te brengen'. Nadat Spiegel er door de redactie – die hierin de redactieraad volgde – op gewezen was dat hij te veel aandacht besteedde aan onderwerpen die buiten de Utrechtse academische sfeer lagen, hield hij een tirade over de Utrechtse parapsycholoog H. van Praag, die het gewaagd had in de pers kritiek te uiten op Spiegels uitlating dat Franco's lijk mocht rotten op de mestvaalt aangezien hij verantwoordelijk was voor tienduizenden doodvonnissen. Vervolgens weigerde Spiegel om excuses aan te bieden voor zijn uitlatingen. Daarop nam de redactieraad het besluit de rubriek te beëindigen, naar verluidt bovenal omdat de bijdragen niet vielen onder de beperkte doelstelling van het *U-blad*. 'Ook bestaan er bij de redaktieraad', zo maakte men in maart 1976 openbaar, 'bezwaren tegen de inhoud van de Rubriek.'[3] Daarop verscheen nog een afscheidsinterview met Spiegel die als een (naamloze) 53-jarige freelancer en kankeraar werd geportretteerd, die inmiddels zou zijn overgestapt naar het weekblad *De Nieuwe Linie*. Hij toonde zich teleurgesteld in de persvrijheid. Die was blijkbaar niet geformuleerd om er gebruik van te maken.[4]

Beoordeling van de hoofdredacteur

De redactieraad liet de U-raad begin juni 1974 weten dat pas in het najaar een uitvoerige rapportage kon worden verwacht over de werkzaamheden van de redactieraad. Een dergelijk verslag zou namelijk alleen zinvol zijn over een volledige jaargang.[27] De U-raad ontving voorlopig een beknopte tussentijdse rapportage over het functioneren van het blad zonder essentiële kritiek en stemde in met het uitstel van de evaluatie zonder te beseffen dat dit consequenties had voor de rechtspositie van

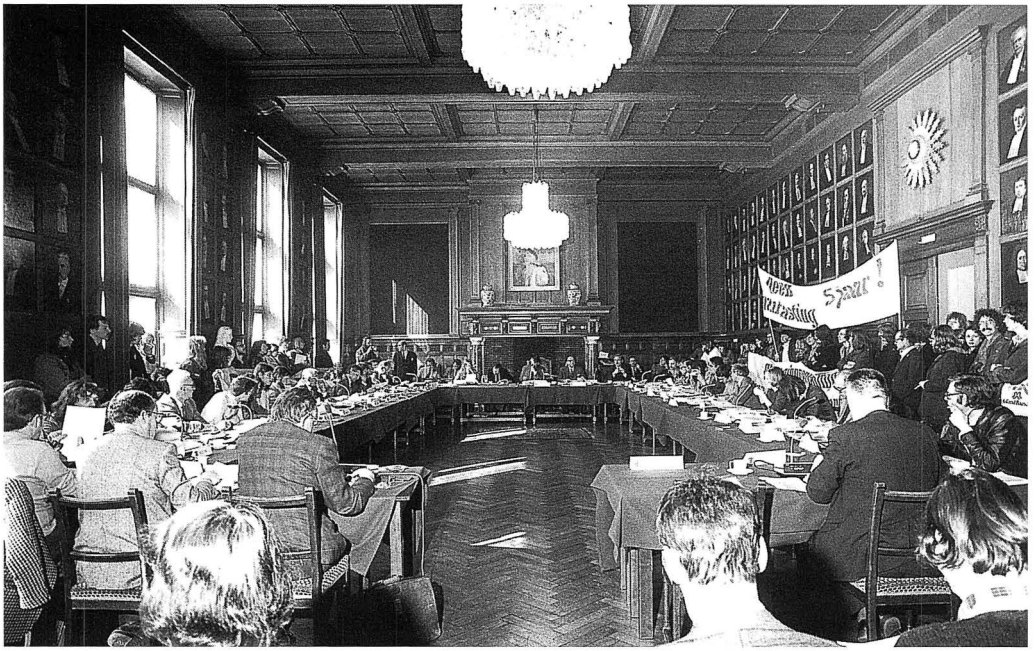

In de U-raad, hier bijeen in de senaatszaal van het Academiegebouw, werd menig conflict 'uitgevochten'.

de hoofdredacteur van het universiteitsblad.[28] In de zomer van 1974 brak immers de tijd aan om het functioneren van de hoofdredacteur te beoordelen. Kuipers was in november 1972 bij *'U'* begonnen en na twee jaar zou zijn tijdelijke aanstelling in beginsel worden omgezet in een vaste aanstelling. Het College van Bestuur besloot dat de redactieraad bij de beoordeling betrokken zou worden. Hieruit werd een ad-hoc-commissie gevormd, bestaande uit Van der Wal en Stolk, aangevuld met mr. drs. J.P. Wildschut.

Hoewel er van tijd tot tijd onmiskenbaar spanningen bestonden tussen de redactie en de redactieraad, leek het er in de zomer van 1974 op dat Kuipers' vaste aanstelling in het verschiet lag. Op 1 augustus werd tijdens een bijeenkomst van de redactieraad met de voltallige redactie, nadat besloten was om opnieuw gezamenlijk te vergaderen, nog het wederzijds vertrouwen uitgesproken. Dat was geen eenmalig blijk van waardering. Ook in februari en maart van dat jaar had de redactieraad met waardering gesproken over het werk van de redactie, waarbij sprake was van de 'uitstekende kwaliteit van het blad' en 'de goede artikelen'.[29] Een week later, op 9 augustus, spraken de leden van de ad-hoc-commissie in goede verstandhouding met hoofdredacteur Kuipers. Dit informatieve gesprek, dat vertrouwelijk was, vond plaats in een open sfeer, wat de commissie vertrouwen gaf in de toekomstige samenwerking.[30]

Het formele beoordelinggesprek van Kuipers vond plaats op donderdag 29 augustus 1974 in aanwezigheid van Van der Wal en diens collega Raaijmakers. Van der Meiden had als beheerder van *'U'* de beoordelingsbevoegdheid overgedragen aan de functionele chef van Kuipers: de redactieraad. Deze raad was nu bevoegd de hoofdredacteur voor benoeming in vaste dienst dan wel voor beëindiging van het dienstverband voor te dragen aan het College van Bestuur. Dit besluit over voortzetting of beëindiging van de op 1 november aflopende aanstelling zou worden opgesteld tijdens een besloten vergadering op 4 september naar aanleiding van het verslag van de beoordelaars.[31]

In de korte periode tussen de informatieve ontmoeting en het formele beoordelinggesprek later die maand was de sfeer, om onduidelijke redenen, echter ingrijpend veranderd. Tijdens een vergadering van de redactieraad op 22 augustus 1974 zou plotseling een ommezwaai met emotionele discussies hebben plaatsgevonden.[32] Een meerderheid van de redactieraad leek niet langer meer geduld te kunnen opbrengen voor de redactie. De gevolgen van deze nieuwe opstelling voor de positie van zowel de hoofdredacteur als van het universiteitsblad in het algemeen zouden ingrijpend blijken.

> Een omstreden medewerker

In januari 1981 verscheen een nieuw wekelijks stripverhaal onder de naam 'Roosje' Het was een gezamenlijke werkstuk van Wouter Noordewier en tekenaar Arno van Dijk, die ook stripverhalen maakte voor roemruchte bladen als *Aloha* en *Tante Lenie Presenteert*. De nieuwe strip lokte verontwaardigde reacties uit van lezers die zich ergerden aan de op buitengewoon sombere en zwartgallige wijze in beeld gebrachte wereld vol kwade bedoelingen. De meeste reacties kwamen los na publicatie van een strip op 12 november 1981 waarin Jezus aan het kruis werd getoond, aanschouwd door een dame met de in een tekstballon gevatte gedachte 'Redder? Het mocht wat... Je kon jezelf niet eens redden'.[1]

Die tekst leidde tot niet minder dan 27 ingezonden brieven waarin de afschuw en verontwaardiging – gerept werd van 'walgelijke strip', 'kwetsende onzin' en 'het onverdraagzame U-blad' – werd vertolkt van degenen die van mening waren dat de makers van de strip 'bovenal de naam van Hem die zovelen een Trooster is, godslasterlijk bejegend' hadden. Slechts een tweetal lezers klom in de pen om steun te betuigen aan de makers. De redactie vatte de reacties samen, besefte dat 'een aantal belijdende christenen' was gekwetst – zonder in te gaan op de kritiek dat het blad zich nauwelijks enige gelegenheid zou laten ontgaan om het christelijk geloof te ridiculiseren (wat niet geheel onjuist was, doch sterk overdreven) – maar liet de strip niettemin voortbestaan.[2] In het jaarverslag constateerde de redactie over Roosje: 'Wrang en cynisch als zij is, staat zij niet met iedereen op even goede voet.'[3] De commotie was overigens niet verbazingwekkend gezien het feit dat Noordewier ook eerder al opzien had gebaard met zijn bijdragen. Voordat deze voormalige medewerker van het *Hollands Maandblad* zich op het medium strip had geworpen, had hij vanaf 1977 namelijk al een reputatie opgebouwd met de rubriek 'Stille promoties'.

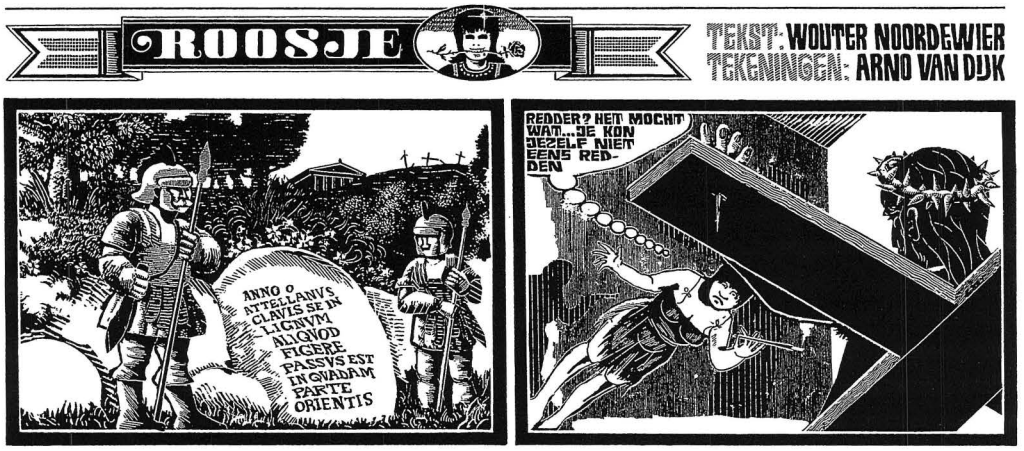

In de strip *Roosje* werd meer dan eens de grens van het toelaatbare gezocht.

In die rubriek werden enkele van de vele proefschriften die 'de grote publiciteit' niet haalden door Noordewier belicht in 'zeer persoonlijke gesprekken' met de promovendi, soms ook zonder een dergelijk gesprek. Daarbij zou telkens gezocht worden naar 'de mens achter het proefschrift'. Al in het eerste interview uit deze serie, met de auteur van een proefschrift over gesteenten op het Griekse eiland Naxos, ontspon zich een nogal absurde dialoog waarbij de interviewer van de hak op de tak sprong. Toen de jonge doctor informeerde waarom juist hij geïnterviewd werd, luidde het antwoord: 'Op de redaktievergadering vroeg ik: mag ik de lullige proefschriften doen?' Een opmerking over het zware werk in de mijnen werd gevolgd door de verrassende vraag: 'Dat doen de vrijheidsstrijders van Polisario toch ook?'[4] Daaropvolgende interviews getuigden nog minder van enig respect voor de promovendi en hun werk. De gesprekken en hun weergave leidden dan ook bepaald niet tot grote vreugde bij de betrokkenen en hun omgeving.

De behandeling van de dissertatie van socioloog Wout Ultee leidde tot twee verontwaardigde ingezonden brieven. Daarin werd geconcludeerd dat Noordewier, die Ultee had omschreven als 'volkomen wereldvreemde jonge man', blijkbaar zijn persoonlijke rancunes bot mocht vieren, wat resulteerde in een onfatsoenlijke en feitelijk onjuiste behandeling van het promotieonderzoek. Beide lezers spraken de hoop uit dat de bewuste *U-blad*-medewerker zijn schrijfsels voortaan elders zou uitbrengen, maar de redactie zag daar de noodzaak niet van in. In een naschrift gaf zij aan dat de grens tussen ernst en plezier soms misverstanden opriep. 'Toch is dit de zeer persoonlijke stijl van de schrijver. U went er vast wel aan.' Dat bleek niet alom het geval te zijn. Het patroon herhaalde zich namelijk bij volgende afleveringen waarin proefschriften werden geridiculiseerd, waarna ingezonden brieven er vervolgens op wezen dat dit geen behoorlijke gang van zaken was, zeker niet in een algemeen universitair orgaan. Uiteindelijk werd het blad op de

vingers getikt door het College van Bestuur, dat zijn expliciete afkeuring uitsprak over de wijze waarop Noordewier de producten van academisch onderzoek belachelijk maakte. De laconieke houding die de redactie – althans naar buiten toe – tentoon had gespreid, werd daarmee beëindigd. Noordewier behield echter de mogelijkheid om in het *U-blad* te publiceren, zoals in het voorjaar van 1978 bleek toen zijn rubriek 'Treurtoneeltjes' van start ging. De inhoud hiervan, zo werd aangekondigd, zou variëren 'van dichters tot doodskisten en is sterk afhankelijk van de stemmingen waarin onze prozaïst het leed over zich laat komen. De kroniek zal geen fijnbesnaarde promovendizieltjes kwetsen, noch roodwazige vivisektie-adepten. Jammer, maar hij vindt ze nu te min.'[5] Zonder al te veel commotie te veroorzaken hield deze rubriek het vol tot de jaargang 1980–1981.

Conclusie

De nieuw aangetrokken hoofdredacteur Kuipers stak zijn meningen niet onder stoelen of banken. Door zijn indiensttreding bij de Utrechtse universiteit had hij zich verbonden met de in november 1969 vastgestelde *Nota inzake het redactionele beleid*. Dit betekende evenwel niet dat hij het als zijn taak zag de status-quo voort te zetten. In de nota lag de nadruk op hoe (respectvol) de redactie moest omgaan met door anderen aangeleverde stukken. Het accent op de rol van verkeersagent, die als een boven de partijen verheven instantie toezag op het verloop van de communicatiestroom, had als consequentie dat het terrein van de door de redactie zelf te vervaardigen stukken min of meer overschaduwd werd. Werd er verondersteld dat het besef van de redactie dat het universiteitsbestuur steeds het laatste woord had, uitsloot dat redacteuren de grenzen van de bewegingsruimte zouden aftasten?

Anders dan Van der Meiden, die bovenal voorlichter was, beschouwde Kuipers zichzelf als journalist. Vanwege zijn ervaring op journalistiek terrein was hij immers aangenomen bij het jonge blad. Kuipers ging vanuit die achtergrond verder in het door Van der Meiden ingezette streven om de redactionele rol zichtbaarder te maken en zo meer 'redactie in de jus' te verwerken. Hij deed dat echter niet alleen vanuit de overweging om de leesbaarheid te bevorderen. Een bijkomende overweging was dat de democratisering van de universiteit (en de verdere samenleving) gebaat was bij een prikkelend persorgaan. De terughoudendheid die het werk van Van der Meiden en diens redactie kenmerkte, ook na de eerste pogingen tot verlevendiging van het al te brave universiteitsblad, voldeed in Kuipers' ogen niet aan wat verwacht mocht worden van een volwassen persorgaan.

De hoofdredacteur was niet de enige die veranderingen nastreefde, maar de vormen en doelen liepen nogal uiteen. Het aannemen van de Wet Universitaire Bestuurshervorming, die leidde tot instelling van de Universiteitsraad, zorgde ook bij de redactieraad voor een eerste bezinning. Daarop werd begin 1972 aansluiting gezocht bij het nieuw ingestelde democratische bestuursorgaan. Of die bestuurlijke inbedding van het jonge medium, nabij het centrum van de universitaire macht, wel zo verstandig was,

stond niet ter discussie. De grote verwachtingen die bestonden ten aanzien van dit nieuwe vertegenwoordigende orgaan deden eventuele bedenkingen kennelijk verdampen. Niettemin weerklonken in het voorjaar van 1973 bezwaren tegen de indirecte afhankelijkheid van het bestuur, vooral van de zijde van de hoofdredacteur, maar dat haalde niets uit. De U-raad had weinig oog voor de ongerijmde positie waarin de redactie zou kunnen belanden en waar zij uiteindelijk ook daadwerkelijk in terechtkwam. Diezelfde raad verzette zich bovendien niet tegen de opvatting van het College van Bestuur dat er geen sprake kon zijn van een onafhankelijk orgaan.

Een meerderheid van de U-raad ging akkoord met de formulering dat het blad zowel dienstbaar moest zijn aan de 'intra-universitaire' communicatie als lezers moest informeren over de universitaire wereld en wel ter ondersteuning van de democratisering. Zonder verder stil te staan bij de professionele taakop-

'U' vergeleek het Nederlandse studentenprotest tegen verhoging van het collegegeld met het Griekse studentenprotest tegen de dictatuur.

vattingen van de redacteuren en hun betrokkenheid bij wat omging in universiteit en samenleving, werd verordonneerd dat de bladformule informatieverstrekkend en opinieregistrerend was, vooral niet opiniërend. Toch moest het geen gezichtsloos blad worden. Voor een 'autonome' redactie werden de bijbehorende bevoegdheden echter wel erg streng gedefinieerd.

De professionalisering van het blad, die de hoofdredacteur nastreefde, werd hierdoor niet bevorderd. Een van de weinige elementen die hier wel toe bijdroegen, was inkrimping van de al te omvangrijke redactieraad. Toch wist de nieuwe redactieraad – die niet schroomde binnenskamers, en soms ook buitenshuis, uiting te geven aan enige ontevredenheid over activiteiten van het blad – niet eensgezind en consistent om te gaan met Kuipers' streven naar openbaarheid dat zo botste met de voorzichtigheid die de redactieraad belichaamde. Loyaliteit aan het blad ging bij die raad samen met begrip voor het feit dat Kuipers' streven naar professionalisering helaas slechts moeizaam te verwezenlijken viel. Tegen die achtergrond gingen enkele botsende karakters uiteindelijk het beoordelingsgesprek van de hoofdredacteur aan. Ingrijpende gevolgen konden toen niet langer uitblijven.

> Rubrieken in de jaren tachtig

In januari 1981 ging de opinierubriek 'Van U uit' van start. Daarmee wilde de redactie de publicatie van meningen uit de lezerskring stimuleren die betrekking hadden op actuele ontwikkelingen binnen de universiteit of op het raakvlak tussen universiteit en samenleving. In het najaar van 1981 verscheen ook een andere rubriek, 'De V-snaar van de wetenschap', waarin het niet-wetenschappelijk personeel, een categorie die relatief weinig aan bod kwam in het *U-blad*, werd belicht. Het hooggeleerde personeel, dat wil zeggen de hoogleraren, kwam vanaf januari 1982 aan bod in de rubriek 'Profiel'. De hoogleraar Vroege Kerkgeschiedenis dr. Gilles Quispel beet daarin het spits af door terug te blikken op zijn academische en sociale ervaringen.[1]

Het zou een van de vele zeer tijdelijke rubrieken blijken te zijn waarop de redactie haar lezers onthaalde. Sommige rubrieken behandelden onderwerpen die later weer onder een andere naam opdoken. Zo verscheen in maart 1982 de 'nieuwe' rubriek 'Burengerucht' met nieuws van andere Nederlandse universiteiten en hogescholen, een rubriek die eerder bekend stond onder de naam 'Uit de universitaire pers' en in latere jaren weer andere benamingen zou aannemen.

Ook de persoonlijke columns, merendeels met een serieus karakter, sommige beduidend minder ernstig van aard – zoals de tussen 1986 en 1990 verschijnende 'Aucourant' van Arno van Dijk[2] – kregen telkens nieuwe invulling door het aantrekken van nieuwe schrijvers. Najaar 1985 werd de column, die ruimte bood voor een visie op de Utrechtse universiteit of het hoger onderwijs in het algemeen, afwisselend geschreven door drie in Utrecht werkzame wetenschappers – Frans Saris, Nikolaas Algra en Lieteke van Vucht Tijssen – en door het Utrechtse gemeenteraadslid Sonja van der Gaast, later aangevuld met deeltijdstudent Mark Klein en André Klukhuhn, de man achter Studium Generale. Begin 1989

De informatie-elite: profeten of griezels?

Lieteke van Vucht Tijssen

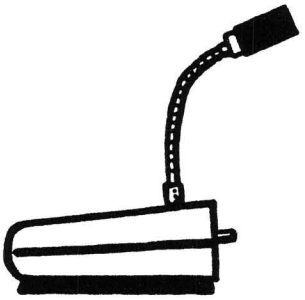

Eigentijdse rubrieklogo's uit de jaren tachtig.

kregen de twee laatstgenoemden gezelschap van Roel in 't Veld en Mieke Bal. In 1995 trad een nieuw lichting aan, bestaande uit de wetenschappers Hans Adriaansens, Mayke de Jong en Ton van Rietbergen. Guido van de Wiel mocht op soortgelijke wijze enige tijd zijn ervaringen en zienswijzen als student uitdragen, waarna hij werd opgevolgd door Karlijn van Aerde en Lineke van den Boezem.

Daarnaast waren er tijdelijke, vaak kortlopende, series waarin specifieke onderwerpen tijdelijk voor het voetlicht werden gebracht. 'Voor de leeuwen' ging vanaf februari 1982 in op de ervaringen van (ex-) studenten – zoals de co-assistent en de advocaat – die met de praktijk geconfronteerd werden. Vanaf februari 1984 liet de redactie Utrechtse wetenschappers aan het woord over actuele onderwerpen in 'Weet u veel'. Zo plaatste historicus dr. Hans Wansink opbouwende kritiek op de recente televisieserie over Willem van Oranje. Het was de voorbode van de latere, langlopende rubriek 'Het torentje', waarin wetenschappers vanaf augustus 1991 wekelijks de

actualiteit van deskundig commentaar voorzagen.[3]

Studenten en hun activiteiten kwamen vanuit verschillende invalshoeken thematisch aan bod in de loop der jaren. In mei 1985 startte de serie 'Student en werk' waarin een bont scala van bijbaantjes de revue passeerde, een jaar later gevolgd door 'Student en Subkultuur' waarin de verschillende leefwerelden centraal stonden. De ervaringen van recent afgestudeerden waren in het najaar van 1987 het onderwerp van 'Achter werk aan'. De eeuwige studenten, waarvan het uitsterven inmiddels herhaaldelijk was aangekondigd, kregen in het voorjaar van 1988 het woord over hun *Werdegang* in 'De eeuwige student'. In 1990 werd de aandacht verlegd naar 'De stage', een jaar later gevolgd door een serie 'Veldwerk'.[4]

De werknemers van de Utrechtse universiteit zagen hun activiteiten en belangstellingen onder meer weerspiegeld in de serie 'Het instrument' waarin Martijn van Calmthout in 1988 met wetenschappers sprak over hun belangrijkste of meest geliefde hulpmiddel bij het onderzoek. In de daaropvolgende jaargang kwamen in de serie 'Waterdragers' mensen aan het woord die achter de schermen een belangrijke bijdrage leverden aan universitaire evenementen, zoals een medewerkster die werkte aan de voorlichtingsdagen voor aanstaande studenten en een collega die zich ontfermde over de protocollaire zaken.[5]

Autoriteiten & Emancipatie

Autoriteiten

Als orgaan dat de democratisering mede gestalte gaf, behoorde het tot de taak van het *U-blad* te berichten over de uiteenlopende autoriteiten die leiding trachten te geven aan de wereld van het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek in Utrecht en elders in Nederland. Daarbij was de aandacht in belangrijke mate gericht op de leden van het College van Bestuur, het bestuursorgaan dat met de Wet Universitaire Bestuurshervorming (WUB) werd geïntroduceerd. Maar ook het landelijk niveau werd gevolgd. Zo nu en dan verscheen bijvoorbeeld een interview met een bewindsman in het blad. Tot de eerste interviews behoren de twee gesprekken die Willem Kuipers en Maurits Schmidt in mei en december 1973 hielden met minister F.H.P. Trip van Wetenschapsbeleid. Deze gesprekken verliepen in goede sfeer, de autoriteit werd niet aangevallen. Wel werd het hoofd van de departementale voorlichtingsdienst in enkele bijzinnetjes neergezet als een pietluttig figuur.

Het interview in december ging, geheel passend in de tijdgeest, in op de maatschappelijke relevantie van onderzoek. Trip deed daarbij voor die tijd kenmerkende uitspraken als 'In een gedemocratiseerde structuur voor de wetenschap kan de persoonlijke verantwoordelijkheid van iedere onderzoeker tot zijn recht komen.' Hij ontkende echter, zoals de interviewers stelden, dat daarvoor een politisering van de wetenschapper nodig zou zijn. Van een ideologische botsing tussen de twee betrokken generaties, fraai gevat in een foto waarop de twee langharige interviewers elk met shaggie en baard tegenover de statige bewindsman in diens bijpassende interieur zitten, leek niettemin nauwelijks sprake.[1]

Trips portefeuille, het wetenschapsbeleid, trok minder aandacht dan die van zijn collega G. Klein, die als staatssecretaris het hoger onderwijs bestierde. Deze kon niet altijd op een welwillende ontvangst in het *U-blad* rekenen. Zo kopte het Utrechtse orgaan in februari 1975 op de voorpagina 'Klein dringt democratisering steeds verder terug' om zijn drijfveer vervolgens te omschrijven als de 'ijver de universiteiten in zijn greep te krijgen'.[2] De staatssecretaris zelf werd in januari 1976 twee uur lang aan de tand gevoeld door Bert Kieboom en Joop Voskuil in zijn 'betonnen (ivoren) toren' in Den Haag, waarbij de journalisten zich constructief opstelden.

Klein werd, behalve als grenzeloze bewonderaar van Den Uyl, gekenschetst als een beweeglijk man in een grijs streepjespak die een minder exacte indruk maakte dan het vak waarin hij hoogleraar was, de elek-

trotechniek. Hij toonde zich een grondig lezer van alle universiteitsbladen, waarvan hij de berichtgeving als 'vrij behoorlijk' beschouwde. Gevraagd naar de huidige reorganisatie van het hoger onderwijs, gaf hij te kennen dat de omstandigheden waarin hij zelf kort na de Tweede Wereldoorlog studeerde duidelijk verschilden van het eigentijdse studietempo: 'Ja, de dikke pret is er wel af' Dat studenten onvoldoende tijd zouden overhebben voor maatschappelijke activiteiten en persoonlijke ontwikkeling vond hij niettemin 'een beetje gezeur'. 'Kwa uitdaging' leefden de huidige studenten in een interessante tijd. Over de werkloosheid onder jonge academici leek de bewindsman zich niet al te veel zorgen te maken, hoewel hij overwoog om de instroom bij bepaalde opleidingen terug te brengen. Al met al overrompelden de onderwerpen uit de politieke en academische arena die in het interview aan bod kwamen Klein niet.[3]

Uiteraard richtte het *U-blad* zich niet alleen op Haagse autoriteiten. Ook in Utrecht zelf zetelden bestuurders die als gesprekspartner konden optreden. Hoewel decanen nog wel eens een enkele maal hun visie op bepaalde kwesties wilden geven, waren interviews met de leden van het College van Bestuur in de eerste jaren schaars. Na-

Kuipers interviewt minister F.H.P. Trip (rechts) van Wetenschapsbeleid.

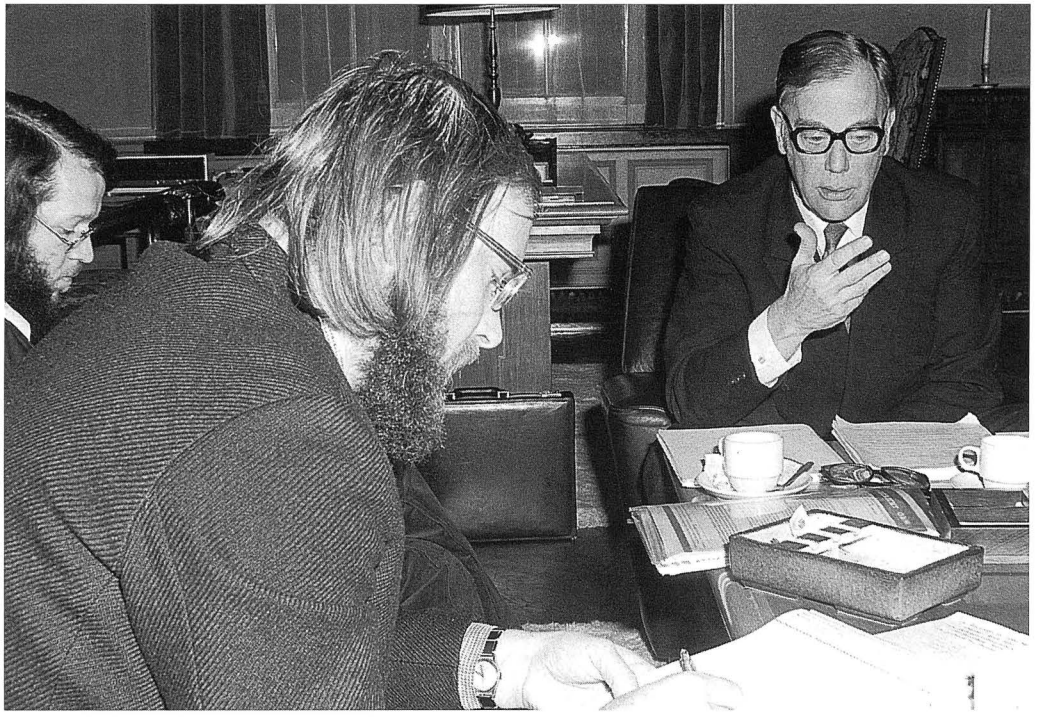

tuurlijk figureerden de leden in de berichtgeving en verschenen hun stellingnames in de officiële mededelingen, maar vraaggesprekken leken bijna *not done*. Pas in september 1977 verscheen een van de eerste interviews met het voltallige College, opgetekend door Charles Groenhuijsen. Aanleiding voor dat gesprek vormden de bezuinigingsplannen van staatssecretaris Klein waarin een inkrimping van het Utrechtse personeelsbestand tot 1983 werd voorzien. Dat zou leiden tot studentenstops bij maar liefst vijftien studierichtingen met capaciteitsproblemen. Rector magnificus prof. dr. A. Verhoeff, dr. H. Schamhardt en prof. dr. G. Leppink noemden de Haagse voorstellen, met daarin 'een aantal onbewezen uitspraken', op verschillende punten 'onaanvaardbaar'. Het Haagse verhaal 'dat alle studenten met dezelfde financiële middelen kunnen worden opgevangen' werd ronduit als 'leugen' bestempeld. Om de onderzoekscapaciteit niet al te ver te laten teruglopen zag de Utrechtse universiteit zich genoodzaakt te zoeken naar 'de minst kwade oplossing'. Het interview met deze harde uitspraken werd afgesloten met de vraag of het nog steeds leuk was 'al deze ellende te moeten verkopen?' De leden van het College reageerden daar niettemin relativerend en opgewekt op: 'Het is een hele interessante taak om te zorgen dat dat bezuinigingsmes niet in het werkelijke vlees snijdt.'[4]

Verhoeffs opvolger, de zojuist aangetreden rector M.A. Bouman, gaf in oktober 1980 een interview dat deel uitmaakte van een serie met drie gesprekken waarin alle Collegeleden aan het woord kwamen. De rector liet weten tevreden te zijn over de WUB die immers paste 'in het huidige maatschappelijk funktioneren van de universiteit'. Tegen enkele inkrimpingen van de bevoegdheid van de U-raad maakte hij echter geen bezwaar. Hij was, zoals het *U-blad* aangaf, 'niet te beroerd' om zijn voorlopige visie op enkele vraagstukken te ontvouwen, al kwam hij er eerlijk voor uit zich nog niet overal in ingewerkt te hebben: 'U zult wel weer zeggen: hij ontwijkt het antwoord. Dat doe ik dan ook.' Niettemin toonde Bouman zich bezorgd over de studiefinanciering waarover hij al jarenlang loze Haagse beloften had gehoord. Zijn begrip voor de positie van de studenten was overigens geen reden om bij een bezetting door verontruste studenten niet meteen over te gaan tot politie-ontruiming, zo konden de verslaggevers van het *U-blad* niet nalaten om fijntjes op te merken.[5]

Collegelid en socioloog prof. dr. H.J. Heeren werd in de serie interviews – bij wijze van uitzondering in dit gezelschap – gepresenteerd als iemand die niet alleen 'relatief links' stond, maar ook nog eens duidelijke standpunten innam over onder meer de reorganisatie van vakgroepen en de beoordeling van het personeel.[6] Derde en laatste in de rij geïnterviewden was prof. dr. D.H.W. den Boer, die werd omschreven als 'vriendelijk, maar vasthoudend, zelfs behoudend bestuurder'. Hij beriep zich erop een 'nette jongen' te zijn die de regels wilde volgen. De manier waarop de universiteit echter met leegstaande panden omsprong, in een tijd van woningnood, werd door de interviewers echter niet opgevat als een 'nette opstelling'. Het nam de twee interviewers bepaald niet in voor deze autoriteit. Beide journalisten toonden zich dan ook niet verrast door Den Boers instemming met de ministeriële plannen om de invloed van de U-raad terug te dringen.[7]

Ginjaar en Veldhuis

De opvattingen van het College en zijn functioneren kwamen ook aan bod in de verslagen van de U-raadszittingen en in de overige nieuwsberichten. In januari en februari 1982 werd de verhouding van het College met de raad onderzocht door de commissie-Trip, die vervolgens een vernietigend rapport uitbracht over het universitaire bestuur. Dat leidde tot het opstappen van het gehele College, wat uiteraard voorpaginanieuws voor het U-*blad* was.

De voorzitter van het nieuw aangetreden College, oud-minister van Volksgezondheid dr. L. Ginjaar, haalde in oktober 1984 op zijn beurt de voorpagina. De liberale bestuurder werd toen genoemd als belangrijkste kanshebber voor de voorzittersfunctie voor de nieuwe Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU), wat zou betekenen dat hij Utrecht ging verlaten. Ginjaar werd uiteindelijk niet benoemd. In maart 1985 dook zijn naam opnieuw op, toen het U-*blad* uitvoerig inging op berichtgeving van het opinieweekblad *Vrij Nederland* over politieke benoemingen. Daarin werd de Collegevoorzitter getipt als nieuwe voorzitter van de Raad voor de Volksgezondheid. Toen het bericht een maand later inderdaad op waarheid bleek te berusten, kopte het U-*blad* ietwat triomfantelijk: 'Ginjaar toch weg'. In een terugblik concludeerde hoofdredacteur Kieboom dat Ginjaar in de tweeënhalf jaar die hij aan de universiteit had doorgebracht zijn plannen had zien vastlopen. Kieboom stipte onder meer aan dat Ginjaar aanvankelijk de communicatie met de U-raad verbe-

De redactie had een ambivalente houding tegenover College van Bestuurvoorzitter L. Ginjaar (midden).

terde, maar dezelfde raad uiteindelijk het gevoel bezorgde niet serieus genomen te worden. Aan de reorganisatie van het bestuursbureau en het opzetten van een nieuwe beheersstructuur was hij niet toegekomen. De 'stroeve universiteit' verloor niettemin een bekwame vergadertijger en een bestuurder van niveau, aldus de hoofdredacteur.[8]

Ondanks deze kritische evaluatie blikte Ginjaar tevreden terug in een interview dat in december 1985 verscheen in het huisorgaan, al toonde hij zich niet ingenomen met bepaalde vragen van het *U-blad*. Ginjaar zei te betreuren dat zijn naam diverse malen voor allerlei functies was genoemd. Hij zou naar eigen zeggen alleen naar het ambt van Commissaris van de Koningin in Gelderland hebben gestreefd. De volgens het *U-blad* gewekte indruk dat hij al spoedig weg wilde uit Utrecht, was dan ook onjuist. Bovendien was hij van mening dat het College, dat in een moeilijke situatie was aangetreden, erin geslaagd was de trein weer op het goede spoor te krijgen. Dit betekende niet dat hij goed te spreken was over de organisatie van het universitaire bestuur, dat door hem gekarakteriseerd werd als 'arbeiderszelfbestuur'. De U-raad, die in Utrecht door te veel bemoeienis trage besluitvorming veroorzaakte, zou 'niet te veel' bevoegdheden moeten hebben. 'Ik zeg niet dat de U-raad fout handelt, maar wel dat zijn bemoeienissen met vele details niet in het voordeel van de universiteit zijn.' De vermeende slechte naam van de Utrechtse universiteit weet hij aan 'de berichtgeving' waarin negatieve zaken breed werden uitgemeten, daarmee ongetwijfeld ook doelend op het universiteitsweekblad. Hij leek wat betreft de hoognodig geachte verbetering van het imago dan ook zijn hoop te hebben gevestigd op een nieuwe PR-uitgave van de RUU.[9]

Ginjaar werd opgevolgd door de directeur-generaal van de onderwijsinspectie, drs. Jan Veldhuis, wiens naam al in september 1985 rondzoemde. Nog voordat deze in Utrecht opgeleide historicus op 1 januari 1986 in dienst trad, gaf hij al een interview aan het *U-blad*. De schriftelijke weerslag hiervan opende met de constatering dat als het aan Veldhuis lag hij acht (!) jaar voorzitter van het College van Bestuur zou blijven. Dat waren welkome woorden voor de redactie die Ginjaars korte verblijf niet snel vergat en vergaf. Diens opvolger werd gekenmerkt als 'wellicht ambitieus, maar in ieder geval ook voorzichtig'. Hij gaf aan meer te willen doen aan versterking van de kwaliteit, waartoe hij ook de verbetering van de PR leek te rekenen. Niettemin maakte Veldhuis duidelijk de rol van het College enigszins bescheiden op te vatten: 'Het bestuur moet kondities scheppen, opdat de ideeën [in deze platte organisatie] naar boven kunnen komen en daar met elkaar kunnen konkurreren.' Volgens hem moest het College kanalen graven.[10]

Enkele maanden later, in maart 1986, zorgde Veldhuis voor commotie toen hij sprak bij de lustrumviering van de universiteit. Zijn 'no-nonsense' opmerking dat de universitaire democratisering de kwaliteit onder druk had gezet, werd hem niet in dank afgenomen, zo bleek duidelijk uit de kritiek waarvoor het *U-blad* de kolommen openstelde. Oud-rector Verhoeff kreeg zelfs de indruk dat zijn eigen bestuursperiode werd afgedaan als verloren tijd.[11]

De beeldvorming rondom Veldhuis werd echter in veel sterkere mate bepaald

door een zaak die reeds kort in het interview uit november 1985 werd aangestipt: zijn auto met chauffeur. Veldhuis had deze voorziening bedongen bij zijn komst naar Utrecht, om zich nuttig te kunnen maken tijdens het vervoer van en naar zijn woonplaats Voorschoten. *U-blad* verslaggever Remco Pols merkte snedig op dat sommige naaste medewerkers van de Collegevoorzitter betwijfelden of hij 'óóit wel eens uurtje nuttig aan zijn instelling besteedt'. Velen vonden de auto van de nieuwe baas overbodige luxe in deze tijd van bezuinigingen. Het gebruik van de door minister Deetman toegezegde auto, die voor rekening kwam van de universiteit, kon weliswaar op instemming rekenen van Veldhuis' collega's, maar niet op die van de U-raad. De kwestie leidde zelfs tot Kamervragen van PSP, CPN en PPR. Op 29 januari 1986 besloot de Universiteitsraad de auto niet te betalen. Het College droeg deze beslissing daarop ter vernietiging voor aan de minister, die advies inwon bij de Raad van State. Nadat het gevraagde advies in maart 1987 was verstrekt kon Veldhuis uiteindelijk zijn dienstauto houden. Daarmee was de 'affaire-dienstauto', zo concludeerde het *U-blad*, dat met enige gretigheid aandacht had besteed aan de zaak, dan eindelijk voorbij.[12]

Veldhuis kwam uitgebreid aan het woord in oktober 1992, toen het *U-blad*

College van Bestuur voorzitter J. Veldhuis stapt uit zijn omstreden dienstauto.

drie pagina's uittrok voor een interview. Daarin werd onder meer teruggeblikt op de zeven jaar die hij inmiddels in de Domstad werkte. Opmerkelijk genoeg ging het interview niet zozeer over onderwijs en onderzoek, maar meer over 'zijn voetbalschoenen, over zijn dienstauto, over zijn ronkend taalgebruik en – vooral – over Veldhuis zelf.' Het zat hem duidelijk dwars dat niemand hem ooit zelf gevraagd had hoe het met die dienstauto zat. Graag legde Veldhuis uit dat hem dezelfde vervoersfaciliteiten als zijn voorganger geboden waren, aangezien hij niet wilde verhuizen voor de aanvankelijk onzekere baan. Het departementale beeld van de Utrechtse universiteit was immers dat van een bestuurlijke chaos waar het bestuur vervreemd was van de faculteiten. Veldhuis begreep dat hij het niet gemakkelijk zou krijgen in Utrecht maar wist niet 'dat men hier zo zou *kicken* op de kans om een nieuwkomer een kopje kleiner te maken'.

Dat was erg sterk uitgedrukt, maar van een warm onthaal door een groot deel van de universitaire samenleving was inderdaad geen sprake geweest. Die opstelling werd gedeeld en ook nog enige tijd kritisch, soms wat zeurderig, volgehouden door het *U-blad*. Voor een heuse anti-autoriteiten campagne had het blad zich echter nimmer geleend.

De zoon van een hoofdonderwijzer kreeg ditmaal de gelegenheid om uit te leggen dat hij zich wilde inzetten als bruggenbouwer om de te sterk gecentraliseerde universiteit weer bestuurbaar te maken. Hij was nimmer een '*radikalinski*'. Al in zijn studententijd, als praeses van Veritas, toonde hij al 'mijn walgelijke neiging tot compromis'. De manier waarop hij aanvankelijk als arrogant, autoritair en benepen was afgeschilderd, zat hem duidelijk dwars. Dat verhinderde hem geenszins om met veel enthousiasme zijn werk te verrichten en uit te dragen, ook al 'stuntelde en blunderde' hij, in de nog immer kritische beoordeling van Erik Hardeman en Hanne Obbink, volop in zijn eerste jaren. Bovendien toonde hij zich inmiddels overtuigd van het werk van de Universiteitsraad, waar hij nu eveneens op enige waardering mocht rekenen.

Zijn kritiek op universitaire onderdelen vertaalde hij onder meer in bemoeienis met de producten van de afdeling Voorlichting. Hij beriep zich er enthousiast op medeauteur te zijn van het zelfbewuste stukje in de universiteitsgids 'met al die ronkerige passages' over het huidige profiel van zijn instelling. Veldhuis toonde zich bepaald niet vies van meer druk op de studenten; tegen de Tempobeurs maakte hij geen bezwaar. Daarentegen liet hij zich tegenover het *U-blad* nauwelijks uit over zijn eigen ambities en de verhoudingen binnen het College.[13]

Medebestuurders

Veldhuis' medebestuurders kwamen eveneens voor het voetlicht. In december 1991 verschenen er interviews met de gaande man en de komende vrouw in het bestuur. Hans Rosenberg, die afscheid nam, werd ondanks de vriendelijke toon waarop hij zijn breed uitwaaierende betogen hield, niet beschouwd als een 'uitzonderlijk diplomatiek optredend bestuurder'. Ingenomen standpunten gaf hij niet snel op, waarbij hij botsingen niet uit de weg ging. Rosenberg keek met

Rechts: Een eigenzinnige interpretatie van headhunting, beeldend vertolkt in het *U-blad*.

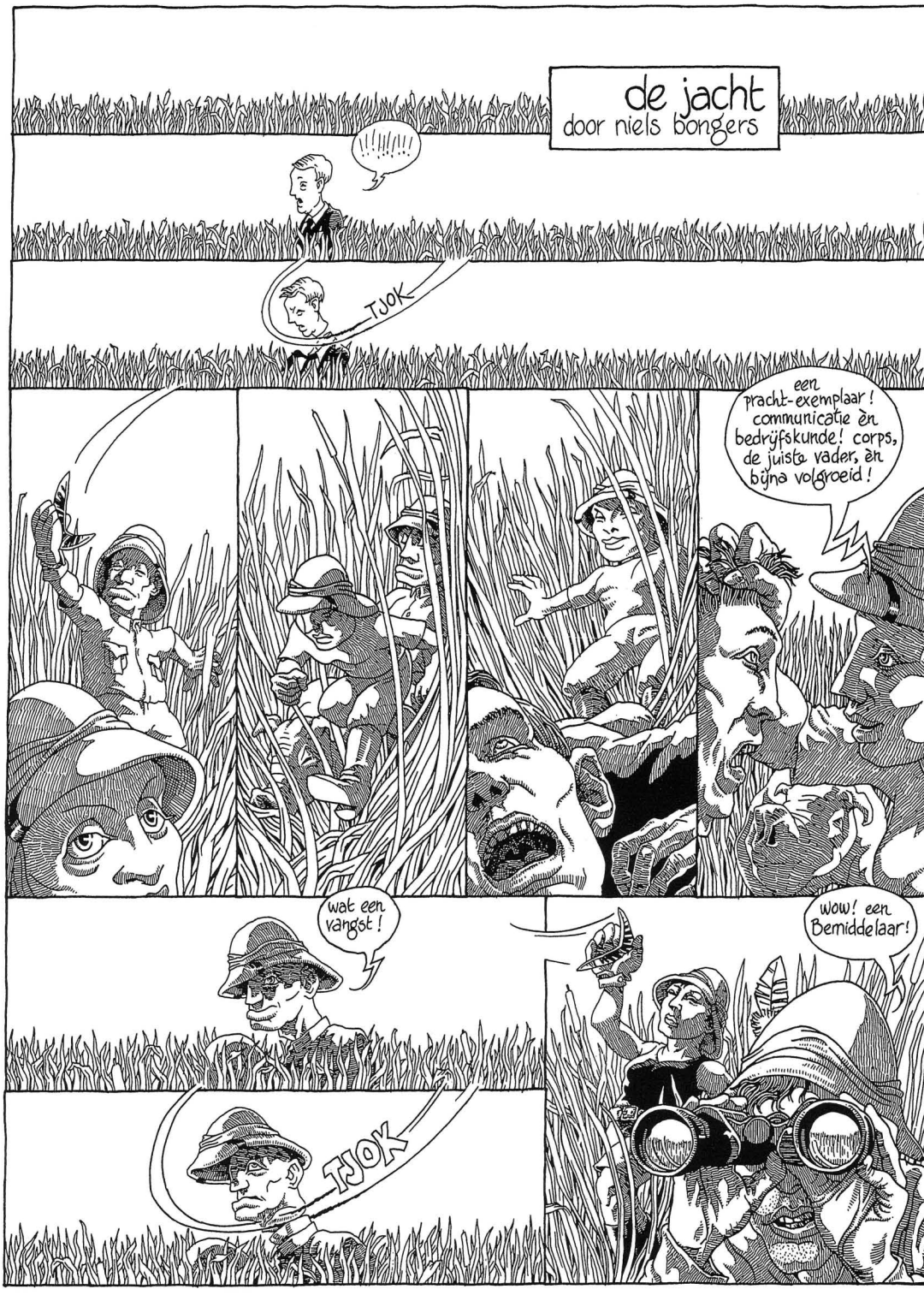
de jacht
door niels bongers
!!!!!!!!
TJOK
een pracht-exemplaar! communicatie èn bedrijfskunde! corps, de juiste vader, èn bijna volgroeid!
wat een vangst!
TJOK
wow! een Bemiddelaar!

plezier terug op de tot stand gebrachte verbeteringen in de financiële huishouding, de bestuurlijke vernieuwing, en zou graag nog een aantal jaren verder zijn gegaan. Zijn gezondheid – 'Rosenberg lijdt aan aids' meldde het *U-blad* openlijk – stond dat echter in de weg. Hij zou in september 1992 overlijden.

Het tweede deel van dit dubbelportret was gewijd aan Lieteke van Vucht Tijssen. Zij werd gewaardeerd vanwege haar visie op de universiteit, waar studenten dienen te worden opgeleid tot mondige burgers met een kritische geest. Zelf liet ze weten activiteiten in onderwijs, onderzoek en bestuur graag af te wisselen om zo het contact met de samenleving niet kwijt te raken. Ze vond het belangrijk dat er een vrouw in het College van Bestuur zat, maar zag ook een schaduwkant: 'Ik wil werken ongeacht mijn vrouw zijn.'[14]

De nog immer opgewekte Van Vucht Tijssen werd in april 1996 opnieuw geïnterviewd na te hebben bijgetekend voor een tweede termijn. Ze werd geportretteerd als de drijvende kracht achter de schermen, verantwoordelijk voor veel universitair beleid, waaronder het personeelsbeleid. Behalve over dat personeelsbeleid vertelde ze over haar eigen studietijd in Utrecht en haar eerste jaren als docent aan de faculteit Sociale Wetenschappen. Daar nam ze waar hoe de jaren van studentenactivisme vervangen werden door tijden waarin studenten die zelfstandig opdrachten moesten maken de docente verzochten of zij in plaats daarvan college wilde geven. Het Collegelidmaatschap beschouwde ze als een zware baan, al viel het werk haar eigenlijk nogal mee. Heimwee naar de wetenschap toonde ze niet, maar wel miste ze het dagelijks contact met de studenten.[15]

Haar collega prof. dr. Hans van Ginkel nam een jaar later na elf jaar rectoraat en een nog veel langere loopbaan als student, wetenschappelijk medewerker en decaan, afscheid van het College van Bestuur en van de Universiteit Utrecht. De man die zowel gekarakteriseerd werd als conflictvermijder en probleemoplosser had meer dan eens geprobeerd vastlopende problemen op te lossen door ze te herdefiniëren. Enkele medewerkers die geïnterviewd werden spraken in lovende bewoordingen over hun voormalige baas die altijd zo menselijk en gewoon optrad. Zelf keek Van Ginkel met veel plezier terug op onder meer de lustrumviering in 1986 die de cohesie binnen de universiteit had versterkt. De zo graag over cohesie en interdependentie sprekende rector werd geroemd om zijn onomstreden bestuurlijke kwaliteiten. Hij achtte zijn tijd echter gekomen om verder te gaan: 'Een rector moet afkomstig zijn uit onderwijs en onderzoek. Ik ben nu al te lang bestuurder om in dat opzicht nog geloofwaardig te zijn.' Toch werd hij vervolgens rector van de United Nations University in Tokio.[16]

Zijn opgevolgd prof. dr. H.O. Voorma presenteerde zich in een kennismakingsgesprek vooral als rector die wilde proberen een generatie jonge wetenschappers in huis te houden, al kon hij nog niet voorzien waar het benodigde geld vandaan moest komen. Wat onderwijs betrof, voorzag hij een voor studenten aantrekkelijke verbreding van de studieprogramma's. Als eerste Utrechtse rector die onder de nieuwe MUB-wetgeving benoemd was door de Raad van Toezicht liet Voorma in het midden in hoeverre de nieuwe wet de wijze van besturen zou veranderen.

Enerzijds gaf hij aan dat er een noodzaak bestond om in consensus met elkaar te werken, anderzijds diende het College nu eenmaal met 'enige agressiviteit' ja of nee te zeggen.[17]

In Voorma's eerste interview omschreef hij zijn kennismaking met de Raad van Toezicht – eveneens een product van de MUB – als het 'op de koffie komen'. Het was een al dan niet bewuste verwijzing naar Jacques van Dijk, die behalve lid van de vijfkoppige Raad van Toezicht ook lid was van de Raad van Bestuur van Sara Lee/Douwe Egberts.

Dat de nieuwe bestuurslaag ook vooraanstaande lieden uit het bedrijfsleven bevatte, was een ontwikkeling die niet door iedereen met vreugde werd verwelkomd. In het interview dat Van Dijk begin juni 1997 aan het *U-blad* gaf, toonde hij zich verbaasd over de heersende opvatting dat de toezichthouders de wetenschap wilden verkwanselen. Hij verwierp de bekrompen gedachte dat een ondernemer de universiteit zou willen reduceren tot een toeleveringsbedrijf voor benodigde arbeid. Daarbij ontkende hij overigens niet dat de Universiteit Utrecht voor hem nog grotendeels terra incognita was. Concrete vragen over de Utrechtse situatie ging hij dan ook 'behendig uit de weg'. Wel had hij iets te zeggen over het besluit van de universiteit in 1996 om over te stappen op Max Havelaar-koffie ten koste van 'zijn' Douwe Egberts. Zijn bezwaar richtte zich op het feit dat het prijsverschil niet werd doorberekend aan de afnemer en daarmee feitelijk uit gemeenschapsgeld werd bekostigd. Van Dijk vond deze 'goedkope manier van politiek bedrijven' principieel onjuist. Zijn eigen medewerkers vonden het volgens hem moeilijk te begrijpen dat hun DE-topman desondanks voor die universiteit ging werken.[18]

Deze koffiepraat zorgde voor commotie binnen en buiten de universiteit en leidde tot een uitnodiging van de Universiteitsraad aan Van Dijk om 'onder het genot van een bakje verantwoorde leut' zijn ongenoegen te verduidelijken. Het *U-blad* kopte bij die gelegenheid 'Van Dijk komt op de koffie'. Dat alles leidde er overigens niet toe dat de Raad van Toezicht voortdurend in het nieuws bleef, integendeel. Bij een tweede interview in maart 1999, werd geconstateerd dat de universitaire gemeenschap verder nauwelijks iets had gemerkt van de nieuwe toezichthouders. De beslotenheid waarin de Raad geacht werd te werken, was in de voorgaande jaren niet doorbroken. Van trouwhartige jaknikkers was naar verluidt evenwel geen sprake. Hoewel Van Dijk zich terughoudend opstelde in het interview, gaf hij wel op voorzichtige wijze enige voorkeuren aan: de financiële speelruimte voor het vrije beleid van het College diende verruimd te worden en het aantal faculteiten mocht worden verminderd. Over het gerucht dat de toezichthouders het salaris van de Collegeleden zouden hebben verhoogd, zweeg hij echter in alle talen.[19] Nog altijd stuitte het *U-blad* op grenzen van de openbaarheid.

Weinig onderwerpen zijn karakteristieker voor de opstelling van het *U-blad* dan de benadering van de autoriteiten. Het als braaf voorlichtingsorgaan gestarte blad stelde zich aanvankelijk ronduit gedienstig op ten opzichte van het universiteitsbestuur, maar na het aantreden van de professionele redactie was daarvan nauwelijks nog sprake. Hoewel samenwerking en waardering niet geheel waren uitgesloten, bleek confron-

tatie op dit terrein een sterkere karaktertrek van het blad. De tijdsgeest en de daardoor beïnvloede journalistieke normen botsten op de nogal publiciteitsschuwe aanpak van de meer dan eens met wantrouwen benaderde leden van het College van Bestuur. Hoewel de kritische aanpak de levendigheid van de journalistiek soms ten goede kwam, werden de universitaire verhoudingen daardoor niet altijd verbeterd. De lange weg die Jan Veldhuis moest afleggen alvorens hij, met al zijn ronkende uitlatingen, op een meer faire beoordeling mocht rekenen, is kenmerkend voor de normalisering van de verhoudingen.

Emancipatie

De uiteenlopende thema's die in de loop der jaren aan bod kwamen in de redactionele kolommen van het *U-blad* weerspiegelen onderwerpen die hoog op de maatschappelijke en universitaire agenda stonden in die jaren. Daartoe behoorde niet in de laatste plaats de vanaf eind jaren zestig opnieuw oplevende bezinning op de maatschappelijke positie van de vrouw. Het streven naar vrouwenemancipatie kwam vanaf de eerste helft van de jaren zeventig ook geregeld ter sprake in het *U-blad*, soms serieus, soms met een knipoog. Zo verscheen in het internationale jaar van de vrouw, 1975, een spotprent over een bijeenkomst waar vrouwen over een nieuw emancipatierapport discussieerden, terwijl een werkster op de voorgrond, door allen genegeerd, voort ploeterde in haar oude rol.[20]

Dezelfde tekenaar wees een jaar later ook fijntjes op het verschil in theorie en praktijk bij mannen toen hij een vergaderend gezelschap uitbeeldde waar de mannelijke spreker, ondanks zijn betoog over de gezamenlijke strijd van man en vrouw tegen het kapitalisme, een vrouw liet opdraaien voor het verzorgen van de consumpties. De tekening verscheen bij een drietal artikelen over universiteit en emancipatie, kort na de oprichting van het Interfacultair Vrouwenoverleg. In het daarbijbehorende artikel over de Vrouwengroep van de subfaculteit Psychologie werden de ervaringen verwoord van enkele betrokkenen. Opkomen voor vrouwen, wisten zij, leverde al snel het etiket 'mannenhater' op, wat juist botste met de zo typisch vrouwelijk geachte vriende-

De emancipatiebeweging werd soms van kritische kanttekeningen voorzien.

lijkheid die alom verwacht werd. De stemming in de bewuste vakgroep was inmiddels dusdanig veranderd dat de vrouwengroep serieus werd genomen, al werden zeker niet alle voorstellen op het gebied van onderwijs en personeel gehonoreerd. Steun bleef meer dan eens beperkt tot een lippendienst, zo werd gesignaleerd: 'Veel mannen zijn het met ons eens als erover gepraat wordt, maar slechts weinigen betrekken dat ook op hun eigen gedrag.'[21]

Sommige mannen vonden het emancipatiestreven maar niks. 'Ik ben wel vriendelijk voor de vrouwtjes, maar niet vrouw-vriendelijk', was een uitspraak die het *U-blad* in 1981 uit de mond van een universitaire medewerker optekende. De opmerking werd nog altijd niet als een uitzondering beschouwd. Dat vormde de opmaat tot een groot artikel over vrouwenstudies. Erik Hardeman signaleerde daarin een nog in brede kring levende ontkenning van de problemen, 'wat zeuren die vrouwen, ze hebben toch overal de zelfde rechten als mannen?' Die houding was ook reeds doorgedrongen tot nieuwe studentes en studenten die naar de universiteit kwamen met het gevoel voldoende geëmancipeerd te zijn.

In gesprekken met enkele medewerksters van Vrouwenstudies werd een beeld geschetst van het oogmerk en de inhoud van deze studies plus van de problemen waarmee ze geconfronteerd werden. De aanwezigheid van vrouwenstudies als studieonderdeel bleek vaak vooral afhankelijk van de eventuele aanwezigheid van een geïnteresseerde medewerkster. De optimistische opvatting dat Vrouwenstudies zichzelf na enige tijd overbodig zouden moeten kunnen maken, werd slechts door weinigen gedeeld; veel eerder was er een frustrerend gevoel onvoldoende serieus genomen te worden. Mieke Bal, medewerkster bij Algemene Literatuurwetenschap, bepleitte daarom openlijk een strategische benadering waarbij niet al te scherp werd uitgehaald. 'We moeten tegenover mannen geen houding aannemen alsof ze per definitie zakken zouden zijn.'[22]

Het *U-blad* onthield zich doorgaans van commentaar op dit terrein. De geregelde welwillende aandacht voor het thema geeft evenwel aan dat de redactie duidelijk

Verslaggever Erik Hardeman (rechts) liet in zijn interviews doorschemeren voorstander te zijn van positieve discriminatie.

sympathie had voor het emancipatiestreven, zonder daarbij meteen op de barricaden te willen klimmen. Wel verscheen er in 1983 een regelmatige column 'Elektra' over vrouwelijke kwesties binnen de universitaire gelederen. Een verslag van de eerste universitaire vrouwendag, eind augustus 1983 georganiseerd door de Bestuurskommissie ad hoc Emancipatiebeleid, behoorde weliswaar tot de reguliere berichtgeving, maar kon tevens als blijk van redactionele steun worden opgevat. Een groot deel van het verslag werd immers ingenomen door een opsomming van de daar gepresenteerde wensen ter verbetering van de positie van vrouwelijke werknemers van de RUU, waaronder de eis ten minste één 'vrouwelijk én vrouwvriendelijk' Collegelid aan te stellen. Becommentariëring van de verschillende wensen vond niet plaats in het verslag.[23]

Het open oog van het *U-blad* voor het vrouwelijke aandeel in het universitaire gebeuren kwam niet alleen schriftelijk, maar ook op meer beeldende wijze tot uiting. In december 1985 werd een fraaie foto gepubliceerd van twee vrouwelijke promovendi die hun onderzoek verdedigden in de met mannenportretten behangen Senaatszaal. Dat gebeurde in aanwezigheid van een vrouwelijke paranimf, een vrouwelijke pedel en een vrouwelijke hoogleraar die, onder het portret van de koningin, de hoogleeerde opponenten voorzat. Het veelzeggende commentaar van *U-blad* medewerkster Frieda van de Poll luidde: 'Onze rijen groeien aan...'[24]

Een maand later moest het *U-blad* niettemin op de voorpagina koppen 'Nauwelijks vrouwen hoofddocent'. De operatie waarbij de functie van hoofdmedewerker werd omgezet in een kleiner aantal hoofddocenten had het aandeel vrouwen teruggebracht van 9 naar 5 procent. Deze 'scheve man/vrouw-verhouding' werd met teleurstelling gesignaleerd. Enige tijd later volgde nog een afzonderlijke beschouwing over de specifieke situatie bij de faculteit Letteren waar de uitvoering van het Universitair Hoofddocentenplan zelfs aanleiding gaf om het etiket 'vrouwonvriendelijk' aan de faculteit te hechten.[25]

Het gebrek aan daadwerkelijke steun voor de vrouwenemancipatie werd op komische wijze gehekeld in een bericht dat het *U-blad* in januari 1986 opnam. Daarin werd aangekondigd dat de Universiteitsraad akkoord zou zijn gegaan met de voordracht van het geheel uit mannen bestaande College van Decanen om ter gelegenheid van het universitaire lustrum eredoctoraten aan elf vrouwen uit te reiken. 'Zoals bekend', zo werd smalend geschreven, 'is in Utrecht het aandeel van vrouwen het grootst en wordt er alles aan gedaan om ook op leidinggevend niveau vrouwen te benoemen.' Op het bijgevoegde namenlijstje prijkten, behalve de daadwerkelijk uitverkozen Winnie Mandela, ook verzonnen kandidaten als Janis Joplin (met een graad in de toxicologie), prinses Irene (vredespedagogiek) en Xaviera Hollander (lichamelijke opvoeding en sport).[26]

De benoeming van een vrouw in het College van Bestuur in april 1986 was aanleiding voor een afzonderlijk bericht met foto van prof. dr. H. van Peperzeel. Daarin werd er fijntjes op gewezen dat de laatste vrouw die was doorgedrongen tot de top van de universiteit Curator mr. M. Tellegen was geweest, een functie die zij in 1945 had bereikt.[27]

Gelijke posities?

Dat er van een gelijke positie nog immer geen sprake was, kon de lezer van het *U-blad* moeilijk ontgaan. In mei 1986 opende het weekblad met het bericht 'Positie vrouwen na vijf jaar nauwelijks beter', een conclusie die gebaseerd was op het sociaal jaarverslag van de universiteit over 1985. Het vrouwelijke aandeel in het personeelsbestand was in die periode met minder dan een half procent toegenomen, hoewel er inmiddels een universitair beleid voor vrouwenemancipatie was opgezet. Het College van Bestuur werd terloops een lijdzame opstelling verweten, maar veel woorden maakte de redactie daar niet aan vuil. Wel werd, in hetzelfde nummer, de aanstelling van een hoogleraar voor de interfacultaire werkgroep Vrouwenstudies prominent aangekondigd.[28]

Niettemin kopte het blad in september 1986 'Positie van vrouwen moet sterker worden'. Dat had betrekking op het besluit van de universiteit om het aandeel vrouwen in het personeelsbestand te vergroten door middel van positieve discriminatie. Een universitaire minderheid bleek daar bezwaren tegen te hebben, maar het *U-blad* nam dat voor kennisgeving aan. Dat de redactie duidelijk waarde hechtte aan het thema bleek uit twee pagina's die de daaropvolgende maand werden gewijd aan de 'positieve aktie' ten opzichte van vrouwen. Dat er iets moest gebeuren bleek al uit de inleiding van het artikel. Bij de start van de discussie 'RUU 2001' over de toekomst van de universiteit, zo werd gesignaleerd, bevonden zich welgeteld zeven vrouwen onder de honderd aanwezige topfunctionarissen. Verslaggeefster José van Vonderen concludeerde dat het universitaire management diende in te grijpen in de organisatorische beperkingen die vooral voor vrouwen een negatief effect hadden op onder meer status en inkomen. Collega Erik Hardeman interviewde enkele tegenstanders van positieve discriminatie, in de hoop de universitaire discussie over deze actie te doen oplaaien. Hoewel de gesprekspartners vrij aan het woord werden gelaten, leek de verslaggever ervan overtuigd te zijn dat het afwijzen van positieve actie berusting in de bestaande toestand inhield.[29]

De kwestie kwam opnieuw ter sprake bij de universitaire Vrouwendag in november 1988. Bij die gelegenheid werden sombere conclusies getrokken over het emancipatiebeleid sinds 1983, 'het jaar waarin de eerste voorzichtige schreden werden gezet tot het voeren van een emancipatiebeleid'. De oogst was schraal: 'Vrouwen dringen nog niet geheel tot mannenbolwerken door.' Ook de kinderopvang, een ander thema dat door onder meer de redactie gerekend werd tot het vrouwelijke domein, bleek nog steeds onvoldoende.[30]

Beter nieuws was er in mei 1990, toen het *U-blad* constateerde dat het goed ging met Vrouwenstudies. Aanleiding daartoe was de gelijktijdige oratie van de hoogleraren Vrouwenstudies Rosi Braidotti (die twee jaar eerder al verklaard had de allerbeste afdeling Vrouwenstudies op te willen zetten) en Selma Sevenhuijsen, die beiden het verschil tussen de seksen benadrukten, waar anderen eerder juist op gelijkheid hadden gehamerd. In een interview met de twee hoogleraren van Letteren en Sociale Wetenschappen dook opnieuw het bestaande gebrek aan kinderopvang op dat gekoppeld werd aan het masculiene wereldbeeld met zijn ex-

Een bijzonder moment in de academische mannenwereld: een vrouwelijke promovendus, pedel, paranimf en voorzitter van de corona.

clusieve nadruk op efficiency en geld verdienen. Het succes in aantallen studenten, promovendi en medewerkers nam overigens niet weg dat Vrouwenstudies nog tegen veel vooroordelen moest opboksen. Zuchtend benadrukte Braidotti dat er geen sprake was van een geheimzinnige vrouwelijke samenzwering tegen mannen.[31]

Overigens leidde de opstelling van het *U-blad* zelf ook niet altijd tot tevredenheid onder de medewerkers van de vakgroep Vrouwenstudies; zij waren namelijk van mening dat ook ter redactie negatieve stereotiepe beelden werden gehuldigd. Dit bleek bijvoorbeeld uit een bijdrage van Maaike Meijer die in april 1993 verscheen. In een parodie op de persiflage-rubriek 'Schreef' beschreef ze de zonovergoten redactieruimte van het *U-blad* waar de mannelijke aanwezigen het imago van Vrouwenstudies moedwillig probeerden te doen verschrompelen tot een kakelend kippenhok. 'Die cijfers over dat gebrek aan vrouwen in de hogere regionen, daar hebben we het maar niet zo erg over, die dalende aantallen vrouwelijke aios en zo, en die werkloosheid onder vrouwelijke academici, nee man, als je daar te veel over schrijft, schuiven ze je zo

weer een positieve actie in je nek.'[32] Het *U-blad* toonde zich niet te beroerd om de kritiek te plaatsen, al achtte men de kritiek vermoedelijk als overdreven.

De kritiek verhinderde de redactie niet om de discipline vanuit een opbouwend standpunt te blijven volgen. Toen Vrouwenstudies in 1993 twintig jaar bestond, werd geconstateerd dat het onderzoek floreerde en dat de collegezalen geregeld uitpuilden. Het probleem was echter dat de gevestigde wetenschap nog steeds aarzelde om de bevindingen op te pakken. Maar niet alleen de wetenschappers toonden zich afkerig, ook studenten liepen niet altijd warm. In verschillende bèta-disciplines werden studentes afgeschrikt door het stempel Vrouwenstudies.[33]

Toch leken emancipatie en vrouwenstudies geleidelijk aan een steeds vanzelfsprekender positie in te nemen binnen de universiteit. Dat viel ook op te maken uit de berichtgeving. Een treffende afsluiter daarvan was het interview met Titia van Loenen, hoogleraar Juridische Vrouwenstudies. Haar uitspraken werden in september 1998 door de verslaggeefster beoordeeld als 'minder strijdbaar dan je van een hoogleraar vrouwenstudies zou verwachten'. Daarop maakte Van Loenen een onderscheid tussen personen op haar terrein die geïnspireerd waren geraakt vanuit de wetenschap (waartoe zij zichzelf rekende) en degenen die vanuit de vrouwenbeweging geïnteresseerd waren. De vastgeroeste negatieve beeldvorming over vrouwenstudies was haar niet onbekend. Dat had een uitwerking op zowel collega's als op studenten die haar trachtten te complimenteren met de opmerking 'U bent helemaal niet feministisch'. Van Loenen beschouwde het als frustrerend dat mensen niet wilden zien dat feminisme gevarieerd en genuanceerd kon zijn.[34]

Geconcludeerd mag worden dat het *U-blad*, zoals bijna elk zichzelf respecterend en als kritisch en vooruitstrevend beschouwend blad in deze periode, sympathiek stond ten opzicht van emancipatie. De toegenomen deelname van vrouwen aan het academisch onderwijs, en in aanmerkelijk minder mate aan het onderzoek, plaatsten het onderwerp als het ware vanzelf op de journalistieke agenda. Het lijkt er evenwel niet op dat de welwillendheid ten opzichte van emancipatie en de academische vertolking daarvan in Vrouwenstudies het gevolg is van bewust en consistent redactiebeleid. Hoewel het thema nooit geheel uit het oog werd verloren, was de getoonde aandacht meer dan eens het gevolg van persoonlijke belangstelling en betrokkenheid van bepaalde (vrouwelijke én mannelijke) redacteuren en medewerkers. Hun bijdragen markeren van tijd tot tijd de scheve verhoudingen in de academische wereld waar de emancipatie, anders dan sommigen menen, nog niet voltooid is.

3

De affaire Kuipers. Een persorgaan in universitair spanningsveld, 1974–1975

Op 4 september 1974 rapporteerde de redactieraad aan de secretaris van de universiteit in verband met de eventuele herbenoeming van de hoofdredacteur. Toegegeven werd dat Kuipers in het eerste jaar na zijn benoeming 'gezwommen' had bij gebrek aan duidelijke schriftelijk geformuleerde uitgangspunten over de functie en de formule van het blad. Pas in juni 1973 werden deze door de U-raad vastgesteld. Desondanks bleken redactieraad en hoofdredacteur elk een andere visie te hebben over de concrete uitwerking daarvan. Kuipers zou een blad willen met een breed kader waarin naast universitaire zaken ook kwesties die de Utrechtse conglomeratie raakten naar voren werden gebracht. In berichtgeving over universitaire problematiek zou de nadruk meer liggen op het uitdiepen van beleidsaspecten in plaats van op het pure informeren. De redactieraad was van mening dat de dienstbaarheid aan de intra-universitaire communicatie, haar hoogste prioriteit, hierdoor onvoldoende tot zijn recht kwam.

Hoewel de redactieraad de richtlijnen van de U-raad in januari 1974 had proberen te concretiseren in een interne werknota, was hiermee kennelijk onvoldoende duidelijkheid geschapen over de gewenste uitvoering van de richtlijnen. Vanwege de steeds grotere 'discommunicatie' tussen raad en hoofdredacteur het afgelopen jaar, oordeelde de redactieraad nu negatief over de geleverde inspanningen aangezien het blad 'geen eigen Utrechts gezicht' meer zou hebben. Bovendien was de leesbaarheid niet verbeterd en waren de opmaak plus de keuze van rubrieken en artikelen niet bevredigend. Niet in de laatste plaats werd geklaagd over 'het op de tweede rang plaatsen van de interne communicatie'.

Daar stond tegenover dat de moeilijke personele omstandigheden binnen de vaak onvolledige redactie veel van de hoofdredacteur vroegen en vaak ook een beroep deden op zijn vrije tijd. Deze situatie was volgens de redactieraad onhoudbaar. De hoofdredacteur had

Logo 'U' uit 1974.

zich echter onvoldoende gerealiseerd dat het werken met een dergelijk redactieteam beperkingen oplegde aan het streven een mooi blad te maken. Kuipers zou niet in staat zijn geweest de redactionele activiteiten voldoende te sturen, 'waardoor niet noodzakelijke activiteiten wel en wel noodzakelijke activiteiten niet ontplooid werden'. Niet alleen schoten zijn organisatorische kwaliteiten tekort volgens de beoordelaars, hij zou bovendien over te weinig sociabiliteit beschikken om de persoonlijke en zakelijke contacten die uit de functie van hoofdredacteur voortvloeiden op de juiste wijze te leggen en te onderhouden.

Aangezien Kuipers niet opnieuw een tijdelijk contract wenste – hij maakte aanspraak op een vaste aanstelling – kon de redactieraad slechts adviseren over het verlenen van een vast dienstverband. De redactieraad meende echter over onvoldoende garanties te beschikken om een advies daartoe te rechtvaardigen. Impliciet werd daarmee geadviseerd zijn dienstverband te beëindigen.[1]

Opvallend was dat het advies slechts door vier leden van de redactieraad was ondertekend, aangevuld met de curieuze mededeling 'de redactieraad heeft momenteel 2 vacatures'. Achter dat zinnetje ging een ernstig verschil van inzicht schuil. De vacatures waren namelijk pas ontstaan tijdens de vergadering over Kuipers' beoordeling op woensdagochtend 4 september. De beide studentleden Van Vroonhoven en Van Neerven hadden reeds vóór stemming hun lidmaatschap van de redactieraad opgezegd uit onvrede met de gang van zaken.

Van Vroonhoven was van mening dat de fouten die in het afgelopen jaar door zowel redactie als redactieraad waren gemaakt, afgewenteld werden op de hoofdredacteur. De onduidelijke beleidsvisie van de redactieraad zou de redactie parten hebben gespeeld. Dat een meerderheid van de raad Kuipers' mogelijke aanstelling in vaste dienst aangreep om zware kritiek op het blad uit te oefenen, vond Van Vroonhoven ongeoorloofd. Hij trad daarom vóór stemming over het beoordelingsadvies af en informeerde Kuipers dat het advies waarschijnlijk negatief zou zijn.[2]

De mededeling van Vroonhoven aan Kuipers vond plaats in het bijzijn van ANP-vertegenwoordiger Maurits Schmidt. Deze maakte de kwestie openbaar door bij verschillende leden van de redactieraad en de U-raad te vragen naar de verdere toedracht. Toen geruchten hierover de voorzitter van de redactieraad bereikten, vaardigde deze een verbod uit om hierover te publiceren.[3] Dit weerhield de hoofdredacteur er niet van om op 5 september een artikel over deze zaak te laten verschijnen in '*U*'. Dat ging echter niet zomaar. Drukkerij Libertas was uit angst een opdrachtgever te verliezen aanvankelijk huiverig om het bericht over het conflict te zetten toen bleek dat Van der Wal een verbod had uitgesproken. Pas na een formele, schriftelijke opdracht van de redactie aan de Libertas-directie, begonnen de drukpersen te draaien.[4]

De publicatie werd door de redactieraad opgevat als 'een flagrante overschrijding van de bevoegdheden van de hoofdredakteur', zoals nog diezelfde dag

Rechts: Kuipers (op de voorgrond) streefde naar een meer journalistieke berichtgeving.

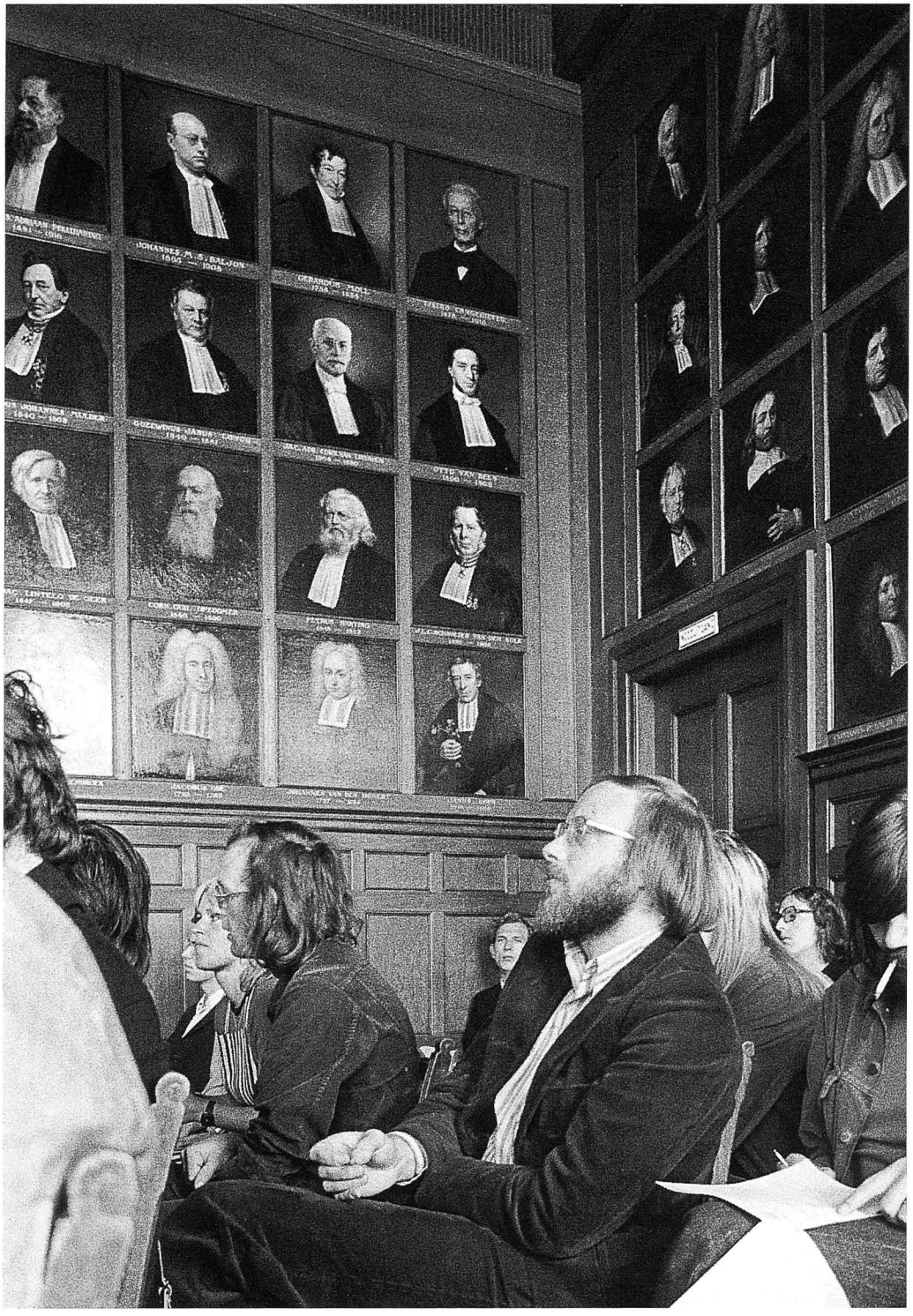

schriftelijk werd medegedeeld aan het College van Bestuur, dat verzocht werd maatregelen te nemen.[5] Omdat de vertrouwensrelatie tussen redactieraad en hoofdredacteur was komen te ontbreken, besloot het College van Bestuur om in beginsel over te gaan tot schorsing van Kuipers, een maatregel waarop de redactieraad inderdaad rekende.[6]

Inmiddels lag het nieuws op straat. De Gemeenschappelijke Universitaire Persdienst (GUPD), een samenwerkingsverband van de Nederlandse universiteitsbladen, liet het presidium van de Utrechtse Universiteitsraad onmiddellijk weten zeer ontsteld te zijn over de ontwikkelingen rond het hoog aangeschreven blad. De raad werd gevraagd het 'journalistieke model' van het blad te beschermen omdat anders een ernstige slag zou worden toegebracht aan het streven naar een sterke, onafhankelijke lokale universitaire pers. Ook de dagbladen stelden hun lezers van het conflict op de hoogte. Het *Utrechts Nieuwsblad* bracht het nieuws over het dreigende ontslag van hoofdredacteur Kuipers op 5 september. De plaatselijke concurrent, het *Nieuw Utrechts Dagblad,* liet Kuipers zelf aan het woord. 'Een formele beoordeling van mij wordt blijkbaar aangegrepen om het blad om zeep te helpen. Het gaat mij, en trouwens de hele redactie om de journalistieke vrijheid en onafhankelijkheid van het blad binnen een gedemocratiseerde universitaire gemeenschap, die dreigt aangetast te worden.'[7]

Het College van Bestuur overwoog de hoofdredacteur voor onbepaalde tijd te schorsen, omdat hij zich zou hebben onttrokken aan het gezag dat de redactieraad over hem uitoefende, maar wilde hem eerste spreken. Kuipers verscheen op 6 september in gezelschap van zijn raadsman, mr. A. Schellart, bij de voorzitter van het College Siewertsz van Reesema, de voorzitter van de Universiteitsraad prof. dr. S.G. van den Bergh en een vertegenwoordiger van de hoofdafdeling Personeel. Het gesprek bracht geen wijziging in het voornemen van het College om over te gaan tot schorsing. Nog diezelfde dag werd Kuipers in een aangetekende spoedbrief door het College meegedeeld dat hij met ingang van maandag 9 september voor onbepaalde tijd en tot nader order geschorst werd als hoofdredacteur van '*U*'. Zijn bezoldiging zou volledig worden uitgekeerd, maar zijn werk, inclusief de toegang tot het redactiepand, was hem ontnomen.[8]

In het *Utrechts Nieuwsblad* betitelde Kuipers het optreden van de voorzitter van de redactieraad als onaanvaardbare censuur. Conflicten binnen de universiteit, die vaak op structurele problemen wezen, zagen de universitaire bestuurders liever niet openbaar gemaakt. Zij hadden nu hun kritiek geuit 'door via de beleidsinstanties het blad de duimschroeven aan te draaien'. Onderhuids zou er bij sommige leden van de redactieraad al een zeker wantrouwen hebben bestaan tegen de redactie, terwijl er hooglopende ruzie was ontstaan over het recent gewijzigde uiterlijk, omdat het studienieuws uit de faculteiten in een zo klein mogelijke letter werd gezet.[9]

De Universiteitsraad kon onmogelijk voorbijgaan aan het conflict, dat ook landelijke kranten als *de Volkskrant* en *Het Vrije Volk* haalde.[10] In het eerste weekend van de crisis schreef het voor-

malige redactieraadslid Van Vroonhoven een brief aan de U-raad waarin hij erop wees dat het gebrek aan vertrouwen in Kuipers van een meerderheid van de redactieraad haaks stond op eerdere uitlatingen. Zijn nog zittende collega's wendden zich dat weekend eveneens tot de U-raad en boden een bespoedigde rapportage aan over hun werkzaamheden in het voorbije academisch jaar plus een memorandum over de recente gebeurtenissen.[11] Gehamerd werd op een beleidsnota van begin januari 1974, die gebaseerd zou zijn op in juni 1973 door de U-raad vastgestelde functie en formule van het weekblad, waarin enkele concrete werkafspraken met de hoofdredacteur waren gemaakt. In deze nota waren ook de gezichtspunten verwoord die de taakopvatting van de redactieraad bepaalden:

'1) binnen het kader van zijn functie en formule dient het blad een onafhankelijke status te hebben en te behouden;

2) voor het functioneren van redaktie en blad is geen ander orgaan binnen de Universiteit verantwoordelijk dan de redaktieraad;

3) de hoofdredakteur is voor het functioneren van redaktieteam en weekblad uitsluitend aan de redaktieraad rechtstreeks verantwoording schuldig;

4) de redaktieraad dient de professionaliteit en journalistieke deskundigheid van de op zijn voordracht benoemde redaktieleden in positieve zin te respecteren; van de vereiste middelen te voorzien en zich daarbij te onthouden van enigerlei redaktionele activiteit in het eigen weekblad;

5) de redaktieraad dient er zorg voor te dragen dat het blad zijn positie als medium en intermedium van deze Universiteit blijft behouden; de redaktieraad kan zichzelf slechts beschouwen als vertegenwoordiger van de gehele Utrechtse Universitaire gemeenschap en dient er voor te waken dat hetzij de redaktieraad hetzij de redaktie hetzij het blad zich onafhankelijk maken van de functie van het blad en de daaruit afgeleide formule.'

Niet verhuld werd dat het de redactieraad nogal eens moeite kostte deze gezichtspunten te laten gelden bij de concrete vertaling van functie en formule in het blad. Overleg met de hoofdredacteur om te wijzen op de juiste uitwerking van functie en formule had al vanaf de vaststelling van deze beide elementen van het blad medio 1973 tot fricties geleid. Om deze intern op te lossen waren er, vaak na heftige discussies, werkafspraken gemaakt. Desondanks had de redactieraad bij herhaling moeten constateren 'dat redaktie en weekblad zich steeds meer onafhankelijk gingen maken van de functie en formule'. De redactieraad zei de professionaliteit en de journalistieke deskundigheid van de redactie te blijven respecteren, evenals de inhoudelijke verantwoordelijkheid van de hoofdredacteur. De 'afhankelijkheidsrelatie tussen redaktie/weekblad en de door Uw Raad bepaalde functie en formule van het blad' moest evenwel blijven bestaan.[12]

De overgebleven redacteuren en medewerkers van het Utrechts Universiteitsblad, tien man sterk, tekenden op hun beurt bezwaar aan bij de U-raad tegen de gang van zaken. Zij waren gegriefd dat de eenzijdige rapportage van de incomplete redactieraad was vervaardigd zonder de redactie zelfs maar te

horen. De hiermee onnodig veroorzaakte onrust in de universitaire gemeenschap was voor redactie en medewerkers – die zich voltallig schaarden achter het gevoerde beleid van de hoofdredacteur – reden het vertrouwen in de redactieraad op te zeggen.[13]

> Het derde decennium in rubrieken

Na de meer algemeen-historische rubriek 'Sporen', die naging welk sporen – in de vorm van straatnamen, standbeelden, gebouwen en plaquettes – de universiteit her en der in het stadsbeeld had nagelaten, volgde in het voorjaar van 1991 de serie 'De Groep' over de uiteenlopende samenwerkingsverbanden waarin zowel studenten als medewerkers gedurende bepaalde tijd meer of minder intensief gezamenlijk de handen uit de mouwen staken.[1]

In augustus 1992 ging behalve de reeds genoemde rubriek 'Het torentje' ook de wekelijkse rubriek 'Kwaad en erger' van start op de achterpagina. Hierin konden studenten en medewerkers openlijk uiting geven aan hun ergernissen over het reilen en zeilen aan de universiteit. Er bleek graag geklaagd te worden door de lezers; de rubriek over groot en vooral klein ongemak groeide uit tot een van de meest permanente verschijnselen in het blad, samen met 'Het torentje' en 'Schreef'.[2] Schreef was al vanaf september 1988 aanwezig in het blad. Erik Hardeman, veteraan onder de

Moderne vormgeving kenmerkte de rubrieklogo's in de jaren negentig.

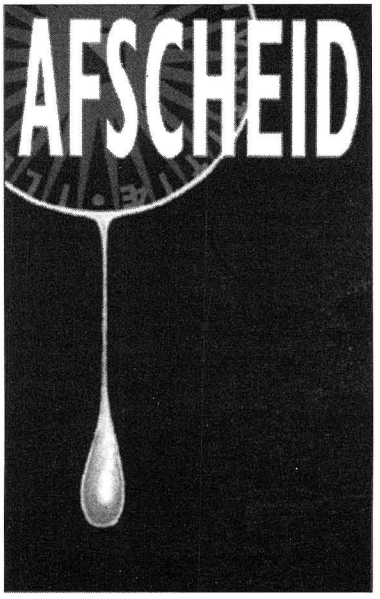

KWAAD EN ERGER

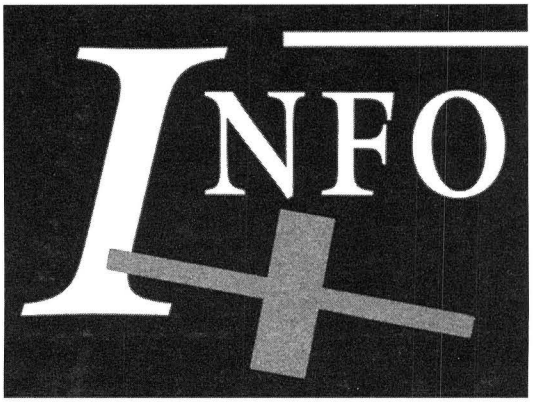

redacteuren, gaf in fictieve maar niet minder lezenswaardige dialogen tussen universitaire prototypes – zich veelal bevindend in zonovergoten werkvertrekken, waaronder de onvergetelijke keuken van het Instituut voor Raeto-Romaanse Talen en Culturen waar juffrouw Annie en professor Van Dam zich even onsterfelijk maakten als de corpsleden Van Buffelen en Maliepaard in hun sociëteitszaal – een eigenzinnig, zo niet absurd beeld van de acties en reacties aan de Utrechtse universiteit.[3]

In de jaren negentig maakte de redactie steeds vaker gebruik van de serieformule. Zo bevatte de 23ste jaargang in 1992-1993 series over illustere geleerden naar wie gebouwen en instituten waren genoemd ('Naamgevers'), over geloof – een onderwerp dat blijkbaar op moeizame wijze eindelijk een serieuze plaats op de nieuwsagenda had verworven – ('Levensbeschouwelijk'), over het bestaan van gepensioneerde hoogleraren ('Emeritaans leven') en over de gevarieerde universitaire verzamelingen met onder meer folianten, instrumenten, embryo's en corpsattributen ('Universitaire collecties').

Elk jaar doken er weer nieuwe rubrieken op, waarvan sommige (over flexwerk, onmisbare handboeken en buitenstaanders die in een studentenomgeving werkten) origineler van opzet waren dan andere (over studentenbaantjes en nachtelijke activiteiten). Slechts enkele gingen langere tijd mee, zoals de (circa) veertien vragen die vanaf augustus 1994 wekelijks aan een telkens wisselende student werden gesteld over diens vervelendste eigenschap, diens idee van perfect geluk, en het beste (ontvangen) advies aller tijden.[4] Evenals in Schreef en Het torentje vond de lezer hierin, naast houvast, prettig en interessant leesvoer.

Commissie van vertrouwenslieden

Tijdens de Universiteitsraadsvergadering op 11 september zette de voorzitter van de U-raad het hoe en waarom van Kuipers beoordeling uiteen, en gaf hij aan wat de reden was geweest om de hoofdredacteur te schorsen. In een daaropvolgend betoog wees het U-raadslid Van Goudoever op de medeverantwoordelijkheid van de U-raad die immers de structuur van de relaties tussen redactieraad en hoofdredacteur vaststelde. Het raadslid wees erop dat de evaluatie van de redactieraad 'al te vlug en in emotionele sfeer vastgelegd' was. De schorsing van de hoofdredacteur was 'een heel griezelige zaak die veel te ver gaat' en ongerechtvaardigd was. Hij gaf er daarom de voorkeur aan de redactieraad voorlopig niet te laten optreden en diende een motie in om een commissie van vertrouwenslieden in het leven te roepen die niet alleen als commissie van goede diensten zou fungeren maar ook tijdelijk de taak van de redactieraad op zich moest nemen. De tweede motie omvatte een verzoek aan het College van Bestuur om de schorsing van de hoofdredacteur van '*U*' ongedaan te maken.

Voordat de motie over het instellen van een commissie van vertrouwenslieden in stemming werd gebracht, werd de tekst aangepast om de indruk weg te nemen dat het een motie van wantrouwen tegen de redactieraad betrof. Bovendien liet de resterende redactie vóór stemming weten dat ze ten behoeve van het slagen van de bemiddelingspoging bereid was de brief in te trekken waarin het vertrouwen in de redactieraad werd opgezegd. Met 34 stemmen voor en één

stem blanco besloot de U-raad tot het instellen van een door het presidium samen te stellen commissie van vertrouwenslieden die de werkverhoudingen op basis van de eerder door de U-raad vastgestelde beleidsnota moest herstellen. De motie met het verzoek om Kuipers' schorsing op te heffen werd vervolgens met twintig stemmen voor, tien tegen en vijf blanco aangenomen.[14]

Nog altijd verschenen er kleine en grotere artikelen in uiteenlopende kranten en bladen, van het *Reformatorisch Dagblad* tot *de Volkskrant* en van het *Utrechts Nieuwsblad* tot universiteitsbladen elders in het land. Op 10 september publiceerde het *Nieuw Utrechts Dagblad* een interview met de hoofdredacteur. Kuipers bleek onmiskenbaar aangedaan door de schorsing: 'Dat is het meest smerige, wat je met een journalist kunt uithalen. Het enige middel dat je hebt is een stukje schrijven en dat hebben ze me ontnomen.' De oorzaak van het conflict lag volgens Kuipers besloten in de organisatorische structuur van het blad. De redactieraad, die het beleid bepaalde, was immers zelf een commissie van het hoogste bestuursorgaan van de universiteit. Het democratisch functioneren van de universiteit zou zijns inziens beter gediend zijn met een onafhankelijk blad uitgegeven door een stichting. In *de Volkskrant* gaf Kuipers aan dat het universiteitsbestuur vond dat het blad ook een rol vervulde in het uitdragen van een goed imago naar buiten toe. Dat beschouwde hij echter niet als zijn taak. Die lag zijns inziens juist in het verstrekken van informatie, in het creëren van openheid om de democratisering van de universiteit te versterken. Het weekblad diende het 'historisch proces' dat plaatsvond aan deze wetenschappelijke instelling te verduidelijken. Daarin moest ook de maatschappij buiten de universiteit worden betrokken. 'Het liefst zouden we een regionaal weekblad willen maken. Maar als ik dat zeg roepen ze: zie je wel, hij wil helemaal geen universiteitsblad maken. Dat wil ik wel. De universiteit is de grootste werkgever in Utrecht. Als de universiteit iets doet, is dat van direct belang voor de stad.' Daarmee hoopte hij ook lezers buiten de universiteit te bereiken.[15]

Inmiddels zocht Kuipers naar wegen om uit de crisis te geraken. Al op 6 september deelde hij in een brief aan de secretaris van de universiteit mee dat hij een informant had aangewezen in verband met de beoordeling van zijn eigen functioneren. Het was Frank Kuitenbrouwer, redacteur van *NRC Handelsblad*, oud-medewerker van de juridische faculteit van de Utrechtse universiteit en lid van de Raad voor de Journalistiek. Kuipers wilde bovendien graag zelf op korte termijn met universiteitssecretaris Korff praten omdat zijn inspraak in de kwestie tot dan toe tot een absoluut minimum was beperkt. 'Het hoor en wederhoor is kennelijk een adagium dat alleen journalisten dwingend kan worden opgelegd.'[16] Tot een gesprek onder vier ogen kwam het evenwel niet.

Schorsing opgeheven?

Kort daarop besloot het College van Bestuur het verzoek van de Universiteitsraad om de schorsing ongedaan te maken voorlopig niet in te willigen. Het College wenste eerst een uitspraak van de door de U-raad aangezochte vertrou-

Jonkheer C.J.A. de Ranitz (links) probeerde de verhoudingen tussen de redactie en de redactieraad te verbeteren.

wensmannen af te wachten.[17] Daarop hoefde niet lang gewacht te worden. De op 13 september benoemde leden van de zware vijfhoofdige Commissie van Vertrouwenslieden (bestaande uit de redactiesecretaris van het Amsterdamse universiteitsblad *Folia Civitatis* H.J. Bakker; de hoofdredacteur van het NS-blad *De Koppeling* J. van Delden; universiteitsmedewerker A. Kormelink, student W.K. van Loon en voorgezeten door het buiten-universitair U-raadslid jonkheer C.J.A. de Ranitz, oud-burgemeester van Utrecht) die de werkverhoudingen wilde herstellen, besloot reeds tijdens haar eerste bijeenkomst op 14 september in het belang van een succesvolle bemiddelingspoging aan te dringen op beëindiging van Kuipers' schorsing.[18] Het College besloot evenwel na overleg met de redactieraad de schorsing van de hoofdredacteur te handhaven. Volgens de redactieraad zou het vertrouwen in Kuipers pas hersteld kunnen worden indien deze verklaarde zich te houden aan de gemaakte werkafspraken en aan de beleidsnota van 1973 en de werknota van 1974.[19]

Kuipers' visie op de schorsing kwam inmiddels ook tot uiting in een brief die zijn advocaat Schellart op 16 september zond naar het College van Bestuur. Daarin betoogde hij uitvoerig dat het besluit tot schorsing van zijn cliënt zeer

onzorgvuldig was en als nietig beschouwd moest worden, terwijl hij dreigde een procedure aan te spannen voor de ambtenarenrechter.[20] Toen het College Schellart liet weten niet onder de indruk te zijn van diens argumentatie, zag deze geen andere keus dan zich te wenden tot de ambtenarenrechter.[21]

Op 17 september verzocht het College de Vertrouwenslieden te proberen de grond voor de schorsing weg te nemen. Als voorwaarde daarvoor gold dat Kuipers bereid moest zijn zich te houden aan de gemaakte werkafspraken, en aan de beleidsnota van 1973 en de werknota van 1974. Om de situatie rond het blad verder te pacificeren sprak de Commissie van Vertrouwenslieden daags daarop met de redactieraad, die aangaf dat de beleidsnota van april 1973 als bindend aan de hoofdredacteur was meegegeven. Commissievoorzitter De Ranitz toonde zijn verbazing over het contrast tussen de huidige opstelling van de raad en de eerder geuite waardering voor het werk van de redactie, onder meer in de tussentijdse rapportage in juni 1974. De leden van de redactieraad zeiden het zich ontwikkelende blad met de nijpende personeelssituatie te hebben willen beschermen, maar zagen vlak na de vakantie, toen Kuipers een ultimatum zou hebben gesteld voor de omzetting van zijn dienstverband, onvoldoende garanties voor de toekomst. Daardoor was de beoordeling negatief uitgevallen.[22]

Een dag later spraken de Vertrouwenslieden met de redacteuren Kuipers, Dettingmeijer en De Vries, die bevestigden dat de bestaande werksituatie erg moeilijk was. Kuipers meldde reeds lang in een noodsituatie gewerkt te hebben waarbij taken door tijdgebrek verwaarloosd werden. Het College van Bestuur maakte naar zijn mening geen ernst met het verstrekken van materiële en personele middelen.

De veranderde verhouding tussen redactie (of althans de hoofdredacteur) en redactieraad, zou zijn te traceren in de notulen van de redactieraadsvergadering van 22 augustus 1974 waarin een emotionele discussie gevoerd werd. Wat precies het onderwerp van de discussie was, bleef evenwel onduidelijk. Zonder een sluitende verklaring voor de omslag te kunnen geven, wees Kuipers erop dat wanneer de rector, de voorzitter van de U-raad en Van der Meiden aanwezig waren tijdens redactieraadsvergaderingen, Van der Wal en Raaijmakers zich 'losser' opstelden ten opzichte van hun verantwoordelijkheid voor het blad en meer begrip toonden voor het universiteitsbestuur.

Tijdens de vergaderingen met de redactieraad zou meer aandacht besteed zijn aan de beheersproblemen dan aan de omschrijving van de taak en functie van het universiteitsblad. Kuipers zei de afspraken van augustus 1973 die dag voor het eerst op schrift te hebben gezien, 'voordien wist hij alleen hiervan in mondelinge vorm van een commissie samengesteld uit de oude redactieraad'. Dettingmeijer stelde niet vooraf op de hoogte te zijn geweest van deze afspraken. Ten tijde van de totstandkoming van de werknota in januari 1974 was de 'norm van de formule en de functie' eenmaal ter sprake gekomen. Deze als de nota-Stolk aangeduide werknota zou nooit als concept zijn voorgelegd aan de hoofdredacteur. Afgezien van enkele informele en verkennende gesprekken was hij hierin niet gekend. Na totstandko-

ming van de nota moest deze 'met het zwaard op tafel' worden aangenomen. Kuipers had zijn bezwaren tegen de nota, en vooral tegen de stelling dat er niet geëxperimenteerd kon worden, niet onder stoelen of banken gestoken tijdens een vergadering van de redactieraad op 24 januari 1974. Vervolgens zou deze nota niet meer ter sprake zijn gekomen tot het College er recentelijk weer mee aan kwam zetten.

Dat verbaasde de redactie aangezien een van de redactieraadsleden zich er destijds zelfs van gedistantieerd zou hebben, terwijl Van der Wal gezegd zou hebben er niet meer zo sterk aan vast te houden. Niettemin erkende de redactie dat er 'fouten' waren gemaakt en liet weten dat er gesproken diende te worden over nieuwe werkafspraken, al plaatste de hoofdredacteur vraagtekens bij de bereidwilligheid van de redactieraad om tot goed overleg te komen. Kuipers betwijfelde of de werknota van januari 1974 rechtsgeldig was en wilde hem daarom tijdelijk buiten beschouwing laten. Met de afspraken van 15 augustus 1973 ging hij voor de tijd van de bemiddeling echter akkoord aangezien hij het functioneren van het universiteitsblad belangrijker vond 'dan een prestatie- en prestigekwestie met de redactieraad'.[23]

Op basis van de verworven informatie kregen de vertrouwenslieden begrip voor de kwetsbare situatie waarin de kritische journalist als ambtenaar moest werken. Men wilde daarom een verlenging van het tijdelijk dienstverband met een jaar om in die tijd te komen tot 'bezinning op het geheel' en een goede werkverhouding. De gronden van de schorsing werden gedeeltelijk aanvechtbaar geacht aangezien de werkafspraken niet gezamenlijk overeen waren gekomen, terwijl de werknota achteraf werd opgelegd aan de leden van de redactie. Eufemistisch werd gesproken van 'een communicatiestoornis'. Op de ommezwaai in de opstelling van de redactieraad kon de commissie nog geen greep krijgen, al was wel duidelijk dat de uitbarsting op 22 augustus was ontstaan na de langer bestaande wrevel. In elk geval 'werd veel emotionaliteit en labiliteit bij de leden van de redactie-raad geconstateerd'.

In een gesprek met het College van Bestuur plus U-raadsvoorzitter Van den Bergh en Van der Meiden op 24 september, waarin de vertrouwenslieden ook wezen op de onvoldoende outillage van de redactie, werd gevraagd Kuipers' aanstelling tijdelijk te verlengen. Vervolgens werden ook de resterende leden van de redactieraad toegelaten tot het

Ook tekenaar Jos Collignon bekritiseerde de schorsing van Kuipers.

overleg. De redactieraad was duidelijk nog altijd zeer verbolgen over de redactie. Dat was bovendien verergerd doordat de nog zittende redactie zich in de recent verschenen '*U*' van 20 september zonder enige terughoudendheid aan de zijde van de hoofdredacteur schaarde waarbij de redactieraad als grote boosdoener werd voorgesteld. Het College bestempelde de recente partijdige publicaties als 'compleet onbehoorlijk', maar dat ging het verontwaardigde redactieraadslid Stolk niet ver genoeg: 'Betrouwbaarheid en integriteit is hierbij in het geding!' Hoewel Van der Wal zei te vrezen dat opheffing van de schorsing een 'hoera-stemming' zou kweken, vroeg het College niettemin de mening van de redactieraad over een mogelijke opheffing van de schorsing. Daarop besloten de leden van de redactieraad hun functie neer te leggen 'aangezien wij geen enkele mogelijkheid meer zien samen te werken met *deze* redaktie'.[24]

Op voorstel van Van den Bergh besloot de U-raad daarop de taakstelling van de Commissie van Vertrouwenslieden te wijzigen door hen nu om advies te vragen over het scheppen van optimale werkverhoudingen tussen de redactie en een nieuw te benoemen redactieraad. In afwachting van voorstellen van het presidium voor de benoeming van een tijdelijke redactieraad zou de U-raad, in casu het presidium, voorlopig zelf verantwoordelijk zijn voor het blad.[25] Het College zou de schorsing van de hoofdredacteur onmiddellijk opheffen (en hem een tijdelijke benoeming aanbieden) zodra deze schriftelijk beloofde zich te houden aan de genoemde nota en afspraken. Ook de overige medewerkers van het blad in universitaire dienst dienden een dergelijke verklaring te tekenen. De toekomstige redactieraad moest zich hoofdzakelijk beperken tot het beoordelen van de inhoud van het blad volgens de beleidsnota en de werkafspraken.[26]

De opheffing van Kuipers schorsing kwam nu snel dichterbij. In een overleg met het presidium van de U-raad toonden de redactie – die inmiddels spijt had betuigd over de '*U*' van 20 september – en de geschorste hoofdredacteur zich bereid de beleidsnota en de werkafspraken te volgen. Over de afspraken van januari 1974 werd niet meer gesproken. Daarop hief het College de schorsing van Kuipers met ingang van 27 september op.[27] De Commissie van Vertrouwenslieden wilde nu voorstellen doen om het blad in te passen in de organisatie van de universiteit. De commissie nam daartoe de relatie en bevoegdheden van redactie en redactieraad onder de loep. Uiteindelijk constateerden de vertrouwenslieden dat de beleidsnota in het algemeen veel te lang was, terwijl er bovendien gewaakt moest worden tegen overreglementering. Een beleidsnota die in opzet afweek van de bestaande nota werd zeker niet uitgesloten.[28]

Onderling overleg

Enkele weken later constateerde Van den Bergh dat het College nog altijd ontevreden was over de redactie aangezien de berichtgeving beschouwd werd als eenzijdig, negativistisch en vijandig. Het universiteitsbestuur was naar eigen zeggen nooit zeker van opname van belangrijke mededelingen aan de universitaire gemeenschap. De redactie was op

U-raadsvoorzitter S.G. van den Bergh (links) bewerkstelligde een nieuwe taakstelling voor de Commissie van Vertrouwenslieden.

haar beurt eveneens ontevreden en vond het College en zijn ambtenaren uiterst terughoudend bij het geven van inlichtingen. Het College zou bovendien geen begrip hebben voor de professionele werkwijze van de redactie. Het onderlinge overleg waartoe de U-raadsvoorzitter beide partijen daarom uitnodigde, was dan ook geen overbodige luxe.[29]

Het eerstvolgende nummer van '*U*' van 11 oktober 1974 wekte opnieuw de verontwaardiging van het College. Collegevoorzitter Siewertsz van Reesema liet op hoge poten weten dat het daarin opgenomen artikel 'Onmachtig' een volstrekt onjuiste en tendentieuze weergave bood van de begrotingsbespreking in de U-raad. Niettemin aanvaardde het College de uitnodiging voor een gesprek met de redactie. Door duidelijkheid over elkaars standpunten en heldere werkafspraken kon evenwel een vertrouwenssfeer groeien. Het College hoopte daarom op een uiteenzetting van de redactie over haar taakopvatting, terwijl het College zelf wilde spreken over contacten met de redactie en over openheid en vertrouwelijkheid.[30]

Het College wenste niet langer eenzijdige berichtgeving. Commentaar van de redactie was toegestaan, mits strikt gescheiden van de berichtgeving, maar

mocht niet bewust kwetsend zijn. Het College wenste een coöperatieve en opbouwende instelling waarbij niet gestreefd werd naar controverses; beter was het kritisch begeleiden van het beleid van 'bestuurders die hun best doen en daarbij uiteraard fouten maken'. De redactie moest daarbij optreden 'als feilen tonende vriend'. Niet vergeten moest worden dat '*U*' ook een functie vervulde als personeelsblad en als mededelingenblad.[31]

Door onbegrip aan verschillende zijden tijdens het overleg, was een constructief resultaat ver te zoeken. Zelf liet de voorzitter van de U-raad weten de aard van de verslaggeving, waarbij feiten en commentaren niet werden gescheiden, als kern van de problematiek te beschouwen. De redactie zou zich te vaak bezighouden met een wijze van opiniëring die velen tegen de haren in streek. De opinie werd opnieuw omschreven als eenzijdig (een voorkeur voor het studentenstandpunt), negativistisch (bij problemen tussen universiteit en buitenwereld zou tegen de universiteit worden gekozen) en vijandig (tegen het College, dat de U-raad zou manipuleren). Collegevoorzitter Siewertsz wees er in aanvulling op dit commentaar op dat het blad zijns inziens ook een externe functie had, waarin het blijkbaar eveneens tekortschoot: 'Het blad wordt in Den Haag ook gelezen en heeft daardoor wellicht een invloed op de middelen die ter beschikking komen.' Kuipers was echter van mening dat het blad zich moest hoeden voor het bedrijven van public relations, aangezien daarmee pas echt in fundamentele zin aan opiniëring gedaan zou worden.

De hoofdredacteur kon slechts met moeite worden overgehaald om te spreken over de opiniërende artikelen die zoveel onvrede veroorzaakten. Hij wilde vooral de werksituatie van de redactie en het gebrek aan middelen bespreken, en verklaarde de gemaakte fouten uit de grote werkdruk. De indruk van eenzijdige berichtgeving, zou volgens hem onterecht blijken, wanneer verschillende nummers naast elkaar werden gelegd. Bestuurders werden inderdaad kritisch gevolgd, maar niet op grond van wantrouwen. Kuipers ontkende stellig dat conflicten, tussen onder meer College en U-raad, doelbewust werden aangedikt, maar wist daar niet alle aanwezigen van te overtuigen.

Sprekend over de werkwijze van het weekblad gaf hij aan niet te weten wat de 25.000 verschillende lezers wensten; met het begrip 'universitaire gemeenschap' viel immers moeilijk te werken. Hij gaf daarom naar eigen zeggen informatie over onderwijs, onderzoek en processen op bestuurlijk niveau 'vanuit een objectief kriterium' waarbij getracht werd de grote hoeveelheid beschikbare informatie over krachten en tegenkrachten zodanig te structureren dat de daarbij spelende processen zichtbaar werden. Het streven was actuele gebeurtenissen en ontwikkelingen snel te signaleren om de zaak vervolgens uit te diepen. Dat de opiniërende rol van het blad wel eens de grenzen van de openbaarheid bereikte achtte hij acceptabel omdat het blad daarin zijns inziens een anticiperende werking had. Het informeren van de duizenden lezers woog voor hem zwaarder dan 'het veto van bepaalde instanties'.

De grote woorden die Kuipers gebruikte, in combinatie met diens geha-

Universiteitssecretaris A. Korff (midden) in gesprek met staatssecretaris van Onderwijs G. Klein (links) en bestuurslid J.Th.G. Overbeek, circa 1975.

mer op de beperkte middelen, brachten secretaris Korff van de universiteit ertoe zich af te vragen af of het blad nu meteen 'een echte grote krant [moest] zijn'. Korff toonde vertrouwen in de redactionele capaciteiten van de redactie maar vroeg of het allemaal niet wat rustiger aan kon, en dan liefst met gebruikmaking van wat meer humor. De Ranitz kon zich hier blijkbaar in vinden. In een verslag van de bijeenkomst tekende hij in de kantlijn aan dat elke spiritualiteit en speelsheid ontbrak aan het blad, waarmee het een getrouwe afspiegeling vormde van de heersende studentenmentaliteit. 'Wijsheid ligt er evenmin aan ten grondslag, daarentegen wel eigenwijsheid en zelfoverschatting.'[32]

Nieuwe redactieraad

Na het vertrek van de resterende leden van de redactieraad had het U-raadspresidium vanaf eind september links en rechts kandidaten gepolst om zitting te nemen in de nieuwe redactieraad. Op 13 november 1974 benoemde de U-raad een nieuwe redactieraad die de taak kreeg werkafspraken te maken voor de dagelijkse gang van zaken. Daarvoor waren zeven kandidaten voorgedragen uit verschillende geledingen en faculteiten en met enige journalistieke ervaring.[33]

De Commissie van Vertrouwenslieden, die zich had onthouden van commentaar op deze voordracht, bezon zich inmiddels op de toekomst van het blad. Daarbij boog de commissie zich over de verschillende mogelijkheden: 'Blijft de redactieraad een commissie van de U-raad? Blijft er überhaupt een redactieraad? Gaat de universiteit voort met het uitgeven van een blad? Wordt de uitgave toevertrouwd aan een stichting? Hoe wordt de vorm van het blad? (krant of predikbeurtenblad).'[34] Even werd zelfs overwogen om de fusie van *Solaire Reflexen* en *Sol Iustitae* weer ongedaan te maken.

Bezinning op de structuur van het geheel vond ook plaats binnen het College van Bestuur. Collegelid Overbeek achtte de constructie van een gesubsidieerde stichting 'minder gewenst en een groter gevaar voor conflicten'. Zijns inziens zou een vaste aanstelling van Kuipers en andere redactieleden pas moeten plaatsvinden na vaststelling van goede werkafspraken, met instemming van hoofdredacteur en U-raad. 'Indien wij die primaire verantwoordelijkheid langs de hiërarchieke lijn niet duidelijk vasthouden laten wij een tijdbom liggen voor volgende C.v.B.'s en U-raden.' Siewertsz van Reesema leek een zekere voorkeur te hebben om het blad te splitsen in een mededelingenblad en een 'vrij' blad waarbij de redacteuren niet in dienst van de universiteit zouden zijn. Een probleem was echter dat diverse bestuurders weinig vertrouwen hadden in de redactie. Niettemin bestond er enige steun voor de mogelijkheid van een stichting, een idee dat ook binnen de Commissie van Vertrouwenslieden circuleerde.[35]

Eind november raakten de ontwikkelingen opeens in een stroomversnelling. Dat had te maken met enkele eisen die Kuipers opnieuw op tafel had gelegd. Nadat zijn schorsing was beëindigd, had de teruggekeerde hoofdredacteur het College namelijk verzocht om zijn tijdelijke dienstverband met maximaal één jaar te verlengen. Bovendien eiste hij op

korte termijn verbetering van de personele en materiële redactievoorzieningen.[36] Eind oktober had het College daarop laten weten zijn aanstelling inderdaad te verlengen, waarbij de door Kuipers genoemde punten gemakshalve niet als voorwaarden waren beschouwd. Vervolgens had Kuipers' raadsman Schellart nogmaals verzocht om de aanstelling van een teamassistent(e) op korte termijn, evenals een goede omschrijving en inschaling van de twee reeds vervulde redactionele functies, een vaste vergoeding voor vaste studentmedewerkers, een goede regeling van het beheer plus een extra verslaggever voor de in omvang uitgebreide krant. Indien er vóór december geen reactie kwam, kon het verzoek van de hoofdredacteur om verlenging van zijn tijdelijk dienstverband als niet gedaan worden beschouwd.[37]

Terwijl het universiteitsbestuur een reactie voorbereidde op de eisen van Kuipers – waarvan de strekking leek te zijn dat als Kuipers deze kwesties wilde koppelen aan zijn dienstverband, hij niet kon worden afgehouden van verdere juridische stappen – werd de nieuwe redactieraad door U-raadsvoorzitter Van den Bergh op de hoogte gesteld van Kuipers voorwaarden. De raad weigerde daarop haar taak te aanvaarden onder een dergelijke ultimatieve toestand.[38]

Nadat Kuipers geïnformeerd was over de stellingname van de redactieraad, kondigde hij aan ontslag te nemen per 1 april 1975. Na langdurig beraad was hij tot het inzicht gekomen dat zijn terugtreden de enige mogelijkheid was om '*U*' te laten voortbestaan. Hierdoor, zo hoopte hij, ontstond ruimte voor een nieuwe redactieraad en een nieuwe redactie. Zijn schorsing, die het enthousiasme van de redactie had gebroken, was volgens hem het hoogtepunt van de onderwaardering van bestuurszijde voor het blad die, zo kon hij niet nalaten opnieuw op te merken, met name tot uiting kwam in de materiële positie van de redacteuren. Hoewel de oude redactieraad op hoofdpunten zou hebben ingestemd met zijn beleid, was hét probleem van het blad, wegens ingewikkelde bureaucratische belemmeringen, nooit geregeld: 'Met hoeveel mensen, van welk kaliber maak je zo'n blad.' Het ontslag werd, samen met dat van eindredacteur/verslaggever Dettingmeijer, die eveneens had besloten op te stappen, door het College aanvaard.[39]

> Jaarlijks terugkerende onderdelen

Naast de vele series en rubrieken die minstens enkele weken achter elkaar verschenen, telde het *U-blad* nog enkele regelmatig terugkerende onderdelen. Omdat de verschijningsfrequentie echter aanmerkelijk lager lag – hier was namelijk sprake van een jaarlijks terugkerend fenomeen – sprongen deze niet door hun regelmaat meteen in het oog. De specifieke inhoud droeg er in sommige gevallen wel toe bij dat deze onderdelen in het geheugen van de regelmatige lezer beklijfden. De belangrijkste van deze jaarlijks opduikende onderdelen waren, in volgorde van ouderdom: de (elders te behandelen) kerstbijlagen, de lezersbijdragen en de jaarlijkse uitverkiezing van de meeste productieve promotor.

In december 1988 werd gestart met de jongste traditie, het klassement van de pro-

1
2
3
PROFESSOREN
TOP
PARADE

motor van het jaar. Het eerste overzicht over 1988 wees uit dat de geograaf prof. dr. F.M. Dieleman en de medicus prof. dr. J. Verhoef dat jaar het grootste aantal promovendi (namelijk elk vijf) op weg hadden geholpen naar de verwerving van een doctorstitel. Beiden voerden bovendien het Utrechts 'promotieklassement' over de drie voorafgaande jaren aan.[1] Opmerkelijk genoeg werd de jaarlijkse ranglijst in volgende jaren telkens door een andere hoogleraar aangevoerd, al waren er bekende namen die geregeld opdoken in de hoogste regionen. Daartoe behoorde bijvoorbeeld de hoogleraar biologische toxicologie dr. Willem Seinen, die het klassement in 1996 aanvoerde. Ondanks dit succes omschreef hij zichzelf, vanwege het steeds krappere budget voor zijn interfacultaire onderzoek, als 'de meest gefrustreerde hoogleraar van de Utrechtse universiteit'. Zijn frustratie leverde een kop op die zeker de aandacht trok: 'De faculteiten dwingen ons tot een soort prostitutie.'[2]

Een iets oudere traditie kende zijn startpunt in september 1984 toen de lezers voor het eerst in de gelegenheid werden gesteld om hun ervaringen rondom een bepaald thema, op uitnodiging van de redactie, op aantrekkelijke wijze te verwoorden. Hun lezenswaardige belevenissen over hun eerste kamer waren het begin van een aanvankelijk nog incidenteel maar later steevast aan de vooravond van de zomervakantie verschijnend onderdeel .[3] Enkele weken daaraan voorafgaand verscheen telkens een oproep van de redactie die bijdragen inzamelde over uiteenlopende thema's. Vervolgens konden de lezers zich verdiepen in andermans ervaringen op uiteenlopende terreinen als Vakantiewerk, De huishond en ik, Fout na de oorlog, De eerste keer, Mislukte ambities en Huisgenoten, een ervaring apart...

Links: Een terugkerende rubriek was de verkiezing van de hoogleraar/promotor van het jaar.

Standpunt vertrouwenslieden

Het toeval wil dat de vertrouwenslieden hun voorlopige standpunt formuleerden op de dag dat Kuipers zijn ontslagbrief schreef. Het advies luidde het blad onder te brengen in een stichting, met een door de Universiteitsraad benoemd bestuur, gefinancierd door de universiteit. Statuten dienden door de U-raad te worden goedgekeurd. De redactie zou in dienst komen van de stichting en was verantwoording verschuldigd aan zowel het stichtingsbestuur als aan de directeur/beheerder. Universitaire mededelingen moesten geplaatst worden onder verantwoordelijkheid van de afdeling PR, V&D, die zich ook over de technische verzorging van die rubriek diende te ontfermen.[40]

Dit voorlopige standpunt van de commissie werd getoetst aan de meningen van het College van Bestuur, de tijdelijke redactieraad en de resterende redactieleden. Het College had de adviezen van de Commissie niet passief afgewacht en zette, voorafgaand aan het overleg met de vertrouwenslieden, enkele mogelijkheden op een rij. Daarbij werd niet alleen uitgegaan van varianten waarbij de universiteit als uitgever optrad, maar ook van varianten waarbij een stichting, met verantwoordelijkheden verdeeld tussen College en stichtingsbestuur, als zodanig zou fungeren. Zelfs de

mogelijkheid van een particuliere ondernemer als uitgever, waarbij de universiteit ruimte voor mededelingen zou kopen, werd niet bij voorbaat uitgesloten.[41]

In het bewuste overleg gaven de vertrouwenslieden aan zich te kunnen vinden in de uitgangspunten van de in juni 1973 aanvaarde beleidsnota, dat wil zeggen dat het universiteitsblad zowel informatieverstrekkend als opinieregistrerend zou zijn en mogelijk ook opinievormend. Het College leek in te kunnen stemmen met het advies om een stichting in het leven te laten roepen door de U-raad. In het bestuur van die stichting zouden geen afgevaardigden zetelen van het College en de U-raad, maar wel vertegenwoordigers van het wetenschappelijk en niet-wetenschappelijk personeel en van de studenten, aangevuld met een externe deskundige en een ambtenaar van de afdeling PR, V&D. De U-raad zou beschikken over het benoemingsrecht van het stichtingsbestuur en het budgetrecht. Met de splitsing tussen mededelingengedeelte, onder verantwoordelijkheid van PR, V&D, en de rest van het blad, kon het College eveneens instemmen. Wel plaatste rector Groenman vraagtekens bij de bevoegdheden van de U-raad in geval van eventuele conflicten aangezien stichtingsbestuurders nauwelijks afzetbaar zouden zijn.[42]

Ondanks de problemen rond Kuipers bleef 'U' populair onder studenten.

De redacteuren De Vries en De Kroon konden zich met enig voorbehoud verenigen met de voorstellen van de vertrouwenslieden. Steun voor het standpunt van de vertrouwensmannen bestond ook bij de nieuwe, tijdelijke redactieraad. De interim-redactieraad, onder leiding van prof. Mansfeld, richtte zich in haar bijeenkomsten vooral op het continueren van de redactionele werkzaamheden. Men wenste een regularisering van de status-quo: drie posten voor redacteuren, betaald volgens de CAO voor dagbladjournalisten, plus een volledige post voor een redactiesecretaresse. Daarnaast zouden er zeven student-medewerkers nodig zijn die gezamenlijk twee posten zouden moeten vullen.[43]

Uiteindelijk zonden de vertrouwenslieden op 10 februari 1975 hun rapport, dat als weloverwogen en verstandig kan worden gekarakteriseerd, naar de U-raad. Over de aanleiding van haar werkzaamheden – de schorsing van hoofdredacteur Kuipers – wenste de commissie geen oordeel uit te spreken, maar het verzoek tot schorsing werd niettemin 'begrijpelijk' genoemd.[44] De vertrouwenslieden concludeerden in hun rapport dat het blad aan de directe invloedssfeer van het universiteitsbestuur onttrokken moest worden. Evenmin diende het blad onderworpen te zijn aan het directe toezicht van (een commissie van) de Universiteitsraad. Om 'rolconflicten' te vermijden verdiende het de voorkeur om de redactie niet in dienst van de universiteit te laten zijn.

In het rapport, dat bestond uit niet minder dan veertien adviezen die als evenzoveel hamerstukken in de Universiteitsraad behandeld konden worden, werd benadrukt dat functie en formule van het blad beter omschreven moesten worden. De commissie adviseerde de U-raad vast te stellen dat het doel van het universiteitsblad was om door het verschaffen van informatie, met name aan de leden en groeperingen van de universitaire gemeenschap, belangstelling voor het universitaire gebeuren te wekken en om de deelname daaraan te bevorderen. De achterliggende gedachte was 'dat functionering en democratisering van de universiteitsgemeenschap' gebaat waren bij een 'zo groot mogelijke geïnformeerdheid van alle betrokkenen'. Daartoe dienden de lezers op de hoogte te worden gehouden van de belangrijkste ontwikkelingen en meningen aan de universiteit en in de wereld van het wetenschappelijk onderwijs; en ook van relevante gebeurtenissen daarbuiten.

De verhouding tussen de redactie en degenen die verantwoordelijk zouden zijn voor de uitgave van het blad, moest zorgvuldig geregeld worden. De vertrouwenslieden adviseerden om het blad uit te laten geven door een stichting met rechtspersoonlijkheid die door de universiteit in het leven moest worden geroepen. De hoofdredacteur, de redactie en het overige personeel moesten in dienst komen van deze stichting. Het stichtingsbestuur, dat benoemd diende te worden door de U-raad op aanbeveling van het College, zou in principiële zaken zeggenschap krijgen.

De vertrouwenslieden adviseerden een zevenhoofdig bestuur met leden uit verschillende geledingen: twee studenten, twee leden van het wetenschappelijk personeel, twee leden van het niet-wetenschappelijk personeel plus één deskundige van buiten de universiteit.

Tijdens een uitje in 1975 bleek de sfeer binnen de redactie onverminderd goed.

Leden van de U-raad en van het College van Bestuur zouden geen lid kunnen worden van het stichtingsbestuur. Hoewel het blad zo aan de directe invloedssfeer van het universiteitsbestuur werd onttrokken, bleef er sprake van indirecte invloed doordat de U-raad het budgetrecht hield en door middel van het benoemingsbeleid repressief toezicht kon uitoefenen. Ook eventuele wijzigingen in de statuten zouden, evenals een besluit tot ontbinding van de stichting, door de U-raad moeten worden goedgekeurd.

De redactie diende een zo groot mogelijke onafhankelijkheid te krijgen, al golden ook daarvoor regels. Met inachtneming van de gebruikelijke normen van goede journalistiek werd de hoofdredacteur in de eerste plaats verantwoordelijk geacht voor het redactionele gedeelte. Het stichtingsbestuur moest voor het beleid van de hoofdredacteur richtlijnen opstellen met concrete toetsingspunten, aan de hand waarvan het bestuur het aan de hoofdredacteur gedelegeerde beleid regelmatig zou toetsen. De verhouding tussen stichtingsbestuur en redactie moest, evenals de onderlinge verhouding tussen de medewerkers van de redactie, na overleg tussen redactie en stichtingsbestuur, worden vastgelegd in regels. Daarin dienden ook de verhoudingen tussen het stichtingsbestuur en de zakelijk leider en tussen de zakelijk leider en de redactie worden uitgewerkt.

De financiering van het blad, dat beschikbaar werd gesteld aan de leden en

groeperingen van de universitaire gemeenschap, bestond uit opbrengsten van advertenties, abonnementen van derden en een bijdrage van de universiteit. De zorg voor financiële en materiële zaken en voor de overige beheerszaken moest worden opgedragen aan een zakelijk leider in dienst van de stichting. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de mededelingen diende te berusten bij het College van Bestuur terwijl de directe verantwoordelijkheid werd gelegd bij de afdeling Public Relations die tevens de opmaak en de technische verzorging van het mededelingengedeelte van het blad zou verzorgen. Bij onderling overleg over de dagelijkse gang van zaken moest de zakelijk leider zo nodig een beslissende stem krijgen.

Op basis van de door de Universiteitsraad te nemen besluiten diende het College van Bestuur verzocht te worden zo spoedig mogelijk ontwerpstatuten aan de Universiteitsraad ter goedkeuring voor te leggen. Die zouden dan door een notaris bekrachtigd kunnen worden om zo de gewenste stichting in het leven te roepen.[45] Daarmee had de Commissie van Vertrouwenslieden op vrij korte termijn een respectabele hoeveelheid werk verzet die de redactie van het Utrechtse universiteitsweekblad in aanzienlijk rustiger vaarwater zou doen belanden zonder de positie als kritisch en betrokken persorgaan geweld aan te doen.

Conclusie

De beoordeling van Kuipers in de nazomer van 1974 vormde het hoogtepunt in de slechte communicatie tussen de hoofdredacteur en de redactieraad. Het conflict tussen de aanvoerder van de redactie en de raad vloeide bovenal voort uit de tegengestelde ideeën over het universitaire weekblad. Kuipers wilde een onafhankelijk blad, dat gerust spraakmakend mocht zijn, met een herkenbare professionele uitstraling waarin journalistieke criteria de praktijk zouden bepalen. Een meerderheid van de redactieraad, gesteund door het College van Bestuur, achtte dat niet de taak van een universitair persorgaan. Aansluitend bij de regels die gesteld waren, wilden zij een blad met informatie over direct aan de universiteit gerelateerde onderwerpen die op toegankelijke en afgewogen wijze werden vertolkt en waardoor niemand zich tekortgedaan of gegriefd zou kunnen voelen.

Dat Kuipers bleef hameren op de noodzakelijke verbetering van onder meer personele middelen moet vooral verklaard worden uit zijn wens tot verdere professionalisering. Die wens hield ook in dat de redactie zelf in staat was uit te maken wat goed en acceptabel was voor het blad. De hoofdredacteur zag niet altijd het nut in van een redactieraad. Hoewel Kuipers de discussie met de redactieraad niet uit de weg ging, leek dit voor hem meer een rituele dans waaraan hij zich, waar mogelijk, niet al te veel gelegen liet liggen. De legitimiteit en autoriteit van de redactieraad en andere boven hem gestelde gezagsdragers, konden in zijn visie niet in de plaats treden van de journalistieke maatstaven die hem voor ogen stonden.

De voor de hoofdredacteur vanzelfsprekende handelwijze om na het uitblijven van een vernieuwde aanstelling op weinig terughoudende wijze de pu-

WILLEM KUIPERS,

HET IS EN BLIJFT MIJ EEN RAADSEL, ALS IK JE KONTERFEITSEL ZOGENS BEKIJK, WAT JE VOORMALIGE WERKGEVERS IN GODSNAAM OP JE TEGEN HADDEN... IN IEDER GEVAL, HET BESTE IN JE NIEUWE WERK

(trouwens, neem dat van mij als tekenaar maar aan: 2 van die dingen zouden je op een ezel hebben doen lijken en zonder is helemaal geen porem.)

bliciteit te benutten, stond haaks op de houding van de (resterende) leden van de redactieraad. Ondanks hun betrokkenheid bij het blad konden zij geen geduld meer opbrengen voor de huns inziens onbetrouwbare hoofdredacteur. De schorsing die het gevolg was van deze conflicterende uitgangspunten werd terecht hoog opgenomen door de U-raad. Het besluit een commissie van vertrouwenslieden te benoemen, leidde evenwel niet meteen tot opheffing van de schorsing. Reden daarvan was de volhardende opstelling van de redactieraad, die zich geruggensteund voelde door het niet minder autoritaire College van Bestuur. Aan die zijde werd, toen het er op aankwam, weinig begrip getoond voor het spanningsveld tussen journalistieke en hiërarchische verhoudingen in de ambtelijke wereld van de universiteit.

Ook na benoeming van de vertrouwenslieden bleef de redactieraad, die zich ondankbaar behandeld voelde, zich beroepen op eerdere afspraken met de redactie, daarbij onvoldoende beseffend dat deze deels omstreden waren en dat een tegemoetkoming aan de andere partij wenselijk was om het voortbestaan van *'U'* mogelijk te maken. Het vertrek van de redactieraad leek de enige mogelijkheid om het overleg over het functioneren van het blad opnieuw serieus op gang te helpen. Maar ook Kuipers' vermogen tot relativeren schoot tekort. Zijn bevlogen inzet voor democratisering en openbaarheid vervormde de door de redactieraad geplaatste kanttekeningen al snel tot evenzoveel blijken van onderwaardering voor zijn werk. Daarbij leek hij onvoldoende te beseffen dat een voorzichtigere werkwijze wellicht meer kon bijdragen aan het overwinnen van de bestaande neiging tot beslotenheid.

Het heilzame idee de uitgave van het blad onder te brengen in een stichting, zoals reeds tevergeefs in juni 1973 in de U-raad was gesuggereerd, werd officieel vertolkt na het vertrek van Kuipers. Besloten werd om een onafhankelijke stichting in het leven te roepen waarbij noch vertegenwoordigers van het College, noch vertegenwoordigers van de U-raad, zitting kregen in het bestuur. De onafhankelijkheid die op deze wijze mogelijk werd gemaakt opende de weg voor een kritisch en volwassen blad dat minder krampachtig gedwongen zou zijn om het door nietszeggendheid iedereen naar de zin te maken.

Links: Kuipers werd bij zijn afscheid door collega's een hart onder de riem gestoken.

Digitalisering & Sport

Digitalisering

De periode waarin het Utrechts universiteitsblad zich ontwikkelde, vormde tevens het tijdperk waarin de moderne computertechniek zich aan het stadium van de kinderschoenen wist te ontworstelen. Al in november 1971 rapporteerde het *U-blad* op de voorpagina over de aanschaf van een grote computer voor de universiteit. Daaruit bleek dat het in de Uithof gevestigde Electronisch Rekencentrum sinds eind 1965 met een EL X8-computer, een product van de in 1956 opgerichte eerste Nederlandse computerfabrikant Electrologica, wetenschappelijk rekenwerk verrichtte. Inmiddels werkte de afdeling automatisering van het Bureau van de universiteit al ruim vijf jaar met een Amerikaanse IBM 1401 voor administratieve doeleinden. Beide computers konden het vele werk niet meer aan, zodat er aan de minister van Onderwijs toestemming was gevraagd 'een nieuwe, grotere en snellere, computer' te bestellen. Dat betrof een CD 6500 van Control Data die in 1972 werd verwacht op een moment dat de twee instituten tot één rekencentrum werden omgevormd, het Academisch Computercentrum Utrecht (ACCU).[1]

In februari 1973 werd een artikel overgenomen uit het Amsterdamse zusterblad *Folia Civitatis* waarin werd uitgeweid over de verbijsterend geachte mogelijkheden van de computer. Met een beroep op de minstens even gezaghebbende *The Economist* werd vooruitgeblikt op een tijdperk 'waarin de eerste de beste sukkel' achter zijn computer naar hartenlust kon graven in onvoorstelbare stapels informatie in allerlei databanken. Hoewel het aureool van de computer werd voorzien van voorzichtige kanttekeningen over tekortkomingen, werd de lezer van het *U-blad* vooral geattendeerd op de veelbelovende toekomst.[2]

Dat computers, zoals veel andere zaken, ook onderhevig waren aan bureaucratische stammentwisten, zal geen verbazing wekken. Plannen van het ministerie van Onderwijs om de universitaire rekencentra met hun begrotelijke computerapparatuur centraal te beheren, een opzet die het *U-blad* voorzichtig betitelde als 'niet helemaal ten onrechte', stuitte op verzet van de verschillende universiteiten en hogescholen die de voorgestelde samenwerking te ver vonden gaan. De kwestie was aanleiding om eens te kijken hoe het stond met het computerbezit van de Utrechtse universiteit, maar daarbij kwam men niet verder dan de schatting dat het er ruim veertig

Rechts: Al in 1983 filosofeerde het *U-blad* over modernere wijzen van distributie.

moesten zijn. Het betrof merendeels minicomputers waarvan de prijzen varieerden tussen tienduizend en een kwart miljoen gulden. Die bedragen zorgden ervoor dat *U-blad*-medewerker Frank Geradts vraagtekens plaatste bij 'alle gezeur over het modewoordje "autonomie"' waarmee de universiteiten schermden om de ministeriële bemoeienis te bestrijden. Volgens hem was het inmiddels duidelijk dat dit begrip te onpas werd gebruikt bij de 'geldverslindende computer-rekencentra'.[3]

Het bleef niet bij het aantal van enkele tientallen computers. Eind 1977 signaleerde het *U-blad* dat de microprocessor in zwang raakte op de universiteit. In de medische hoek was inmiddels een werkgroep voor gebruikers van deze apparaten opgericht. Ook andere vakgroepen maakten er steeds meer gebruik van. Dat de apparaten nu pas doordrongen tot de universiteit, terwijl de grote productie ervan inmiddels al vijf jaar bestond, werd deels

DRS. AGNES GOLT

TEKENING: ARNO VAN DUK

verklaard uit de verbeterde kwaliteit van de apparatuur, deels uit de toegenomen vraag naar snelle informatieverwerking van experimentele resultaten. Desondanks werd de microprocessor omschreven als 'een modieus artikel' dat sterk werd opgedrongen door de elektronische industrie. Hoewel gewezen werd op de 'hobbyistenmarkt' in de Verenigde Staten waar velen reeds een eigen computer bezaten, kon de verslaggever zich nog absoluut geen voorstelling maken van grote verspreiding op de Nederlandse markt.[4]

E-mail

Het *U-blad* ontkwam zelf evenmin aan de digitalisering. Het gebruik van computers drong immers ook door tot de redactieruimte. Dat leidde een enkele keer tot wilde toekomstplannen. Eind 1983 verscheen een prent waarop de toekomstige verspreiding van het *U-blad* plaatsvond via het tv-scherm. Teletekst, een medium waarmee al vanaf 1977 geëxperimenteerd werd in Hilversum, zou het blad wekelijks distribueren.[5] Van de latere interneteditie kon op dat moment nog geen vermoeden bestaan. De opmars van de computer werd ook in juni 1985 – toen 90 procent van de vakgroepen al een computer in gebruik bleek te hebben – gesigna-

Het computergebruik onder studenten nam halverwege de jaren tachtig een enorme vlucht.

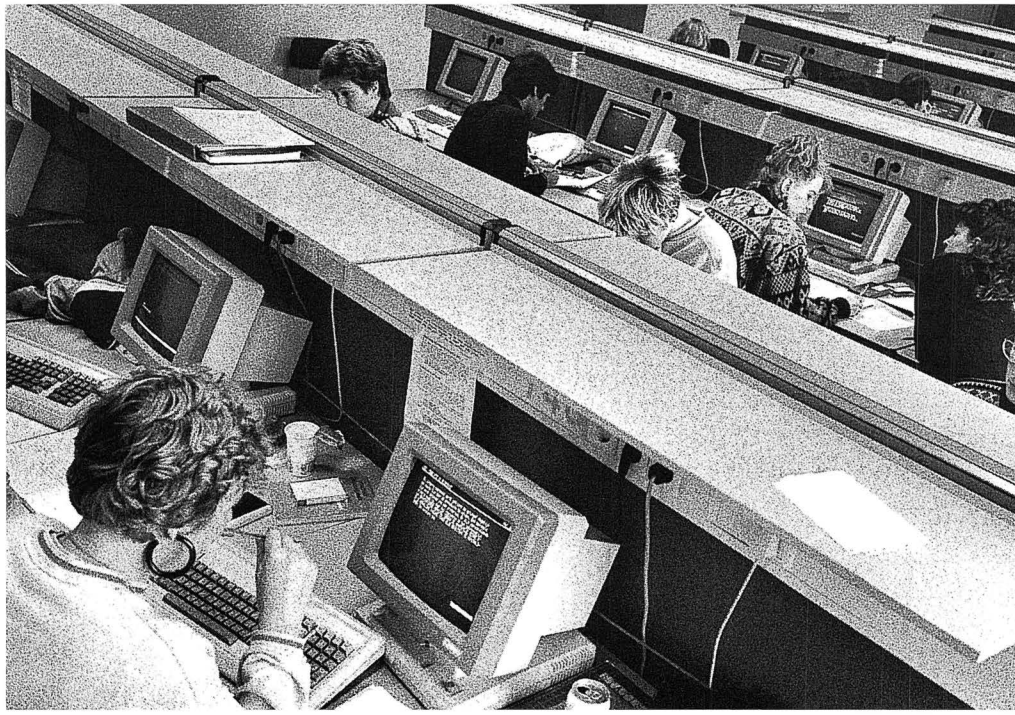

leerd, nadat het Utrechtse Collegelid dr. H. Rosenberg had gewezen op de wildgroei in computergebruik in het wetenschappelijk onderwijs. Niet alleen waren er meer dan 500 verschillende werkstations in gebruik, zo meldde het blad, daarnaast werden nog ruim vijftig uiteenlopende datanetten benut.[6]

De toepassing van al die moderne techniek bleef niet beperkt tot collectiviteiten als vakgroepen. In augustus 1991 kondigde het *U-blad* de komst van de elektronische brievenbus aan. De realisatie van het Ruu-Net II, waar vanaf 1989 aan werd gewerkt, moest een dergelijke postdienst op korte termijn voor iedereen toegankelijk maken. Het *U-blad* trok er een forse alinea voor uit om de lezers duidelijk te maken hoe het schrijven en versturen van een dergelijk bericht in z'n werk ging. In het artikel doken termen op die steeds vertrouwder klonken: 'datacommunicatie', 'verwerkingssnelheid', 'computernetwerk', 'SURF-net' en 'software-pakketten'. Het leek inmiddels overbodig om die begrippen nog van een nadere verklaring te voorzien.

Het *U-blad* signaleerde begin jaren negentig dat het aandeel van de sceptici in het koor van de computervisionairen recentelijk was afgenomen, en dat de utopieën op dit gebied een meer praktisch gehalte hadden gekregen. Met de inburgering van het universitaire computergebruik leek het de goede kant op te gaan; eenderde van het personeel maakte inmiddels al gebruik van het SURF-net, het gezamenlijke computernetwerk voor het hoger onderwijs en onderzoek in Nederland. De vooruitgang op elektronisch gebied verliep evenwel niet overal in het gewenste tempo. Zo bleek de universiteitsbibliotheek met enige problemen te kampen, zoals duidelijk werd uit een teleurstellende kop die in september 1993 verscheen: 'De computer gaat een enorm belangrijke rol spelen, maar daar is in Utrecht nog weinig van te merken.' Interim-manager Herman Soppe was zich ervan bewust dat de door hem behartigde informatielevering op dat terrein nog verbetering behoefde.[7] De voorsprong die de Utrechtse bibliotheek aanvankelijk had bezeten op het terrein van de automatisering, veranderde in enkele jaren van snelle ontwikkelingen gemakkelijk in een achterstandspositie.

De opmars van de elektronische post werd in oktober 1992 in het *U-blad* belicht. Op dat moment telde de universiteit ongeveer drieduizend medewerkers en studenten met een elektronische brievenbus. Bij Informatica bleek de post al tien jaar te bestaan, maar voor veel andere faculteiten en afdelingen was e-mail een relatief nieuw verschijnsel. Het *U-blad* onderscheidde gebruikers die het medium benutten voor het uitwisselen van zakelijke mededelingen, medewerkers die het gebruikten om contact te houden met collega's in den vreemde en studenten die de elektronische post in de pauzes als 'funmailer' gebruikten voor 'eindeloze ouwe hoerdiscussies'. Daarnaast bood het Ruu-Net ook toegang tot allerlei nieuwsberichten, al konden die niet iedereen evenzeer boeien. 'Bij een kleine demonstratie van de mogelijkheden kijkt de verslaggever met stijgende verbazing naar de volstrekt nutteloze informatie die her en der wordt aangeboden.' Niettemin bleek de elektronische 'krant', ondanks alle onzin, voor sommigen van onschatbare waarde.[8]

Twee jaar later werden er drie pagina's uitgetrokken om de verandering 'Van

's Heren wegen naar "Electronic Highway'" te beschrijven. De veranderingen in de informatietechnologie werden voorgesteld als de meest ingrijpende van alle huidige revoluties, zodat de universiteit het zich niet kon permitteren achter te blijven. De vooruitgang verliep niet voor iedereen snel genoeg. 'Als ik een plaatje op mijn scherm wil hebben, dan wil ik dat het er "pats" staat. Maar op dit moment moet dat nog lijntje voor lijntje worden opgebouwd. Voor mij is het dan bagger', aldus de hoogste baas van het SURF-net. Een geïnterviewde student Algemene Letteren toonde zijn enthousiasme voor het gebruik van e-mail, waardoor hij goed geïnformeerd bleef over zijn ruimtevaartinteresse en internationale contacten kon onderhouden. Met enige angst keek hij uit naar zijn afstuderen, omdat hij dan zijn studentenmailbox kwijt zou raken. Daarnaast werd vooruitgeblikt op de mogelijkheden van Solis, een informatiebron over universitaire aangelegenheden die ook de mededelingen in het *U-blad* moest vervangen; tot zichtbare bezorgdheid bij het blad over een eventuele verdwijning leidde dit echter niet.[9]

Dat computernetwerken niet uitsluitend werden benut voor de uitwisseling van wetenschappelijke of zakelijke gegevens, was de lezers van het *U-blad* al in een vroeg stadium gebleken. E-mail werd ook gebruikt als goedkope manier om erotische verlangens te bevredigen. Een Zeeuwse student vertelde bijvoorbeeld zonder gêne over zijn elektronische sekscorrespondentie: 'meestal gaat het gewoon over vieze naaktseks.' De verslaggever wees erop dat er aan alle zijden flink gefantaseerd werd in dergelijke, via de universiteit verzonden, correspondentie, maar dat weerhield hem er niet van om zelf deel te nemen aan de correspondentie en om geïnteresseerde lezers uit te leggen hoe zij zich konden aanmelden voor deelname aan deze correspondentie.[10]

In hoeverre dergelijke mogelijkheden bijdroegen aan de toenemende populariteit van de elektronische snelweg is onduidelijk. Feit is wel dat het *U-blad* in september 1995 op de voorpagina kopte dat studenten e-mail aan huis wilden. Het was de weinig verbazingwekkende conclusie van een onderzoek onder bewoners van Utrechtse studentenhuizen. 60 procent van de studenten had inmiddels een computer op zijn of haar kamer, waarbij vooral studenten Wijsbegeerte en Letteren hoger dan gemiddeld scoorden. Twee maanden later luidde het voorpaginanieuws dat alle studenten een elektronische mailbox kregen. Doel hiervan was om de facultaire communicatie zo veel mogelijk via dit netwerk te laten plaatsvinden en tevens begeleiding op afstand te bevorderen.[11]

Internet

Eind jaren negentig nam het aantal berichten in het *U-blad* over de digitalisering fors toe. In het voorjaar van 1996 werd dr. L. van Vucht Tijssen aan het woord gelaten over de aansluiting van studenten op het world wide web. Het Collegelid, dat liet doorschemeren dat alle studenten in de toekomst over een personal computer dienden te beschikken, kon zelfs worden aanschouwd op enkele videoclips op het internet. Deze digitale weergave van het interview markeerde de entree van het *U-blad* op het internet via het nieuwe Warande-netwerk van het Zeister studentencomplex. Tot de zomer zou het blad

hier op bescheiden schaal experimenteren met de mogelijkheden van het net, om na de zomer voorgoed 'digitaal te gaan'.[12]

Het was daarom de hoogste tijd voor het *U-blad* om uitgebreider stil te staan bij de 'ernst en de nonsens van het World Wide Web', zoals uiteindelijk in juni 1996 gebeurde. Het desbetreffende artikel was voorzien van een woordenlijstje waar begrippen als World Wide Web, internet, website, homepage en link kort werden toegelicht. Onder het motto 'Je kunt het zo gek niet bedenken of het is te vinden op het World Wide Web', zocht het *U-blad* naar websites van medewerkers en studenten en naar de drijfveer achter 'de groeiende WWW-verslaving'. Het onvermijdelijke lijstje met favoriete sites ontbrak evenmin. Het bezoek aan de RUU-sites leverde links op naar curieuze informatie. 'Nonsens staat er al genoeg op het net', meende een enkele homepageaanbieder, maar anderen waren het daar duidelijk niet mee eens. Het *U-blad* signaleerde, afgezien van enige gedateerdheid in de aangeboden informatie, vooral veel enthousiasme onder de makers. Het leggen van (met name internationale) contacten bleek een belangrijke drijfveer, terwijl een enkeling meende dat de universiteit er door alle homepages wat persoonlijker op werd.[13]

In volgende nummers werd een afzonderlijke ru-

Medewerkers van het Academisch Computercentrum Utrecht (ACCU) krijgen bijscholing.

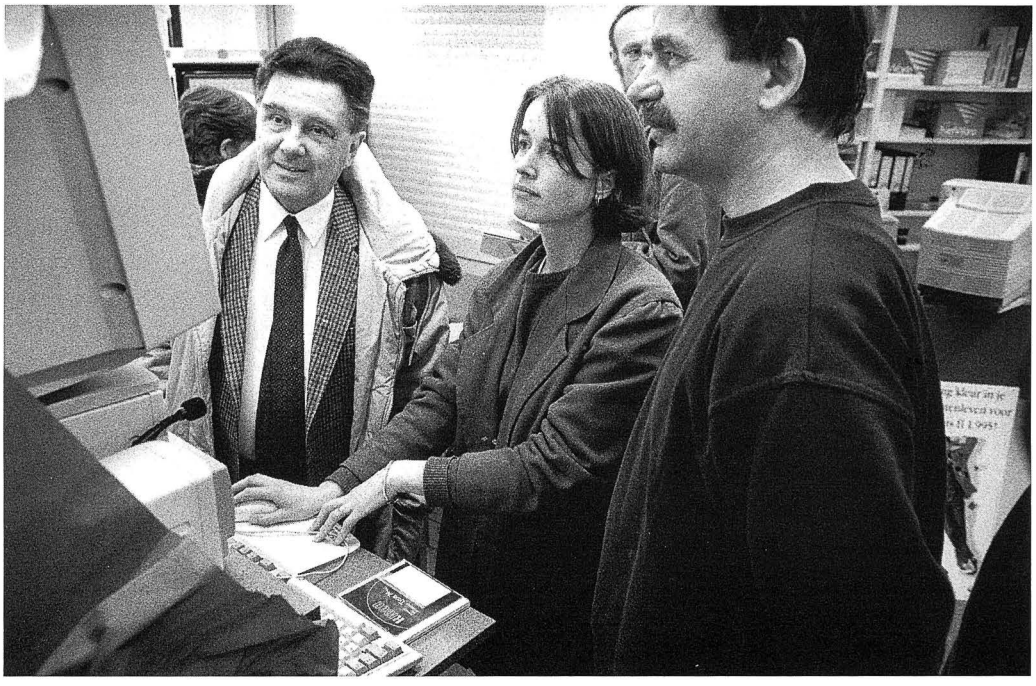

briek besteed aan het bezoeken en evalueren van websites die gerelateerd waren aan de universiteit, te beginnen met de sites van de studentenverenigingen Veritas, Biton en SSR-NU. Vooralsnog lag hierin duidelijk de nadruk op het vaststellen van wie al dan niet reeds een website bezat. De homepages van de faculteiten werden doorgelicht in februari 1998. Terwijl sommige pagina's als gortdroog werden omschreven, bleken andere visueel een stuk aantrekkelijker. Het digitale visitekaartje naar de buitenwereld kwam in veel gevallen vooral voort uit liefdewerk oud papier. Mede daardoor was het up-to-date houden een struikelblok bij veel faculteiten.[14]

Een andere toepassing van de digitale techniek, de cd-rom, werd in oktober 1996 belicht toen de vakgroep Computer en Letteren tien cd's kon presenteren met daarop enkele goed toegankelijk gemaakte collecties van zeven Duitse kunstmusea. In december 1998 publiceerde het *U-blad* een foto van een beeldscherm met daarop verschillende cellen in het embryo van de Afrikaanse klauwpad. Het was het werk van een promovendus die zijn proefschrift, inclusief leerzame animaties, niet had laten drukken maar op een cd-rom had gezet. De bioloog in kwestie was overigens niet de enige die profiteerde van deze nieuwe mogelijkheden. Een halfjaar eerder waren de lezers van het *U-blad* ook al geattendeerd op het proefschrift van een juriste over Europese arbeidsvoorwaardenvorming. Afgezien van een klein aantal papieren exemplaren werd haar dissertatie uitsluitend via het internet – en wel via de website van de universiteitsbibliotheek – beschikbaar gesteld.[15]

Het ietwat voorzichtige, maar onmiskenbare enthousiasme over de verworvenheden van de nieuwe techniek liep een deuk op toen RSI de kop opstak. In juni 1997 rapporteerde het *U-blad* over de explosieve toename van beeldschermklachten aan de universiteit. De *repetitive strain injuries*, aangevuld met rugklachten en oogklachten, waren het gevolg van ergonomische omstandigheden, veelal in combinatie met grote werkdruk en de invoering van 'muisgeoriënteerde programma's' als Windows 95. Preventieve voorlichting moest hier verbetering in brengen. Het *U-blad* nam daar alvast een voorschot op door enkele tips te geven voor de inrichting van de werkplek.[16]

Toch waagde de redactie het in april 1998 nog om twee pagina's te wijden aan de zegeningen van e-mail en internet. Aanleiding daartoe was de omzetting van de afkorting RUU naar UU in alle digitale adressen van de universiteit. Opmerkelijk genoeg werd gesignaleerd dat het enthousiasme van studenten voor het internet niet overhield. De hoge verwachtingen omtrent het internetgebruik, die een jaar of twee eerder bestonden, bleken niet geheel te zijn ingelost. Ook sommige faculteiten maakten in hun starheid nog weinig gebruik van internet. Dat had evenwel geen effect op het optimisme van enkele betrokkenen die het toekomstige internetgebruik van studenten met vertrouwen tegemoet bleven zien. Geïnterviewde studenten toonden zich, anders dan sommige collega's, eveneens enthousiast over het computergebruik op de universiteit en thuis: 'Ik vind het fijn om mijn computer thuis te hebben, het werkt lekker op je eigen werkplek, je kunt roken en je eigen koffie drinken.'[17] De digitalisering was onweerstaanbaar doorgedrongen tot de eigen leefomgeving.

De digitalisering, sinds begin jaren zeventig reeds sporadisch aanwezig in de berichtgeving, werd steeds voorzichtig benaderd door het *U-blad*. Daarbij was meer dan eens sprake van een zekere verwondering. Het ontbrak in het kritische blad bovendien niet aan voorzichtige kanttekeningen bij de veelbelovende toekomst die de computertechnologie – volgens anderen – aan de samenleving zou brengen op een nader te bepalen moment. Pas in de jaren negentig was de digitalisering zo ver opgerukt dat regelmatige verslaggeving op dit terrein geboden leek. Ontwikkelingen werden op de voet gevolgd zonder dat de redactie zich opwierp als een drijvende kracht achter de popularisering van het computergebruik. Niettemin was de invoering van een digitale editie van het *U-blad* in 1996, toen het internetwerk nog als pioniersactiviteit kon worden beschouwd, een duidelijk blijk van vertrouwen in de nieuwe technologie, waarmee feitelijk ook steun werd betuigd aan de rol van de computer binnen de universitaire gemeenschap.

Sport

Een van de onderdelen die min of meer een vaste, zij het geen vooraanstaande plek innam in het *U-blad* (namelijk veelal achterin) was sport. Aankondigingen en verslagen van uiteenlopende, vaak typische studentensporten als roeien, hockey en schermen vullen vele kolommen. Bij bijzondere gelegenheden werd extra ruimte uitgetrokken. Zo vormde de Utrechtse overwinning op de Nederlandse universitaire kampioenschappen in april 1974 reden voor de redactie om een hele pagina uit te trekken voor een met foto's

Sportevenementen voor studenten konden vaak op aandacht rekenen.

verluchte sportbijdrage.[18]

Al in de zevende jaargang van het *U-blad* verscheen er een afzonderlijke sportrubriek, die wekelijks op de achterpagina werd geplaatst. Later verhuisde de sportrubriek naar pagina twee van de krant. Vervolgens zou het sportnieuws weer worden opgeschoven naar een plaats achterin de krant en werden de mededelingen voor sportende studenten ook steeds vaker opgefleurd met korte redactionele bijdragen. Zo sprak Erik Hardeman in februari 1981 met Ina Steenbruggen, de 24-jarige Utrechtse studente Frans die door een tweede plaats op het Nederlands kampioenschap schaatsen kon deelnemen aan het Europese en Wereldkampioenschap, en dankzij haar training op de fiets ook nog en passant negende werd bij het Nederlands kampioenschap wielrennen. Dat was overigens niet de enige manier om in vorm te blijven. Ook dansen bij de studentendiscotheek *Wooloomooloo* was volgens haar prima voor de conditie. De studente bleek er een verrassend relativerende houding op na te houden: 'Ik heb nooit erg van schaatsen gehouden', liet ze weten. Kunstschaatsen leek haar al helemaal niets: 'Nee, dan moet je veel te hard trainen.'[19]

In 1993 verscheen er nog altijd een wekelijkse sportpagina achterin de krant. Vanaf januari 1995 werden redactionele bijdragen over sport om de week afgewisseld met de rubriek 'Bezet' over alles wat studenten buiten het studeren zoal bezighield. In 1998 kondigde hoofdredacteur Armand Heijnen meer geregelde aandacht voor sport aan, evenals meer ruimte voor studenten, cultuur en wetenschap.[20]

Het ontbrak in de loop der jaren niet aan bijzondere gelegenheden waar studenten van de Universiteit Utrecht zich sportieve uitblinkers betoonden. Ook medewerkers met sportieve aspiraties werden belangstellend gadegeslagen. De promotie van oud hockeyinternational en medewerker van de vakgroep Bijzondere Tandheelkunde, Mondziekten en Kaakchirurgie, André Bolhuis, werd bijvoorbeeld aangekondigd in de sportrubriek. Zijn proefschrift *Tandletsels in de hockeysport* toonde aan dat honderden Nederlandse hockeyers jaarlijks blijvende gebitsschade opliepen als gevolg van hun vrijetijdsbesteding.[21] Deze informatieve berichtgeving werd gecombineerd met roosterwijzigingen bij de universitaire honkballers en volleyballers, de aankondiging voor een damesbasketballtoernooi in Duitsland en frisbeedemonstraties op de Uithof.

Een geliefd onderwerp was de combinatie topsport-studie. Rechtenstudente en schermkampioene Pernette Osinga baarde in mei 1990 opzien door in Hongarije de wereld-masters titel op degen te behalen. Erik Hardeman interviewde haar na terugkomst in Nederland. De topsportster toonde zich verheugd met haar zege na 'een shitseizoen' met blessures. Zij gaf aan weinig problemen te hebben gehad met de combinatie. Wel was ze nog bezig met haar 'verrekte scriptie' over aansprakelijkheid van sporters bij ongevallen, wat niet meeviel. 'Dat heb je met topsport. Je bent er geestelijk zo mee bezig dat het heel moeilijk is om tegelijk aan andere dingen te denken.'[22]

Olympische taferelen

Sportende studenten die deelnamen aan gerenommeerde internationale wedstrijden, stonden meer

dan eens in de kijker. Vooral ten tijde van Olympische zomer- en winterspelen werd nauwkeurig nagegaan of er ook Utrechtse studenten werden afgevaardigd in het Nederlandse team. De 'vierjaarlijkse dans rond de gouden plak' die in de zomer van 1988 plaatsvond in de Zuid-Koreaanse hoofdstad Seoul, telde zeven vertegenwoordigers van de Utrechtse universiteit, waaronder één medewerker. Alvorens af te reizen spraken zij allen met Erik Hardeman over het oprechte amateurisme dat hoogtij vierde in de Nederlandse sport en over de – voor niet-hockeyers – kleine kans op een medaille. De combinatie van studie en topsport bleek geen gemakkelijke, mede door een vermeend gebrek aan flexibiliteit in de opstelling van de universiteit. *Wooloomooloo* dook hier overigens opnieuw op in de kolommen, toen bericht werd dat de geïnterviewde Kampong-hockeyer René Klaassen naar verluidt het best op zijn gemak kon worden gesteld door zijn hotelkamer te beschilderen met het interieur van deze uitgaansgelegenheid. Alcoholconsumptie werd dus niet door alle sporters even rigoureus afgewezen, maar doping werd eensgezind verketterd.[23]

In 1992 vond het *U-blad* na enig speurwerk vijf Utrechtse deelnemers aan de Olympische Spelen in Barcelona, bijna allen afkomstig uit de medische faculteit. Daaronder bevond zich welgeteld één student, waarmee de uitspraak van René Klaassen vier jaar eerder, dat zonder de totstandkoming van universitaire opleidingen voor topsporters er geen studenten meer naar de Spelen zouden gaan, onderstreept werd. Student Peter Burggraaf bleek zijn studie medische biologie zelfs enige tijd stop te hebben gezet om zich voor te bereiden op een gouden medaille in het zeilen. Opnieuw toonde deze reportage een blik op de totale overgave van de (aanstaande) academici aan hun tak van sport en alle bijbehorende praktische en financiële perikelen. Bovendien werd de lezer geïnformeerd over de lectuur die de sporters in Barcelona hoopten te lezen en over de muziek die er door hun walkman zou schallen.[24]

Vier jaar later vonden de Olympische Spelen onderdak in Atlanta. Ditmaal trok het *U-blad* vijf pagina's uit om de Utrechtse rol royaal te belichten. De aanwezigheid van drie roeisters, twee hockeysters, twee softbalsters en een heuse *chef de mission* leken eerdere uitspraken over het gebrek aan universitaire steun voor topsport te ontkrachten. Softbalster Anouk Mels sprak ook voor anderen toen ze aangaf dat Utrecht inmiddels goede regelingen voor topsporters kende. Rutger Sturkenboom, die als zwemmer meedeed aan de Paralympics, was die mening eveneens toegedaan. Aangezien niet iedereen die steun had ontvangen, concludeerde de verslaggever niettemin nog altijd 'dat het universitaire topsportbeleid nog in de kinderschoenen staat'. Toch achtten vrijwel alle deelnemers zich in staat met een medaille thuis te komen. Uiteindelijk bleek Sturkenboom de meeste succesvolle Utrechtse sporter van die zomer; hij keerde terug uit Atlanta met niet minder dan vier medailles: drie zilveren en een bronzen plak. In zijn terugblik toonde hij zich teleurgesteld over het gebrek aan aandacht voor de paralympics, al had hij over het enthousiasme van Erica Terpstra niet te klagen: 'Als je op het startblok gaat staan en het publiek begint te juichen dan hoor je haar er bovenuit.'[25]

De succesvolle paralympiër Rutger Sturkenboom was tevreden over de kansen die hem door de universiteit waren geboden.

Er bestond niet alleen aandacht voor typische studentensporten, die al dan niet tot olympische overwinningen leidden. Ook een zeer Nederlandse sport als voetbal, al was het dan geen specifieke studentensport, kwam geregeld en op uiteenlopende niveaus aan bod in het *U-blad*. Zo werd in augustus 1992 de twintigjarige rechtenstudent Patrick van Diemen, die kort daarvoor zijn eerste goal in de eredivisie had gemaakt, aan de tand gevoeld over zijn bezigheden als profvoetballer bij FC Utrecht. De combinatie studie en sport leek hem vooralsnog goed af te gaan, al moest hij zijn propedeuse nog halen. Die eerste stap op de wetenschappelijke ladder was blijkbaar even onzeker als een vaste basisplaats in de voetbalwereld.[26]

En uiteraard ontkwam het *U-blad* niet aan de collectieve waanzin die in de jaren negentig over Nederland spoelde ter gelegenheid van de twee wereldkampioenschappen voetbal in 1994 en 1998. De link met de alma mater mocht dan heel erg dun zijn, het weerhield de redactie er niet van het zeer populaire onderwerp in de kolommen op te nemen. In 1994 werden de lezers uitgenodigd zelf stukken te schrijven onder het motto 'Het WK en ik'. In de dagen waarin alleen de bomen nog groen waren en al het overige in Nederland

oranje, moest de redactie toegeven: 'Het is gênant en volstrekt overbodig om vanuit welke invalshoek en met hoeveel sarcasme dan ook nog énige aandacht te besteden aan het wereldkampioenschap voetbal.' Niettemin voelden de redacteuren zich verplicht – al was het dan door middel van andermans bijdragen – aan te sluiten bij de interesse van vermoedelijk een groot deel van het lezerspubliek. Drie pagina's lang lieten de, merendeels mannelijke, auteurs zich uit over 'het verraad van München' anno 1974, opgeklopte verwachtingen over een mooie zomer die ons te wachten stond en een vertolking van de wens dat Oranje snel uit het toernooi zou vallen. 'Kan ik tenminste weer gerust m'n vrienden bellen zonder dat ik stoor in een héél belangrijk passje.'[27]

Bij het volgende wereldkampioenschap voetbal beperkte de redactie zich tot het instellen van een WK-pool. De lezers werden opgeroepen antwoord te geven op de vragen welke zestien elftallen overgingen naar de tweede ronde, wie wereldkampioen werd en in welke wedstrijd, dit alles 'zo mogelijk vergezeld van leerzaam commentaar'. Dat Nederland als favoriet uit de bus kwam, zal weinig verbazing hebben gewekt.[28] Sport verschafte het *U-blad* zo een aardige mogelijkheid om door de jaren heen een onderwerp te bieden dat een uiteenlopende lezersgroep – studenten, wetenschappelijk medewerkers en ondersteunend personeel – boeide (zoals ook de prestatiedrang en het competitie-element in het onderzoek kon fascineren) zonder verdeeldheid te veroorzaken of te versterken. Het behoorde feitelijk steeds tot algemene *human interest* in de berichtgeving van het *U-blad*.

Uiteraard omvatte het veel meer dan de olympische krenten in de pap waarop hier sterk is ingezoomd. Bovenal was het een van de manieren voor het *U-blad* om de mens achter de student, respectievelijk de medewerker te portretteren en daarmee tevens te laten zien dat het bestaan van zowel de sportman of -vrouw als de lezer uit meer bestond dan alleen wetenschapsgerelateerde activiteiten. Dat het laatste ook op andere manieren kon worden bereikt, verklaart de bescheiden positie van het sportnieuws.

4

UTRECHTS UNIVERSITEITSBLAD
UITGAVE VAN DE STICHTING UTRECHTSE UNIVERSITEITSKRANT • JAARGANG 23 • NA SEPTEMBER 1993
Rechten wil nieuwe opzet onderwijssysteem
Supermarkt Uithof: plan ligt klaar
Utrecht keert zich tegen 'tempobeurs'
UTRECHT
UNIVERSITEITSBLA
PADUALAAN 1
3584 CH UTRECHT
TEL. 030-53 11 89

Het *U-blad* in stichtingsvorm, 1976–1999

Het voorstel om het Utrechts universiteitsblad onder te brengen in een min of meer onafhankelijke stichting werd in 1975 bekrachtigd door de Universiteitsraad. Wel nam het overleg tussen het College van Bestuur en de Universiteitsraad over de exacte formulering van de stichtingsakte nog maanden in beslag. Uiteindelijk werd de Stichting Utrechts Universiteitsblad (SUU) op 29 maart 1976 officieel opgericht. Mr. J.M. de Meij gaf daarin leiding aan een zeshoofdig bestuur.[1]

De redactie trad op 1 juli 1976 officieel in dienst van de stichting volgens een arbeidsovereenkomst waarin de arbeidsvoorwaarden van de Rijksuniversiteit Utrecht gecombineerd waren met de CAO voor opinieweekbladen. De stichting begon met een kernredactie van vier personen: hoofdredacteur Bert Kieboom, de eindredacteuren-verslaggevers J.T.B. van Laarhoven (die een belangrijke steun vormde voor de hoofdredacteur) en J.P.M. Voskuil en redactieassistente M.J.G. Graven. Kieboom, die verbonden was geweest aan het *Nieuw Utrechts Dagblad* en de *NRC* en vervolgens als perschef bij de Technische Hogeschool in Delft had gewerkt, was door Van der Meiden naar Utrecht gehaald. Hij zag het als een belangrijke taak om zijn veelal links georiënteerde medewerkers te doordringen van het belang feiten en commentaar te scheiden.[2] Zijn team werd verder aangevuld door een arbeidskracht die werkte in het kader van de Wet op de Sociale Werkvoorziening. De overige vaste medewerkers, fotografen en tekenaars, bij elkaar vijftien man sterk, hadden geen vast dienstverband bij de stichting, maar ontvingen een vergoeding per kolom. De beheerder, die de zakelijke leiding in handen had, trad evenmin in dienst van de stichting, maar was vrijgesteld door de stafafdeling Public Relations, Voorlichting en Documentatie (PR, V&D). Vanaf het begin ijverde het bestuur van de stichting samen met het College van Bestuur voor onderbrenging van het stichtingspersoneel in het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), maar daar zouden de redacteuren, als niet-ambtenaren, nog geruime tijd op moeten wachten.

Bezuinigingen

Na het eerste jaar als onafhankelijke stichting moest het bestuur constateren dat de berichtgeving over de Utrechtse universiteit in het blad soms 'een wat incidenteel karakter' droeg, waardoor weinig tegenwicht werd geboden aan het

UTRECHTS
UNIVERSITEITSBLAD

U BLAD

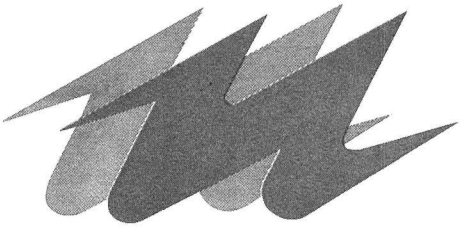

> U BLAD

Boven: Logo '*U*' uit 1980.
Midden links: Logo *U-blad* na de naamsverandering in 1983.
Midden rechts: Nieuw logo *U-blad* uit 1991.
Onder: Gemoderniseerd logo *U-blad* uit 1998.

vele officiële nieuws. Er was weinig speelruimte voor een anticiperende opstelling, terwijl de stichting juist van mening was dat er meer grote lijnen moesten worden doorgetrokken. De berichtgeving werd in sterke mate bepaald door alle bezuinigingen in het hoger onderwijs. Bij de behandeling van die thematiek werd veel gebruikgemaakt van berichten van de Stichting Gemeenschappelijke Universitaire Persdienst (GUPD) waarin de samenwerking met andere universiteits- en hogeschoolbladen vorm had gekregen. Het bleek in veel gevallen moeilijk voor *'U'* om concreet in kaart te brengen wat de precieze invloed was van de Haagse bezuinigingen op de Utrechtse werkvloer.

Iets meer tevredenheid toonde het stichtingsbestuur over de verslaggeving over het personeel. Hoewel het lastig bleef om aandacht te schenken aan het personeelslid in zijn onmiddellijke omgeving, werd hier een opgaande lijn geconstateerd. Over de contacten en verslaggeving inzake de studentenwereld was de redactie tevreden. 'Het onderzoek – jarenlang één van de zwakke punten – wordt redelijk goed verslagen.' De rubrieken floreerden daarnaast. Het was inmiddels een indrukwekkend aantal: 'ziemaar', 'Argus', 'sport', 'kommentaar', 'afzender', 'uitgelezen', het nieuwe stripverhaal 'Neeltje' en de advertentierubriek 'Ukjes'. Een andere vertrouwde verschijning, zij het niet met een wekelijkse frequentie, was het jaarlijkse kerstnummer, dat naar verluidt 'een duidelijke functie [vervulde] ter bepaling van de graad van repressieve tolerantie, waarmee de redactie rekening heeft te houden'.

De advertentieacquisitie, die door het stichtingsbestuur was uitbesteed aan het externe bureau Van Vliet, verliep na een aanvankelijk sterk wisselend aantal advertentiepagina's beter dan voorheen. Dat betekende niet dat alle advertenties de gehele universitaire gemeenschap tevredenstelden. Begin 1976 kwam – als één van de circa negentig ingezonden brieven in dat jaar – een klacht binnen van 'Wij vrouwen eisen'. Dit comité had zich ernstig gestoord aan een expliciete en weinig subtiele anti-abortusadvertentie van pater Kotte die in het weekblad was verschenen. De redactie zelf zou de omstreden advertentie te laat hebben opgemerkt om nog te kunnen ingrijpen. Met de actiegroep 'Wij vrouwen eisen' werd overeengekomen om, indien zich een gelegenheid zou voordoen, op een andere wijze aandacht aan het onderwerp te besteden. Besloten werd bovendien de voorschriften van de codecommissie voor de reclame te volgen wat betreft de criteria voor toe te laten advertenties.[3]

In het eerste bestaansjaar van de stichting, 1976, had het weekblad een lastenbegroting van ruim *f* 900.000,- Daartegenover stond slechts een bedrag van iets meer dan *f* 200.000,- aan baten. Het resterende en aanzienlijke exploitatietekort werd in principe door de universiteit gedekt met een subsidie. Door de omvang van dit bedrag wekt het nauwelijks verbazing dat het universiteitsbestuur zich genoodzaakt voelde om te zoeken naar mogelijkheden om te bezuinigen op deze kostenpost. De keuze van de U-raad om de bezorging van het weekblad door de PTT over te dragen aan de stadsbesteldienst Staremo bleek onverstandig. De nieuwe bezorging leidde tot zoveel klachten dat al spoedig besloten werd terug te keren

naar de vertrouwde posterijen.[4] Het daaropvolgende jaar leidden bezuinigingsoverwegingen tot het besluit om de oplage te verlagen en op lichter papier te gaan drukken. Om kosten te besparen zouden er bovendien minder omvangrijke nummers verschijnen. Niettemin bleef het blad grotendeels afhankelijk van universitaire subsidie.

Door toedoen van de bestuursleden Craghs en De Meij, en in overleg met hoofdredacteur Kieboom, kwam in juni 1977 een conceptredactiestatuut tot stand. Daarmee werd na ruim twee jaar gehoor gegeven aan de reeds in 1975 door de vertrouwenslieden bepleitte regeling voor de verhoudingen binnen stichting en redactie. Het concept werd nog diezelfde maand naar het College van Bestuur gestuurd. Nadat het College tijdens een overleg in december (!) 1977 enkele wijzigingen had voorgesteld, werd medio februari 1978 een aangepast ontwerp aan het College van Bestuur aangeboden van de 'richtlijnen inzake de verhoudingen tussen bestuur, redaktie, medewerkers van het redaktiesekretariaat en zakelijk leider van de Stichting Utrechts Universiteitsblad'. Opnieuw werd er enkele maanden niets meer vernomen, waarna het stichtingsbestuur op 5 juli te horen kreeg dat het College niet akkoord ging met enkele formuleringen en de richtlijnen daarom nog niet ter

Op ironische wijze belichtten Argus en Collignon de zin en onzin van 'U' in 'zes redenen om de subsidie aan het Universiteitsblad in te trekken'.

1. "Nee, het bandje haal ik er nooit af. Ik ben tegen al dat drukwerk dat maar ongevraagd in je bus geduwd wordt. Dat lees ik uit principe niet. Alleen de Ukjes vind ik wel leuk".

2. "Kijk, als er over onderzoek geschreven moet worden, zeg ik: afblijven, daar weten jullie niks van, daar hebben jullie je niet mee te bemoeien. Rekels zijn 't, nog niet eens doktorandus en toch al een grote mond".

3. "Goh, ik durf het geeneens op tafel te laten leggen voor de kinderen. Schunnig is 't en Zijn naam wordt ook elke week misbruikt. Schande is 't, en dat allemaal van overheidsgeld. Dat moeten ze verbieden".

goedkeuring doorzond aan de Universiteitsraad. Begin november 1978 volgde nader overleg tussen SUU en het College van Bestuur waarna het bestuur de richtlijnen op 16 november rechtstreeks naar de U-raad besloot te sturen. De kwestie was daarmee nog niet afgerond, omdat de eerdere ervaringen uit de jaren zeventig had geleid tot veel voorzichtigheid aan alle zijden. Pas in 1982 werden de richtlijnen definitief goedgekeurd.[5]

De verslaggeving

Het redactiebeleid ontwikkelde zich inmiddels 'in de richting van een meer persoonlijke benadering van het nieuws'. Daarbij werd geprobeerd om berichten 'van het formele naar de mens toe te brengen', wat niet altijd even gemakkelijk bleek. De artikelenserie van Hansje Aussems over ervaringen op de werkvloer, onder de aanduiding 'Van acht tot vijf', werd beschouwd als een geslaagd voorbeeld. Deze bijdragen vormden volgens redactie en stichtingsbestuur een belangrijke stap om het blad ook voor het niet-wetenschappelijk personeel meer toegankelijk te maken.

Het Haagse onderwijsbeleid, en dan vooral de roemruchte tweefasenstructuur van minister A. Pais en andere opvattingen over de herprogrammering

4. "Uiteraard bevestigt zo'n blad het systeem van de vrije kapitalistische marktekonomie. En subsidie is een typisch voorbeeld van repressieve tolerantie. Je ziet het dan ook: een volledige kritiekloze spreekbuis van de autoriteiten en andere onderdrukkende groeperingen".

5. "Ik ben alleen geïnteresseerd in mijn tentamendata. Alles wat ik weten moet staat in de mededelingen. Minister Pais? Daar heb ik toch niks mee te maken?"

6. "We hebben gehoord dat er unaniem een motie is aangenomen, met 11 stemmen voor, 4 tegen en 2 blanko. Dat lijkt ons meer dan voldoende reden om de geldkraan dicht te draaien".

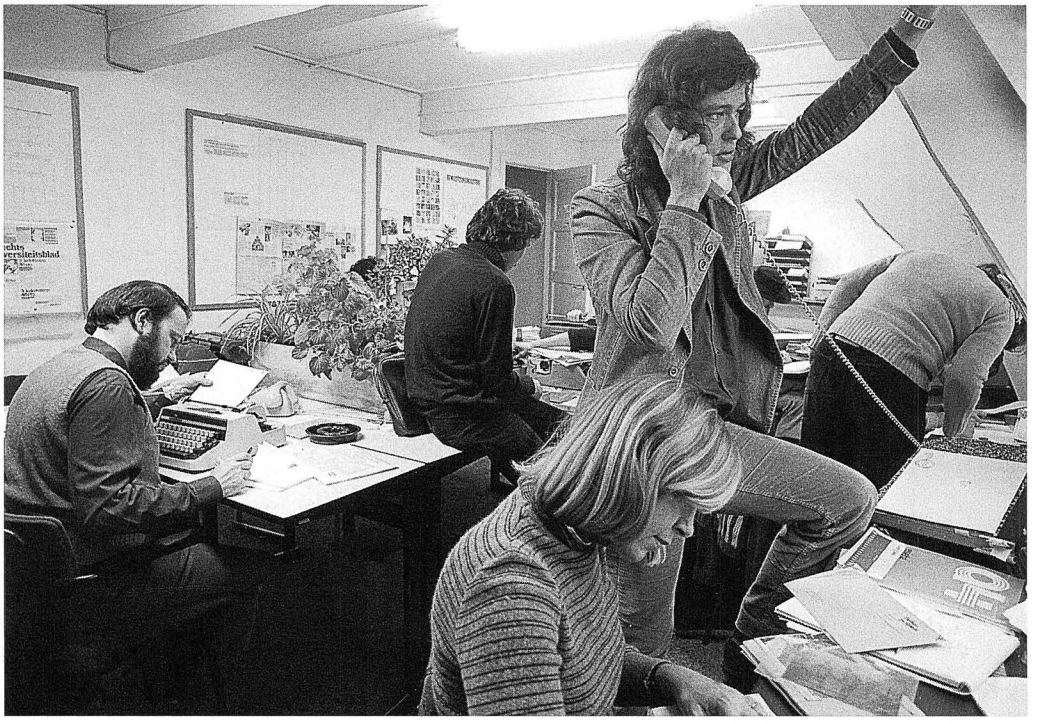

Bedrijvigheid in het redactielokaal met links hoofdredacteur Bert Kieboom en rechts Charles Groenhuijsen.

van het hoger onderwijs, waren de grootste nieuwsbron van 1978. 'Het was goed voor een veertigtal artikelen waarbij nog eens tien verhalen kwamen over de WUB.' Ook de bezuinigingsperikelen bij de Utrechtse universiteit werden uitvoerig belicht, evenals het universitaire bouwbeleid. Daarnaast ging de nodige aandacht uit naar de Universiteitsraad en de universitaire verkiezingen. Diverse aspecten van universitair onderzoek kwamen in datzelfde jaar aan bod in een vijftigtal artikelen; hierin was de aandacht met name gericht op promoties, oraties en opvallende doctoraalscripties. Daarbij passeerden zeer uiteenlopende onderwerpen de revue, van dada tot milieueffectrapportage.[6]

De redactionele inhoud veroorzaakte dat jaar nauwelijks problemen. Voornaamste uitzondering was 'de bespreking van een bepaald proefschrift' – waarmee werd gedoeld op een omstreden aflevering van de weinig respectvolle rubriek met dissertatiebesprekingen door Wouter Noordewier – waarvan 'een kleine botsing tussen Stichtingsbestuur en College van Bestuur' het gevolg was. Het College liet namelijk uit onvrede over de aard van de bespreking een mededeling met afkeurende strekking opnemen in het onder de verantwoordelijkheid van de afdeling Public

Relations en Voorlichting (PR & V) vallende Info+-gedeelte – dat wekelijks alle officiële mededelingen van de universiteit en haar geledingen bevatte – zonder daarover vooraf contact op te nemen met de redactie of het stichtingsbestuur. In een later gesprek met het bestuur sprak het College van Bestuur van een 'kommunikatiestoornis' en werd de wens om regelmatig contact met de hoofdredacteur geuit. Dit gebeurde voor het eerst in mei 1978, een maand later gevolgd door een gesprek met de hele redactie. Gesproken werd onder meer over de moeilijkheden met de afdeling PR & V, die met alle officiële mededelingen meer dan eens een te groot deel van de beschikbare ruimte in het weekblad in beslag nam.[7]

De noodzaak van stringente bezuinigingen, waarmee *'U'* in 1979-1980 werd geconfronteerd, betekende dat de stichting net zo als alle andere 'overige lasten' van de universiteit 6 procent moest bezuinigen. Dit leidde tot een kleine beperking van het aantal nummers. Desondanks bleef het budget voor de redactie onvoldoende. Getracht werd daarom te bezuinigen op de kosten van de freelancers door af te spreken dat van de tien pagina's redactionele tekst er minstens zes door de vaste kern zouden worden vervaardigd. Ook werd de omvang van de nummers nauwlettend in de gaten gehouden. Nummers van zestien bladzijden waren voortaan alleen nog mogelijk na toestemming van het stichtingsbestuur.

De discussie over het aantal mededelingenpagina's werd voortgezet in het academisch jaar 1979-1980 waarbij volgens de *'U'*-redacteuren overigens 'opvallend weinig ruzie' werd gemaakt met de redactie van het mededelingengedeelte. Het stichtingsbestuur hield vast aan de formeel vastgestelde 3,5 pagina's, terwijl na overleg met de redactie in voorkomende gevallen meer ruimte bespreekbaar was. In werkelijkheid bleken de wekelijkse mededelingen in deze jaargang gemiddeld ruim vier pagina's te omvatten, een omvang die de daaropvolgende jaren niet noemenswaardig zou afnemen. De samenwerking met de afdeling Public Relations en Voorlichting, die werd omgedoopt tot afdeling Voorlichting en Externe Betrekkingen, ging er enigszins op vooruit nadat de coördinatie van de Info+-kopij in 1981 werd verbeterd, al liet de officiële universitaire berichtgeving van diezelfde afdeling aan de redactie nog te wensen over.[8]

De contacten met het universiteitsbestuur en de U-raadsfracties waren over het algemeen 'redelijk' en 'behoorlijk'. Een probleem deed zich dat jaar voor rond prof. dr. H.M. van Praag, de faculteit Geneeskunde en het Academisch Ziekenhuis Utrecht, waarbij *'U'* ten onrechte beschuldigd werd van antisemitisch geïnspireerde en zeer krenkend geachte beschuldigingen aan het adres van de genoemde psychiater. De kwestie leidde tot een stortvloed aan ingezonden brieven en eindigde met een verklaring van het stichtingsbestuur in *'U'* in januari 1980. Deze werd evenwel 'door de gispers ten onrechte' gelezen als een terechtwijzing van de redactie. Het bestuur nam zich voor klachten in het vervolg te toetsen aan algemene journalistieke regels en aan de stichtingsstatuten.[9]

Veel prominenter in de berichtgeving van het blad was – opnieuw – de landelijke onderwijspolitiek. Met name mi-

nister Pais vormde voor de redactie 'een uitstekende nieuwsbron, die het hele jaar door niet opdroogde. De bewindsman bleef stelselmatig afspraken aan zijn laars lappen, adviezen negeren en met nieuwe onheilen te voorschijn komen, waarbij hij gelukkig harder liep dan de wetten hem konden volgen'. De Utrechtse toestand werd onder meer belicht met een welkomstartikel voor de nieuwe Collegevoorzitter Wattel, veel kritiek op diens functioneren en een interview. Enkele nieuwe medewerkers ter redactie zorgden voor vrij veel, soms al te gedetailleerd nieuws uit de faculteiten. De berichtgeving over de bedreigd geachte democratisering stemde de redactie geenszins tot tevredenheid; het werd gezien als 'een moeilijk probleem' dat niet eenvoudig te concretiseren was.

Omdat het blad volgens de redactieformule 'behalve informatie, universitair en ander onderwijsnieuws een hoeveelheid divertissement en service moet bieden', werden ook minder academische onderwerpen behandeld, zoals de stad Utrecht, het buitenland en *human interest*, om bovendien ook aan te sluiten bij de heterogeniteit van de universiteitsbevolking. Getracht werd om nauwgezet het culturele leven in de stad te volgen 'voor zover dat bestaat', onder meer door opname van een wekelijkse agenda. Ook was er aandacht voor discriminatie in dancings, terwijl wonen en kraken 'als vraagstukken die ook de student raken' eveneens behandeld werden.[10]

Nieuwe bezuinigingen

Bezuinigen was in 1980 zonder twijfel de voornaamste zorg van het stichtingsbestuur, waaraan vooral gestalte werd gegeven door het aandeel van de (per kolom betaalde) freelancers zo klein mogelijk te houden. Toen dat niet geheel haalbaar bleek, kaartte de SUU de tekorten bij de U-raad aan en zegde het College van Bestuur alsnog een extra bijdrage toe. De door de universitaire afdeling Post- en Archiefzaken geopperde mogelijkheid om de bladen voortaan ongeadresseerd en naamloos in bakken te deponeren werd door de redactie als een onzalig voorstel van de hand gewezen. Even onaanvaardbaar vond men de gedachte van een tweewekelijkse verschijningsfrequentie. Noodgedwongen werd dat najaar besloten tot een sobere uitvoering van de in november en december 1980 verschijnende nummers. Om duidelijk te maken dat de redactie haar werk onder protest uitvoerde werden de vanaf 7 november 1980 verschijnende nummers van twaalf pagina's als 'noodedities' aangeduid, terwijl het traditionele kerstnummer dat jaar verviel. De freelance medewerkers bleven enige tijd noodgedwongen slechts 'beperkt aktief'.

Discussie tussen bestuur en redactie leidde in april 1981 tot de verschijning van de nota 'Het Utrechts Universiteitsblad in meerjarig perspectief'. Daarin werden verschillende bezuinigingsmogelijkheden op het terrein van distributie, drukkosten, advertenties en omvang onderzocht. Dit leidde ertoe dat het universitaire personeel het blad vanaf augustus 1981 niet meer thuis ontving, maar op de werkplek. Kort voor de zomervakantie van 1981 aanvaardde de U-raad een nieuw plan van het College waarmee de begroting voor 1981 en 1982 werd veiliggesteld. Dit hield in dat

Om geld te besparen werd 'U' niet meer verzonden, maar in afhaalbakken gedeponeerd.

'de kleur sneuvelde' en dat het aantal nummers terugging naar 39, tot onvrede van enkele faculteiten die daarmee de mogelijkheid om mededelingen te doen beperkt zagen. Het SUU-bestuur was bezorgd over deze bezuinigingen 'omdat voortdurend wordt getornd aan journalistieke eisen en technische voorwaarden die hoog gehouden moeten worden wil het bestuur zijn statutaire verplichtingen blijven nakomen'. Deze impliciete kritiek op het universiteitsbestuur ging vergezeld van het verwijt dat er bovendien nog steeds geen geregelde contacten bestonden met dat bestuur.

Ondanks de toezeggingen van het College luidde het parool nog steeds 'bezuinigen!'. Daarom werd al in 1982 rekening gehouden met nieuwe budgettaire inkrimpingen in het volgende jaar. Hoewel dat op gespannen voet stond met de minimumeisen, die geformuleerd waren in de in 1981 verschenen beleidsnota van de SUU, werd alvast nagedacht over de mogelijke gevolgen hiervan. Het stichtingsbestuur stelde de redactie in 1983 voor om het aantal pagina's in de helft van de uit te brengen nummers te reduceren. Met een beroep op haar verplichtingen 'terzake van een goede berichtgeving', meende de redactie echter dat zij hier in dat geval niet meer aan zou kunnen voldoen. Daarop kwamen de redacteuren met het tegenvoorstel de postverzending aan studenten te beperken tot degenen die zich daarvoor schriftelijk zouden aanmelden. Inderdaad werd besloten om de kostbare

UTRECHTS UNIVERSITEITSBLAD
NOODEDITIE

Raad wil dat krant blijft draaien met medewerkers

De universiteitsraad vindt dat het in geldnood verkerende Utrechts Universiteitsblad de rest van dit begrotingsjaar 1980 mèt zijn medewerkers moet kunnen door draaien. De raad heeft dat duidelijk laten blijken op zijn vergadering van afgelopen woensdag. Aan het college van bestuur, dat bereid bleek het stichtingsbestuur van het Universiteitsblad alsnog 36.000 gulden toe te kennen voor de overschrijding van de post 'produktiekosten', is gevraagd kontakt met onze stichting op te nemen om deze wens van de raad zo goed mogelijk te realiseren. Het stichtingsbestuur heeft, reageerd voorlopig op deze ontwikkelingen, de redaktie toestemming verleend haar medewerkers weer op beschelden schaal in te schakelen, echter met dien verstande dat tot de kerstvakantie alleen nog dunne (twaalf-pagina-) nummers worden gemaakt. Een dergelijke aanpak valt beneden de normen die de redaktie stelt voor de vervaardiging van een verantwoord produkt, maar de redaktie zal zich over dit aanbod beraden.

Zoals bekend, heeft de redaktie vorige week geweigerd een normaal nummer te vervaardigen, omdat het stichtingsbestuur op het blad wilde bezuinigen door de losse medewerkers tot na de jaarwisseling de wacht aan te zeggen. Dat leek het bestuur noodzakelijk om een tekort op de post 'kolomvergoeding' te kompenseren. Voor de redaktie was dit onaanvaardbaar.
In een vergadering van bestuur en redaktie begin deze week botsten de meningen hierover opnieuw, zonder dat een oplossing werd gevonden.

In de vergadering van de universiteitsraad bleek bij diverse frakties de wens te leven om in de laatste weken van dit jaar het blad zoveel mogelijk normaal te laten verschijnen. Dat betekende, zei onder anderen Ruud Welter van de Fraktie '79, *"dat de medewerkers weer in het produktieproces moeten worden betrokken.*
Zijn fraktie deed een dringend verzoek aan het college van bestuur om met het stichtingsbestuur kontakt op te nemen, om samen te streven naar een situatie *"die door alle betrokken partijen als bevredigend kon worden opgevat".*

Verplichtingen

Het PSO-lid Jammers verklaarde dat zijn fraktie zwaar tilde aan de morele verplichtingen die de stichting heeft, ook tegenover haar medewerkers, die immers in normale omstandigheden voor de produktie van het blad niet gemist kunnen worden. *"Het is onjuist als de zwakste schouders de zwaarste lasten moeten dragen".*
Peters, sprekende namens het Progressief Personeels Overleg, zag geen aanleiding om het Universiteitsblad te *"degraderen tot een mededelingenblaadje"*, zelfs niet als — waarvan sprake zou zijn — begrotingsfouten waren gemaakt en kostenstijgingen niet tijdig waren voorzien.
Eerder had het lid van het college van bestuur Van de Watering een uiteenzetting gegeven Waarom het CvB zo weinig genade had gekend met het Universiteitsblad in nood. Hij herinnerde aan het besluit van de universiteitsraad bij de behandeling van de begroting voor 1980, waarin voor het Universiteitsblad dezelfde maatstaven werden aangelegd als voor de rest van de universiteit.
In maart 19870 had het stichtingsbestuur bericht gegeven dat het drie nummers moest laten vervallen rond de zomervakantie. Dat leek mee te vallen, vond Van de Watering, omdat er andere jaren ook al geen 42 nummers meer waren gemaakt. De schade bleef dus beperkt tot één nummer, zei hij.

Voldongen feiten

In juni 1980 bleek dat de stichting haar begroting ernstig zou overschrijden, met cirka 90.000 gulden. Het college waarschuwde de stichting, dat het *"geen konsekwenties zou aanvaarden voor overschrijdingen van de begroting, die ons voor voldongen feiten stelt".*
Nu blijkt echter, aldus Van de Watering, dat het U-blad zich niet aan de afspraken heeft gehouden en volgens hem erkent het bestuur dat. In nieuw overleg heeft het CvB zich bereid verklaard het volle bedrag voor het info+ gedeelte van het blad te aanvaarden en voor enkele posten een twee procents overschrijding te willen doorschuiven naar het begrotingsjaar 1981.
Pas op 13 september, zei het collegeild verwijtend, meldde het stichtingsbestuur dat het 36.000 gulden te kort kwam op de produktiekosten. Van de Watering vond het onjuist dat dit bestuur een beroep deed op afspraken die in 1979 gemaakt zouden zijn. Het stichtings bestuur had aangevoerd dat indertijd volledige verzekering van prijsstijgingen was toegezegd. Van de Watering ontkende dit.
Uiteindelijk, op 4 november, besloot het CvB tot konkrete maatregelen, die het voor het blad wilde nemen: een extra vergoeding voor de produktiekosten van info+, alsof er één nummer meer verschenen was dan in werkelijkheid het geval was, een aanvullend subsidie van 36.000 gulden voor de overschreden post 'produktiekosten'. Overschrijding van andere posten wordt niet geaksepteerd. Het CvB aanvaardt niet dat alle tekorten worden doorgeschoven naar volgend jaar.

Beleidsreserve

Dat betoog riep nog wel enige vragen op in de raad. Sterman herinnerde het college aan een vraag van het raadslid Schregardus in januari 1980, over de mogelijkheid het Univerlstietsblad later bij te springen uit de beleidsreserve.
Een heel ander thema roerde het BRUG-raadslid Berkelbach van der Spreng aan. Hij bleek er, los van de huidige financiële perikelen, behoefte aan te hebben op korte termijn in de raad een fundamentele diskussie te voeren over de inhoud van het blad.
Voorzitter De Haan vond dat niet zinnig, omdat door de oprichting van een stichting de verantwoordelijkheid voor de inhoud bewust buiten de raad gelegd is.
Het BRUG-lid vond het maar een vreemde zaak als je als U-raad wèl over financiën moet beslissen, maar over de inhoud je mond moet houden.

s.m./b.k.

AFZENDER

Nummer vol gratis kopij

De oproep aan de lezers om te reageren op de jongste bezuinigingsvoorstellen die het Universiteitsblad (dreigen te) treffen, heeft een stortvloed aan brieven opgeleverd. We hebben nog nooit zo'n grote rubriek 'Afzender' gehad. Vrijwel alle brieven zijn onverkort gepubliceerd.
De redaktie is de inzenders bijzonder dankbaar voor hun bijdragen, ook als deze niet juichend of zelfs negatief zijn over het redaktionele beleid.
Nog nauwelijks blijgekomen van het verbaal geweld dat de Utrechtse universiteit op de redaktie heeft losgelaten, zullen wij niet proberen deze week al konklusies te formuleren uit de aangeboden ideeën, hoe verleidelijk dat ook is. In een later stadium zullen wij echter proberen wat lijnen te trekken en daarvan in ons blad melding te maken.
Wat het nummer van deze week betreft: voor de koppen boven de inzendingen is de redaktie verantwoordelijk. Ze zijn nodig om een al te grote saaiheid van deze pagina's zonder illustraties te doorbreken. Waar de briefschrijvers zelf koppen bedachten, zijn die zoveel mogelijk gehandhaafd.

U 12 — 14 NOVEMBER 1980

Verklaring van redaktie aan de U-raad

Redaktie en medewerkers van het Utrechts Universiteitsblad vragen uw aandacht voor de woodsituatie waarin het blad als gevolg van financiële problemen is komen te verkeren.
Het bedrag dat de universiteit voor het jaar 1980 heeft toegewezen, blijkt onvoldoende om tot het einde van dit jaar op een normale wijze het Universiteitsblad te produceren. Weliswaar zijn rond de zomervakantie uit bezuinigingsoverwegingen al drie nummers vervallen, maar ondanks deze maatregelen is er toch een tekort geblieven. Met het oog hierop heeft het Stichtingsbestuur van het U-blad in de loop van dit jaar een aanvullende begroting ingediend. Die aanvraag heeft het college van bestuur echter afgewezen.
Het tekort is ontstaan op twee onderdelen, de kolomvergoedingen en de produktiekosten. Wat betreft de post kolomvergoedingen is het tekort deels te wijten aan een niet geheel adekwate wijze van begroten in voorgaande jaren. Dat lewerde toen geen problemen op omdat de begroting als geheel voldoende ruimte bood. Die ruimte is er dit jaar niet meer, waardoor nu een gat ontstaat van ongeveer 25.000 gulden.
Daarnaast heeft het college van bestuur een aanvullende begroting om de gestegen produktiekosten (drukkerij, papier en porti) op te vangen evenmin gehonoreerd. Deze stijging heeft externe oorzaken.
De redaktie vindt het niet juist dat deze kostenstijging door het U-blad zelf moet worden opgevangen. Het gaat hier om een bedrag van 36.000 gulden...
Het bestuur van het Universiteitsblad heeft woensdag 28 oktober drastische maatregelen genomen om de tekorten op te heffen. Het bestuur besloot dat de redaktie tot 1 januari alleen nog 12- paginanummers zou mogen produceren, waarin geen bijdragen van losse medewerkers zijn opgenomen, met maximaal drie foto's per nummer en zonder kleurendruk.
In feite worden door deze maatregel alle medewerkers, die niet in dienst zijn van de stichting, voor twee maanden op straat gezet. Voor de redaktie en de medewerkers van het Universiteitsblad is deze maatregel onaanvaardbaar. De medewerkers zijn van essentieel belang voor het funktioneren van het blad. Bovendien zijn zij voor een (groot) deel afhankelijk van het inkomen dat zij bij het U-blad verdienen. Dat inkomen wordt op deze manier van de ene op de andere dag afgekapt.
Redaktie en medewerkers aksepteren niet dat het niet vergoeden van produktiekosten wordt afgewenteld op een groep, omdat de stichting tegenover hen geen juridische verplichtingen heeft. Een dergelijke benadering gaat immers voorbij aan de morele verplichtingen.
Het besluit van het stichtingsbestuur heeft daarnaast tot gevolg dat de komende weken geen sprake meer kan zijn van een volwaardig Universiteitsblad. Het is niet mogelijk met een bezetting van tweeëneenhalve schrijvende redakteur, een eindredakteur en een administratieve medewerker/ster, een krant van 12 pagina's te maken die aan redelijke journalistieke eisen voldoet. Bij een wijdvertakte organisatie als de Utrechtse universiteit is een netwerk van voelhorens nodig om op de hoogte te blijven van het gebeuren.
Redaktie en medewerkers voelen daarom behoefte een antwoord te krijgen op de vraag in welke mate de Utrechtse universiteit eigenlijk belangstelling heeft voor een onafhankelijk kommunikatie-medium. Hiermee samen hangt het plan van het college van bestuur de verspreiding van het Universiteitsblad voortaan niet meer via de post te regelen. Het blad zou met ingang van het begrotingsjaar 1981 vrijwel alleen nog maar via bakken bij de universitaire gebouwen verspreid worden.
De redaktie ziet wel in dat iets veranderd zou mogen worden aan de bestanden de distributie. Het plan van het college van bestuur duidt er echter op dat daar onvoldoende belangstelling bestaat voor een volwaardige kommunikatie binnen de universiteit. Recente uitlatingen in de plaatselijke pers waren evenmin bijster geruststellend.
Redaktie en medewerkers van het Universiteitsblad doen een dringend beroep op de universiteitsraad nu in ieder geval eig soelaas te vinden voor de bestaande problemen. Naar hun mening dienen de produktiekosten van het blad normaal door de universiteit vergoed te worden, omdat het blad op die kosten zelf geen enkele invloed kan uitoefenen.
Als we willen bereiken dat medewerkers niet extra gedupeerd worden en toch een volwaardig blad wordt vervaardigd, zal daarnaast dit jaar één nummer moeten uitvallen. Als de universiteitsraad dit niet wenst te akseptéren, kan hijzin zijn beslutvorming daarmee rekening houden.
Redaktie en medewerkers verzoeken de raad derhalve om een uitspraak waardoor alsnog voldoende middelen op tafel komen, zodat het Universiteitsblad normaal kan blijven funktioneren. Zo nodig zijn wij uiteraard bereid een en ander mondeling toe te lichten.

Redaktie en medewerkers van het Utrechts Universiteitsblad

Verklaring van Stichtingsbestuur

naar aanleiding van U-raad

Het bestuur van de Stichting Utrechts Universiteitsblad heeft, gehoord de diskussie in de Universiteitsraad, bijeen in vergadering d.d. 12 november 1980, ten aanzien van de sociale positie van losse medewerkers en gehoord de toezegging door het College van Bestuur om ondermeer 36.000 gulden ter beschikking te stellen ten behoeve van de prijsstijgingen van de produktiekosten, indien het exploitatieoverzicht 1980 daartoe aanleiding geeft, het volgende besloten:
De laatste vijf nummers in 1980 van het U-blad dienen als volgt te verschijnen: de nummers dienen beperkt te blijven tot 12 pagina's, er moet geen gebruik gemaakt worden van kleurendruk, door de losse medewerkers mogen ten hoogste 1.5 pagina's verzorgd worden en per nummer dient volstaan te worden met maximaal drie foto's, terwijl ten aanzien van illustraties door de redaktie de uiterste terughoudendheid in acht genomen dient te worden.
Het bestuur zal verder met het College van Bestuur in overleg treden ten aanzien van de nadere invulling van de door het College gedane toezeggingen.

Namens het bestuur van de
Stichting Utrechts
Universiteitsblad
Jan Bank

Zetfouten

Omdat het stichtingsbestuur ons heeft opgedragen deze weken geen gebruik meer te maken van onze medewerkers zonder vast dienstverband; zijn wij deze week helaas niet in de gelegenheid de gebruikelijke na-korrektie van het zetsel uit te voeren.
De redaktie vraagt hiervoor begrip. Met excuses voor de eventuele zetfouten die hiervan het resultaat kunnen zijn.

verzending te beëindigen. Vanaf 1 januari 1984 kon de krant wekelijks worden meegenomen uit afhaalbakken die op verschillende plaatsen op de universiteit werden geplaatst.[11]

Ook het redactiebeleid werd in de twaalfde jaargang overvleugeld door wanhopige pogingen om financieel het hoofd boven water te houden. Weliswaar werd kans gezien om een begin te maken met een opinierubriek 'Van U uit', maar na enkele levendige discussies nam de animo snel af. De rubriek was na een halfjaar nog niet geheel uitgekristalliseerd. Sommige (gast)schrijvers bleken oeverloos uit te weiden, terwijl anderen op die plaats juist hun spontaniteit verloren. Van spontaniteit was al evenmin sprake bij veel universitaire ambtenaren. De nieuwsgaring over onder meer vernieuwingsplannen voor de structuur van onderwijs en onderzoek en over het personeelsbeleid verliep namelijk problematisch, doordat sommige ambtenaren, met een beroep op richtlijnen van het College, weigerden om eenvoudige, feitelijke informatie te verstrekken. Het stichtingsbestuur pleitte daarop nadrukkelijk voor een versoepeling in de getoonde non-coöperatieve opstelling.

Een ander thema dat in deze jaren een rol speelde bij *'U'* was de huisvesting. Het stichtingbestuur was verbijsterd dat er geen plaats voor de redactie was ingeruimd in het nieuwe bestuursgebouw dat in de Uithof verrees, terwijl de afdeling Voorlichting en Externe Betrekkingen – medebewoner van Boothstraat 6 – daar in 1984-1985 wel heen zou verhuizen. Het oude pand werd aan de faculteit Rechten toegewezen, hoewel er geen enkele duidelijkheid bestond over het onderkomen voor het universiteitsblad. Pas in 1983 was er sprake van concretere huisvestingsplannen. Aanvankelijk werd gedacht aan een redactieruimte in de laagbouw van Trans II in de Uithof, waar echter niets van terechtkwam. Uiteindelijk konden redacteuren en medewerkers in de kerstperiode van 1984 verhuizen naar een barak op Padualaan 12. Losgeweekt van de universitaire voorlichters, werd daar de onderlinge cohesie versterkt.[12]

Links: Uit protest tegen de bezuinigingen verscheen 'U' enkele malen als noodeditie.

Landelijke samenwerking

Alle discussies en besprekingen over de nijpende tekorten weerhielden de redactie er niet van zich te buigen over de inhoud en presentatie van de krant. Wat de inhoud betreft – die in 1983 uit 38 nummers bestond met ruim zeshonderd pagina's, waarvan bijna tweederde redactioneel, een kwart Info+ en de rest advertenties – hield de redactie nog altijd vast aan het uitgangspunt het nieuws van de eigen universiteit centraal te stellen. Met regelmaat werd aandacht besteed aan de bezuinigingen en reorganisatieplannen in de faculteiten der Medische Wetenschappen, Sociale Wetenschappen en Letteren en aan de taakverdelingsoperatie bij de faculteiten Farmacie en Tandheelkunde. Niettemin haalde het landelijke nieuws regelmatig de voorpagina. Bijdragen van de landelijke Universitaire Pers vulden ongeveer een halve pagina per nummer.[13]

In de jaren zeventig hadden diverse

Twee redactieleden interviewen staatssecretaris van Volkshuisvesting Marcel van Dam (rechts).

hoger-onderwijsbladen in Nederland hun krachten proberen te bundelen. Hoewel dit streven ook door de redactie in Utrecht werd ondersteund, waren de resultaten van de stichting Gemeenschappelijke Universitaire Persdienst niet altijd naar wens. In 1981 viel de GUPD 'na jarenlang getob' uiteen, waarna de Universitaire Pers (UP) werd opgericht. Het was een collegiaal samenwerkingsverband dat 'kopij-uitwisseling, gezamenlijke produkties en belangenbehartiging' nastreefde. In dat kader werd in 1983 afgesproken om na te gaan of een landelijke advertentiepagina en een landelijke nieuwspagina haalbaar waren. Tot een strakke regeling daarvan kwam het uiteindelijk niet.[14] Niettemin bevatten de redactionele pagina's van het Utrechtse weekblad in de jaren tachtig steeds een aanzienlijk aandeel Haags onderwijsnieuws, aangevuld met universitaire berichten uit de overige academische onderwijsinstellingen in Nederland. Hoewel deze berichten voor een belangrijk deel afkomstig waren van de UP, moest rond 1987 geconstateerd worden dat de uitwisseling van informatie niet naar volle tevredenheid van de betrokken bladen verliep. Daarop werd besloten een gezamenlijk landelijk persbureau voor het Haagse nieuws op te zetten, het Hoger Onderwijs Persbureau (HOP). Dat dit beter – en uiteindelijk ook veel langer – voldeed aan de bestaande behoefte, bleek alleen al uit het feit dat het aantal door HOP geleverde kolommen in 1988 met een kwart toenam.[15]

Kerstnummers I:
> Kerst voor fantasten

Eenmaal per jaar greep de redactie met beide handen de kans aan om de sleur van de wekelijkse journalistieke bezigheden te doorbreken en zich in geschrifte uit te leven. De kerst- of eindejaarsedities die hiervan het resultaat vormden, zullen niet alleen de arbeidsvreugde ter redactie hebben vergroot. Het eigenzinnige gevoel voor humor dat bij die gelegenheid naar buiten werd gebracht heeft ook vele lezers, die het in deze weken immers enige tijd zonder hun reguliere persorgaan moesten doen, geboeid of anderszins beziggehouden.

De traditie van kerstedities begon in december 1974, halverwege de zesde jaargang. Het nummer begon met een futuristisch *fake*-artikel uit NRC *Handelsblad* van 3 december 1984 over een 'boeiende studie' die terugblikte op tien jaar hoger onderwijs. Het sloot in omgekeerde richting aan bij de universitaire verwachtingen voor 1975 van een groot aantal mensen die gevraagd waren zich hierover uit te spreken.[1]

In december 1975 verscheen een speciale bijdrage ter ere van Sinterklaas en de naderende lange winteravonden 'voor al diegenen, die inmiddels zijn uitgekeken op mens-erger-je-niet, halma, klaverjassen [en] de VPRO'. Ditmaal kregen de lezers een Nieuw Academisch ganzenbord. Het spel was vervaardigd door Hans van Laarhoven en Jos Collignon en ging ter wille van het 'doe-het-zelf karakter' zelfs vergezeld van een bouwplaat voor de onontbeerlijke dobbelsteen. Wie spel en pionnen op stevig karton lijmde werd geconfronteerd met tal van obstakels die deelname aan het academisch onderwijs konden belemmeren. Uitgeloot worden, geen kamer kunnen vinden, onmogelijke hospita's, problemen met de studiebeurs, mislukte tentamens, overspannen wetenschappers en opgeheven instituten; met zoveel belemmeringen was het onwaarschijnlijk dat iemand dit spel succesvol zou weten te voltooien om zich ongestoord aan de wetenschap te kunnen wijden. Gelukkig hadden de makers een eigentijdse remedie voor wie in de put zat: een zwaar bebaarde 'agogogologogikus' die bij een bakje kruidenthee wees op een sensitivity-training die de speler deed afdwalen naar de diepste ingewanden van zijn eigen zelf waar vervolgens een stuk medemenselijkheid kon worden gevonden. Als dat het *U-blad* niet tot 's lezers beste vriend zou maken...[2]

Het daaropvolgende jaar verscheen weer een volwaardige kerstbijlage met op het omslag de befaamde stalscène met enkele politieke kopstukken in de rol van Jezus, Maria, Jozef en de engelen aanschouwd door universitaire schapen. Motto hiervan was 'bestrijd het leed, dat om zich vreet'. Om duidelijk te maken hoe serieus de wereldverbeterende aspiraties van de redactie waren, bevatte het blad een bon waarop eenieder zijn instemming kon betuigen met deze slogan en die de afzender vervolgens aan zichzelf mocht adresseren. Bovendien werd ditmaal opnieuw vanuit de toekomst teruggeblikt op het heden, zij het nu met een kleinere reikwijdte. Met een vooruitziende blik had de redactie gemeend reeds de commentaren op dit kerstnummer te kunnen inventariseren. Het U-raadslid Delvaux sprak van een 'onbenullig, onbeschoft, laag bij de gronds en bovenal flauw' nummer, terwijl de universiteitssecretaris was gestuit op enkel blasfemische passages. In de fictieve 'Ukjes' bood de werkgroep Christenen tegen het socia-

utrechts
universitaitsblad
VAN VEEN
EUR
RUG
THT
VU
RU UTRECHT

lisme om dezelfde redenen vrijwel ongebruikte kerstnummers van het *U-blad* aan.

Inderdaad was de redactie, traditiegetrouw, niet vergeten om het christendom op de hak te nemen. In 'onze bijbelkwis voor de kleintjes' mochten jonge lezers vragen beantwoorden om een kerststalletje te winnen. Daartoe moesten ze antwoord geven op tendentieuze vragen als: 'Wie werd waar geboren en waarom'; 'Wie was lazarus' en 'Wat was het beroep van Jezus' beste vriendin'? Voorts bevatte het nummer een vergelijkend warenonderzoek naar het kerststallenaanbod van 'Voos & Deemoed' en collega-middenstanders, met kritische aandacht voor de strovoorziening, de mosdichtheid en de emotionele expressiviteit. Vermakelijk was een voorpublicatie van de onlangs opgedoken memoires van de kerstos die terugblikte op de nacht 'waarna het nooit meer werd als voordien'. Hij herinnerde zich hoe een man en een vrouw rond de kerst van het jaar nul zijn stal keurden en vervolgens rücksichtslos zijn trog wegsleepten en zijn stro aftroggelden. De herders die hen gezelschap hielden waren klaarblijkelijk uit de kroeg gekomen, terwijl een 'buitenissig uitgedost drietal' dat vervolgens binnentrad de ouders slechts voorzag van 'enige prullaria'. Voorbereid op zekere reacties liet de redactie het verhaal alvast door een fictieve theoloog becommentarieren als vuilspuiterij.[3]

Zoals te verwachten viel, bleef commentaar niet uit. In de rubriek 'Afzender' verschenen niet minder dan zeven ingezonden brieven over het kerstnummer. Enkele briefschrijvers bleken het allemaal gewel-

Links: Het kerstnummer van 1976 lokte veel reacties uit vanwege de wijze waarop christelijke verworvenheden werden vertolkt.

dig, erg aardig en '...triffic' te vinden. Anderen tekenden echter protest aan tegen de 'walgelijke verhalen' waarmee veel studenten voor het hoofd gestoten zouden zijn en hoopten dat de redactieleden zich zouden beteren 'vóór het te laat' was. Sommigen toonden zich verbaasd dat het officiële voorlichtingsblad van de universiteit, dat gratis en ongevraagd aan huis werd bezorgd, het christendom belachelijk maakte en hoopten hiervan in de toekomst verschoond te blijven. In een naschrift probeerde hoofdredacteur Kieboom de kwestie te bezweren. Hij wees er niet alleen op dat er hard was gewerkt aan het streven een origineel kerstnummer te maken waarin niet alleen verstrooiing werd geboden, maar waarin tevens de bordpapieren façade van het hedendaagse kerstvertoon ironisch werd doorgeprikt. De honingzoete en onvermijdelijke presentatie van het kerstgebeuren was zijns inziens evenzeer kwetsend. Kieboom benadrukte dat als Christus' ideeën in een heilig huisje buiten de maatschappij waren geplaatst en geen oorspronkelijke benadering konden doorstaan, ze niet de moeite waard waren.[4] Niettemin viel in de aanpak van het volgende kerstnummer nauwelijks nog enige geloofskwestie te bespeuren.

Van 'U' naar U-blad

Los van deze landelijke ontwikkelingen werden er in 1983 veranderingen in de presentatie van het Utrechtse weekblad voorbereid. In april van dat jaar kwam een proefnummer gereed van de wekelijkse krant 'zoals die er idealiter zou kunnen uitzien'. Het proefnummer, getooid met de nieuwe naam *U-blad*, ver-

toonde een striktere scheiding tussen nieuws, achtergrondinformatie en service. De aangepaste lay-out zorgde voor een beter herkenbaar paginabeeld. Daarbij keerde niet alleen de steunkleur terug, maar werd bovendien gebruikgemaakt van een beter kwaliteit papier. Inhoudelijk van belang was de door de redactie voorgestelde integratie van de redactionele pagina's en de ruimte voor de Info+. Enthousiaste reacties van de leden van het stichtingsbestuur, het bestuur van de universiteit en de afdeling Voorlichting en Externe Betrekkingen waren het gevolg, waardoor het strijdpunt van de Info+-pagina's nu tot minder ergernis leidde. Het stichtingsbestuur was zelfs van mening dat het proefnummer een uitstekende mogelijkheid bood om te ontsnappen uit de neerwaartse spiraal waarin het door bezuinigingen getroffen blad al enige tijd verkeerde. In de nummers vanaf september 1983 werden de wijzigingen die budgettair neutraal konden worden gerealiseerd in het blad reeds doorgevoerd.[16] Bovendien nam vanaf die tijd ook de voor artikelen beschikbare ruimte, die grotendeels door de vaste medewerkers werd gevuld, toe door een toename van het aantal pagina's.

Het stichtingsbestuur sprak de hoop uit op een verdere inhoudelijke verbetering van het blad met meer ruimte voor wetenschapsjournalistiek en berichtgeving over belangrijke wetgeving aangevuld met opiniërende stukken van hoog niveau. De wensen van het bestuur werden nader omschreven in een discussienota die eind maart 1984 met de redactie werd besproken. De belangrijkste uitgangspunten waren een grotere diepgang van het universitaire nieuws en een goede scheiding tussen informatie en commentaar. De bespreking leidde tot voorstellen om het aantal artikelen over wetenschappelijk onderzoek uit te breiden. In dat kader werd vervolgens met grote regelmaat een onderzoeker aan het woord gelaten over diens promotieonderzoek. Daarnaast zouden er columnschrijvers worden aangezocht die zich bezighielden met landelijk en lokaal bestuur en beleid. Bovendien bleek uitbreiding van het aantal medewerkers wenselijk te zijn om een gevarieerder aanbod aan artikelen te kunnen verzorgen. Hoewel niet getornd werd aan het uitgangspunt het plaatselijk nieuws centraal te stellen, steeg het aandeel van de Universitaire Pers in dat jaar tot bijna een pagina per week.[17]

Het bestuur was ingenomen met de wijze waarop de redactie aan haar wensen tegemoetkwam in 1985. Niettemin bestonden er nog enkele wensen, namelijk 'korte, gezellige verhalen' over studentenaangelegenheden en meer informatie over onderwijsplannen. Opnieuw hamerde het stichtingsbestuur op grotere diepgang in de achtergrondinformatie over onderwerpen zoals de vergaderingen van de Universiteitsraad en de nieuwe wet op het Wetenschappelijk Onderwijs. De redactie probeerde aan een deel van de wensen tegemoet te komen in een speciale bijlage over Onderwijs en Arbeidsmarkt die in 1986 verscheen ter gelegenheid van het 350-jarig bestaan van de Rijksuniversiteit Utrecht en in enkele voor dat jaar geplande katernen over onderzoek en maatschappij. Het eveneens door het stichtingsbestuur vertolkte verzoek om een column uit de hoek van wetenschap en bestuur deed wat vreemd aan, omdat er vanaf augus-

tus 1985 reeds enkele nieuwe columnisten actief waren, te weten prof. dr. F. Saris van de faculteit Wis- en Natuurkunde, prof. dr. N. Algra van de faculteit Rechtsgeleerdheid, mevrouw dr. L. van Vucht Tijssen van de faculteit der Sociale Wetenschappen en mevrouw S. van der Gaast van het Utrechts gemeentebestuur.

Een ontwikkeling van geheel andere aard, die minder zichtbaar was voor de lezer, betrof de regeling van de arbeidstijdverkorting die als gevolg van de 38-urige werkweek medio 1985 werd doorgevoerd, evenals de herverdeling van taken in de redactie als gevolg van nieuwe taakomschrijvingen van alle personeelsleden. De vrijgekomen tijd werd herbezet, onder meer door oud-freelancer Armand Heijnen en enkele andere nieuwe personeelsleden aan te stellen. Niettemin bleek na enige tijd dat de meeste redactieleden te veel overwerk te verrichtten. In een enkel geval leidde dat tot ophoging van de aanstelling, zoals bij de opmaakredacteur.[18]

De nieuwe werkverdeling leek een positieve invloed te hebben op het *U-blad*. Terugblikkend constateerde het bestuur van de Stichting Utrechts Universiteitsblad dat er sprake was van een duidelijk verbetering in de kwaliteit van het blad, onder meer in de diepgang van

De inspanningen van de mannelijke *U-blad* medewerkers strekten zich ook uit over het voetbalveld.

berichtgeving over universitaire politiek. Opmerkelijk was dat het bestuur van mening bleek dat de redactie zich vaak 'te gezagsgetrouw' opstelde in de richting van het College van Bestuur, een verwijt dat ruim tien jaar eerder ondenkbaar zou zijn geweest. In de vermeende braafheid zou inmiddels echter al verbetering zijn opgetreden. Dat was onder meer te danken aan de prikkelende, soms scherpe columns van de nieuwe columnisten. De berichtgeving werd beoordeeld als actueel en goed op de Utrechtse situatie toegespitst. Een belangrijke bouwsteen daarbij waren de onderzoekskaterns – in het kader van het universiteitsjubileum in 1986 – waarin telkens een beschrijving werd gegeven van het onderzoek van de afzonderlijke faculteiten. Voor de interviews, onder meer met recent gepromoveerde medewerkers, bestond eveneens veel waardering. De belichting van het onderwijs werd als adequaat beschouwd, evenals de aandacht voor de als gezellig beschouwde categorie 'dorpsnieuws'. Die tevredenheid verhinderde overigens niet dat de stichting –

Interim-hoofdredacteur Herman Wigbold.

waar inmiddels een dagelijks bestuur was ingesteld, bestaande uit voorzitter en secretaris, dat elke twee weken met de hoofdredacteur overlegde – het initiatief nam om een lezersonderzoek te laten verrichten om zicht te krijgen op het oordeel van de lezers.[19]

Het lezersonderzoek werd in 1987 uitgevoerd door de wetenschapswinkel van de faculteit Sociale Wetenschappen. Daarbij werd de mening gepeild van 1149 studenten en personeelsleden. Ongeveer 60 procent van hen bleek tevreden te zijn met het blad, slechts zes procent was ontevreden. De meeste lezers besteedden niet meer dan een half uur per week aan het blad. Vooral de middenpagina, de achterkant, de onderwijs- en onderzoeksartikelen, de nieuwspagina en de als onmisbaar beschouwde facultaire mededelingen werden goed gelezen. Rubrieken als 'Personeel' en 'Roffel' trokken daarentegen weinig lezers en werden dan ook laag gewaardeerd. Al met al kon het *U-blad* bogen op een redelijk imago aangezien er redelijke tot grote waardering bestond voor de overzichtelijkheid, de gebruikte stijl, de objectiviteit en de duidelijkheid. De voornaamste klacht was dat er te weinig artikelen over de eigen faculteit in het blad verschenen. Daarnaast werd de wens vertolkt om meer berichten over cultuur op te nemen. De redactie besloot daarom ruimere aandacht te schenken aan de berichtgeving over facultair nieuws en om bovendien een wekelijkse culturele pagina te publiceren. Om 'de kwaliteit van het geschrevene op een constant professioneel niveau te houden c.q. te brengen', werd bovendien overgegaan tot een herziening van de taakafbakening tussen redactie en medewerkers. In concreto leidde dit ertoe dat er in 1987 minder bijdragen van de freelance medewerkers verschenen. Een nieuwe verschijning was de advertentierubriek 'Uithofjes', semi-commerciële mededelingen die naast de vertrouwde 'Ukjes' verschenen. Dat bracht enige extra inkomsten met zich mee, wat geen overbodige luxe vormde. Het aantal pagina's Info+ steeg namelijk, terwijl de vergoeding voor het opnemen van universitaire mededelingen door het dalende of hooguit constant blijvende subsidiebedrag steeds geringer werd.[20]

Reorganisatie

In het voorjaar van 1988 werd door het stichtingsbestuur een reorganisatieplan opgesteld om de efficiëntie te verhogen van de redactionele werkzaamheden. Begin juni werd het bestuursplan, dat geen gedwongen ontslagen met zich meebracht, door de redactie en alle overige betrokkenen aanvaard. Het gevolg was dat het aantal redacteuren/verslaggevers kon worden uitgebreid, terwijl de secretariaatsfuncties nieuwe taakomschrijvingen kregen. Nadat drie personeelsleden wegens langdurige ziekte waren vertrokken, konden nu drie nieuwe krachten worden benoemd voor administratieve ondersteuning en de opmaakredactie. Het inschakelen van uitzendkrachten leek daarmee beëindigd, wat uiteindelijk in 1990 leidde tot lagere personele uitgaven. Een ander belangrijk onderdeel van het plan, de samenvoeging van de functies van hoofd- en eindredacteur in de nieuw gedefinieerde hoofdredacteursfunctie werd ernstig

Onder leiding van Kieboom (staande) werd het weekblad gerestyled.

vertraagd door langdurig ziekteverlof van hoofdredacteur Kieboom. Zijn taak werd waargenomen door interim-hoofdredacteur Herman Wigbold, voormalig hoofdredacteur van het VARA actualiteitenprogramma *Achter het nieuws* en het dagblad *Het Vrije Volk*. Hij gaf leiding aan een redactioneel team dat eind 1988 uit elf personen bestond, aangevuld met een twintigtal freelancers, inclusief fotografen, tekenaars en columnisten. Deze oude rot in de journalistiek was binnengehaald om daadkrachtiger leiding te geven aan het redactieteam en de freelancers en zo het blad sterker te professionaliseren. Wigbold kon evenwel niet voorkomen dat de vertraagde uitvoering van de reorganisatie bijdroeg aan een lichte daling van het aantal redactionele pagina's.[21]

Herman Wigbold vertrok medio april naar het in oprichting verkerende TV 10 op een moment waarop de toekomst van deze commerciële televisieomroep nog veelbelovend leek. Zijn vertrek werd door mederedacteuren, die hem niet op veel affiniteit met de universitaire nieuwsvoorziening hadden kunnen betrappen, nauwelijks betreurd. Eindredacteur S. Kooistra nam vervolgens het interim-hoofdredacteurschap op zich. Tijdens zijn kortstondige bewind werd hoofdredacteur Kieboom in oktober 1989 arbeidsongeschikt verklaard. Daarmee lag de weg open om een definitieve opvolger aan te trekken. Dat werd Sander van Walsum, een historicus die zijn journalistieke sporen had verdiend als redacteur bij *Elsevier* en NRC *Handelsblad* en per 1 januari 1990 zijn loopbaan bij het *U-blad* zou voortzetten.[22]

Op het moment dat de nieuwe hoofd- en eindredacteur aantrad, hadden redactie en stichtingsbestuur inmiddels een uitvoerige discussie achter de rug over het advertentiebeleid. Aanleiding daartoe was een verzoek dat het universiteitsbestuur eind 1988 deed om voortaan Shell-advertenties te weigeren, in verband met de activiteiten van dit olieconcern in het vanwege de apartheid omstreden Zuid-Afrika. De actualiteit van de kwestie werd nog eens onderstreept door acties van studenten. Na overleg met de redactie besloot het stichtingsbestuur op 30 juni 1989 om de plaatsing van Shell-advertenties voorlopig op te schorten. Mede hierdoor daalde het aantal advertentiepagina's; daarentegen steeg de hoeveelheid Ukjes ten opzichte van het voorgaande jaar.[23]

LIEF EN AARDIG

Foto: Evelyne Jacq

Dag Sander!

Naar goed gebruik kreeg de succesvolle hoofdredacteur Sander van Walsum bij vertrek een persoonlijke afscheidskrant aangeboden.

Kerstnummers II:
> Jaarlijkse identiteitsverwisseling

Het jaarlijkse kerstnummer van het *U-blad* werd door de redactie diverse malen aangegrepen om zich tijdelijk te voorzien van een nieuwe identiteit. In 1977 werd daar een eerste poging toe ondernomen door een bijlage te publiceren onder de naam 'De Bijspijker' met het cursusaanbod van deze fictieve BV. Onder het motto 'Fris uw onwetendheid eens op' werd ingegaan op de ervaringen van leerlingen van dit onderwijsinstituut. Een panorama van cursisten bood een aardig inkijkje in de samenleving en met name in de aangename en minder aangename onderlinge verhoudingen van de desbetreffende personen. De bijlage sloot af met een melig overzicht van de 53 cursuspakketten die de Bijspijker aanbood. Dat bevatte onder meer het pakket Inspraak (met cursussen als inspraak, uitspraak, medezeggenschap thuis en repressieve tolerantie), het pakket Levend Duits (onder andere *Schwere Wörter*, *Wirtschaftswunder* en *Berufsverbote*) en het pakket Ziektes (algemene ziektes, verschrikkelijke ziektes, ongeneeslijke ziektes).[1] Het plezier waarmee de samenstellers aan dit kerstnummer hadden gewerkt viel er gemakkelijk aan af te lezen.

Eind 1979 probeerde de redactie de lezers op het verkeerde been te zetten door het kerstnummer te verpakken als het nulnummer van het weekblad *De Kopstoot*. Dit sociaal, politiek en cultureel orgaan van stichting De Uppercut was ontstaan uit een in brede lagen van de bevolking gevoelde behoefte aan luchtig gepresenteerde, eenvoudige en beknopte informatie over alles wat er in de wereld omging. Onder de titel 'Kinderspel' werd het in sommige kringen heersende begrip voor pedofielen op provocerende wijze op de hak genomen. Kinderen werd aangeraden niet te wachten tot een pedofiel uit zichzelf op hen afkwam, maar zelf het initiatief te nemen met 'een paar fijne tips die meestal werken'. Opvallend was ook de actie 'De kunst de wereld uit' als protest tegen 'het verstarde kunstdenken' en ter bevordering van non-permanente kunst als graffiti. Kritiek op de softe aanpak van tal van onderwerpen sprak duidelijk uit een artikel over de Duitse gevangenis Stammheim. Hier zou de bekritiseerde isolatiefolter voor gevangen terroristen zijn ingeruild voor een systeem dat beoogde de leden van de *Rote Armee Fraktion* weer 'als verbeterde mensen' in de samenleving te sturen. Door hen nu te behandelen als 'slachtoffers van opvoeding en omgeving' kregen ze de vrijheid om te breien en te haken. Dat resulteerde zowel in truien, dassen en pannenlappen voor de armen in Indonesië als in een gepast gevoel van saamhorigheid.[2]

De op 20 december 1992 gedateerde *De Uithovenier* – een van de kerstnummers waarin de redactie zich uitleefde in toekomstbeschouwingen – verscheen in 1982 als blad van de Utrechtse Universitaire Vennootschap. Deze 'bloeiende bedrijfsgemeenschap', een redactioneel hersenspinsel dat geïnspireerd werd door moedwillig overdreven angst voor te ver doorgevoerde verzakelijking en commercialisering van de universiteit, had op dat moment zojuist in vruchtbare samenwerking met de industrie een eerste vijfjarenplan afgesloten. Het geschetste toekomstbeeld was dat van een situatie waarin een groot deel van de beschikbare studieplaatsen gesponsord werd door bedrijven. Het ministerie van Economische Zaken was inmiddels het departe-

Herhaaldelijk werd een karikatuur geschetst van de toekomst(plannen) van de universiteit.

ment dat zich ontfermde over het hoger onderwijs en de bijbehorende *ventures*. Zelfs de culturele exposities in de stad bleken in handen van het bedrijfsleven te zijn. Zo onthaalde verzekeraar Zwolsche Algemene bezoekers op 'Uitgeademde lucht van Joseph Beuys, ingepakt door Christo'.[3]

Een nieuwe toekomstspiegel werd de lezers in 1986 voorgehouden onder de naam *Betablad*, een uitgave van de Bèta Universiteit Amsterdam/Utrecht/Wageningen. Vanuit 2001 werd hierin teruggeblikt op het jaar 1986. In die tijd was onderwijsminister Deetman onverwacht afgetreden en opgevolgd door de Utrechtse collegevoorzitter Veldhuis, die later werd benoemd tot burgemeester te Oldenzaal. Diens opvolger Wallage had de instellingen voor hoger onderwijs ingrijpend gereorganiseerd in het driejarige ZUVO (Zeer Uitgebreid Voortgezet Onderwijs), van waaruit slechts een zeer klein aantal studenten kon doorstromen naar een heuse universitaire studie. Het onderzoek werd in drie landelijke fusieuniversiteiten samengebracht: naast de Bèta Universiteit waren dat de Zuid-Hollandse Alfa Universiteit en de Nijmeegs-Tilburgse Gamma Universiteit. De nimmer geheel van realiteit gespeende schrikbeelden van academisch Nederland waren daarmee fijntjes opgetekend door de *U-blad* redactie, die in haar fantasie gestimuleerd werd door de vele bezuinigingsplannen uit deze jaren. De zo bedreigend geachte marktwerking werd het daaropvolgende jaar opnieuw onder de aandacht gebracht in een gezamenlijke uitgave *Open deuren* van de Elektrische Unie BV en de Rijksuniversiteit, maar dit ietwat onsamenhangende kerstsupplement was geslaagd noch origineel.[4]

Veertien jaar na *De Kopstoot* kregen de *U-blad*-lezers in 1993 wederom een nieuw blad voorgeschoteld. In *De Sol*, een mix van Engelse tabloids en *De Telegraaf*, werden studenten aangesproken als 'een grote, vormeloze massa'. De fictieve toekenning van een Utrechtse erebul aan apenonderzoekster Jane Goodall werd in dit massablad verdacht gemaakt doordat niet kon worden uitgesloten dat zij ooit apen had misbruikt of zou misbruiken. Prominent aanwezig waren de persoonlijke brievenrubriek van Alma ('Tongzoen of zakken') en de horoscoop, aangevuld met verontrustende nieuwsberichten van het kaliber 'Studentenfeest of drugs-hel?'. In een dergelijk orgaan kon de keuze van de mooiste man van de universiteit niet ontbreken. Een genadeloze jury moest echter vaststellen dat geen van de genomineerden 'ècht mooi' was.[5]

De laatste fictieve identiteit die het blad zich aanmat, geïnspireerd door angst voor de commercialisering van de academie en door de (bestaande) universitaire nota 'Perspectief 2010', was die van *Campus Chronicle*. Deze opvolger van het *U-blad*, gedateerd op 19 december 2010, verscheen in 1996 met het nieuws van de beëindiging van de alliantie tussen Shell en University Chemical Utrecht, de beursgenoteerde opvolger van de opgeheven scheikundefaculteit. Het blad schetste een toekomst waarbij de universiteit gesponsord werd door een autosloopbedrijf, bijna alle Letterenstudies uit Utrecht waren verdwenen, het AZU met andere *life sciences* was ondergebracht in het megalomane BV Academisch Medisch Cluster Midden Nederland en het Minnaert-gebouw was gesloopt ten gunste van het Bill Gates Virtual Education Centre. Het enige lichtpuntje was dat Gerard 't Hooft volgens de jongste inzichten in 2003 de Nobelprijs had mogen ontvangen.[6] De datering van dit terechte vermoeden zou niet geheel correct blijken.

Nieuwe koers

Hoofdredacteur Van Walsum werd in 1990 geconfronteerd met een tumultueuze situatie. Er waren dat jaar nogal wat wijzigingen in het redactieteam, dat volgens de nieuwe hoofdredacteur van mening leek te zijn dat de glorietijd van het blad al achter hen lag.[24] Zijn tijdelijke voorganger Kooistra verliet in februari de redactie, diens collega B. Determeijer zette later dat jaar een punt achter zijn carrière bij het weekblad. Documentaliste M. Pragt vertrok in november. De drie vacatures bij de redactie – in totaal bestaande uit circa 6,8 fte verdeeld over twaalf personen – werden nog datzelfde jaar opnieuw ingevuld door J.M. Obbink, M. van Hintum en M.P.E. Smits.

Voor de ongeveer twintig freelance medewerkers viel het aantreden van de nieuwe hoofdredacteur samen met een duidelijke verandering. Om als redactie minder afhankelijk te zijn van hun bijdragen, werd het aandeel van de door freelancers gevulde kolommen opnieuw sterk gereduceerd (wat het budget ten goede kwam), terwijl het contact met de redactie aanmerkelijk verzakelijkt werd. Enkelen van hen werd gevraagd zitting te nemen in deelredacties, om zodoende een geregelde gedachtewisseling in stand te houden, maar het animo daarvoor bleek gering te zijn.[25] De inzet van freelancers werd beschouwd als een

Ruim tien jaar lang had het *u-blad* zijn onderkomen in een barak op de Uithof.

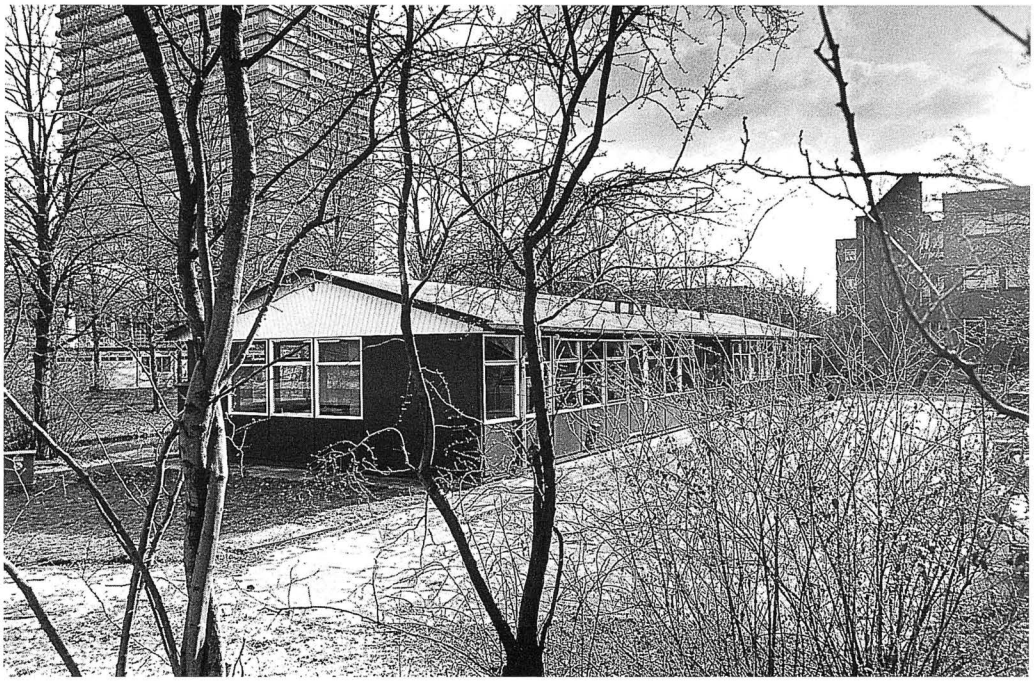

structureel euvel. Enerzijds ontbrak het hen vaak aan een gedegen journalistieke basis – zo bleek na een oproep voor vrouwelijke medewerkers uiteindelijk slechts één van de 34 respondenten geschikt – anderzijds was de bereidheid van de redactie om begeleiding te bieden grotendeels beperkt tot begeleiding voor gevorderde schrijftalenten. Dit bemoeilijkte het overbruggen van de kloof tussen goedwillende amateurs en professionele journalisten. Bovendien zochten degenen die aantoonden het journalistieke *métier* te beheersen, geregeld hun heil 'bij meer prestigieuze periodieken'. Dat leidde soms tot moedeloosheid bij de redacteuren.

Inmiddels was in 1990 een begin gemaakt met een nieuwe vormgeving van het blad. Deze vernieuwing had overigens niet tot gevolg dat er in de universitaire gemeenschap geen verdere wensen tot verbetering van het blad werden verwoord. Diverse malen constateerde het stichtingsbestuur dat jaar 'dat ideeën over de rol die het U-blad vervult of zou moeten vervullen van persoon tot persoon kunnen verschillen.' De misverstanden die daarvan het gevolg konden zijn, werden omschreven als 'lastig en onhandig'. Het bestuur raakte duidelijk geïrriteerd doordat het *U-blad* met enige regelmaat werd aangesproken op 'onze dienende taak' jegens de universitaire gemeenschap. Zo werd al te gemakkelijk voorbijgegaan aan de daarmee soms op gespannen voet staande redactionele onafhankelijkheid. Het feit dat de redactie niet altijd alle geledingen gemakkelijk ter wille was, werd volgens de stichting meer dan eens – onterecht – als onwil uitgelegd.[26]

In de daaropvolgende jaren bleef het weekblad op boeiende en gevarieerde wijze verslag doen van alles wat er omging in de universitaire gemeenschap, waarbij hier en daar werd geschoven met de wijze waarop de berichten verpakt werden. De actualiteit kreeg onder meer gestalte door in januari 1991 te rapporteren over Utrecht en de Golfoorlog. In het kader van het universiteitslustrum verscheen twee maanden later een bijlage gewijd aan het thema internationalisering, in mei gevolgd door artikelen over praktijkvoorbeelden van Utrechters in Amerika. De verkiezingen voor de Universiteitsraad waren een vertrouwd thema dat ook in deze jaren niet ontbrak, evenals het klassement van de meest productieve promotors. Columns en andere min of meer vaste rubrieken werden in belangrijke mate voortgezet, en kregen versterking van nieuwe onderdelen. Ergernissen waren onderwerp van de nieuwe lezersrubriek 'Kwaad en erger' waarin lezers hun ongerief konden spuien. Deze rubriek zou het, net zoals de eveneens sedert augustus 1991 verschijnende rubriek 'Het torentje' (waarin Utrechtse wetenschappers vanuit hun expertise de actualiteit belichtten) lang volhouden en daarmee een vertrouwd bestanddeel gaan uitmaken van het blad. Samen met de sinds 1988 verschijnende eigenzinnige en aanstekelijke column 'Schreef' gaven ze de achterpagina een vertrouwd aanzicht.[27]

Historisch besef kon het blad, zeker in deze jaren, niet ontzegd worden. In het najaar van 1991 verschenen onder meer beschouwingen over twintig jaar Universiteitsraad en over de dertigjarige wordingsgeschiedenis van de Uithof. In december 1992 verscheen zelfs een nostalgisch getint katern dat geheel was ge-

wijd aan het jaar 1972. Nieuws bleef evenwel het belangrijkste onderdeel van de krant, zoals berichten over de in 1992 ingevoerde nieuwe universitaire huisstijl en een interview met Collegevoorzitter J. Veldhuis. De eerstejaars werden in augustus 1992 verwelkomd met een eigen introductiekatern met tal van wetenswaardigheden, waaronder de voorbarige uitspraak van stadsgenoot Henk Westbroek die beweerde socialist voor het leven te zijn geworden.[28]

De door Van Walsum ingezette redactionele koers werd in 1993 ondersteund door de resultaten van een nieuw lezersonderzoek.[29] Dat onderzoek werd nodig geacht omdat het blad functioneerde als *controlled-circulation* periodiek, waardoor de redactie doorgaans weinig signalen van de markt ontving. Een noodzaak om de koers drastisch te wijzigen was er niet. Voorzover er op basis van het onderzoek suggesties aan de redactie geformuleerd konden worden, waren deze nauwelijks eenduidig. Een uitzondering werd daarbij gevormd door het negatieve oordeel over de rubriek 'Pampus' op de studentenpagina en de reacties op de berichtgeving over sport. Het gevolg daarvan was de beëindiging van 'Pampus' in 1994, en een vermindering van de verschijningsfrequentie van de sportartikelen.

De redactie stelde zichzelf de vraag of de aandacht voor de verschillende lezersgroepen wel gelijkmatig verdeeld was. Daaraan ten grondslag lag twijfel of het niet-wetenschappelijk personeel wel voldoende aan bod kwam in het blad. Ook was de redactie niet geheel tevreden over de onderzoeksverslaggeving. De huidige werkwijze die in sterke mate geleid werd door de promotieagenda, waarmee weliswaar een keur aan onderzoeksthema's voor het voetlicht kwam, zou naar eigen zeggen niet langer voldoen.

Een voor de redactie teleurstellende ontwikkeling was de instelling van een afzonderlijk personeelsblad, *Informatie voor medewerkers van de Universiteit Utrecht*. Hiertoe was in het najaar van 1993 besloten door het universiteitsbestuur, waarmee goede formele contacten bestonden, mede dankzij een op aandrang van Van Walsum ingesteld jaarlijks gesprek met het College.[30] Hoewel de personeelsleden wekelijks hun exemplaar van het *U-blad* konden blijven meenemen en lezen, werd hiermee het oude ideaal van één onafhankelijk blad voor de hele universitaire gemeenschap, dat ten grondslag had gelegen aan de oprichting van het blad in 1969, gedeeltelijk terzijde geschoven. Een praktisch bijkomend punt was bovendien dat de verschijning van dit nieuwe periodiek vanaf 1994 reden zou kunnen vormen voor subsidieverlaging. Dat bleek namelijk in november 1993 tijdens een gesprek met het College, dat door het *U-blad* niet alleen beschouwd werd als broodheer, maar ook als 'een subject van onze journalistieke belangstelling'. Deze verhouding werd op schrift gesteld in een nieuwe samenwerkingsovereenkomst, die evenwel geen fundamentele wijziging bracht in de relaties. Een jaar later hield de universiteit nog de mogelijkheid open om het jonge personeelsorgaan in de toekomst op reguliere basis als bijlage bij het *U-blad* te verspreiden, maar een definitieve toezegging werd op dat moment nog niet gedaan.[31]

In 1994 werd het 25-jarig bestaan van het blad op bescheiden wijze gevierd

Ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum in 1994 werd een reünie gehouden.

door betrokkenen uit verschillende redactiegeneraties. Het jubileumjaar werd gekenmerkt door consolidatie. In het personeelsbestand traden geen wisselingen op.[32] Bovendien werd een, zij het bescheiden, positief financieel resultaat geboekt.[33] Eveneens nagenoeg gelijkblijvend was de bladformule, die overigens niet eenvoudig onder woorden te brengen was, maar niettemin gekarakteriseerd werd door de begrippen 'evenwicht' en 'breedte'. Het eerste begrip had vooral betrekking op een evenwicht tussen de verschillende aandachtsgebieden: onderzoek, onderwijs, studenten, beleid, cultuur en vrije tijd. De breedte sloeg vooral op de aandacht voor een uitgebreid scala van thema's. De verdeling tussen nieuws- en achtergrondpagina's en de inhoud van de zogeheten rubriekspagina's had geen belangrijke veranderingen ondergaan.

In grote lijnen toonde de redactie zich 'gepast tevreden' over haar werk, temeer omdat haar product regelmatig bleek te fungeren als nieuwsbron voor landelijke media. Niettemin bestond bij sommigen enige zorg dat zich dat jaar opnieuw geen veranderingen voordeden in het personeelsbestand. De als statisch te bestempelen redactie zou op termijn kunnen vervallen in weinig veranderlijke redactionele patronen. Het regelmatig van samenstelling wisselende stichtingsbestuur had op zijn beurt problemen met de werving van nieuwe bestuursleden. Kandidaten met voldoende beschikbare tijd waren niet gemakkelijk

(bereid) te vinden, en dat gold in het bijzonder voor kandidaten met de gewenste expertise voor de portefeuilles personeel en financiën.[34]

Oriëntatie op de toekomst

De stabiele bladformule, de vertrouwde personeelssamenstelling – waarin in 1995 opnieuw geen verandering optrad – en het voorzichtig hervonden financieel evenwicht boden ruimte voor bezinning op de toekomst van het *U-blad*. Samen met de hoofdredacteur voerde het stichtingsbestuur daartoe een kritische zelfstudie uit die op 28 juni 1995 werd besproken met alle bestuursleden en medewerkers. Tijdens deze bijeenkomst in het Academiegebouw werd onder meer vastgesteld dat zowel de communicatie tussen bestuur en medewerkers als de personele en financiële deskundigheid van het bestuur verbeterd dienden te worden. Opnieuw werd de angst vertolkt dat de zo stabiele personele bezetting kon leiden tot een verstard redactioneel beleid; dit argument alleen al moest als aansporing worden opgevat om de toekomstige kansen en bedreigingen voor het *U-blad* in kaart te brengen. Daarbij werd bijvoorbeeld gedacht aan de elektronische verspreiding van nieuws en aan samenwerking met derden.

Doordat samenwerking inmiddels bespreekbaar was geworden – nadat een eerdere generatie universiteitsjournalisten juist gehamerd had op een onafhankelijke positie – toonden de redacteuren zich bereid om hun vaardigheden ook buiten het kader van het *U-blad* in te zetten voor universitaire doeleinden. Een van de eerste pogingen om ook een ander journalistiek product te verzorgen, werd uiteindelijk in het voorjaar van 1996 verwezenlijkt. In samenwerking met de afdeling Interne en Externe Betrekkingen van de universiteit, de voorlichters dus, werd een krant gemaakt ter gelegenheid van het 72ste lustrum van de Utrechtse universiteit. In de beleving van de redactie kwam daarmee een dubbele breuk tot uiting: 'Het U-blad gaat – voorzichtig – op de commerciële toer en presenteert haar klanten een rekening, én het U-blad gaat op eigen initiatief samenwerking aan met een universitair onderdeel dat vroeger wel als de eigen tegenpool werd gezien.' Dat deze samenwerking allerlei 'oriëntatieverschillen' aan het licht bracht – er bestond bij sommige redacteuren zeker aanvankelijk enige aarzeling – werd niet beschouwd als een belemmering voor verdere coproducties. Het weerhield de redactie er dan ook geenszins van haar diensten aan te bieden aan de eveneens jubilerende faculteit Diergeneeskunde. Op dat moment had het *U-blad* bovendien reeds enkele maanden ervaring met medewerking aan het voor alumni bestemde kwartaalblad *Illuster*.[35]

Begin 1996 lagen er inmiddels enkele notities op tafel, vervaardigd door een drietal uit redactieleden en stichtingsbestuurders samengestelde werkgroepen. Deze werkgroepen waren tijdens de bijeenkomst in juni 1995 in het leven geroepen om zich te bezinnen op de eventuele uitbreiding van de journalistieke activiteiten, op de mogelijkheden van moderne technologie en nieuwe media en op de algemene bedrijfsvoering. De geschetste toekomstbeelden werden waar mogelijk omgezet in concreet be-

leid. Zo verscheen het *U-blad* vanaf 1996 ook wekelijks op het wereldwijde internet. Een jaar later werden zelfs ideeën geformuleerd voor een digitale campuskrant op dagelijkse basis, al kwam het uiteindelijk niet tot verwezenlijking daarvan.[36]

Een andere vernieuwing anno 1996 betrof de uitbreiding van de bijzondere projecten. Het *U-blad* koos voor een vorm van commercialisering die vanaf maart van dat jaar gestalte kreeg in de vorm van vijf *specials*. Behalve de reeds genoemde uitgaven over 360 jaar Student*en*stad en 175 jaar diergeneeskundig onderwijs in Nederland, waren de uit deze aanpak voortvloeiende *specials* gewijd aan de thema's 360 jaar Rechtsgeleerdheid, het Universiteitsmuseum en aan het vijftigjarig bestaan van Studium Generale. In het kader van het nieuwe beleid werd ook een aanzet gegeven tot oprichting van het Bureau Journalistieke Producties (BJP). Dit betrof een samenwerkingsverband van de universitaire afdeling Interne en Externe Betrekkingen en de Stichting Utrechts Universiteitsblad om gezamenlijk 'het geheel van journalistieke uitgaven binnen de universiteit te kanaliseren'.

De uitvoering van de vernieuwingen werd overigens gedeeltelijk vertraagd door het vertrek van hoofdredacteur Van Walsum die medio april 1996 overstapte naar *de Volkskrant*. De ex-hoofdredacteur had overigens reden om met

Door een vertrouwensbreuk moest hoofdredacteur Leo Mudde zijn taken overdragen.

enige voldoening terug te kijken op zijn periode aan het redactionele roer: hij vertrok in een periode waarin het studentenmaandblad SUM het *U-blad*, op basis van een vergelijkend onderzoek onder de Nederlandse universitaire weekbladen, uitriep tot het beste universiteitsblad. Zijn taak werd daarop tijdelijk waargenomen door collega-redacteur Armand Heijnen. Per 1 augustus 1996 werd die op zijn beurt opgevolgd door Leo Mudde, voormalig adjunct-hoofdredacteur van het Rotterdamse universiteitsorgaan *Quod Novum*.[37] Deze bekwame journalist maakte zo weinig haast met de door mederedacteuren gewenste vernieuwingen dat de redactie, tot onvrede van het stichtingsbestuur, het vertrouwen in hem opzegde.[38] Formeel luidde het dat hij door ziekte zijn taken eind 1997 moest overdragen. Heijnen trad vervolgens wederom als waarnemend hoofdredacteur op.

Overigens bleven de personele wisselingen niet beperkt tot de functie van de hoofdredacteur. Ook de administrateur vertrok, waarna besloten werd de salarisadministratie en de boekhouding onder te brengen bij het universitaire dienstonderdeel Bedrijfsvoering en Verantwoording. Verandering was er ook op het terrein van de losse medewerkers. Op voorzichtige wijze werd getracht het bestand aan freelance krachten te verjongen om zo te voorkomen dat de berichtgeving voor al te lange tijd in handen zou zijn van een nagenoeg onveranderlijke groep schrijvers. De ervaring met de daarop aangetrokken freelance krachten was echter niet onverdeeld positief. Opnieuw weerklonk van de zijde van de redactie een vertrouwde klaagzang: 'Probleem is dat evident talent – met name op het gebied van bèta-wetenschapsjournalistiek – spoedig weggekaapt wordt door de "grote", landelijke pers.'

De veranderde samenstelling die hier het gevolg van was kenmerkte ook het stichtingsbestuur. Opmerkelijk was dat er voor het eerst een reeds gepensioneerde kandidaat als vertegenwoordiger van het wetenschappelijk personeel aantrad, namelijk de emeritus-hoogleraar mevrouw dr. H.J.A. Collette. Een van de twee student-leden werd in het najaar van 1996 wegens veelvuldige afwezigheid 'ontheven' van zijn taak.[39]

De toekomstoriëntatie van het *U-blad* werd voortgezet. Zowel stichtingsbestuur als redactie werkten op voortvarende wijze aan het ontwikkelen van een visie op het blad in de komende jaren. Het bestuur, dat vanaf de herfst van 1997 onder leiding stond van de energieke oud-historica prof. dr. H. Sancisi-Weerdenburg, besloot daarbij het adviesbureau Leon de Wolff in de arm te nemen om de personele structuur, die inmiddels door nieuwe taken als de internetteditie en het BJP structureel geconfronteerd werd met een grotere werkdruk, grondig te herzien. Bovendien streefde het bestuur naar een nieuwe, 'meer op de lezers toegesneden bladformule'. Het doorlichten van de personele structuur moest, zo mogelijk nog datzelfde jaar, leiden tot doorvoering van een geactualiseerd organisatieplan. Deze ontwikkeling werd echter vertraagd door de gang van zaken rond hoofdredacteur Mudde. Diens tijdelijke opvolger Heijnen, een journalistiek onderlegde historicus en pedagoog, werd uiteindelijk in februari 1998 benoemd tot nieuwe hoofdredacteur, om zo een

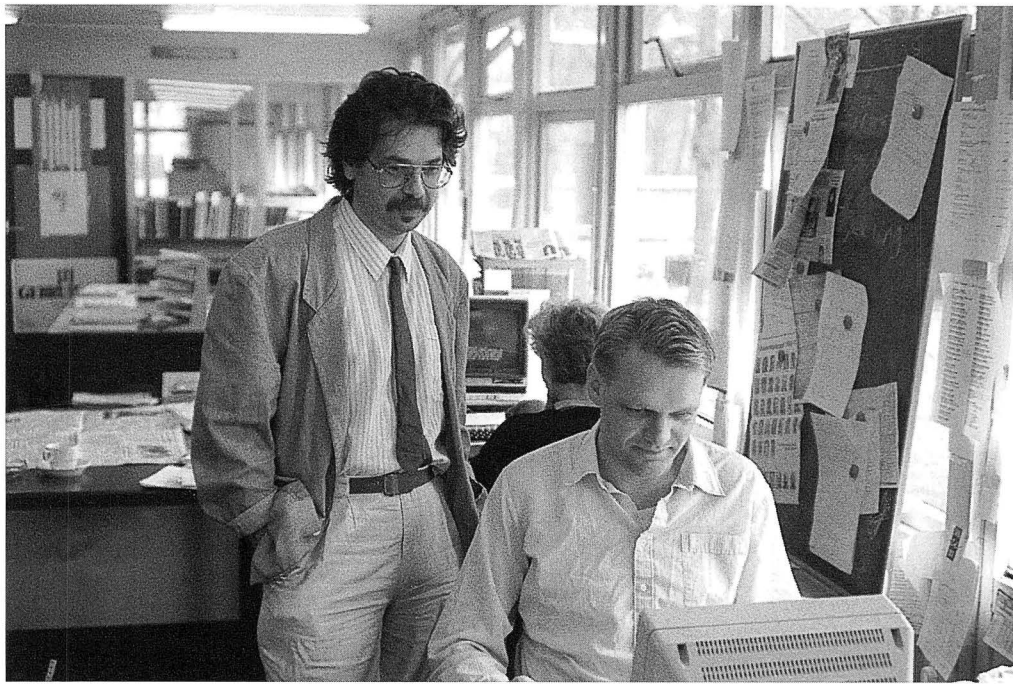

Toekomstig hoofdredacteur Armand Heijnen (links) overlegt met Simon Kooistra.

activerende rol te kunnen spelen in de herstructurering. Dat gebeurde op advies van De Wolff die in zijn rapport een zekere stuurloosheid in de organisatie van het blad had gesignaleerd.[40]

Tijdens het zogeheten Oude Tolhuys-overleg met de personeelsleden in vaste dienst was de wens verwoord om met toegesneden artikelen beter in te springen op de belangstelling van de grootste lezersgroep, namelijk de studenten. De huidige werkverdeling waarbij één redacteur belast was met het studentenleven, en één andere met onderwijszaken, voldeed niet langer. Een eerste poging om het contact met de studenten te verbeteren door vanaf februari 1997 een freelance medewerkster te stationeren in de binnenstad moest evenwel beëindigd worden omdat de hoopvolle verwachtingen – het contact onderhouden met studentenverenigingen en het signaleren van nieuwswaardige ontwikkelingen – niet werden waargemaakt.

Op ander terrein deed zich wel een blijvende vernieuwing voor. Na meer dan een decennium te hebben doorgebracht in de ietwat krakkemikkige barak aan de Padualaan – die niettemin het zelfbeeld van blad en redactie symboliseerde 'tegendraads maar wel temidden van de universitaire gemeenschap' – kregen de redacteuren de beschikking over ruimte in het bestuursgebouw aan de Heidelberglaan, waar de contacten met

bestuur geïntensiveerd zouden worden. De verhuizing werd aangegrepen om, behalve een deel van het meubilair, ook de gebruikte apparatuur te vernieuwen. De nieuwe computers vielen echter al snel in handen van opeenvolgende inbrekers.

Het aanzien van het blad veranderde vanaf het najaar van 1997. Het College van Bestuur had namelijk besloten de afzonderlijke uitgave van het vanaf 1994 enkele malen per jaar verschijnende bulletin *Informatie voor medewerkers van de Universiteit Utrecht* te staken. Na een korte verschijningspauze werden de mededelingen aan het personeel ondergebracht in een maandelijks door het BJP te verzorgen katern bij het *U-blad* dat beter geschikt bleek om de doelgroep te bereiken. Andere uiterlijke vernieuwingen bestonden uit de verschijning van het eerste Onderwijsmagazine 'Het onderwijs meester' in april 1997. Nieuw en aansprekend was ook de eind 1997 verschenen bijlage 'Jaargang '97' waarin een persoonlijk beeld werd geschetst van de dat jaar nieuw aangetreden hoogleraren.[41]

De verhuiskaart uit 1997 met daarin de opmerkelijke constatering dat het *U-blad* nog maar 'één gang verwijderd is van het bestuursgebouw'.

De dienst U-blad

Eind jaren negentig ontstond een steeds sterkere behoefte aan een organisatorische opzet die was aangepast aan de eisen van de tijd. Voor een professioneel weekblad dat minstens 39 maal per jaar verscheen in een oplage van 25.500 exemplaren was dat geen overbodige luxe. Volgens de statuten van de Stichting Utrechts Universiteitsblad waren de financiële en materiële aangelegenheden in handen van een zakelijk leider, maar in werkelijkheid was de hoofdredacteur – aansluitend bij het gangbare streven naar integraal management – zowel voor inhoudelijke als zakelijke aangelegenheden verantwoordelijk.

Na een regulier overleg tussen de universiteit en het stichtingsbestuur van het blad op 6 februari 1998, werd in het voorjaar van 1998 een vijfhoofdige werkgroep 'Samenwerking U-blad – UU' in het leven geroepen. De werkgroep

bestond uit de stichtingsbestuurders drs. P. Broertjes (hoofdredacteur van *de Volkskrant*) en prof. dr. H.W. Sancisi-Weerdenbrug, hoofdredacteur drs. A. Heijnen en de universiteitsfunctionarissen dr. J.M.M. Kessels (directeur Communicatie UU) en mr. H.M. Oevermans (adviseur juridische zaken). Zij dienden in het verlengde van het door Leon de Wolff verstrekte advies na te gaan of de huidige organisatievorm nog adequaat was.

Tijdens een drietal bijeenkomsten werd van gedachten gewisseld over een nieuwe inbedding van de redactie in de universitaire structuur en de bijbehorende organisatievorm. Uitgangspunt daarbij was het behoud van de journalistieke onafhankelijkheid waarmee recht werd gedaan aan de uiteenlopende belangen en interesses van de gevarieerde universitaire gemeenschap. Van groot belang hierbij was de erkenning van de rol van het blad bij de interne communicatie aan de universiteit, die immers als basis gold voor de jaarlijkse subsidietoekenning door het universiteitsbestuur.[42]

Het stichtingsbestuur toonde aanvankelijk een voorkeur voor het in universitaire dienst treden van het redactionele personeel, waarna het kon worden gedetacheerd bij een nieuwe stichting om zo de journalistieke onafhankelijkheid te waarborgen. Een redactieraad zou daarnaast als inhoudelijk klankbord fungeren.[43] Van dit enigszins gekunstelde plan werd in gezamenlijk overleg afgestapt in het eindverslag dat de werkgroep eind 1998 aanbood aan het College en het stichtingsbestuur. In dit verslag werd zowel een schets gemaakt van de wenselijk geachte toekomst van het *U-blad* als van een daaraan aangepast redactiestatuut. Ingrijpende wijzigingen in de bladformule werden in dit voorstel niet beoogd; het stichtingsbestuur bleef vasthouden aan de bestaande journalistieke onafhankelijkheid. Ook de redactie hechtte immers groot belang aan voortzetting van de vrije nieuwsgaring. Strekking van het nieuwe voorstel was om de organisatie van het weekblad om te vormen tot een zelfstandige universitaire dienst aangezien inpassing in een bestaande dienst niet wenselijk werd geacht. Zo werd aansluiting bij het Communicatie Service Centrum (CSC), waarin de centrale voorlichtings- en PR-activiteiten van de Universiteit Utrecht inmiddels waren ondergebracht, ontraden om geen onduidelijkheden te veroorzaken over de respectievelijke bevoegdheden van de hoofdredacteur en de CSC-directeur.

De hoofdredacteur zou in de voorgestelde opzet 'integraal verantwoordelijk' zijn voor het *U-blad*. In zakelijk opzicht diende hij voortaan verantwoording af te leggen aan het College van Bestuur, dat de verantwoordelijkheid als werkgever zou overnemen van het stichtingsbestuur. Een nieuw in te stellen zevenhoofdige redactieraad (inclusief twee buiten-universitaire leden) zou, als opvolger van het stichtingsbestuur, achteraf toezien op de redactionele inhoud van het *U-blad*. Daarbij zou worden uitgegaan van 'de gangbare criteria voor goede journalistiek' zoals verificatie, hoor en wederhoor en het voorkomen van onnodige schade. De redactieraad

Links: Prof.dr. H.W. Sancisi-Weerdenburg adviseerde over een nieuwe organisatiestructuur voor de stichting U-blad.

had in voorkomende gevallen als enige het recht op inhoudelijke gronden te beslissen over schorsing of ontslag van de hoofdredacteur. Het budget van de nieuwe dienst zou niet meer bestaan uit een jaarlijkse subsidie aan de stichting, maar zou telkens op basis van een offerte van de hoofdredacteur annex diensthoofd door het College worden vastgesteld.[44]

Het eindverslag werd op 12 maart 1999 besproken met het College van Bestuur en het stichtingsbestuur. Tijdens het in goede sfeer verlopende overleg werd besloten het *U-blad* om te vormen tot afzonderlijke dienst waarvan hoofdredacteur Heijnen als directeur zou optreden. De reserves van de stichting zouden ter beschikking komen van deze universitaire dienst, waarvan de primaire taak bestond uit het uitgeven van het *U-blad* om daarmee 'de interne communicatie en het debat binnen de Universiteit Utrecht te bevorderen'. De opheffing van de stichting werd vastgesteld op 1 juli 1999, de datum waarop het personeel zou overgaan in universitaire dienst. De samenstelling van de nieuwe, door het College te benoemen redactieraad, zou in nauw overleg met het laatste stichtingsbestuur worden geregeld.

Nadat het stichtingsbestuur op 23 april unaniem had ingestemd met ontbinding van de stichting was het wach-

Een formeel samenzijn met het College van Bestuur, het stichtingsbestuur en de redactie van het *U-blad* in september 1999.

ten op de goedkeuring van het ontbindingsbesluit door de U-raad.[45] Uiteindelijk boog de raad zich op 3 juni 1999 over het opheffingsvoorstel. Op verzoek van de raad werd de doelstelling van het *U-blad* uitgebreid. Het blad diende niet alleen de interne communicatie en het universitaire debat te bevorderen, maar ook bij te dragen aan de universitaire betrokkenheid van medewerkers en studenten. Het College wilde echter niet zo ver gaan om expliciet het begrip democratisering op te nemen, een term die begin jaren zeventig zo vaak had weerklonken. Evenmin wilden de Collegeleden de Universiteitsraad verder betrekken bij de benoeming van zowel de hoofdredacteur als de leden van de redactieraad.[46] Dat weerhield de raad er niet van in te stemmen met de ingrijpende verandering in de organisatorische structuur. Daarmee lag de weg open naar een effectuering van het opheffingsbesluit dat een einde maakte aan de ruim twintigjarige stichtingsepisode van de het Utrechts universiteitsblad. Het feit dat de zakelijke contacten van het *U-blad* nu in één hand kwamen te liggen, bracht echter geen inhoudelijke veranderingen in de opzet van het zo vertrouwde weekblad. De komende jaargangen zouden dat duidelijk onderstrepen.

Kerstnummers III:
> Nieuwsgierigheid als inspiratie

De meligheid die diverse vroegere kerstnummers zo kenmerkte, trad vanaf eind jaren tachtig nog maar zelden op. Een door nieuwsgierigheid geïnspireerde aanpak luidde een nieuwe fase in. Een goed voorbeeld daarvan vormden de interviews die ten grondslag lagen aan het kerstnummer van 1989. 25 van de 28 nieuw benoemde Utrechtse hoogleraren uit dat jaar, degenen die hier het komende decennium hun stempel zouden drukken op onderwijs en onderzoek, werden breed geportretteerd. De 'Lichting 1989' leverde een verhelderend beeld op van hardwerkende lieden (een meerderheid had aan zestig uur per week niet genoeg), waarvan bijna de helft in Utrecht had gestudeerd. Het betrof merendeels mannen (het cohort telde slechts twee vrouwen) tussen de 35 en 59 jaar, die NRC *Handelsblad* en soms ook *Vrij Nederland* lazen, lid waren van de VPRO en voorzichtig links stemden. Hun politieke activiteit bleef doorgaans beperkt tot het invullen van het stembiljet, wat niet wegnam dat de hooggeleerden zich niettemin maatschappelijk bewogen achtten. Conservatiever toonden de kersverse hoogleraren zich op het terrein van de emancipatie; positieve discriminatie van vrouwen stuitte op grote tegenstand. Voor cultuur had men nauwelijks tijd, concert- en theaterbezoek bleken zeldzaam. Desondanks toonden de nieuwe proffen zich over het algemeen tevreden met hun baan. 'Ze kankeren nogal eens op de bestuurlijke werkzaamheden, maar ze willen voorlopig niet weg.'[1]

Acht jaar later richtte de redactie in 1997 opnieuw de blik op onlangs gearriveerde hoogleraren. Ditmaal werden 26 personen, waaronder vier vrouwen, gevolgd door enkele redacteuren. Werk stond centraal in hun leven en vrije tijd was nog altijd schaars. Met name de medici maakten het bont met werkweken van meer dan zeventig uur. Niettemin beweerden ook deze *workaholics* dat hun gezin voor ging. De

JAARGANG 1997

proffen hielden van een goed glas wijn, maar dronken met mate. Hun vakantiegedrag baarde al evenmin opzien: een caravan in Frankrijk, een huisje in Engeland of een trektocht door Spanje.[2] Als je het *U-blad* mocht geloven, waren hoogleraren hele gewone mensen.

Serieus van toon was ook het onderwerp waarmee de lezers de kerstdagen in 1990 moesten door komen: de moraal. De redactie klaagde niet over vervaging van de minder eenduidige maatschappelijke normen, maar wilde slechts de lezer munitie geven voor een discussie die de gemoederen, zo werd met vooruitziende blik terecht ingeschat, 'het komende decennium' zou bezighouden. Historicus Hans Righart liet niettemin weten het heersende gebekvecht over normvervaging verhullend en onwezenlijk te vinden. Zijn ongenoegen over het Nieuwe Moralisme, waarin hij een populistisch motief ontwaarde, kwam ook het *U-blad* op een veeg uit de pan te staan. Met de keuze van dit kerstthema werd immers gecollaboreerd met deze onwetenschappelijke discussie. De moraal bleek – in interviews met een bioloog en taalwetenschapper – evenwel vele kanten te hebben, die op interessante, informatieve en enigszins relativerende wijze gepresenteerd werd. Het was een kerstbijdrage in optima forma.[3]

Van een geheel ander karakter was het thema dat eind 1991 centraal werd gesteld: gezelligheid. Na jarenlang als verstikkend en burgerlijk te zijn afgedaan, werd nu een comeback gesignaleerd van dit weer salonfähig verklaarde oer-Hollandse gevoel. De belichaming van de gezelligheid werd gevonden in een aantal docenten die als capabele onderwijsdieren warme belangstelling toonden voor hun studenten. Twee van hen werden ex aequo uitgeroepen tot gezelligste docent van het jaar, waaronder een als de perfecte oom omschreven historicus die zijn studenten soms verblijdde met de overtollige worteloogst uit eigen moestuin.[4]

Een ander facet van de universitaire wereld, kwam enkele jaren later aan bod. Onder de titel 'De grote denkers zijn maar een beetje dood' schotelde de redactie eind 1995 bezinning voor aan het beoogde lezerspubliek. De boodschap werd verpakt door de hoofden van Darwin, Marx, Freud en Einstein te plaatsen op de lichamen van The Young Ones, de populaire alternatieve Britse tv-helden van dat moment. Het inmiddels 'betrekkelijk onbekend gedachtegoed' van de vier grote denkers werd summier toegelicht op een wijze die enigszins vrijblijvend en ongeïnspireerd overkwam.[5] Meer samenhang was te vinden in de laatste kerstbijlage uit de bestudeerde periode waarin voor het eerst sinds jaren weer teruggegrepen leek te worden op de aanleiding tot het kerstfeest. De bijlage, getiteld 'Er is een kindeke…' nam Jezus' geboorte als startpunt voor een terugblik op de kindertijd van vier personen uit de universitaire gemeenschap, aangevuld met bijdragen over babyboom, teletubbies en andere postnatale verschijnselen van eigentijdse signatuur. De in eerdere afleveringen geregeld op de hak genomen Collegevoorzitter Veldhuis werd ditmaal op normale journalistieke wijze aan de tand gevoeld over zijn vroege jeugd als het 'typische zoontje van een hoofdonderwijzer' tijdens de oorlogsjaren in Hasselo.[6] Daaruit kon worden afgeleid dat het *U-blad* – zelfs wat betreft de ooit zo omstreden kerstbijlagen – inmid-

Links: Het leven van hoogleraren was een van de succesvolle thema's van de kerstnummers.

dels meer ontspannen omging met uiteenlopende thema's die in eerdere jaren voor botsingen en frustraties bij uiteenlopende partijen hadden gezorgd. De rustige aandacht voor vrij onbekommerde herinneringen van een heuse autoriteit was illustratief voor het aanzienlijk minder gepolariseerde tijdperk waarin zowel de Utrechtse universiteit als het *U-blad* inmiddels waren beland.

Conclusie

Het idee om het universiteitsweekblad onder te brengen in een stichting dook al op voordat het tijdschrift in de nazomer van 1969 van start ging, maar werd destijds geruisloos terzijde geschoven. Hoewel het idee daarmee niet voor de laatste keer werd verwoord, kon het pas in 1975 op brede steun rekenen. De

Lezers werd een wetenschappelijke moraalspiegel voor gehouden.

aanvaarding van deze constructie door de Universiteitsraad in dat jaar mag beschouwd worden als een wijs besluit.

Fricties met de gevarieerde universitaire lezersgroep, als gevolg van bepaalde berichten in het blad, waren in de stichtingsconstructie weliswaar niet geheel uitgesloten – dat was in geen enkele constructie te garanderen – maar er waren in elk geval voldoende garanties om wekelijks een volwassen journalistiek product te maken. De samenstelling van (de met instemming van het College voorgedragen kandidaten voor) het stichtingsbestuur was weliswaar afhankelijk van de goedkeuring van de U-raad, maar de afhankelijkheid van het universitaire bestuur was beduidend minder direct dan voorheen. Natuurlijk was de autonomie van de stichting nog altijd aan universitaire grenzen gebonden. Maar de universitaire binding van het blad, wat betreft doelgroep, berichtgeving en financiering, verhinderde geenszins dat het blad een onafhankelijke positie innam.

Onder leiding van de nieuwe hoofdredacteur Kieboom, die een belangrijke bijdrage leverde aan de nieuwe stabiliteit van het blad, en diens latere opvolgers, toonde het blad meer terughoudendheid met het nadrukkelijk uitdragen van eigen opvattingen. Van een kleurloos blad was echter geen sprake. Medewerkers konden meer dan eens betrapt worden op hun mening, die soms ook sprak uit de onderwerpkeuze, maar de scheiding tussen feiten en commentaar werd over het algemeen strikter dan voorheen gehandhaafd. Enige humor en zelfrelativering maakten het blad zonder meer aantrekkelijker. Een grotere en aangename veelzijdigheid kreeg bovendien gestalte door de uiteenlopende schrijvers die in columns geregeld een eigen geluid lieten horen.

Zonder zich als betweterige bovenmeester op te stellen, zag het stichtingsbestuur erop toe dat het blad zo evenwichtig mogelijk was in zijn benadering van de universitaire wereld. Weliswaar slaagde de stichting er niet in om iedereen, of althans elke universitaire geleding, voortdurend tevreden te stellen, maar zonder een al te huiverige of overdreven voorzichtige opstelling te betrachten, was er doorgaans weinig reden tot klagen. Het is dan ook veelzeggend dat de grootste ophef die in deze periode ontstond rond het *U-blad*, namelijk de met de Zuid-Afrikaanse apartheid in verband staande kwestie rond de Shell-advertenties, allereerst betrekking had op het niet-redactionele gedeelte van het blad.

De opstelling van zowel redactie als stichtingsbestuur in deze specifieke kwestie was ongelukkig. De kritische redacteuren hadden – ondanks de eventuele financiële gevolgen – eerder stil mogen staan bij de inconsistentie om dergelijke advertenties in hun blad te publiceren, terwijl meer begrip van het stichtingsbestuur voor de uiteindelijke opstelling van de redactie eveneens wenselijk was geweest. Verstandiger was de opstelling van redactie en bestuur ten aanzien van de bezuinigingen waarmee de universitaire wereld werd geconfronteerd in de beschreven periode, en waaraan ook het *U-blad* niet kon ontkomen. Dit leidde, vaak onder enig protest, tot inkrimpingen in omvang en verschijningsfrequentie, het herhaaldelijk terugdringen van de door freelan-

U BLAD

EXTRA EDITIE

30 MEI 1988
JAARGANG 19
UITGAVE VAN DE
STICHTING UTRECHTS
UNIVERSITEITSBLAD

Vrijdagmiddag: bewakingspersoneel 'viert' de afloop van de staking — *Foto Maarten Hartman*

Staking voorbij

De medewerkers van het Bureau van de universiteit en het rekencentrum ACCU zijn vorige week donderdag en vrijdag in staking geweest. Het Bestuursgebouw in de Uithof was twee dagen potdicht. De 'waarschuwingsactie' was gericht tegen het rapport Bestuurlijke Vernieuwing en de dreiging van gedwongen ontslagen. Een poging van het College van Bestuur op vrijdagochtend om via een kort geding de actie te beëindigen, mislukte. Morgenochtend komt de kwestie in de Universiteitsraad.

Bert Determeijer & Armand Heijnen

De staking trof niet alleen de centrale administratie, maar ook de bewaking, technische dienst, telefooncentrales, vervoersdienst, alle achttien kantines en het ACCU. Het faculteitsbureau van Sociale Wetenschappen lag ook plat.

Tot de staking werd woensdagmiddag besloten tijdens een druk bezochte vergadering in de kantine van het Bestuursgebouw. Het College van Bestuur had toen net bekend gemaakt dat het niet akkoord ging met de eisen van de ambtenaren-vakbond ABVA/KABO. De belangrijkste eisen waren: intrekking van het rapport en geen gedwongen ontslagen. In zijn antwoord kondigde het College tevens aan dat de stakers geen salaris zullen ontvangen. Tijdens het kort geding vrijdagochtend constateerde de advocaat van de universiteit, mr. A. de Walle, dat die aankondiging blijkbaar had gewerkt als *"een rode lap op een stier."*

Werkwilligen

De dreiging van salarisinhouding was voor de stakers reden om de deuren van het Bestuursgebouw gesloten te houden, zodat werkwilligen niet geregistreerd konden worden.
De actie kreeg woensdagavond reeds een grimmig karakter, doordat interim-manager Van Vroenhoven van het bureau Van Bussel op eigen houtje Bureauhoofden opbelde met de opdracht werkwilligen te registreren. Het College had toen net besloten om 'een dergelijk dienstbevel niet uit te vaardigen.
Het rapport Bestuurlijke Vernieuwing is een maand geleden opgesteld door een projectgroep van twee universitaire topambtenaren en medewerkers van het organisatiebureau Management Assistance Van Bussel BV. Vorig jaar juli begon dit bureau in opdracht van het College van Bestuur aan *"een plan van aanpak dat kan bogen op een voldoende draagvlak binnen onze instelling."*

In het verschenen rapport wordt gepleit voor een vergaande ontmanteling van het Bureau via uitbesteding en overheveling van taken naar de faculteiten. Het ACCU zou helemaal zelfstandig moeten worden.
Over het rapport is inmiddels een lawine van kritiek gestort, maar het College van Bestuur heeft tot nu toe geweigerd een standpunt in te nemen. Het rapport zou eerst begin juni in een conferentie van 'leidinggevenden' moeten worden besproken, waarna het College in juli met een reactie zou komen.
Tijdens de eerste dag van de staking heeft de Stuurgroep Bestuurlijke Vernieuwing echter besloten een eigen rapport inzake de vernieuwingsoperatie te schrijven. Hierin zouden slechts de niet-omstreden delen van het Van Bussel-rapport worden overgenomen. De stuurgroep is door het College ingesteld om te adviseren inzake deze operatie en staat onder leiding van CvB-voorzitter drs. J. Veldhuis zelf. Ook Collegelid dr. J. Rosenberg zit in die stuurgroep.

Secretarissen

De stuurgroep besloot unaniem, inclusief de beide Collegeleden, tot deze koerswijziging. Omdat het schrijven van een nieuw rapport de nodige tijd vergt, is de conferentie van 'leidinggevenden' uitgesteld tot eind augustus. Vandaag, maandag, zou het College van Bestuur een besluit nemen over dit advies van de Stuurgroep.

Vervolg op pagina 2

Extra

Dit is een extra editie van het U-blad. De redactie bericht hierin over de staking, eind vorige week, van het personeel van de centrale dienst van de universiteit. De staking vormde een unieke gebeurtenis met —los van de gevolgen voor de toekomst— directe, praktische gevolgen voor veel studenten en personeelsleden van de universiteit.
Op donderdag 27 en vrijdag 28 mei volgden de ontwikkelingen rond de staking elkaar zo snel op, dat de redactie besloot om van de normale verschijningsfrequentie van de krant af te wijken.
Deze krant wordt maandag 30 mei verspreid over alle universitaire gebouwen. Postabonnees ontvangen het extra nummer als katern in het U-blad van 3 juni.
De redactie

cers gevulde ruimte en verdere versobering. Het uiteindelijke besluit de algemene postverzending aan medewerkers en studenten af te schaffen bleek een goede zet om de kosten in toom te houden zonder de beschikbaarheid van het blad drastisch in te perken.

Hierdoor ontstond bovendien de mogelijkheid om het uiterlijk van het blad op te frissen. Veel nieuwe rubrieken zorgden telkens voor verlevendiging en verfrissing van het blad. De tevredenheid onder lezers die eind jaren tachtig naar voren kwam uit een lezersonderzoek maakt duidelijk dat het blad heel behoorlijk aansloot bij de verwachtingen van velen. De door sommige lezers opgemerkte tekortschietende aandacht voor de eigen faculteit, kan, gezien het grote werkterrein van de redactie, slechts in beperkte mate als een terecht of reëel verwijt worden opgevat.

De aanvaarding van de stichtingsconstructie maakte niet onmiddellijk een einde aan het onbegrip en wantrouwen tussen de redactie en het College van Bestuur. Hoewel dit gevoel in kracht fluctueerde en vaak slechts indirect tot uiting kwam – zoals in de trage totstandkoming van het redactiestatuut – bleek het zeker niet geheel verdwenen na verloop van tijd. Zo meende het universiteitsbestuur nog in 1994 redenen te zien om een afzonderlijk blad voor het personeel op te zetten. Dat dit medium na enkele jaren alsnog werd ondergebracht bij het *U-blad* toonde echter aan dat de verhoudingen in die korte periode verder genormaliseerd waren, zoals ook bleek uit de participatie van het weekblad in het Bureau Journalistieke Producties. De totstandkoming van de universitaire lustrumkrant in 1996 had al aangetoond dat de spanning tussen de redactie en de universiteitsvoorlichters, die kritisch bekeken werden als een soort voetvolk van het College, niet meer zo groot was als voorheen.

De bezinning die in de tweede helft van de jaren negentig plaatsvond onder leiding van het stichtingsbestuur werd gekenmerkt door een zakelijke benadering die blijk gaf van een groot cultuurverschil ten opzichte van de – nog lang doorwerkende – situatie in de jaren zeventig. Het vasthouden aan gedegen, onafhankelijke journalistiek die een wezenlijke rol speelde bij interne communicatie van de Universiteit Utrecht, sloot niet bij voorbaat een andere organisatiestructuur uit voor de productie van het volwassen *U-blad*. De acceptatie van de journalistieke zelfstandigheid door de universitaire autoriteiten, zoals die in het nieuwe MUB-stelsel functioneerden, maakte onderbrenging in een universitaire dienst, los van de PR- en voorlichtingsactiviteiten van de universiteit, tot een acceptabel idee dat bovendien een waarborg bood voor continuïteit en professionaliteit. De onafhankelijkheid van het blad bleef in de nieuwe constellatie terecht behouden.

Links: Na een nacht doorwerken werd een extra editie uitgebracht naar aanleiding van de personeelsstaking in 1988.

Zuid-Afrika

Dat het *U-blad* een orgaan van de Universiteit Utrecht was, betekende geenszins dat de blik nooit verder reikte dan de universitaire gemeenschap. De wereld hield voor de redactie niet op buiten de grenzen van de Utrechtse academie, terwijl ook de grenzen van het universitaire speelveld vaak ruim gedefinieerd werden. Dit vormde bovendien een mogelijkheid om de bewogenheid en het geweten van zowel universiteit als de redactie te tonen. Zo werden er in de loop der jaren artikelen gewijd aan de strijd in Vietnam ('Nederland kan veel leren van een volk dat door de machtigste natie ter wereld zelfs met de vreselijkste vernietigingswapens niet op de knieën te krijgen is', schreef *U-blad*-medewerker Rob Dettingmeijer in maart 1974[1]) en ook, meer algemeen, aan de relatie tussen Noord en Zuid. In 1986 verscheen bijvoorbeeld een bijlage waarin werd stilgestaan bij het nut van universitaire betrokkenheid bij ontwikkelingssamenwerking.[2]

Voorzover de Nederlandse politiek een prominente plaats innam in de kolommen betrof het doorgaans het hoger-onderwijsbeleid. Artikelen en beschouwingen over Haagse proefballonnetjes, plannen en besluiten doken met grote regelmaat op. De vele honderden bijdragen die hier in de loop der decennia over verschenen, waren in belangrijke mate afkomstig van de opeenvolgende landelijke samenwerkingsorganen waarin het *U-blad* en andere universitaire weekbladen hun verslaggeving over de landelijke onderwijspolitiek hadden ondergebracht. Geïnspireerd door opeenvolgende rondes van bezuinigingen bieden ze bovenal een weinig hoopgevend beeld van de situatie waarin het hoger onderwijs zich vooral vanaf de jaren tachtig bevond. Interessanter zijn de bijdragen die in de eerste helft van de jaren tachtig verschenen over de kernwapenwedloop die, ook in de Utrechtse universiteitsgemeenschap, tot veel onrust leidde en de berichten over de politieke voorkeuren van studenten en medewerkers zoals die in de jaren negentig enkele keren werden gepeild ten tijde van lokale en nationale verkiezingen.

Meer dan eens werd aandacht gevraagd voor de situatie van studenten en wetenschappers wanneer elders in de wereld politieke omwentelingen hadden plaatsgevonden. Zo verscheen in 1974 een interview met een inmiddels in Utrecht werkzame gevluchte Chileense jurist. Negen jaar later was de Surinaamse coup van Bouterse onderwerp van gesprek met een gevluchte studentenactivist. In diezelfde periode gaf de redactie ook blijk van belangstelling voor een onafhankelijke Poolse studentenbond. Een ander onder-

werp dat zich goed leende voor het tonen van globale betrokkenheid was het geregeld in het nieuws opduikende Zuid-Afrikaanse apartheidsstelsel.

Een van de eerste artikelen waarin Zuid-Afrika en de als apartheid bestaande rassensegregatie aan bod kwamen, was het interview met de Zuid-Afrikaanse hoogleraar dr. David Bosch dat in november 1973 verscheen. Bosch, die gastcolleges in Nederland gaf, hield een welkom pleidooi voor integratie van zwart en blank op basis van gelijkwaardigheid.[3] Zijn minderheidsstandpunt was in eigen land onder de blanken evenwel nog zeer omstreden.

De kwestie Zuid-Afrika kwam dichter bij het *U-blad* in oktober 1975. Henk Zeeman van de sectie 'politieksociaal' van de Evangelische Universiteitsgemeente stuurde toen een ingezonden brief naar aanleiding van enkele advertenties van de Amrobank die in het *U-blad* waren verschenen. Hij vroeg zich af of het wenselijk was dat studenten hun geld onderbrachten bij deze bank, die zich presenteerde als 'adviseur voor studenten'. Zeeman wees erop dat de Amrobank ondanks protesten geldleningen verstrekte aan 'het minderheidsregime van Vorster in Zuid Afrika'. Hij wierp de vraag op of de redactie bij haar advertentiebeleid criteria hanteerde die wervingscampagnes 'ten gunste van grof geweld en mis-

Discriminatie aan Zuid-Afrikaanse instellingen werd in Utrecht op eigen wijze ruim belicht.

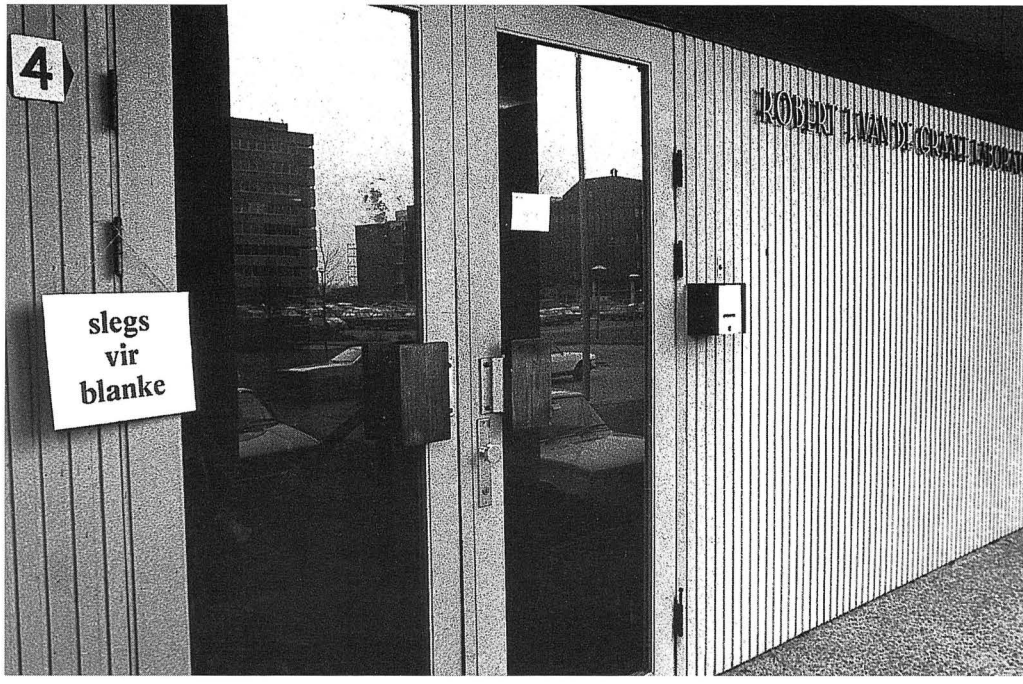

dadig handelen' uitsloten. In dat geval luidde het dringende verzoek de Amro-advertenties te weigeren.[4]

In eerste instantie gaf de redactie aan te willen overleggen met de redactieraad. Eind oktober liet de redactie weten dat advertenties die lijnrecht ingingen tegen het redactiebeleid werden geweigerd. Men gaf aan de bezwaren tegen het Zuid-Afrikaans regime en de handelswijze van de bank te delen, maar het zou te ver voeren om de adverteerder zelf te toetsen. Ook bleek een economisch argument mee te spelen. Daarbij werd erop gewezen dat de Nederlandse dagbladpers tweederde van zijn inkomsten uit advertentieopbrengsten verwierf. 'Het weigeren van advertenties op grond van al dan niet bonafide zijn van adverteerders zou voor dagbladen een ekonomische zelfmoord betekenen.'[5]

De zaak klonk door in het Nieuw Academisch ganzenbord dat het *U-blad* in december 1975 publiceerde. Dit ludieke spel bood een komische kijk op de strubbelingen waarmee vooral studenten te kampen hadden. De tekst van vakje 48 luidde: 'Omdat u ooit in een onbewaakt ogenblik een gratis bierglas van de Amro in de handen gedrukt hebt gekregen, [...] sluit u een studielening bij dit bankkoncern. Om de studieschuld, die u door de rentedragende lening hebt opgelopen, af te lossen, wordt u 1 beurt te werk gesteld in Zuid-Afrika. U [...] gaat terug naar 28.' De zaak zat tekenaar Jos Collignon duidelijk hoog; voor het voorgaande nummer van het weekblad had hij al een spotprent getekend over de selectieve verontwaardiging van West-Europa jegens de Verenigde Naties die een bordje 'For jews only' uit de landkaart van Israël trok, terwijl op de achtergrond ook een bordje 'For whites only' uit Zuid-Afrika was getrokken.[6]

Soweto

Hoe omstreden de kwestie was, bleek ook uit de kop boven een artikel over twee Utrechtse studiedagen over interuniversitaire samenwerking met drie andere landen in Zuidelijk Afrika, Botswana, Swaziland en Lesotho. Een betoog van een vertegenwoordiger van de Vrije Universiteit voor wetenschappelijke onpartijdigheid werd door verslaggeefster Lin Tabak omschreven als een naïef pleidooi. Geheel afwijzend ten aanzien van hulp aan de zo sterk van Zuid-Afrika afhankelijke landen toonden zowel de betrokken Utrechtse sociaalgeografen als het *U-blad* zich echter niet.[7]

In februari 1979 drong apartheid door tot de voorpagina van het *U-blad*, nadat het studentenblad *Troof* bekend had gemaakt dat de vakgroep Kernfysica tijdelijk de Zuid-Afrikaanse onderzoeker Jan Smit van de universiteit van Potchefstroom had opgenomen. Dit was gebeurd ondanks het opzeggen van de culturele betrekkingen tussen Nederland en Zuid-Afrika in november 1977 na rassenonlusten in Soweto en de moord op Steve Biko. Collegelid prof. dr. G.J. Leppink toonde zich onaangenaam verrast door het verblijf van de hem onbekende gast en achtte het tijd voor een universitair standpunt over Zuid-Afrika.[8]

In een redactioneel commentaar in hetzelfde nummer werd scherpe kritiek uitgeoefend op de arrogante eigengereidheid van wetenschappers, verenigd in 'de zozeer gerespekteerde vakgroepen', die lak hadden aan politieke kwesties. Het verweer van de betrokken hoogleraar, die hoopte de Zuid-Afrikanen via samen-

werking op andere gedachten te brengen, werd vergeleken met politici 'die in 1940 hebben geprobeerd het op een akkoordje te gooien met de bezetters'. Een week later berichte het weekblad prominent over een motie die in de *U-blad* was ingediend door vertegenwoordigers van het Progressief Studenten Overleg (PSO) die zich uitspraken tegen contact met de Zuid-Afrikaanse wetenschap en werden er enkele ingezonden brieven gepubliceerd van personen met uiteenlopende visies op het bestrijden van de apartheid. In de Tweede Kamer stelde de PvdA vragen aan minister Pais van Onderwijs en Wetenschappen, die overigens niet van plan was verandering te brengen in de aanwezigheid van de Zuid-Afrikaanse fysicus.[9]

Het Utrechtse protest werd verder zichtbaar toen begin maart 1979 een klein beeld van Paul Kruger uit de Senaatszaal van het Academiegebouw werd verwijderd door de actiegroep 'Beeldenstorm tegen apartheid'. Een beeld van een door racistische machthebbers vereerd persoon paste volgens deze actievoerders niet in de zaal waar de democratische Universiteitsraad vergaderde. Het beeld, een vooroorlogs geschenk van een Zuid-Afrikaanse zusterinstelling, zou pas worden ingeleverd wanneer de universiteit bereid was het te vervangen door een Tanzaniaans Makondebeeld, het symbool van de anti-apartheidsbeweging. Al binnen enkele dagen liet het College van Bestuur weten na teruggave te willen praten over de aanschaf van een dergelijk beeld. Minder begrip toonde het College voor de PSO-motie inzake de universitaire contacten met het omstreden land, die niettemin met een kleine meerderheid werd aangenomen in de U-raad. Pogingen om een passage te schrappen over het verbreken van contacten met individuen leden schipbreuk. Terecht kopte het *U-blad* dan ook 'raad breekt met Zuid-Afrika'.[10]

Het besluit werd twee maanden later nog eens overgedaan door de subfaculteitsraad van Natuur- en Sterrenkunde. Niettemin moest het *U-blad* een jaar later, op basis van een zwartboek van de Anti-Apartheidsbeweging Nederland, concluderen dat de

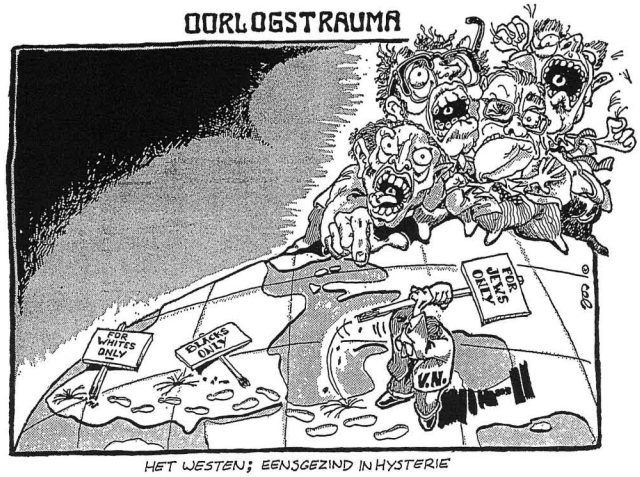

Opinies over de wereldpolitiek drongen door tot in het *U-blad*.

De Nederlandse actievoerder belandt na afloop in het café, de Zuid-Afrikaanse in de gevangenis.

Nederlandse wetenschappelijke banden met Zuid-Afrika nog altijd niet verbroken waren, al waren er geen nieuwe incidenten aan de Utrechtse alma mater gemeld. De aanbieding van het zwartboek aan het Utrechtse College, een slechtbezochte en 'magere vertoning', werd aangegrepen om het nieuw aangeschafte Makonde-beeldje te onthullen. Het weer opgedoken Kruger-beeldje had inmiddels elders in de zaal een nieuwe plaats had gekregen. Verwijdering zou volgens het College van Bestuur immers neerkomen op geschiedvervalsing.[11]

Zuid-Afrika bleef ook in de daaropvolgende jaren een delicaat onderwerp. Een artikel in december 1980 wees op de betrokkenheid van enkele Utrechtse wetenschappers, zoals de epidemioloog prof. dr. F. de Waard en de hoogleraar wijsbegeerte van de godsdienst prof. dr. V. Brümmer, bij het verstrekken van studiebeurzen aan Zuid-Afrikaanse studenten die in Nederland wilden studeren. Deze beurzen bleken nagenoeg uitsluitend voor blanken weggelegd te zijn.[12]

In augustus 1981 wees het *U-blad* op nieuwe perikelen. Ditmaal bleken Zuid-Afrikaanse academici belangstelling te tonen voor een studie bij het Instituut voor Algemene Literatuurwetenschap. Hun verblijf werd niet wenselijk geacht door de universiteit, maar kon niet op wettelijke gronden worden geweigerd. Het Instituut bleek een standaardbrief voor geïnteresseerde Zuid-Afrikanen te hebben opgesteld waarin de belangstellenden erop werden gewezen dat zij formeel niet geweigerd konden worden; van een hartelijk welkom was echter geen sprake. Zij werden er op geattendeerd dat zij kritisch zouden worden aangesproken op het apartheidsregime in hun land. Dat hield geïnteresseerden echter niet weg uit Utrecht.[13]

In oktober 1982 besteedde het *U-blad* twee volle pagina's aan de Zuid-Afrikaanse studentenbeweging ter gelegenheid van een Utrechtse actieweek tegen de apartheid die plaatsvond in het kader van het internationale VN-jaar tegen de apartheidspolitiek. De redactie signaleerde bij die gelegenheid dat, hoewel de meeste Nederlandse universiteiten hun officiële contacten met het land verbroken hadden, veel contacten nog doorgang vonden op persoonlijke titel. 'De enige manier om dat echt te neutraliseren', aldus de redactie, was 'aktieve

steun aan de bevrijdingsbewegingen en frontlijnstaten.' De geschiedenis van de invloed van de apartheid op de Zuid-Afrikaanse universiteiten die het *U-blad* bood, gaf een duidelijk beeld van de onderdrukking van het antiapartheidsprotest waar zwarte, blanke en gekleurde studenten aan deelnamen.[14]

De universitaire berichtgeving over Zuid-Afrika kon niet iedereen in gelijke mate boeien. Arend Smilde klom in maart 1986 in de pen om zijn ergernis om te zetten in een ingezonden brief. Hij beschouwde het *U-blad* als een blad 'waar de anti-apartheidsverdwazing, de verloedering rond een oorspronkelijk heel begrijpelijke verontwaardiging, volstrekt ongeremd voortwoekert'. De zijns inziens overvloedige en buitenproportionele aandacht voor elke mogelijke link tussen de Utrechtse universiteit en Zuid-Afrika beschouwde hij als 'redeloze en multi-funktionele smeerkampagnes' en als 'het bouwen van haatkomplexen à la McCarthey en Goebbels'. Die 'pulp' kon hij missen. Het ontbrak volgens hem aan een 'hoger beschouwingsniveau' in het *U-blad* waarop de vraag gesteld kon worden of het verbreken van alle contacten met Zuid-Afrika niet meer kwaad dan goed deed. De redactie onthield zich, opmerkelijk genoeg, van een reactie.[15]

Winnie Mandela

Het betekende in elk geval niet dat de aandacht van het *U-blad* voor Zuid-Afrika verminderde, integendeel. Van de twaalf eredoctoraten die de universiteit in 1986 uitdeelde ter gelegenheid van haar zeventigste lustrum, ging de meeste aandacht uit naar het doctoraat in de rechtsgeleerdheid dat ten deel viel aan Winnie Mandela. Het *U-blad* had de correspondente van *Trouw* ingeschakeld om de laureate te interviewen, nadat de toekenning in maart 1986 bekend was geworden. Winnie Mandela, toen nog gehuwd met Nelson Mandela en geëerd in Nederland, zei de toekenning niet te zien als een persoonlijke verdienste. Zij beschouwde het als een vorm van waardering voor de strijd tegen de apartheid, afkomstig van een instelling 'met een waardige demokratische traditie'.[16]

De toekenning van het eredoctoraat was aanleiding

Sol Iustitiae verlichtte eeuwenlang de Kaap

Het eredoctoraat van Winnie Mandela gaf in 1986 aanleiding tot een beschouwing over de universitaire relatie met Zuid-Afrika.

voor het *U-blad* om aandacht te schenken aan de geschiedenis van de Utrechtse universitaire banden met Zuid-Afrika. Fijntjes werd daarin uiteengezet dat er 'een lange, weinig gelukkige traditie' bestond met het land van de apartheid. De teneur van het artikel werd duidelijk verwoord in twee kernzinnen: 'Terwijl hier voor onze stamverwanten alle deuren opengingen, werden ze in de Kaap voor de zwarten gesloten.' En: 'Pas in 1979, twee jaar nadat het kultureel akkoord was bevroren, drie jaar na de opstand van Soweto en vijf jaar nadat de Vrije Universiteit de banden met de universiteit van Potchefstroom had verbroken, besloot ook de Utrechtse universiteit geen kontakten meer met Zuid-Afrika te onderhouden.' Van een duidelijk universiteitsbeleid inzake Zuid-Afrika was eigenlijk nog steeds geen sprake. Om te voorkomen dat de universiteit bij de uitreiking van het eredoctoraat de mantel zou worden uitgeveegd, was bezinning nu snel gewenst.[17] Die oproep leek gehoor te krijgen, want nog geen maand later kon het *U-blad* melding maken van plannen bij het universiteitsbestuur om een jaarlijkse Mandela-lezing in te stellen. Om te onderstrepen dat de toekenning van het eredoctoraat aan mevrouw Mandela een ernstig besluit was, werd bovendien overwogen

Een nummer met de omstreden Shell-advertentie werd door PSO-studenten 'retour afzender' op de stoep van het *U-blad* gestort.

een of meer beurzen voor zwarte Zuid-Afrikaanse vrouwen beschikbaar te stellen.[18]

Shell

De Zuid-Afrikaanse theologiestudent Nico Botha die op uitnodiging van de universiteit in Utrecht was komen studeren, sprak begin september 1988 – ter gelegenheid van de jaarlijkse anti-apartheidsdag – in het *U-blad* zijn waardering uit voor het universitaire anti-apartheidsbeleid dat gelukkig meer bleek te omvatten dan het bekende eredoctoraat. Het anti-apartheidsfonds en de openlijke felicitaties voor Nelson Mandela's zeventigste verjaardag waren daarvan het bewijs.[19] Van deze anti-apartheidsdag werd traditiegetrouw verslag gedaan in het *U-blad*, zoals er ook aandacht was besteed aan Zuid-Afrika in enkele bijlagen, waaronder de een week eerder verschenen bijlage ter gelegenheid van de jaarlijkse anti-apartheidsdag. In hetzelfde nummer waarin het verslag was opgenomen, verscheen echter tevens een paginagrote advertentie waarmee Shell academici probeerde te werven voor een loopbaan in de oliewinning. Dat was tegen het zere been van de voorbereiders van de bewuste anti-apartheidsdag die er in een ontstemde ingezonden brief op wezen dat de U-raad eind juni juist een motie had aangenomen om de banden met bedrijven in Zuid-Afrika te verbreken. Zij vroegen het *U-blad* om eveneens een anti-apartheidsbeleid te gaan voeren.[20]

De inventarisatie van universitaire contacten met in Zuid-Afrika actieve bedrijven, die het gevolg was van de U-raadsmotie, verscheen in november 1988 en toonde bekende namen als Philips, Shell en KLM. De nota werd door het *U-blad* afgedaan als een 'onderbelichte foto' aangezien contacten met faculteiten en vakgroepen buiten beschouwing waren gebleven. Merkwaardig genoeg stond in het hoofdredactioneel commentaar geschreven: 'We spreken ons niet uit over de vraag of die contacten moeten worden verbroken.'[21] Over de advertentie van Shell in het eigen orgaan werd bij deze gelegenheid niet gesproken.

De stichting *U-blad* had nog altijd geen gevolg gegeven aan een verzoek van het College van Bestuur uit oktober 1988 om advertenties van Shell niet langer te accepteren. De reden daarvoor was dat de universiteit zelf nog geen standpunt had ingenomen over hoe te handelen met ondernemingen die actief waren in Zuid-Afrika. Drs. C. Otten van de Stichting Utrechts Universiteitsblad zag geen reden om voorop te moeten lopen in het beleid.

Die opstelling bleef niet ongestraft, zo bleek toen begin 1989 opnieuw een Shell-advertentie was verschenen met de intrigerende tekst 'Hoe krijg je 'n goed beeld van Shell als je er zelf niet werkt?' Dat was voor enkele studenten, aangesloten bij PSO, reden om ongeveer 2500 kranten weg te halen bij de normale verspreidingspunten in universitaire gebouwen. De bladen, ongeveer 10 procent van de op deze wijze gedistribueerde exemplaren, werden op maandag terugbezorgd bij de redactie. Zo toonden de actievoerders hun onvrede met het feit dat het *U-blad* zich onvoldoende aantrok van de anti-apartheidsopstelling van de universiteit.[22]

Nauwelijks een week later was het opnieuw raak. Nadat er andermaal een advertentie van Shell was verschenen, haalden studenten van PSO en USF dit keer niet minder dan 10.000 exem-

plaren van het weekblad weg bij de normale verspreidingspunten om ze in de loop van de ochtend, met een 'sorry voor de overlast' terug te bezorgen bij de redactiebarak (waarna ze opnieuw verspreid werden). Een soortgelijke actie vond plaats aan de Vrije Universiteit in Amsterdam waar het blad *Ad Valvas* het slachtoffer was.

De actie, die voorpaginanieuws was in het eerstvolgende *U-blad*, leidde nog diezelfde dag tot een gesprek tussen studenten en het *U-blad*. Daarin gaven waarnemend hoofdredacteur Wigbold en stichtingsbestuurder Otten aan dat het blad zich doorgaans zeer terughoudend opstelde met het weigeren van advertenties. Men wachtte een universitair standpunt af, dat verder ging dan de tot dan toe uitgesproken 'liefdesverklaringen'. In zijn eigen *U-blad* gaf Wigbold – die het tijdelijk onthouden van informatie een te zwaar actiemiddel vond – nog eens duidelijk aan dat het advertentiebeleid niet de verantwoordelijkheid was van de redactie, maar van het Stichtingsbestuur. Het opnemen van de Shell-advertentie beschouwde hij overigens niet als blijk van slapheid of gemotiveerd door geldgewin. Bedrijven die bekritiseerd konden worden in de redactionele kolommen, mochten niet geweigerd worden in de advertentierubriek aangezien dat zou rieken naar machtsmisbruik van de media.

Niettemin was de redactie, zoals men ook naar buiten liet blijken, verdeeld over deze kwestie. Een meerderheid wilde het verzoek van de U-raad honoreren wat als een min of meer logisch gevolg werd beschouwd van de 'journalistieke opstelling in het verleden' ten aanzien van Zuid-Afrika. Een medewerker als Bert Determeijer stond daardoor lijnrecht tegenover zijn hoofdredacteur. De studenten lichtten hun standpunt toe in de ingezonden brievenrubriek 'Afzender'. Zij vonden dat het *U-blad* het anti-apartheidsbeleid van de RUU onvoldoende serieus nam en waren het bovendien oneens met de afwachtende houding van verschillende universitaire onderdelen. Shell zelf liet desgevraagd weten de acties als 'onterecht en ondemocratisch' te beschouwen.[23]

Shell liet zich bovendien niet weerhouden om opnieuw advertenties aan te bieden aan Nederlandse universiteitsbladen, zo kopte het *U-blad* op 23 februari 1989. Op dat moment bleken tien van de dertien benaderde universiteitsbladen reeds plaatsing van de in totaal tien nieuwe advertenties, ter waarde van *f* 28.000,–, te hebben toegezegd. Het *U-blad* was nog niet benaderd. Het stichtingsbestuur zou later die week vergaderen over de kwestie. Wigbold leek op dat moment, zo kon iedereen lezen, de enige Utrechtse redacteur die nog voorstander was van plaatsing.[24]

Het bericht werd gepubliceerd in dezelfde krant waarin melding werd gemaakt van het feit dat Winnie Mandela haar eredoctoraat zou behouden. Het in 1986 verstrekte doctoraat was inmiddels omstreden geraakt nadat in februari 1989 bekend werd dat mevrouw Mandela, die de anti-apartheidsbeweging al vaker in verlegenheid had gebracht, mogelijk betrokken was bij de moord op de veertienjarige Stompie Moeketsie eind 1988 door leden van haar lijfwacht, de Mandela United Football Club. Het leidde tot een in-

Rechts: Shell-advertenties brachten de discussie op gang welke positie het *U-blad* moest innemen inzake de kwestie Zuid-Afrika.

Voorlichtingsdag

Een carrière in oliewinning, een multidisciplinaire uitdaging (m/v)

Binnen onze exploratie en produktie afdeling is de **petroleum engineer** primair verantwoordelijk voor het ondergrondse deel van de olie- en gaswinning.
Hij maakt een schatting van de aanwezige hoeveelheid olie en gas en bepaalt het winningspercentage, produktiemechanisme, produktieniveau etc.
Hij speelt daarom een cruciale rol bij de ontwikkelingsplanning van een nieuw veld.

De technologie op het gebied van olie- en gaswinning maakt opnieuw een belangrijke ontwikkeling door. Die maakt het mogelijk de opbrengstpercentages van een veld verder te verhogen tegen economisch acceptabele kosten. Toch blijven we streven naar verdere verbetering. Dat is één van onze uitdagingen.

Kandidaten
Niet alleen **mijnbouwkundigen** en **geologen** kunnen petroleum engineer worden. Bij Shell heeft slechts de helft van de petroleum engineers deze achtergrond.
Er is ook in ruime mate behoefte aan **fysici**, terwijl **academici** (Ir, Drs, Dr) **met andere voldoende technisch georiënteerde opleidingen** ook kunnen worden opgeleid tot petroleum engineer.

Wij bieden
Wij bieden **petroleum engineers (m/v)** een interessante loopbaan met uitstekende carrièremogelijkheden. Voorwaarde is wel dat u bereid bent met uw gezin een belangrijk deel van uw loopbaan in het buitenland door te brengen.

Geïnteresseerd?
Als u geïnteresseerd bent in een loopbaan als petroleum engineer nodigen wij u graag uit om 30 september 1988 naar onze voorlichtingsdag op Centraal Kantoor in Den Haag te komen.
Wij zullen u dan meer vertellen over het werk, training, carrièremogelijkheden, etc. Ook zult u een persoonlijk gesprek hebben met één van onze petroleum engineers. Voorwaarde voor deelname is dat u niet ouder bent dan 27 jaar (voor kandidaten met relevante ervaring 32 jaar) en dat u eind 1988 of begin 1989 beschikbaar bent.

Voor deelname aan deze informatiedag kunt u schrijven aan:
Shell Internationale
Petroleum Maatschappij BV
Mevr. H. Dijkhuizen, afd. HREH/11
Postbus 162, 2501 AN Den Haag
Telefoon 070-776562.
U wordt verzocht een uitgebreid CV mee te sturen. De inschrijving sluit op 25 september 1988.

Bij Shell kun je laten zien wie je bent.

gezonden brief van de wiskundige prof. dr. J.R. Strooker, waarin cynisch werd gerept van het inzicht van het College van Decanen om 'deze vooraanstaande rechtsgeleerde' voor bekroning voor te dragen. 'Mogen wij ons vleien met de hoop, dat ons Utrechtse eerbewijs tevens een bijdrage, hoe gering ook, heeft geleverd aan haar morele statuur.'[25] Geheel nieuw was dergelijke kritiek niet. Reeds ten tijde van de uitreiking van het eredoctoraten werden in juni 1986 door schrijvers van twee ingezonden brieven kanttekeningen geplaatst bij het toegekende eerbewijs omdat de laureate het gebruik van geweld in de Zuid-Afrikaanse strijd, zoals toegepast door het ANC en haar aanhangers, niet geheel afwees.[26] De zaak Stompie speelde nog eenmaal op toen Winnie Mandela in mei 1991 werd veroordeeld tot zes jaar gevangenisstraf wegens betrokkenheid bij kidnapping door haar lijfwachten. Rector magnificus Van Ginkel liet het *U-blad* evenwel weten geen aanleiding te zien het eredoctoraat in te trekken aangezien het was verleend op basis van 'past performance' die niet ter discussie stond.[27]

De discussie in de ingezonden brievenrubriek over Shell tussen voor- en tegenstanders van adverteren was in 1989 nog niet afgerond. Op 2 maart 1989 bracht het *U-blad* het nieuws dat het stichtingsbestuur besloten had de nieuwe Shell-advertenties toch te plaatsen. Het bestuur had op de vergadering over deze kwestie vooral gesproken over de eventuele risico's als gevolg van dit, vermoedelijk als provocatief beschouwde, besluit. Daartoe zou het College van Bestuur worden aangesproken op zijn verantwoordelijkheid om de krant ongestoord te kunnen verspreiden. In een reactie gaf de studentenvakbond USF te kennen teleurgesteld te zijn en nieuwe acties te overwegen. PSO gaf aan niet mee te werken aan eventuele acties.[28]

Dat verhinderde geenszins de verschijning van een heus Zuid-Afrika-katern waarin het universitaire anti-apartheidsbeleid centraal stond. Het bracht, behalve een overzicht van universitaire standpunten uit Utrecht ('De ommezwaai van de Utrechtse universiteit: Utrecht tien jaar tegen apartheid') en elders ('Alleen Eindhoven doet niets'), aandacht voor contractonderzoek ten behoeve van bedrijven met vestigingen in Zuid-Afrika en een reportage over de als zwart en democratisch bekendstaande universiteit van West-Kaapland. Rector Gerwel van de ook wel als 'Mandela-universiteit' aangeduide instelling vertolkte hierin de wens om samen te werken met de Utrechtse universiteit, en zo de academische boycot van zijn land selectief toe te passen. Een rondetafelgesprek met uiteenlopende geïnteresseerden aan de universiteit besloot het geheel. Dit gesprek – waarin het advertentiebeleid van het *U-blad* nauwelijks ter sprake kwam – toonde aan dat het PSO het verst ging in het trekken van consequenties uit de afwijzing van apartheid en vond dat de universiteit daarin het voortouw moest nemen. De werkgroep Kairos, die informatie verschafte over Zuid-Afrika, ging daar in mee en verweet de universiteit een 'incidenteel beleid'. Hoewel er verschillend gedacht werd over het afzweren van bedrijven met activiteiten in Zuid-Afrika, bleek niemand voorstander te zijn van een volledige boycot van wetenschappelijke contacten.[29]

Duidelijk werd ook dat niet de gehele universiteit zich onthield van contacten

met Zuid-Afrika. De faculteit Aardwetenschappen, inclusief de studentenvereniging, profiteerde bij verschillende activiteiten van investeringen van Shell. Hoewel de meningen ook daar verdeeld bleken over een eventuele boycot van Shell, bestond er geen neiging om in afwachting van nader te formuleren universitair beleid vooruit te lopen op de troepen. In dat opzicht sloot het aan bij de opstelling van de Stichting Utrechts Universiteitsblad.[30]

In het eerste *U-blad* van de jaargang 1989–1990 kon de redactie uiteindelijk melden dat Shell-advertenties voortaan geweigerd zouden worden. Met dit eind juni genomen besluit van het stichtingsbestuur werd tegemoetgekomen aan het verzoek daartoe van de universiteit. Reden om het ruime advertentiebeleid bij te stellen was een verzoek van de redactie die, met uitzondering van interim-hoofdredacteur Wigbold, pleitte voor het schrappen van de gewraakte advertenties. Hoewel het anti-apartheidsbeleid van de universiteit, volgens het stichtingsbestuur, nog altijd niet zoveel voorstelde, zei het stichtingsbestuur daarom niet langer te willen wachten op het moment dat de universiteit 'een beleid ten aanzien van contacten met bedrijven als Shell' geformuleerd had. Daarom was besloten om dan maar zelf een klein maatschappelijk signaal af te geven. Hierdoor liep het blad *f* 30.000,– aan nieuwe Shell-advertenties mis. Dat weerhield waarnemend hoofdredacteur S. Kooistra er niet van zich 'zeer tevreden' te tonen met het genomen besluit.[31]

Naar het einde van de apartheid

Zuid-Afrika verdween daarmee niet voorgoed van de universitaire agenda. Eind september 1989 berichtte het *U-blad* over het advies van de commissie Mortelmans die in opdracht van het College van Bestuur had onderzocht hoe met 'besmette bedrijven' moest worden omgegaan. Met dergelijke bedrijven zouden 'bij voorkeur' geen contracten gesloten moeten worden. Indien een contract toch noodzakelijk leek, werd van het betrokken bedrijf een 'solidariteitsbijdrage' verwacht voor een scholingsfonds voor zwarte Zuid-Afrikanen. Dat was overigens naar alle waarschijnlijkheid strijdig met het algemene beleid van de rijksoverheid. Het besluit werd gehekeld in de rubriek 'Schreef' waarin lachwekkende vergelijkingen werden getrokken: chemisch afval dumpen was oké als er dan ook geld aan Greenpeace werd gegeven. Een spotprent toonde een op heterdaad betrapte inbreker die de buit mocht houden 'als u maar 'n solidariteitsbijdrage stort in het inbraakpreventiefonds'.[32]

Voorts werd geregeld aandacht besteed aan anti-apartheidsevenementen, zoals de aan Namibië gewijde anti-apartheidsdag in oktober 1989, enkele maanden voordat de nieuwe Zuid-Afrikaanse president F.W. de Klerk de vrijlating van Nelson Mandela gelastte. Kort na diens vrijlating en de opheffing van het verbod op het ANC, publiceerde het *U-blad* opnieuw een interview met rector Gerwel van de Universiteit van West-Kaapland die op dat moment Nederland bezocht. Hij droeg de boodschap van het Zuid-Afrikaanse verzet uit dat contacten die bijdroegen aan de verdere ontmanteling van de apartheid wenselijk werden geacht, al betekenden de huidige onderhandelingen zijns inziens nog niet dat de apartheid defini-

tief op z'n retour was. Gerwel maakte duidelijk dat het belangrijk was dat de Utrechtse universiteit, die zo lang een standbeeld van de omstreden Paul Kruger in huis had gehad, 'zich nu identificeert met het andere Zuid-Afrika'.[33]

Dat de apartheid nog niet geheel verdwenen was, kon ook worden opgemaakt uit de berichtgeving in oktober 1990 waarin melding werd gemaakt van de wens van de Universiteitsraad om universitaire onderdelen te weerhouden contracten af te sluiten met bedrijven die in Zuid-Afrika actief waren.[34] De omschakeling naar een nieuwe realiteit in Zuid-Afrika verliep niet eenduidig, maar kreeg geleidelijk aan wel daadwerkelijk gestalte.

Een voorbeeld daarvan was de anti-apartheidsweek van de Utrechtse Letterenfaculteit in september 1990 die reeds vastbesloten getiteld was 'Letteren: van anti-apartheid naar post-apartheid'. Het *U-blad* besteedde hier aandacht aan door, evenals de bewuste faculteit, gretig gebruik te maken van een medewerker van de Universiteit van West-Kaapland, de Afrikanist dr. Julian Smith. In juni 1991 werd aandacht besteed aan de Nederlandse universiteiten die, met recente goedkeuring van minister Ritzen van Onderwijs, weer banden aanknoopten met Zuid-Afrikaanse zusterinstellingen. Zelf had Utrecht inmiddels een samenwerkingsovereenkomst gesloten met de universiteit van West-Kaapland, waarbij de eerste docentenuitwisseling reeds had plaatsgevonden. Ook in de daaropvolgende jaren werden bijdragen gewijd aan de Utrechtse samenwerking met universiteiten in Zuid-Afrika. Zo besteedde het *U-blad* in september 1997 opnieuw aandacht aan de samenwerking met de Western Cape, door een kort interview te publiceren met de nieuwe rector daar. Zijn oproep voor meer studentenuitwisseling werd geregistreerd zonder dat de redactie daar een mening over innam. De ondersteuning van de nieuwe mogelijkheden bleek echter uit de publicatie van een wervend artikel over de, weliswaar niet onverdeeld positieve, ervaringen van een Utrechtse studente in West-Kaap.[35]

Zuid-Afrika had blijkbaar nog altijd een bijzondere plaats in het hart van de redactie, ook al was die plaats dan beduidend minder groot dan voorheen. Een kleine twintig jaar was de internationale berichtgeving van het *U-blad* in niet onbelangrijke mate gericht geweest op vooral Utrechtse banden met het door het apartheidssysteem geteisterde land. Dat dergelijke banden ook in de academische wereld bestonden, werd meer dan eens voor het voetlicht gebracht vanuit de vaste overtuiging dat deze banden als steun golden voor het voortbestaan van de apartheid en de daaruit voortvloeiende onderdrukking van de zwarte meerderheid in Zuid-Afrika. De betrokkenheid van het *U-blad* bij het lot van de onderdrukten en bij degenen die met hen sympathiseerden, die naadloos paste binnen de progressieve oriëntatie van het blad en aansloot bij de gangbare opvattingen aan de linkerzijde van het politieke spectrum in Nederland, was zonneklaar.

Minder duidelijk was wat de definitie en de consequenties van 'banden' waren, wat leidde tot een zekere willekeur. Het opnemen van advertenties van een bank die haar diensten ook aanbood aan de Zuid-Afrikaanse overheid kwam het *U-blad* reeds in 1975 te staan op een voorzichtige reprimande. Dit leidde noch tot het beëindigen van contacten met niet-bonafide

adverteerders, noch tot bescheidenheid in de redactionele opstelling. Anderen in de academische gemeenschap die, in heden of verleden, betrapt werden op enigerlei contact met Zuid-Afrika(nen) konden nog steeds op stevige kritiek rekenen, terwijl bovendien werd opgeroepen tot daadwerkelijke steun aan bevrijdingsbewegingen. Kritiek op de opstelling van het blad werd nauwelijks serieus genomen.

Druk van buitenaf eind jaren tachtig moest zowel bij redactie als stichtingsbestuur een bewustwording teweegbrengen dat de uitgesproken opstelling van het blad niet strookte met het opnemen van advertenties van het inmiddels zo omstreden geraakte Shell. Dat het stichtingsbestuur tegen de wens van een meerderheid in de redactie aanvankelijk opnieuw besloot tot plaatsing van dergelijke advertenties, in afwachting van algemeen universitair beleid op dit punt, was verdedigbaar vanuit de optiek van gescheiden verantwoordelijkheden. Het strookte evenwel niet met de onafhankelijke status van het blad en droeg daarom bepaald niet bij aan de geloofwaardigheid van het blad. Dat men begaan was en bleef met Zuid-Afrika was boven twijfel verheven, maar had eerder mogen leiden tot bezinning.

Niet iedereen was het eens met het advies van de commissie Mortelmans.

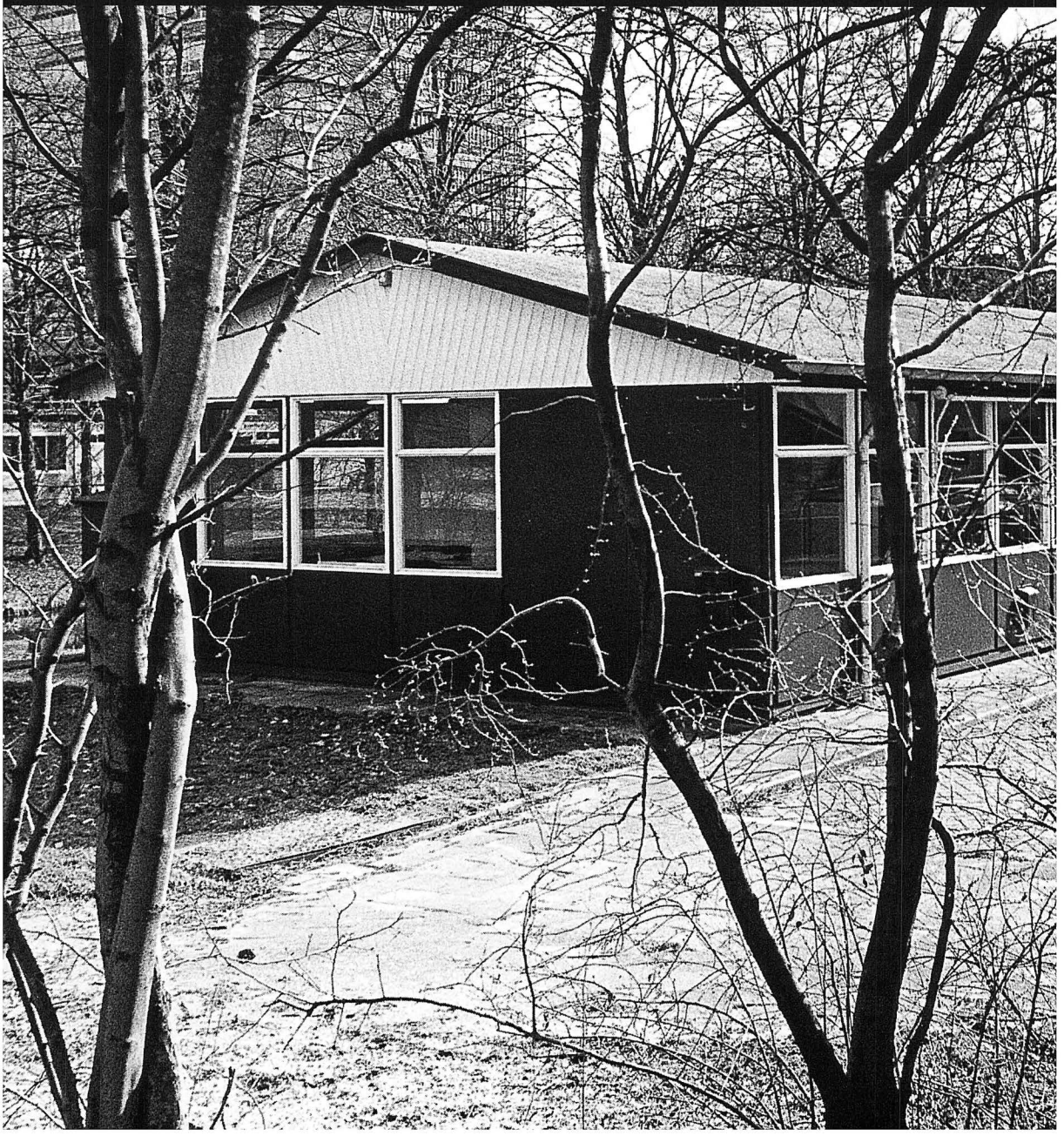

Besluit

In 1969 publiceerde de Academische Raad, de voorganger van de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU), een rapport waarin de mogelijkheden werden bestudeerd om de publiciteit inzake wetenschappelijk onderwijs en onderzoek te verbeteren. Het rapport gaf uiting aan de behoefte aan bezinning en verandering. Dat was bepaald geen overbodige luxe in een wereld waarin de universiteiten niet alleen de instroom van studenten uit steeds meer lagen van de samenleving fors zagen stijgen, maar waarin bovendien ook de mondigheid en eigenzinnigheid van studenten en andere geïnteresseerden in het hoger onderwijs toenam. In het rapport van de eerbiedwaardige raad werd aangegeven dat de autonome academische instellingen in Nederland elk het recht hadden zich te beperken tot een door de eigen voorlichtingsdienst verzorgd mededelingenbulletin. De tijdgeest bracht de samenstellers van het rapport er echter toe om nadrukkelijk te wijzen op de beperkingen van een dergelijk concept, dat inmiddels als achterhaald kon worden bestempeld. Daarom werd gewezen op een alternatief: 'Juist in conflictsituaties, waarin universitaire instanties en universitaire groepen licht geneigd zijn om ieder de nadruk op het eigen standpunt te leggen, kan een in zelfstandigheid samengesteld universitair blad, dat beginselen van goede journalistiek toepast, aan de "cives" een uitgebalanceerd beeld van de bewuste controverses en conflicten geven en aldus een bijdrage leveren tot een meer omvattende opinievorming van de gemeenschap.'[1]

Op het moment dat deze zorgvuldig afgewogen woorden – waarin het rauwe geluid van de studentenrevolte slechts zeer gedistantieerd weerklonk – aan het papier werden toevertrouwd, telde Nederland één zelfstandig universiteitsblad dat in een stichting was ondergebracht, het Amsterdamse *Folia Civitatis*. Zeven jaar later waren er nog maar twee bladen die onder de supervisie van de plaatselijke universiteitsvoorlichters vielen.[2] Ook het Utrechts universiteitsblad *'U'*, opgericht in een tijd van studentenprotest en politisering, maakte in die periode een transformatie door.

Het nieuwe blad was bepaald geen rechtstreeks gevolg van de studentenopstand. De door studenten vertolkte onvrede over de maatschappelijke ordening in het algemeen en het universitaire systeem in het bijzonder, leidde niet direct tot de roep om bestaande media te hervormen. Het initiatief voor het weekblad lag bij de bestuurders en de door hen aangestelde PR-krachten. Zij stonden

niet geheel onwelwillend tegenover de roep om veranderingen, maar zagen niet in hoeveel tegemoetkomendheid er van hen verwacht werd. Hun streven om de groeiende groep mensen, die als werknemer of student activiteiten ontplooiden aan de Utrechtse universiteit, op reguliere basis informatie aan te bieden over de instelling die hen – althans in naam – allemaal verbond, was sympathiek maar enigszins naïef. De opvatting dat hiermee tegemoet werd gekomen aan een behoefte aan onpartijdige informatie ging geheel voorbij aan het feit dat een toenemend deel van de universitaire gemeenschap voorlichting van een nauw aan het universiteitsbestuur gelieerd orgaan niet als onpartijdig beschouwde. Media die in deze tijd wél voor velen aantrekkelijk waren, toonden daarentegen juist openlijk hun expliciet politiek engagement, los van de gevestigde autoriteiten. Die rol was nadrukkelijk niet toebedacht aan het nieuwe weekblad, dat daardoor als het ware tegen de stroom in moest roeien.

In de eerste bestaansjaren van *'U'* bleef het blad, in navolging van de directe voorgangers, dan ook vooral een kanaal dat gebruikt werd om op terughoudende wijze berichten door te geven. Hoewel de beschikbare ruimte niet uitsluitend benut werd voor mededelingen van het universiteitsbestuur, waren andere geluiden niet gegarandeerd van opname in het blad. Angst bij de makers van het blad om universitaire belanghebbenden op enigerlei wijze tekort te doen, ging hand in hand met een grote mate van volgzaamheid ten opzichte van het universiteitsbestuur. Rond de invoering van de WUB werd getracht het blad iets aantrekkelijker te maken, maar huiver om het vermeende neutrale karakter aan te tasten bleef sterk aanwezig. Sympathie voor de democratisering van het universitaire bestuur en de wens tot professionalisering van het blad leidden niettemin tot het aantrekken van een afzonderlijke hoofdredacteur. Deze kwam vervolgens meer dan eens in aanraking met de voorzichtige redactieraad die inmiddels was samengesteld. Er bestond nog onvoldoende besef dat de participatie in het universitair bestuur zoals de WUB die veronderstelde van de universitaire achterban, niet goed te verwezenlijken viel zonder volwassen universiteitsjournalistiek. Een onafhankelijke journalistieke positiebepaling van het blad bleek te botsen met de voorzichtige opvattingen van de redactieraad, een controlerend orgaan dat het nastreven van consensus koppelde aan de eis een afspiegeling te bieden van wat leefde in de academische gemeenschap. Daarbij bestond te weinig begrip voor het professionele journalistieke uitgangspunt dat zowel de keuze van de te behandelen onderwerpen als de verdere wijze van behandeling in handen waren van de redactie die, vanuit haar loyaliteit ten opzichte van de universitaire democratisering, erkenning verdiende. Het ontbrak de redactieraad niet aan sympathie voor het streven van met name de hoofdredacteur om zijn blad uit te laten groeien tot een respectabele medespeler, maar de nadrukkelijke plaatsbepaling van de redactie liet in de ogen van de raad onvoldoende ruimte voor de bovenal aan het blad toegedachte forumfunctie. Het blad mocht niet op de troepen vooruitlopen, temeer daar de redactieraad zelf zich liever verschalkte in het veilige midden.

De mogelijkheid onafhankelijke journalistiek te bedrijven bleek in dit spanningsveld niet voldoende gegarandeerd. De constructie waarbij de redactie direct verantwoording verschuldigd was aan een onderdeel van een universitair bestuursorgaan schoot ernstig tekort. Een crisis, waaraan nog eens werd bijgedragen door botsende karakters, was het onvermijdelijke gevolg. De gang van zaken bij de bemiddeling door enkele vertrouwenslieden maakte duidelijk hoe verdeeld de meningen waren over de speelruimte voor universitaire journalistiek. Het belang dat werd gehecht aan het eigen medium en het inzicht dat een meer onafhankelijk opererend weekblad aansloot bij de eisen van de tijd – waarin het universiteitsbestuur zich niet als bekrompen wilde laten kennen – maakten een nieuwe start evenwel mogelijk. De niettemin wat moeizame totstandkoming van een stichtingsconstructie liet nogmaals zien dat het College van Bestuur de controle niet gemakkelijk uit handen gaf. Een zekere angst dat de redactie de polarisatie van de allesbehalve eensgezinde universitaire bevolking zou versterken en daarbij doelbewust partij zou kiezen tegen het College maakte de bestuurders nog altijd huiverig. Weliswaar bestond er enig respect voor professionele journalistiek maar men vroeg zich ook af waarom op kosten van de universiteit ruimte moest worden geschapen voor mogelijk onwelwillende berichtgeving die feitelijk toch onder de naam van de universiteit de wereld in zou worden gezonden.

Het bestuur stemde uiteindelijk in met de stichtingsconstructie. Enerzijds om te tonen dat de universitaire democratisering serieus werd genomen, anderzijds ongetwijfeld in de verwachting directe betrokkenheid bij eventuele toekomstige problemen te voorkomen, daarbij hopende dat de toegestane vrijheid niet geheel zou worden uitgebuit. Toch bleef het voor het College, evenals voor andere universitaire autoriteiten, wennen dat de universitaire betrokkenheid van het blad nu meer de betekenis had van loyaliteit met de instelling als geheel dan met dienstbaarheid aan het bestuur. De totstandkoming van de Stichting Utrechts Universiteitsblad was echter niet de laatste ontwikkeling in de geschiedenis van het *U-blad*. De oprichting van de stichting was immers niet de voltooiing van het streven naar journalistieke zelfstandigheid en de acceptatie daarvan. Nadat de onwennigheid met de nieuwe structuur was verdwenen en vervolgens ook het wantrouwen tussen redactie en autoriteiten geleidelijk aan verminderde, hoewel het aan beide zijden zelden of nooit geheel afwezig was, kwam een normalisering van de verhoudingen pas in de jaren negentig in zicht. De voorwaarden die gesteld én ingewilligd werden bij het oprichten van de Dienst U-blad als regulier onderdeel van de universitaire structuur, bekrachtigen de acceptatie van volwassen en onafhankelijke journalistiek die niettemin inhoudelijk verbonden is met deze instelling voor academisch onderwijs en onderzoek. De natuurlijke spanning tussen betrokkenheid en onafhankelijkheid, die kenmerkend is voor een volwaardig universitair nieuwsorgaan, kan niet definitief worden opgelost door een bepaalde organisatorische constructie, maar is in elk geval gebaat bij erkenning door het universitaire bestuur. Heldere afspraken over taak en werkwijze van de redactie,

met wederzijds begrip voor de eigen positie van bestuur en redactie, zijn daarbij onmisbaar als garantie.

In de aanpak van de redactie is voortdurend getracht weer te geven wat er in die omvangrijke universiteit leefde, maar het is en blijft een streven. Een uit zoveel subgroepen bestaande leefwereld – ook al is die inmiddels voor een belangrijk deel bijeengebracht op één campus – is niet eenvoudig te verslaan op een voor iedereen toegankelijke wijze in een orgaan met een wekelijkse verschijningsfrequentie. Hoewel het oordeel van de lezers over wat hen in de verschillende decennia geboden werd de redactie doorgaans tevreden stemde, zoals blijkt uit verschillende lezersonderzoeken, bleef er steeds iets te wensen over. Meer aandacht voor het niet-wetenschappelijk personeel, voor het onderzoek en voor afzonderlijke faculteiten en afdelingen behoren tot de meest geuite verzoeken. De redactie was zich hiervan bewust en deed serieus te nemen pogingen hier een oplossing voor te bieden.

De desondanks deels onvervulde wensen tonen echter ook aan dat het blad gezien wordt als een medium dat dicht bij de lezer staat en dient te staan. Dat door de doelgroep weinig wordt geklaagd over een eventueel tekortschieten van het blad in de uitoefening van deze functie is veelzeggend. Aangezien het blad niet onderhevig is aan een vorm van marktwerking waarbij het aantal abonnementen duidelijk maakt hoe de binding is met de lezers, is dit een onmisbaar blijk van waardering. Deze waardering voor het wekelijkse product omvat ook de appreciatie voor de makers die wekelijks aan de basis staan van het *U-blad*. Het feit dat verschillende journalistieke talenten (inclusief tekenaars en fotografen) die hier hun loopbaan zijn begonnen vervolgens een plaats hebben veroverd bij toonaangevende landelijke dagbladen, opinieweekbladen en omroepen bevestigt de professionaliteit waarmee het *U-blad* gemaakt werd en wordt. Na ruim dertig jaar is het *U-blad* zonder twijfel een volwassen medium. De spanning tussen journalistieke onafhankelijkheid en universitaire informatievoorziening is niet verdwenen, maar wel aanmerkelijk verminderd in vergelijking met eerdere jaren. De journalistieke wensen en de universitaire verwachtingen zijn uiteindelijk enigszins naar elkaar toegegroeid in een klimaat dat eerder als pragmatisch dan als ideologisch valt te kenschetsen.

Noten

Inleiding

1. Jos Dohmen, *Academische toestanden. De Universiteit van Amsterdam volgens vijftig jaar Folia* (Amsterdam 1999). Zie ook het in samenwerking met Oscar Steens vervaardigde *De ideale gemeenschap. Civitas Academica Amstelodamensis tussen 1948 en 1989* (Amsterdam 1995), aldaar p. 175-188; Freico-Jan Amberg en Maarten Post, *Van preek tot porno. De ontwikkeling van het Nijmeegs Universiteitsblad 1951-1968* (Nijmegen 2001); Danie de Hiep en Joost Klarenbeek (red.), *125 jaar Vox Studiosorum 1864-1890. Het oudste Nederlandse studentenblad* (Utrecht 1991). In het verlengde hiervan kan verwezen worden naar studies over (Amsterdamse) studentenbladen als *Propria Cures.*

2. Zodoende kreeg ik, behalve in verschillende lezersonderzoeken van het blad, ook inzage in een scriptie over de vroege geschiedenis van het *U-blad:* M. van Esschoten-Roelofsen, H. Hameleers, N. Jong, A. Knoop, *Nader tot U of op weg naar het einde* (Utrecht 1983), p. 81.

1 De academische informatiestroom gekanaliseerd, 1946-1972

1. J. Boeke, Ter inleiding, *Sol Iustitiae, orgaan der Utrechtse universitaire gemeenschap* [hierna afgekort tot: *SI*] jg. 1, nr. 1, 19 januari 1946.

2. Idem.

3. H.W. von der Dunk, W.P. Heere, A.W. Reinink (red.), *Tussen ivoren toren & grootbedrijf. De Utrechtse universiteit 1936-1986* (Maarssen 1986), p. 540; C. Bol, 'De restauratieve façade, de jaren 1946-1966', in: Von der Dunk, *Tussen ivoren toren & grootbedrijf*, p. 59-83, aldaar p. 60; De redactie, 'Het hoe en waarom van dit blad', *Solaire Reflexen* [hierna afgekort tot: *SR*], jg. 1, nr. 1, juli 1954, p. 2.

4. In 1945-1946 omvatte het niet-wetenschappelijk personeel 675 personen, in 1955-1956 1041 personen: Von der Dunk, *Tussen ivoren toren & grootbedrijf*, p. 540.

5. J.H. des Tombe, 'Ten Geleide', *SR*, jg. 1, nr. 1, juli 1954, p. 1.

6. *SR*, jg. 1, nr. 2, september 1954.

7. C. Bol, a.w., p. 59-83, aldaar p. 81.

8. E. Stolz, W.E. van Kol, A. Peddemors, H.P. Colmjon, C. Mertens en W. v.d. Berg, 'Ondergetekenden', *SI* jg. 17, [nr. 0], 19 september 1961, p. 1; J. van Baal, W.Ph. Coolhaas, Sj. Groenman, J.J. Hanrath, J. Prins, A.C. de Vooys, H.Th. Fischer, 'Open brief', jg. 17, nr. 1, 21 september 1961, p. 1; P.N. Haafkens, 'De zieners', jg. 17, nr. 1, 21 september 1961, p. 1; Nieuw-Guinea is oud, jg. 17, nr. 5, 13 oktober 1961, p. 1.

9. A. Verkroos, 'Gesprek met een student', *SI* jg. 18, nr. 23, 29 maart 1963, p. 3; W. van Mulsen, 'Dikke emoties', jg. 18, nr. 24, 5 april 1963, p. 1; jg. 19, nr. 3, 4 oktober 1963, p. 1: Chr.L. Baljé (namens de redactie): 'Voor het laatst'.

10. *Trophonios* jg. 1 (1964-1965) nr. 1, 12 september 1964, p. 1, Trophonios. In *Trophonios* jg. 5 (1968-1969) nr. 28-29, 13 juni 1969, p. 3, Vijf jaar Troof? wordt beknopt de ietwat roerige geschiedenis van het blad geschetst. Nadat illustraties van blote dames verontwaardiging hadden gewekt, werd een nummer met een foto van een blote Engelse die op prinses Beatrix leek in 1966 in beslag genomen. Veel persaandacht ontstond naar aanleiding van de publicatie van geheime rapporten van de Academische Raad. Een collage op de voorpagina toonde in 1967 de Amerikaanse president Johnson in nazi-uniform. Enkele exemplaren werden in beslag genomen terwijl tegen de redacteuren een proces-verbaal werd opgemaakt.

11. *SI*, jg. 19, nr. 27, 29 mei 1964, p. 4-5, J. Plessen, 'Zonsverduistering of apartheidspolitiek?'.

12. *SI*, jg. 19, nr. 27, 29 mei 1964, p. 5-6, v. A., 'Een betreurenswaardig besluit'; jg. 19, nr. 28, 5 juni 1964, p. 1-3, j.k.o., 'Voorwaarts kameraden, we moeten terug'.

13. *SI*, jg. 19, nr. 26, 8 mei 1964, p. 4, j.k.o., 'L'eclipse?'; jg. 19, nr. 27, 29 mei 1964, p. 3, j.k.o., 'Sol los?'.

14. *SI* jg. 1, nr. 1, 10 september 1964, p. 1.

15. *SI* jg. 1, nr. 36, 17 juni 1965, p. 4; nr. 37, 24 juni 1965, p. 2; jg. 2, nr. 6, 14 oktober 1965, p. 1. Op dat moment telde de universiteit circa 3400 personeelsleden, waarvan ongeveer 2000 nwp'ers.

16. *SI*, jg. 4, nr. 15, 7 december 1967, p. 1, 'Algemeen'; jg. 4, nr. 22, 15 februari 1968, p. 3: Stem kies keurig...; jg. 5, nr. 38, 20 juni 1969, p. 1-2: 'Kontributies'.

17. H. Bouman, 'Enige aantekeningen over de universiteitsbladen en algemene studentenbladen in Nederland', *Universiteit en Hogeschool*, jg. 11 (1964), p. 245-259.

18. *SR*, jg. 14, nr. 1.

19. A. van der Meiden, 'Turbulentie en herordening; de jaren 1966 tot heden', in: Von der Dunk, a.w., p. 95-133, aldaar p. 95-99.

20. Von der Dunk, *Tussen ivoren toren & grootbedrijf*, p. 540.

21. *SR*, nr. 92 (september 1968) p. 16.

22. *Studiegids der Rijksuniversiteit Utrecht. Cursusjaar 1964-1965; Studiegids der Rijksuniversiteit Utrecht. Algemene en centrale interfaculteit 68/69*, p. 13.

23. *SR*, nr. 97 (februari 1969), p. 11; *SR*, nr. 83, november 1967, p. 2, 'Hoogleraar gevraagd; "onderonsje" òf advertentie?'.

24. *SI*, jg. 5, nr. 14, 29 november 1968, p. 3, 'Perscentrum'.

25. Helemaal nieuw was dit idee niet. Al in 1965 had de directrice van het Universiteitsmuseum het College van Curatoren gevraagd of het niet mogelijk was *Sol Iustitiae* en *Solaire Reflexen* samen te laten gaan tot één blad voor alle personeelsleden: UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1968 t/m 1973, brief J.G. van Cittert-Eymers, aan College van Curatoren der RUU, 26 februari 1965.

26. *Trophonios*, jg. 5 (1968-1969), nr. 10, 15 november 1968, p. 1, 'Verduistert Sol Troof?' Dit alles weerhield Van der Meiden er niet van in juni 1969 desgevraagd zijn mening uit te spreken over (en in) het studentenblad. Hij wond er geen doekjes om: 'Veel redakties van studentenbladen zitten vrij veilig in een vaartuig dat in een vaste baan om hun ideeënklont cirkelt en missen de motorische kracht uit die baan te raken. Men vóelt het gemis ook niet [...].' Niettemin liet *Trophonios* zich goed consumeren, al bleef men onmachtig van alle studenten een knaak per jaar extra los te krijgen om de financiering van het blad gezond te maken. Hier dreigde het risico van het volgende imago: 'grappig, onderhoudend, maar niet serieus te nemen'. *Trophonios* diende zich voor te bereiden op de nieuwe bestuursstructuur waarin dingen samen worden gedaan. [maar dat gold volgens Van der Meiden ook voor andere universitaire media en instellingen: 'Opvoeding tot die mentaliteit van positief gerichte participatie in bestuur en beheer is mede de taak van de publiciteitsmedia van de universiteit.'] 'Het ernstige streven naar medeverantwoordelijkheid kon wel eens het motortje worden dat onze studentenpers uit de baan der zelfbevrediging in de richting van een (zo kritisch mogelijk) engagement schiet.' *Trophonios*, jg. 5 (1968-1969), nr. 28-29, 13 juni 1969, p. 16, A. van der Meiden, 'Wie zegt wat tegen wie'. Zie voor een latere terugblik van A. van der Meiden, 'Turbulentie en herordening; de jaren 1966 tot heden', in: Von der Dunk, a.w., p. 95-133, aldaar p. 103, 109. Voor een karakteristiek van *Troof* in de jaren zestig: Hervé Jamin, Marijke Huisman, *Kennis als opdracht. De Universiteit Utrecht 1636-2001* (Utrecht 2001), p. 193-194.

27. *SR* nr. 96, januari 1969, p. 3, 'Gesol met Solaire Reflexen'; p. 12, 'Even sollen'.

28. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1968 t/m 1973: brief A. van der Meiden aan belanghebbenden: faculteitsbesturen, conventsbestuur, USF, redactieleden *Solaire Reflexen*, redactie *Post Iucundam Iuventutem*, hoofdafdeling Personeel, Hoofdafdeling Studentenzaken, hoofdafdeling planologie en Bouwzaken, 6 januari 1969; Bijlage: 'Discussienota ombouw *Sol Iustitiae*' door A.A. Prins en A. van der Meiden.

29. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1968 t/m 1973: Secretaris Faculteit der Wiskunde en Natuurwetenschappen prof. dr. O.F. Uffelie aan College van Curatoren, afd. PR, 19 februari 1969; Idem, brief A. van der Meiden aan belanghebbenden: faculteitsbesturen, conventsbestuur, USF, redactieleden *Solaire Reflexen*, redactie *Post Iucundam Iuventutem*, hoofdafdeling Personeel, Hoofdafdeling Studentenzaken, hoofdafdeling planologie en Bouwzaken, Utrecht 6 januari 1969. Bevat: Bijlage: 'Discussienota ombouw "Sol Iustitiae"' door A.A. Prins en A. van der Meiden.

30. Idem, Nota nieuw universiteitsblad [maart 1969]; Uittreksel D.B.-besluit 31 maart 1969, punt 7; Op 29 mei 1970 (jg. 1, nr. 34, p. 2) verscheen in *'U'* een brief van voorzitter prof. dr. S.G. van den Bergh van de redactieraad aan de

Curatoren over de 'Verhouding centraal weekblad "U"-faculteitsbladen'. Op 13 april had een vergadering plaatsgevonden van de redactieraad met vertegenwoordigers van alle regelmatig verschijnende universiteitspublicaties. Hier bleek dat het centrale universiteitsblad niet kon voorzien in de behoefte aan communicatie in kleine kring; er waren ook kleinschaliger bladen nodig en wenselijk. De universiteit diende dit ook financieel mogelijk te maken, ongeacht de inhoud van het betreffende blad. De goede verhoudingen binnen de universiteit waren echter gebaat bij een centraal uitgegeven weekblad 'dat meer biedt dan een simpel mededelingenblad'.

31. Idem, Notulen kennismakingsbijeenkomst redactieraad nieuw weekblad, 16 juni 1969.

32. *SR* nr. 100, p. 2: 'Fusie Sol Iustitiae en Solaire Reflexen: snellere en ruimere informatie voor allen'.

33. *SR* nr. 102, juli 1969, p. 2, 'Solaire Reflexen' 1954-1969; cartoons op p. 8-9.

34. *SI*, jg. 5, nr. 36, 6 juni 1969, p. 1; jg. 5, nr. 39, augustus 1969.

35. *'U'*, jg. 1, nr. 1 (5 september 1969) p. 1-2, Redactie: 'De nieuwe formule: S.I. + S.R. = 'U'.

36. *'U'*, jg. 1, nr. 17, 9 januari 1970.

37. *'U'*, jg. 1, nr. 3, 19 september 1969, p. 22. Helemaal nieuw was deze uitvoerige belichting van universitaire nota's niet. In februari 1969 was een extra nummer van *Sol Iustitiae* verschenen met de volledige tekst van de discussienota over de bestuursvorm van de RUU, die door een daartoe in het leven geroepen 16-hoofdige commissie onder leiding van prof. dr. W.C. van Unnik was vervaardigd, plus de bijbehorende discussiepunten van de minister van Onderwijs en Wetenschappen. *SI*, jg. 5, nr. [24a], februari 1969.

38. De enige typografische uitzondering op het geheel was de oproep die op 23 januari 1970 verscheen voor de verkiezingen van de USF grondraad in februari: jg. 1, nr. 19, 23 januari 1970, p. 16.

39. *Rijksuniversiteit Utrecht Verslag cursusjaar 1969'70*, p. 298.

40. *'U'*, jg. 2, nr. 3, 4 september 1970, p. 1, 'Mening'.

41. *'U'*, jg. 1, nr. 4, 26 september 1969, p. 8.

42. *'U'*, jg. 1, nr. 24, 27 februari 1970; jg. 1, nr. 28, 10 april 1970.

43. *'U'*, jg. 1, nr. 40, 10 juli 1970, p. 4. Het bericht van de arts was verschenen in nr. 37, 19 juni 1970, p. 16.

44. *'U'*, jg. 1, nr. 14, 5 december 1969, p. 3.

45. *'U'*, jg. 2, nr. 1, 21 augustus 1970, p. 1, 'Bij de tweede jaargang'.

46. *'U'*, jg. 2, nr. 7, 2 oktober 1970; jg. 2, nr. 13, 13 november 1970, p. 3.

47. *'U'*, jg. 2, nr. 6, 25 september 1970, p 1-8, Bijlage Stichting studentenhuisvesting; jg. 2, nr. 6, 25 september 1970, p. 1-5, 'Sociologisch doorgelicht IBB complex'; jg. 2, nr. 24, 12 februari 1971, p. 1-3; jg. 2, nr. 19, 8 januari 1971, p. 2-3, 'Tussen de tijden'; jg. 2, nr. 24, 12 februari 1971; jg. 2, nr. 29, 19 maart 1971, p. 1, Politieke vakbond van USF – studenten.

48. *'U'*, jg. 2, nr. 19, 8 januari 1971, p. 11, 'Aan eis van hoor en wederhoor is voldaan; Geen grotere sterfte patiënten in kliniek'; jg. 2, nr. 20, 15 januari 1971, p. 2, 'Conflict hartchirurg'; jg. 2, nr. 21, 22 januari 1971, p. 3, 'Curatoren contra NRC/Handelsblad'; jg. 2, nr. 20, 15 januari 1971, p. 3, A.v.d.M., 'Een conflict'; jg. 2, nr. 24, 12 februari 1971, p. 1, 'Monument kliniek voor hartchirurgie in bruikleen van gemeente Rotterdam'.

49. *'U'*, jg. 2, nr. 34, 7 mei 1971, p. 1-4, 'Parapsychologie'; jg. 2, nr. 35, 14 mei 1971, p. 1-2: '2e week: parapsychologie'.

50. *'U'*, jg. 2, nr. 40, 18 juni 1971, p. 1, 'Wie is er nu geboycot'; p. 3: installatie EUR-leden.

51. *'U'*, jg. 2, nr. 23, 5 februari 1971, p. 8.

52. *'U'*, jg. 3, nr. 1, 20 augustus 1971, p. 5, 'Derde jaargang'.

53. *'U'*, jg. 3, nr. 9, 15 oktober 1971, p. 1, Rob Croughs, 'Transcendente meditatie'.

54. *'U'*, jg. 3, nr. 14, 19 november 1971, p. 4, AvdM, 'Beslissende tijd'.

55. *'U'*, jg. 3, nr. 21, 21 januari 1972, p. 3-4: 'Kennismaking nieuwe bestuurscolleges'.

56. *'U'*, jg. 3, nr. 21, 21 januari 1972, p. 1-2, A.v.S., 'Over ronsel-praktijken van Utrechtse repetitoren'.

57. *'U'*, jg. 3, nr. 22, 28 januari 1972, p. 4, AvdM, 'Alweer een nieuwe krant'.

58. *Rijksuniversiteit Utrecht Verslag cursusjaar 1971 '72*, stukje over stafafdeling Public Relations, voorlichting en dokumentatie op p. 394.

Universitaire democratisering & De Uithof

1. *U-blad*, jg. 2, nr. 34, 7 mei 1971, p. 6, Column A. van der Meiden 'Buitengewoon interessant, uiterst belangrijk en zeer urgent'; jg. 2, nr. 36, 21 mei 1971, p. 1-8, Verkiezingsbijlage no. 2.

2. *U-blad*, jg. 2, nr. 40, 18 juni 1971, p. 3, Installatie EUR-leden; jg. 3, nr. 17, 10 december

1971, p. 3, 'Roepen en sleutelen' [cursiefje AvdM].

3. *U-blad*, jg. 3, nr. 20, 14 januari 1972, p. 3, 'Een nieuw bestuur' [cursiefje AvdM].

4. *U-blad*, jg. 4, nr. 2, 25 augustus 1972, p. 1, 'Solidariteit' (vechtpartijen studenten-politie zonder redactioneel commentaar); jg. 4, nr. 2, 25 augustus 1972, p. 5, 'Geweld' (cursiefje reactie AvdM); jg. 4, nr. 3, 1 september 1972, p. 5, 'Onwaardig' (reactie AvdM); jg. 4, nr. 3, 1 september 1972, p. 5, 'Afzender'.

5. *U-blad*, jg. 4, nr. 24, 9 februari 1973, p. 1, 'Universiteit kiest nieuw bestuur' (WK).

6. *U-blad*, jg. 4, nr. 27, 2 maart 1973, p. 8-9, 'Universiteitsraad? Nooit van gehoord!' Het redactionele vermoeden was overigens terecht; de genoemde persoon had op dat moment immers geen zitting in de U-raad.

7. *U-blad*, jg. 4, nr. 28, 9 maart 1973, p. 7, J. Mansfeld, 'Kandidaten gezocht!'.

8. *U-blad*, jg. 4, nr. 28, 9 maart 1973, p. 9, '*U*-commentaar'; jg. 4, nr. 27, 2 maart 1973, p. 1, 3, 'Een verstoorde vergadering'.

9. *U-blad*, jg. 4, nr. 32, 6 april 1973, p. 1-4 Extra katern 'Zij willen u nog iets vertellen'; jg. 4, nr. 34, 20 april 1973, p. 1, 'Grote belangstelling voor verkiezingen universiteitsraad'; jg. 4, nr. 39, 8 juni 1973, p. 5, '*U*'-gesprek met nieuwe voorzitter U-raad. Van den Bergh werd omschreven als iemand die 'om telkenmale als een democratische waakhond aan te slaan als hogergeplaatsten het erf van de persvrijheid dreigden binnen te dringen'.

10. *U-blad*, jg. 6, nr. 29, 14 maart 1975, p. 2, [Anoniem commentaar], 'Wie bestuurt de universiteit?'.

11. *U-blad*, jg. 7, nr. 11, 24 oktober 1975, p. 8-9, 'WUB: onvolkomen wet voor Utrecht toch flinke stap'.

12. *U-blad*, jg. 7, nr. 41, 18 juni 1976, p. 7, 'Universiteitsraad bestaat vijf jaar'.

13. *U-blad*, jg. 10, nr. 29, 30 maart 1979, p. 8-9, 14, 'Verkiezingen universiteitsraad'.

14. *U-blad*, jg. 15, nr. 29, 30 maart 1984, p. 10-11, 'Verkiezingen voor de Universiteitsraad'.

15. *U-blad*, jg. 16, nr. 29, 29 maart 1985, p. 12, 'Verkiezingen Universiteitsraad'.

16. *U-blad*, jg. 18, nr. 35, 22 mei 1987, p. [1-4] Bijlage: Verkiezingskrant.

17. *U-blad*, jg. 20, nr. 30, 20 april 1989, p. 4, 'Afzender: Verkiezingen I en II'.

18. *U-blad*, jg. 22, nr. 29, 11 april 1991, p. 11-15, 'Verkiezingen voor de Universiteitsraad.

19. *U-blad*, jg. 24, nr. 31, 22 april 1993, p. 14-15, U-raadsverkiezingen 1993; jg. 25, nr. 29, 14 april 1993, p. 14-15, 'Lonken naar de stem van de student'.

20. *U-blad*, jg. 26, nr. 20, 26 januari 1995, p. 7, 'Faculteiten keren zich tegen "politieke" U-raad'.

21. *U-blad*, jg. 26, nr. 33, 11 mei 1995, p. 10-13, Katern Verkiezingen U-raad.

22. *U-blad*, jg. 29, nr. 3, 11 september 1997, p. 13-17, Katern verkiezingen.

23. *U-blad*, jg. 29, nr. 5, 25 september 1997, p. 6, 'De U-raad'.

24. *U-blad*, jg. 29, nr. 17, 18 december 1997, p. 6, 'De minister, de rechter en de impasse'.

25. *U-blad*, jg. 30, nr. 30, 15 april 1999, p. 14-17, 'Verkiezingen'.

26. *U-blad*, jg. 1, nr. 4, 26 september 1969, p. 12-13, Kaart De Uithof.

27. *U-blad*, jg. 15, nr. 6, 30 september 1983, p. 8-9, 'Tien jaar Uitwijk'; jg. 26, nr. 29, 6 april 1995, p. 12-13, 'Sociaal-cultureel centrum De uitwijk uit de tijd, maar in trek/O wonder! Wat heb ik nu gemaakt!?'.

28. *U-blad*, jg. 16, nr. 14, 23 november 1984, p. 10-11, 'Van Johannapolder tot Uithof'.

29. *U-blad*, jg. 19, nr. 11, 6 november 1987, p. 10-11, 'Het dagelijks leven in het bestuursgebouw'.

30. *U-blad*, jg. 19, nr. 26, 11 maart 1988, p. 10-11, 'Hoe leefbaar is de Uithof?'; idem, 'Sinterklaas huurde zijn paard in de Johannapolder'.

31. *U-blad*, jg. 23, nr. 7, 3 oktober 1991, p. 7-8, 'Het planologische gelijk van de wet der remmende voorsprong'.

32. *U-blad*, jg. 23, nr. 7, 3 oktober 1991, p. 9, 'Verstoken van krant en bingo, maar o zo gelukkig.

33. *U-blad*, jg. 26, nr. 13, 17 november 1994, p. 12-13, 'Bestuursgebouw bestaat tien jaar: Een saai gebouw met fijne mensen'.

34. *U-blad*, jg. 29, nr. 24, 5 maart 1998, p. 12-13, 'Het Minnaertgebouw'.

35. *U-blad*, jg. 29, nr. 28, 2 april 1998, p. 10, 'Een stuk beter dan Warande of IBB'.

2 Een professionele hoofdredacteur aan het roer, 1972-1974

1. A. van der Meiden, 'Turbulentie en herordening; de jaren 1966 tot heden', in: Von der Dunk, a.w., p. 95-133 aldaar p. 121; Interview auteur met W. Kuipers, Amsterdam 24 juli 2002.

2. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Univer-

siteitsblad 1968 t/m 1973: Redaktieraad weekblad 'U', prof. J.W. Doeve, vz [ongedateerd, binnengekomen/behandeld bij CvB op 29 mei 1973].

3. *'U'*, jg. 3, nummer 32, 21 april 1972, p. 3, Gewijzigde nota inzake het redactionele beleid.

4. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1968 t/m 1973: Samenvatting gesprek redactieraad *'U'* met presidium Universiteitsraad 7 november 1972.

5. Idem, Redaktieraad weekblad *'U'*, J.W. Doeve [ongedateerd, binnengekomen/behandeld bij CvB op 29 mei 1973].

6. Dit advies is terug te vinden in twee dossiers: UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: 'Het Universitaire Weekblad', Rapport uitgebracht door de Redaktieraad van *'U'*, 19 april 1973; tevens in dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1968 t/m 1973, Redaktieraad weekblad *'U'*.

7. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1968 t/m 1973: Minderheidsstandpunt J.P.A. Stolk, 17 mei 1973.

8. Idem, Kanttekeningen van de *'U'*-redactie bij de beleidsnota Het Universitaire Weekblad, Utrecht 23 mei 1973.

9. Idem, brief CvB aan U-raad, 5 juni 1973.

10. Idem, Mededeling D.N.Chr. van Wijk, 12 juni 1973 aan hoofd AS, uittreksel vergadering CvB 29 mei 1973.

11. UU, archief UU, dossier Universiteitsraad Vergaderingen 1973: Verslag 30e openbare vergadering Universiteitsraad 20 juni 1973; dossier Universiteitsraad Vergaderingen 1973: Besluitenlijst vergadering Universiteitsraad 20 juni 1973.

12. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1968 t/m 1973 Verslag 31e vergadering redactieraad *'U'* 22 juni 1973; Spotprent Frits Müller, 'Bevrijdt de kettinghond', *'U'*, 15 juni 1973, p. 3.

13. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Mededeling CvB, 10 september 1974.

14. UU, archief UU, dossier Universiteitsraad Vergaderingen 1973: Agenda 32e openbare vergadering Universiteitsraad 19 september 1973; Dossier Universiteitsraad Vergaderingen 1973: Verslag 32e vergadering Universiteitsraad 19 september 1973; dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1968 t/m 1973: brief R.A.F. van der Wal aan leden (nieuwe) redactieraad, aan de redactie, 20 september 1973.

15. *'U'*, jg. 5, nr. 16, 30 november 1973, p. 1, Siemens van Wezema volgt Trip op in CvB.

16. UU, archief UU, dossier Universiteitsraad Vergaderingen 1973: Verslag 35e vergadering Universiteitsraad 19 december 1973.

17. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: bijlage 1, z.j.; idem, artikel Pieter Bückmann, 'Er rollen koppen bij de universitaire meningsuiting', *Haagse Post* 14 september 1974.

18. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: redactieraad *'U'* aan secr. RUU A. Korff, 4 september 1974.

19. Idem, W.R. Kuipers aan CvB, 22 januari 1974.

20. Idem, Nota A. van der Meiden aan CvB, 15 februari 1974.

21. Idem, Mededeling aan hoofd AS 19 maart 1974, uittreksel CvB-vergadering 12 maart 1974.

22. Idem, R.A.F. van der Wal aan CvB, t.a.v. Sj. Groenman, 5 april 1974.

23. Idem, W.R. Kuipers aan J.J. Maree, 15 februari 1974.

24. Idem, W.R. Kuipers aan A. Korff, 17 september 1974 Stuurt daarbij afschrift brief aan redactieraad 19 maart 1974.

25. UU, archief UU, dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag bijeenkomst commissie van vertrouwenslieden met redactie *'U'* 19 september 1974.

26. Idem, Verslag bijeenkomst commissie van vertrouwenslieden met redactieraad *'U'* 18 september 1974.

27. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: W. van Vroonhoven aan leden U-raad, 8 september 1974. De tussentijdse rapportage van juni 1974 is niet aangetroffen in de bestudeerde archieven.

28. Idem, Redacteuren en medewerkers *'U'* aan [U-raad], 10 september 1974.

29. Idem, W. van Vroonhoven aan leden U-raad, 8 september 1974; dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag bijeenkomst commissie van vertrouwenslieden met redactieraad *'U'* 18 september 1974; Idem, *UK, Universiteitskrant Groningen*, jg. 4, nr. 4, 11 september 1974: Reg ten Zijthoff, 'De universitaire pers zit weer in het verdomhoekje'. De voor dit Groningse artikel gebruikte notulen van de redactieraadsvergaderingen dat jaar konden niet worden achterhaald ten behoeve van dit onderzoek.

30. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Vertrouwelijke notitie R.A.F. van der Wal, J.P.A. Stolk, J.P. Wildschut aan re-

dactieraad *'U'*, 15 augustus 1973; Uittreksel notulen vergadering CvB 13 augustus 1974.

31. Idem, R.A.F. van der Wal aan W.R. Kuipers, 23 augustus 1974. Onduidelijk blijft waarom Stolk niet aanwezig was bij het beoordelingsgesprek.

32. UU, archief UU, dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag bijeenkomst commissie van vertrouwenslieden met redactie *'U'* 19 september 1974. De in september 1974 ingestelde Commissie had inzage in de notulen van de redactieraad van 22 augustus 1974. Die notulen zijn niet meer aangetroffen door de auteur van deze studie.

Autoriteiten & Emancipatie

1. *U-blad*, jg. 5, nr. 18, 14 december 1973, p. 6-7, 'Gesprek met minister Trip over wetenschapsbeleid'.

2. *U-blad*, jg. 6, nr. 27, 28 februari 1975, p. 1, 'Klein dringt democratisering steeds verder terug'. Artikel van d.h. en w.k.

3. *U-blad*, jg. 7, nr. 21, 16 januari 1976, p. 8-9, Interview met staatssekretaris Klein.

4. *U-blad*, jg. 9, nr. 6, 23 september 1977, p. 3, Interview met College van Bestuur.

5. *U-blad*, jg. 12, nr. 6, 3 oktober 1980, p. 5, Gesprek met de rektor magnifikus prof. dr M.A. Bouman.

6. *U-blad*, jg. 12, nr. 7, 10 oktober 1980, p. 9, 'Sommige vakgroepen hebben de hoge verwachtingen gewoon niet kunnen waarmaken'.

7. *U-blad*, jg. 12, nr. 8, 17 oktober 1980, p. 5, "Ik ben een nette jongen".

8. *U-blad*, jg. 16, nr. 9, 19 oktober 1984, p. 1, 'Ginjaar genoemd voor nieuwe baan'; jg. 16, nr. 29, 29 maart 1985, p. 3, 'Ginjaar weer genoemd voor baantje'; jg. 16, nr. 30, 19 april 1985, p. 1, 'Ginjaar toch weg'; jg. 16, nr. 30, 19 april 1985, p. 3, 'Ginjaar zag plannen vast lopen.

9. jg. 17, nr. 18, 20 december 1985, p. 7-8, 'Ginjaar blikt tevreden terug "De trein is weer op de rails gezet"'.

10. *U-blad*, jg. 17, nr. 6, 27 september 1985, 1, 'Ginjaar vertrekt per 1 januari'; jg. 17, nr. 14, 22 november 1985, p. 5, 'Nieuwe CvB-voorzitter Veldhuis: "Public relations Utrechtse universiteit zou wel wat beter kunnen"'.

11. *U-blad*, jg. 17, nr. 29, 21 maart 1986, p. 3, 'Veel kritiek op rede van Collegevoorzitter; Nonsense van Veldhuis lokt problemen uit'.

12. *U-blad*, jg. 18, nr. 33, 8 mei 1987, p. 5, 'Affaire-dienstauto lijkt voorbij'.

13. *U-blad*, jg. 24, nr. 9, 15 oktober 1992, p. 11-13, 'Jan Veldhuis, voorzitter te Utrecht: "Ik ben niet voor het paradijs geboren"'.

14. *U-blad*, jg. 23, nr. 16, 28 november 1991, p. 12-13, 'De komende vrouw en de gaande man'.

15. *U-blad*, jg. 27, nr. 31, 18 april 1996, p. 12-13, 'Lieteke van Vucht Tijssen en het nieuwe personeelsbeleid: "Ik ben niet geïnteresseerd in grootse ideologieën waarmee je in de praktijk weinig opschiet"'.

16. *U-blad*, jg. 29, nr. 3, 11 september 1997, p. 8-9, 'Rector magnificus Hans van Ginkel: "mensen die echt iets willen moeten ruggesteun krijgen"'.

17. *U-blad*, jg. 29, nr. 1, 28 augustus 1997, p. 9, 'Nieuwe rector Voorma wil jonge wetenschappers in huis houden'.

18. *U-blad*, jg. 28, nr. 37, 5 juni 1997, p. 9, 'Jacques van Dijk van de raad van toezicht verheugt zich op nieuwe "job": "Ik ga eerst maar eens wat domme vragen stellen"'.

19. *U-blad*, jg. 28, nr. 39, 19 juni 1997, p. 1, 'Van Dijk komt op de koffie'; jg. 30, nr. 27, 25 maart 1999, p. 11, 'Wij helpen de universiteit om de goede vragen te stellen'.

20. *U-blad*, jg. 7, nr. 15, 21 november 1975, p. 2, 'Sociologen over emancipatie'.

21. *U-blad*, jg. 8, nr. 12, 29 oktober 1976, p. 6-7, 'Vrouwen'.

22. *U-blad*, jg. 13, nr. 16, 11 december 1981, p. 8-9, 'Vrouwenstudies'.

23. Zie bijv. *U-blad*, jg. 15, nr. 2, 2 september 1983, p. 5, Column 'Elektra'; jg. 15, nr. 2, 2 september 1983, p. 5, 'Vrouwen eisen vrouw-(vriend)elijk CvB-lid'.

24. *U-blad*, jg. 17, nr. 17, 13 december 1985, p. 3, Foto Werry Crone.

25. *U-blad*, jg. 17, nr. 21, 24 januari 1986, p. 1, 'Nauwelijks vrouwen hoofddocent'; jg. 17, nr. 27, 7 maart 1986, p. 4, 'Fakulteit Letteren "vrouwonvriendelijk"'.

26. *U-blad*, jg. 17, nr. 22, 31 januari 1986, p. 2, 'Rumoer rond vrouwelijke eredoktoraten'.

27. *U-blad*, jg. 17, nr. 32, 25 april 1986, p. 3, 'Vrouw in top universiteit'.

28. *U-blad*, jg. 17, nr. 35, 16 mei 1986, p. 1, 'Positie vrouwen na vijf jaar nauwelijks beter/Prof voor werkgroep Vrouwenstudies'.

29. *U-blad*, jg. 18, nr. 6, 26 september 1986, p. 4, 'Positie van vrouwen moet sterker worden'; jg. 18, nr. 8, 10 oktober 1986, p. 10-11, 'Vrouwen:

Onderzoek naar achterstelling van vrouwen aan de RUU'.

30. *U-blad*, jg. 20, nr. 13, 18 november 1988, p. 10-11, 'Vrouwen aan de universiteit'.

31. *U-blad*, jg. 21, nr. 34, 17 mei 1990, p. 10-11, 'Vrouwenstudies'; jg. 19, nr. 31, 29 april 1988, p. 7, 'Prof. Rosi Braidotti: "Ik wil de allerbeste afdeling vrouwenstudies opzetten"'.

32. *U-blad*, jg. 24, nr. 29, 25 maart 1993, p. 7, 'Afzender: negatieve stereotiepe beelden'; jg. 24, nr. 31, 22 april 1993, p. 5, 'Macho, machismo, machissimo', door Maaike Meijer.

33. *U-blad*, jg. 25, nr. 9, 14 oktober 1993, p. 9, 'Vrouwenstudies op zoek naar integratie in onderwijsprogramma's'.

34. *U-blad*, jg. 30, nr. 5, 24 september 1998, p. 12, 'Nieuwe bijzonder hoogleraar juridische Vrouwenstudies: "U bent helemaal niet feministisch"'.

3 De affaire Kuipers. Een persorgaan in universitair spanningsveld, 1974-1975

1. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Redactieraad *'U'* aan secr RUU A. Korff, 4 september 1974.

2. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: W. van Vroonhoven aan leden U-raad, 8 september 1974.

3. UU, archief UU, dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag van de bijeenkomst van de commissie van vertrouwenslieden met de 2 uitgetreden leden van de Redactieraad op 20 september 1974; Verslag bijeenkomst commissie van vertrouwenslieden met redactieraad *'U'* op 18 september 1974.

4. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: *UK, Universiteitskrant Groningen*, jg. 4, no.4, 11 september 1974, Reg ten Zijthoff, 'De universitaire pers zit weer in het verdomhoekje'.

5. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: redactieraad, vz Van der Wal aan CvB, 5 september 1974.

6. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Afzonderlijk verslag beraad CvB omtrent beslissing over in vaste dienst aanstellen van hoofdredacteur W.R. Kuipers, 5 september 1974.

7. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: GUPD, aan presidium U-raad RUU, 4 september 1974; dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: *de Volkskrant*, 6 september 1974, 'Universitaire pers steunt koers Utrechtse uitgave'; *Utrechts Nieuwsblad* 5 september 1974, [conflict] utrechts universiteitsblad; *Nieuw Utrechts Dagblad* 5 september 1974, 'Conflict in redactieraad over ontslag hoofdredacteur'. *de Volkskrant* beperkte zich die dag tot een klein berichtje, 5 september 1974, 'Voor hoofdredactie dreigt ontslag'.

8. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: CvB, adj.-secr. Van Wijk en vz. Siewertsz van Reesema, aan W.R. Kuipers, 6 september 1974; CvB aan W.R. Kuipers, 6 september 1974; dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Mededeling CvB, 10 september 1974.

9. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: *Utrechts Nieuwsblad* 6 september 1974, 'W. Kuipers geschorst als hoofdredacteur'; Idem, 'Geschorste hoofdredacteur: "Het gaat hier om censuur"'.

10. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: *de Volkskrant* 7 september 1974, 'Hoofdredacteur universiteitsblad geschorst'; *Het Vrije Volk*, 7 september 1974, 'Hoofdredacteur geschorst'; A.P. van Goudoever aan presidium U-raad, 5 september 1974.

11. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: W. van Vroonhoven aan leden U-raad, 8 september 1974; Redactieraad aan U-raad, 8 september 1974.

12. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Rapportage redactieraad over jaargang 1973/1974 aan U-raad, 9 september 1974; dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Griffier U-raad aan leden U-raad, 9 september 1974/Redactieraad aan U-raad, 8 september 1974.

13. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Redacteuren en medewerkers Utrechts Universiteitsblad aan [U-raad], 10 september 1974.

14. UU, archief UU, dossier Universiteitsraad Vergaderingen augustus t/m december 1974: Verslag 43e vergadering U-raad 11 september 1974.

15. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: *Nieuw Utrechts Dagblad* 10 september 1974, 'Schorsing zit Willem Kuipers zeer hoog' [ondertitel: 'Hoofdredacteur universiteitsblad noemt dit een smerige streek']; dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: *de Volkskrant* 12 september 1974, 'Democratiseren vergt openheid'.

16. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Uni-

versiteitsblad 1974: W.R. Kuipers, aan A. Korff, 6 september 1974.

17. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Afzonderlijk verslag beraad College van Bestuur omtrent beslissing over in vaste dienst aanstellen hoofdredacteur W.R. Kuipers [thematisch verzameluittreksel uit CvB-notulen] 12 september 1974.

18. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Rapport Commissie van Vertrouwenslieden, 5 februari 1975.

19. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Aantekeningen betr. telefoongesprekken inzake schorsing hoofdred *'U'*, van Siewertsz van Reesema, 15 september 1974; R.A.F. v.d. Wal, aan CvB, 16 september 1974; dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: S.G. van den Bergh aan Commissie van Vertrouwenslieden, 15 september 1974.

20. Ook deze notulen waren niet beschikbaar voor dit onderzoek. Het bewuste interview in het *Utrechts Nieuwsblad* verscheen onder de kop 'Hoofdredacteur Willem Kuipers: Mogelijkheden voor blad U liggen voor het oprapen'.

21. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: A. Korff aan W.R. Kuipers, 16 september 1974; A. Schellart aan CvB, 16 september 1974; A. Schellart aan CvB, 25 september 1974.

22. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: CvB aan de Commissie van Vertrouwensmannen, 17 september 1974; dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag bijeenkomst commissie van vertrouwenslieden met redactieraad *'U'* 18 september 1974.

23. UU, archief UU, dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag bijeenkomst commissie van vertrouwenslieden met redactie *'U'* 19 september 1974.

24. UU, archief UU, dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag bijeenkomst commissie van vertrouwenslieden met CvB en redactieraad 24 september 1974.

25. UU, archief UU, dossier Universiteitsraad Vergaderingen augustus t/m december 1974: Verslag 44e openbare vergadering U-raad 25 september 1974.

26. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Memo standpunt Sj. Groenman betr. hoofdredacteur U-blad, 25 september 1974.

27. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Presidium U-raad aan leden U-raad, 26 september 1974; dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag bijeenkomst commissie van vertrouwenslieden met CvB en Presidium Universiteitsraad 26 september 1974; dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: CvB aan W.R. Kuipers, 27 september 1974.

28. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Rapport Commissie van Vertrouwenslieden, 5 februari 1975; dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag bijeenkomst commissie van vertrouwenslieden 30 oktober 1974.

29. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Nota vz. U-raad aan CvB, redactie en presidium, 10 oktober 1974.

30. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: A.W. Siewertsz van Reesema aan S.G. van den Bergh, 14 oktober 1974; Nota Siewertsz van Reesema voor CvB, 21 oktober 1974.

31. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Nota 'Hoe zou het College van Bestuur het universiteitsblad graag zien.' ter behandeling in vergadering CvB 31 oktober 1974

32. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Verslag gesprek 31 oktober 1974 tussen presidium, CvB en redactie; dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975 Verslag gesprek 31 oktober 1974 tussen Presidium, CvB en redactie; Interview auteur met W. Kuipers, Amsterdam 24 juli 2002.

33. Het betrof T. Groenman, adjunct-beheerder van het instituut voor pedagogische en andragogische wetenschappen (en zoon van de rector); de fysicus P.H. Kylstra, directeur van het Universiteitsmuseum en hoofdredacteur van het tijdschrift *Registratie*; J. Mansfeld, hoogleraar aan de Centrale interfaculteit en columnist van *'U'*; J.M.C. Mostert, studente sociologie, lid van de redactie van de *Sociologenkrant* en gediplomeerd journaliste; R.M. Soeter, lid U-raad, student geschiedenis, redacteur *Troof* en ex-medewerker *'U'*; de farmaceut dr. P. Spaander, buiten-universitair lid van de U-raad en J. de Witte, journalist bij het ANP en voorzitter van de afdeling Utrecht van de Nederlandse Vereniging van Journalisten. UU, archief UU, dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag bijeenkomst commissie van Vertrouwenslieden 16 oktober 1974; dossier 07.353.332 Uni-

versiteitsblad 1968 t/m 1973: A.J.W.H. Drost, Utrecht 18 oktober 1974 aan leden U-raad; dossier Universiteitsraad Vergaderingen augustus t/m december 1974: Verslag 47e vergadering U-raad 13 november 1974.

34. UU, archief UU, dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag bijeenkomst commissie van Vertrouwenslieden 13 november 1974.

35. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Nota J.Th.G. Overbeek voor CvB, betreffende vaste aanstelling leden redactie, 23 oktober 1974; M.N.G. Pek aan D.N.Chr. van Wijk, 1 november 1974; Verslag beraad CvB over status Universiteitsblad 19 november 1974; UU, archief UU, dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag bijeenkomst commissie van Vertrouwenslieden 22 november 1974; A. Kormelink aan commissie van vertrouwenslieden, 19 november 1974.

36. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: W.R. Kuipers aan CvB, 27 september 1974. Overigens was Kuipers niet de enige die veel belang hechtte aan de personele situatie. Redacteur Rob Dettingmeijer stelde in november een overzicht samen van de 'personeelsellende'. Kuipers was hoofdredacteur terwijl Dettingmeijer zelf formeel eindredacteur/verslaggever was, maar sinds half oktober werden de eindredactionele werkzaamheden intern verdeeld. Daarnaast was W.P.J.F. de Vries werkzaam als redacteur/verslaggever. p. de Kroon en M. van 't Klooster waren via een uitzendbureau in dienst en vervulden gezamenlijk een volledige post. Het ontbrak aan een teamassistente. Als medewerkers werden genoemd Ch[arles] Groenhuijzen, D. Hanemaayer, J. Wempe en K. Blase plus M.A.C. Erkens. Dettingmeijer beschouwde hen als een ietwat onzekere factor die het maken van een evenwichtige planning bemoeilijkte: UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Verslag gesprek 31 oktober 1974 tussen presidium, CvB en redactie. Met overzicht personeelssituatie, november 1974.

37. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: CvB aan Kuipers, 29 oktober 1974; A. Schellart aan CvB, 19 november 1974.

38. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Nota M.N.G. Pek aan CvB, 25 november 1974 betr. positie hoofdredacteur '*U*'; Notitie S.G. van den Bergh voor CvB, 27 november 1974, tbv CvB-vergadering 28 november 1974.

39. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: W.R. Kuipers aan A. Korff, 29 november 1974; Idem, A. Schellart aan CvB, 6 december 1974; dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag vergadering CvB met commissie Vertrouwenslieden, 3 december 1974.

40. UU, archief UU, dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag bijeenkomst commissie van Vertrouwenslieden 29 november 1974.

41. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Notitie van CvB 'Mogelijkheden uitgave Universiteitsblad', voor CvB-vergadering 3 december 1974.

42. UU, archief UU, dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: Verslag vergadering CvB met commissie Vertrouwenslieden, 3 december 1974; dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Verslag vergadering CvB met commissie Vertrouwenslieden, 3 december 1974.

43. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Rapport Commissie van Vertrouwenslieden, 5 februari 1975; dossier 'Commissie vertrouwenslieden Utrechts Universiteitsblad' 1974-1975: J. Mansfeld aan CvB, presisium U-raad, Vz vertrouwenslieden, 30 december 1974.

44. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad 1974: Rapport Commissie van Vertrouwenslieden, 5 februari 1975.

45. Ibidem.

Digitalisering & Sport

1. *U-blad*, jg. 3, 13, 12 november 1971, p. 1, 'Universiteit krijgt groot computercentrum'.

2. *U-blad*, jg. 4, nr. 23, 2 februari 1973, p. 11, 'Het gezag van de computer'.

3. *U-blad*, jg. 6, nr. 36, 23 mei 1975, p. 5, 'Universitaire rekencentra ten onrechte baas in eigen brein/landelijke computerclub als aanzet tot nationale planning'.

4. *U-blad*, jg. 9, nr. 14, 18 november 1977, p. 7, 'Mikro-processor komt in zwang op universiteit'.

5. *U-blad*, jg. 15, nr. 14, 25 november 1983, p. 2, 'U-blad ook in de toekomst bij U aan huis!'.

6. *U-blad*, jg. 16, nr. 38, 14 juni 1985, p. 3, 'Wildgroei in computers'.

7. *U-blad*, jg. 23, nr. 2, 29 augustus 1991, p. 9, 'De digitalisering van de universiteit'; jg. 25, nr. 5, 16 september 1993, p. 12-13, 'De computer

gaat een enorm belangrijke rol spelen, maar daar is in Utrecht nog weinig van te merken'.

8. *U-blad*, jg. 24, nr. 10, 22 oktober 1992, p. 7, 'De onweerstaanbare opmars van de elektronische post'.

9. *U-blad*, jg. 25, nr. 33, 19 mei 1994, p. 11-13, 'Van 's Heren wegen naar "Electronic Highway"'.

10. *U-blad*, jg. 25, nr. 33, 19 mei 1994, p. 21, 'Ero-mail: erotiek via het modem'.

11. *U-blad*, jg. 27, nr. 4, 14 september 1995, 1, 'Studenten willen e-mail gratis aan huis'; jg. 27, nr. 15, 30 november 1995, p. 1, 'Alles studenten krijgen mail-box'.

12. *U-blad*, jg. 27, nr. 36, 30 mei 1996, p. 3, 'Alle studenten moeten in de toekomst over een PC beschikken'.

13. *U-blad*, jg. 27, nr. 37, 6 juni 1996, p. 9, 'De ernst en de nonsens van het World Wide Web'.

14. *U-blad*, jg. 28, nr. 1, 22 augustus 1996, p. 27, 'Nieuwe [naamloze] rubriek over universitaire websites'; jg. 29, nr. 21, 5 februari 1998, p. 10, 'Een volop gebruikt visitekaartje naar de wereld: veel liefdewerk-oud-papier bij facultair Internetgebeuren'.

15. *U-blad*, jg. 28, nr. 9, 17 oktober 1996, p. 9, 'Utrechtse software zet Duitse musea op CD-rom: "We wilden geen mooi plaatjesboek voor de salontafel"'; jg. 29, nr. 2, 4 september 1997, p. 4, 'Rubriek over websites verschijnt weer' [incidenteel]; *U-blad*, jg. 30, nr. 15, 3 december 1998, p. 7, 'Proefschrift op CD-rom'; jg. 29, nr. 36, 11 juni 1998, p. 5, 'Proefschrift uitsluitend op Internet'.

16. *U-blad*, jg. 28, nr. 40, 26 juni 1997, p. 10, 'Explosieve toename beeldschermklachten aan de Universiteit Utrecht'.

17. *U-blad*, jg. 29, nr. 30, 16 april 1998, p. 12-13, 'De zegeningen van e-mail en internet'.

18. *U-blad*, jg. 5, nr. 33, 26 april 1975, p. 7, 'Utrecht winnaar Nederlandse universitaire kampioenschappen'.

19. *U-blad*, jg. 12 nr. 22, 6 februari 1981, p. 7, 'Ina Steenbruggen: "Wooloomooloo, prima voor de konditie"'.

20. *U-blad*, jg. 25, nr. 18, 13 januari 1995, p. 21, 'Bezet'; jg. 30, nr. 1, 27 augustus 1998, p. 5, 'Het U-blad vernieuwt' [redactioneel door Armand Heijnen].

21. *U-blad*, jg. 19, nr. 16, 11 december 1987, p. 25, 'Sport: Hockeyers moeten gebit beter beschermen'.

22. *U-blad*, jg. 21, nr. 34, 17 mei 1990, p. 17, 'Sport: Concentratie, vechtlust en bijgeloof'.

23. *U-blad*, jg. 20, nr. 4, 16 september 1988, p. 14-15, 'Zes Utrechtse studenten en één medewerker naar Seoul'.

24. *U-blad*, jg. 23, nr. 39, 25 juni 1992, p. 8-9, 'De olympische spelen: maar één Utrechtse student naar Barcelona'.

25. *U-blad*, jg. 27, nr. 39, 20 juni 1996, p. 9, 'Studenten en medewerkers op weg naar Atlanta'; p. 11, 'Bananen, droogtrainen en psychologie plaveien de weg naar de top'; jg. 28, nr. 3, 5 september 1996, p. 5, 'Deze ervaring had ik voor geen goud willen missen'.

26. *U-blad*, jg. 24, nr. 2, 27 augustus 1992, p. 17, 'Bij FC Utrecht ben ik gewoon een van de jongeren die de tassen van de oudere spelers naar de bus dragen'.

27. *U-blad*, jg. 25, nr. 38, 23 juni 1994, p. 11-13, 'Het WK en Ik: de Schaamte voorbij'.

28. *U-blad*, jg. 29, nr. 35, 4 juni 1998, p. 3, 'U-blad WK-pool'; jg. 29, nr. 36, 11 juni 1998, p. 3, 'U-blad WK-pool: Nederland favoriet'.

4 Het *U-blad* in stichtingsvorm, 1976-1999

1. Het SUU-bestuur bestond verder uit vicevoorzitter mevrouw mr. E.J.M. van Herten-Romme, secretaris T. Groenman, penningmeester drs. T.J. Kamphorst en twee gewone leden: mevrouw J.M.C. Mostert (evenals Groenman oudgediende uit de interim-redactieraad) en mevrouw S.S. Roosenburg.

2. Interview auteur met B. Kieboom, Utrecht 22 juli 2002.

3. AHvL, Jaarverslag SUU 1 mei 1976 t/m 31 december 1977.

4. Archief Hans van Laarhoven [hierna afgekort AHvL], Jaarverslag SUU 1 mei 1976 t/m 31 december 1977.

5. AHvL, Jaarverslag SUU 1 mei 1976 t/m 31 december 1977; Jaarverslag 1984; UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad. Financiële aangelegenheden vanaf 1976, Bestuur SUU aan CvB, 29 september 1986. met jaarverslag SUU 1985. Ruim twee jaar later werden de statuten en de samenwerkingsovereenkomst met de RUU overigens herzien en zowel door de Universiteitsraad als het stichtingsbestuur goedgekeurd.

6. UU, archief UU, dossier 07.353.332: Universiteitsblad. Financiële aangelegenheden vanaf 1976, Bestuur SUU aan CvB, 2 november 1979 met jaarverslag SUU 1978.

7. UU, archief UU, dossier 07.353.332: Universiteitsblad. Financiële aangelegenheden vanaf

1976, Bestuur SUU aan CvB, 2 november 1979. met jaarverslag SUU.

8. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad vanaf 1976-: Bestuur SUU aan CvB, 11 juli 1983, Stuurt toe: Jaarverslag SUU 1982. Voorts: dossier 07.353.332 SUU, Oprichting, statuten, bestuur 1975 t/m 1985 B: Jaarverslag SUU 1981 [augustus 1982].

9. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad. Financiële aangelegenheden vanaf 1976, Bestuur SUU aan CvB, 6 juni 1980 met jaarverslag SUU 1979.

10. AHvL: 'Weer een jaar wel & wee van het Utrechts Universiteitsblad' (Jaarverslag elfde jaargang, 1979-1980) [26 juni 1980]).

11. Helemaal nieuw was dat idee overigens niet. De Algemene Rekenkamer had reeds in oktober 1982 aan het College van Bestuur gevraagd of niet tot interne verspreiding van het blad kon worden overgegaan, maar het College had destijds nog vastgehouden aan de postbezorging aan studenten.

12. UU, archief UU, dossier 07.353.332, SUU, Oprichting, statuten, bestuur 1975 t/m 1985 B, Jaarverslag SUU 1981 [augustus 1982]; dossier 07.353.332 Universiteitsblad. Financiële aangelegenheden vanaf 1976, Bestuur SUU aan CvB, 7 december 1984. met jaarverslag SUU 1983; AHvL, Jaarverslag 1984. Interview auteur met A. Heijnen, Utrecht 20 augustus 2002.

13. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad. Financiële aangelegenheden vanaf 1976. Bestuur SUU aan CvB, 7 december 1984. Stuurt Jaarverslag SUU 1983.

14. AHvL: 'Weer een jaar wel & wee van het Utrechts Universiteitsblad (Jaarverslag elfde jaargang, 1979-1980) [26 juni 1980]); UU, archief UU, dossier 07.353.332 SUU, Oprichting, statuten, bestuur 1975 t/m 1985 B: Jaarverslag SUU 1981 [augustus 1982].; UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad. Financiële aangelegenheden vanaf 1976. Bestuur SUU aan CvB, 7 december 1984. Stuurt Jaarverslag SUU 1983.

15. UU, archief UU, dossier 07.57/03/46/02/001 U-blad st. – Verantwoording 1988/ [15/07/1988] SUU, Jaarverslag- en rekening van het bestuur over 1987; Jaarverslag en Jaarrekening van het bestuur over het jaar 1988. In 1993 discussieerde de redactie niet alleen over de vraag in hoeverre het werk van het HOP gecompleteerd moest worden met 'eigen werk', maar ook over het vraagstuk welke taak er nog voor haar was weggelegd bij de verslaggeving van het landelijke nieuws dat veelal eerder al de landelijke dagbladpers had bereikt. RUB, archief SUU, ordner 'jaarverslagen, begrotingen, accountantsverklaringen 1986-', Jaarverslag U-blad 1993.

16. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad. Financiële aangelegenheden vanaf 1976. Bestuur SUU aan CvB, 7 december 1984 met jaarverslag SUU 1983.

17. AHvL: Jaarverslag SUU 1984.

18. UU, archief UU, dossier 07.353.332 Universiteitsblad. Financiële aangelegenheden vanaf 1976, Bestuur SUU aan CvB, 29 september 1986 met jaarverslag SUU 1985.

19. Redactieruimte U-blad [hierna afgekort: RUB], archief SUU, ordner 'jaarverslagen, begrotingen, accountantsverklaringen 1986-', Jaarverslag SUU 1986; AHvL, 'Het U-blad in 1985 en 1986. Commentaar van het Stichtingsbestuur op de Krant' (z.d. 1986). Opgesteld n.a.v. bespreking in stichtingsbestuur op 7 november n.a.v. inhoud vanaf februari 1985.

20. UU, archief UU, dossier 07.57/03/46/02/001 U-blad st. – Verantwoording 1988/ [15/07/1988] SUU, Jaarverslag- en rekening van het bestuur over 1987.

21. RUB, archief SUU, ordner 'jaarverslagen, begrotingen, accountantsverklaringen 1986-', Jaarverslag en Jaarrekening van het bestuur over het jaar 1988; Interview auteur met A. Heijnen, Utrecht 20 augustus 2002.

22. Interview auteur met S. van Walsum, Utrecht 30 juli 2002.

23. RUB, archief SUU, ordner 'jaarverslagen, begrotingen, accountantsverklaringen 1986-', Jaarverslag en Jaarrekening van het bestuur over het jaar 1989.

24. Interview auteur met S. van Walsum, Utrecht 30 juli 2002.

25. RUB, archief SUU, ordner 'jaarverslagen, begrotingen, accountantsverklaringen 1986-', SUU Jaarverslag 1990.

26. RUB, archief SUU, ordner 'jaarverslagen, begrotingen, accountantsverklaringen 1986-'

27. Zie de bundeling van Erik Hardeman en Niels Bongers, *Een zonovergoten kamer. Tien jaar wetenschappelijk onderwijs over de Schreef* (Utrecht 1999).

28. Over 1991 en 1992 werden in de bestudeerde archiefcollecties geen inhoudelijke jaarverslagen aangetroffen van de SUU; *U-blad*, jg. 24, nr. 1, 20 augustus 1992, p. 9-21, aldaar p. 15.

29. Chr. Bonebakker, *Een blad om U tegen te zeggen. Een onderzoek naar leesgedrag en waardering van het U-blad* (Utrecht 1993).

30. Interview auteur met S. van Walsum,

Utrecht 30 juli 2002. Het jaarlijkse gesprek haalde volgens de hoofdredacteur veel kou over de lucht. Niet alleen had hij na zijn aantreden een diepgeworteld wantrouwen tegen het universiteitsbestuur aangetroffen, ook binnen het College bleken grieven te bestaan over de vermeende onverdiend zuinige en zurige berichtgeving.

31. UU, archief UU, dossier 07.57/03/46/02/001 U-blad st. – Verantwoording 1988/ [15/07/1988] Utrechts Universiteitsblad, jaarverslag 1994].

32. Het enige noemenswaardige verschil was dat de hoofdredacteur vanaf januari 1994 tot in de loop van 1995 één dag per week was vrijgesteld om zich te kunnen wijden aan onderzoek naar de universiteit tijdens de Tweede Wereldoorlog. De onderzoeksresultaten verschenen in 1995 onder de titel *Ook al voelt men zich gewond. De Utrechtse universiteit tijdens de Duitse bezetting 1940-1945* (Utrecht 1995).

33. UU, archief UU, dossier 07.57/03/46/02/001 U-blad st. – Verantwoording 1988/ [15/07/1988] Utrechts Universiteitsblad, jaarverslag 1994.

34. UU, archief UU, dossier 07.57/03/46/02/001 U-blad st. – Verantwoording 1988/ [15/07/1988] Utrechts Universiteitsblad, jaarverslag 1994.

35. UU, archief UU, dossier 07.57/03/46/02/001 U-blad st. – Verantwoording 1988/ [15/07/1988] Utrechts Universiteitsblad Jaarverslag 1995.

36. UU, archief UU, dossier 07.57/03/46/02/001 U-blad st. – Verantwoording 1988/ [15/07/1988] Utrechts Universiteitsblad Jaarverslag 1995; http://www.warande.ruu.nl/~ublad.

37. UU, archief UU, dossier 07.57/03/46/02/001 U-blad st. – Verantwoording 1988/ [15/07/1988] Utrechts Universiteitsblad Jaarverslag 1996.

38. Interview auteur met A. Heijnen, Utrecht 20 augustus 2002.

39. UU, archief UU, dossier 07.57/03/46/02/001 U-blad st. – Verantwoording 1988/ [15/07/1988] Utrechts Universiteitsblad Jaarverslag 1996.

40. UU, archief UU, dossier 07.57/03/46/02/001 U-blad st. – Verantwoording 1988/ [15/07/1988] Utrechts Universiteitsblad Jaarverslag 1997.

41. UU, archief UU, dossier 07.57/03/46/02/001 U-blad st. – Verantwoording 1988/ [15/07/1988] Utrechts Universiteitsblad Jaarverslag 1997.

42. RUB, collectie Armand Heijnen [hierna afgekort tot: CAH], Verslag standpunt CvB t.b.v. bestuurlijk overleg met SUU 6 februari 1998; brief H. Sancisi-Weerdenburg aan CvB en bestuur SUU, 23 december 1998 met Rapportage werkgroep Samenwerking UU-U-blad, 11 december 1998.

43. RUB, CAH, Brief H. Sancisi-Weerdenburg aan J. Kessels, Utrecht 26 juni 1998.

44. RUB, CAH, brief H. Sancisi-Weerdenburg aan CvB en bestuur SUU, 23 december 1998 met Rapportage werkgroep Samenwerking UU-U-blad, 11 december 1998; Interview auteur met A. Heijnen, Utrecht 20 augustus 2002.

45. RUB, CAH, Verslag overleg CvB en SUU 12 maart 1999.

46. RUB, CAH, brief CvB aan U-raad, 2 juni 1999.

Zuid-Afrika

1. *U-blad*, jg. 5, nr. 27, 1 maart 1974, Bijlage Universitaire aktie Vietnam, p. 1.

2. *U-blad*, jg. 17, nr. 39, 13 juni 1986, p. [1-4], Noord-Zuid, Bijlage bij het *U-blad*.

3. *U-blad*, jg. 5, nr. 16, 30 november 1973, p. 5, 'Wij zijn het dunne eind van de wig'. Gesprek met prof. David Bosch (Zuid-Afrika).

4. *U-blad*, jg. 7, nr. 10, 17 oktober 1975, p. 2, Afzender.

5. *U-blad*, jg. 7, nr. 12, 31 oktober 1975, p. 2, Afzender.

6. *U-blad*, jg. 7, nr. 17, 5 december 1975, p. 8-9, 'Nieuw akademisch ganzenbord' [Tekst: Hans van Laarhoven, tekeningen Jos Collignon]; jg. 7, nr. 16, 28 november, p. 2, Spotprent Jos Collignon.

7. *U-blad*, jg. 9, nr. 39, 9 juni 1978, p. 7, 'Interuniversitaire samenwerking met drie Zuidafrikaanse landen – koöperatie of kollaboratie'.

8. *U-blad*, jg. 10, nr. 24, 16 februari 1979, p. 1, 'Tijd voor een standpunt over Zuid-Afrika'.

9. *U-blad*, jg. 10, nr. 24, 16 februari 1979, p. 16, 'Naar de duivel met principes'; jg. 10, nr. 25, 23 februari 1979, p. 1, 'Motie tegen kontakt met Zuid-Afrika'; jg. 10, nr. 26, 2 maart 1979, p. 4, Afzender: 'Zuid-Afrika' 1, 2 en 3; jg. 10, nr. 27, 9 maart 1979, p. 3, 'Pais doet niets tegen verblijf Zuidafrikanen'.

10. *U-blad*, jg. 10, nr. 27, 9 maart 1979, p. 1, 'Paul Kruger gekidnapt'; *U-blad*, jg. 10, nr. 28, 16 maart 1979, p. 1, 'CvB bereid Makondebeeld te

kopen'; jg. 10, nr. 28, 16 maart 1979, p. 1, 'Raad breekt met Zuid-Afrika'.

11. *U-blad*, jg. 10, nr. 34, 11 mei 1979, p. 1, 'Natuurkunde sluit Zuidafrikanen uit'; jg. 11, nr. 28, 7 maart 1980, p. 5, 'Wetenschappelijke banden met Zuid-Afrika niet verbroken'; jg. 11, nr. 30, 21 maart 1980, p. 7, 'Dit beeldje is een teken van solidariteit en hoop'.

12. *U-blad*, jg. 12, nr. 17, 19 december 1980, p. 7, 'Beurzen slegs vir genuanceerd denkenden'.

13. *U-blad*, jg. 13, nr. 1, 28 augustus 1981, p. 5, 'Universiteit worstelt met Zuid-Afrika'.

14. *U-blad*, jg. 14, nr. 6, 1 oktober 1982, p. 8-9, 'Blanke en zwarte studenten vinden elkaar in strijd tegen Apartheid'.

15. *U-blad*, jg. 17, nr. 28, 14 maart 1986, p. 6, Afzender: 'Zuid-Afrika'.

16. *U-blad*, jg. 17, nr. 9, 21 maart 1986, p. 1, 'Twaalf eredoktoraten' [incl. Winnie Mandela; jg. 17, nr. 29, 21 maart 1986, p. 1, 'Dochter van Mandela komt naar Utrecht'; jg. 17, nr. 29, 21 maart 1986, p. 11, 'Winnie Mandela over Utrechts eredoktoraat: "Erkenning van strijd van onderdrukt volk"'.

17. *U-blad*, jg. 17, nr. 29, 21 maart 1986, p. 13, 'Sol Iustitiae verlichtte eeuwenlang de Kaap'.

18. *U-blad*, jg. 17, nr. 31, 18 april 1986, p. 3, 'Jaarlijks lezing ter ere van Mandela'.

19. *U-blad*, jg. 20, nr. 3, 9 september 1988, p. 7, 'Nico Botha, Zuidafrikaans theologie-student in Utrecht "Het regime is geweldig bevreesd voor kaarsen en begrafenisdiensten"'.

20. *U-blad*, jg. 17, nr. 39, 13 juni 1986, p. [1-4], Noord-Zuid, Bijlage; jg. 20, nr. 2, 2 september 1988, Bijlage Anti-Apartheidsdag; jg. 20, nr. 5, 23 september 1988, p. 4, Afzender: brief 'Shell'.

21. *U-blad*, jg. 20, nr. 13, 18 november 1988, p. 3, 'Contacten met elf besmette bedrijven'.

22. *U-blad*, jg. 20, nr. 22, 9 februari 1989, p. 2, 'Studenten protesteren tegen Shell-advertentie'.

23. *U-blad*, jg. 20, nr. 23, 16 februari 1989, p. 1 'Opnieuw actie tegen U-blad'; jg. 20, nr. 23, 16 februari, p. 7, 'Shell-advertenties: Tegenover persvrijheid dient advertentie-vrijheid te staan'; jg. 20, nr. 23, 16 februari 1989, p. 7, Afzender: brief 'Shell I'.

24. *U-blad*, jg. 20, nr. 24, 23 februari 1989, p. 1, 'Shell komt weer met advertenties'.

25. *U-blad*, jg. 20, nr. 24, 23 februari 1989, p. 1, 'Mandela houdt ere-bul'; jg. 20, nr. 24, 23 februari 1989, p. 2, Afzender: brief 'Stompie'.

26. *U-blad*, jg. 17, nr. 38, 6 juni 1986, p. 4, Afzender: 'Mandela'; jg. 17, nr. 40, 20 juni 1986, p. 4, Afzender: 'Mandela'.

27. *U-blad*, jg. 22, nr. 33, 16 mei 1991, p. 1, 'Winnie Mandela blijft eredoctor'.

28. *U-blad*, jg. 20, nr. 24, 23 februari 1989, p. 4, Afzender: brieven 'Shell III, IV en V'; jg. 20, nr. 25, 2 maart 1989, p. 2, 'U-blad blijft met Shell adverteren'.

29. *U-blad*, jg. 20, nr. 27, 16 maart 1989, p. 11-14, Bijlage RUU & Zuid-Afrika: p. 14: 'Er gebeurt nog veel te weinig'.

30. *U-blad*, jg. 20, nr. 27, 16 maart 1989, p. 11-14, Bijlage RUU & Zuid-Afrika: p. 12: 'Geologie en de "extraatjes" van Shell'.

31. *U-blad*, jg. 21, nr. 1, 24 augustus 1989, p. 3, 'U-blad weigert Shell-advertenties'. In een ingezonden brief toonden het PSO zich ingenomen met de koerswijziging: jg. 21, nr. 3, 7 september 1989, p. 4, Afzender: brief 'Shell II'.

32. *U-blad*, jg. 21, nr. 6, 28 september 1989, p. 1-2, 'Advies Zuid-Afrika nu al omstreden'; jg. 21, nr. 6, 28 september, p. 4, Karikatuur: 'Advies Zuid-Afrika nu al omstreden'; Schreef: 'Luminous advies'.

33. *U-blad*, jg. 21, nr. 24, 22 februari 1990, p. 11, 'Rector Universiteit West Kaapland vraagt steun'.

34. *U-blad*, jg. 22, nr. 8, 11 oktober 1990, p. 3, 'Commissie wil strikter anti-apartheidsbeleid'.

35. *U-blad*, jg. 22, nr. 6, 27 september 1990, p. 7, 'Apartheid & Letteren'; jg. 22, nr. 39, 27 juni 1991, p. 7, 'Nederlandse universiteiten zoeken contact met Zuid-Afrika'; jg. 29, nr. 3, 11 september 1997, p. 7, 'Rector Abrahams van de Universiteit van Western Cape'; jg. 30, nr. 30, 15 april 1999, p. 13, 'Studeren in Zuid-Afrika: "African time" en schietende taxi-chauffeurs'.

Besluit

1. Commissie Ad hoc inzake verbetering van publiciteit over het wetenschappelijk onderwijs (Den Haag 1969), p. 40, geciteerd in: Cor Klaasse, *Openbaarheid & democratie. Een aanzet tot onderzoek naar de rol en positie van universiteitsbladen in Nederland* (Rotterdam 1980), p. 2.

2. Klaasse, a.w., p. 44.

Noten van kaderteksten

De oudste rubrieken (p. 18-20)

1. *U-blad*, jg. 2, nr. 2, 28 augustus 1970, p. 8, eerste twee advertenties; jg. 2, nr. 7, 2 oktober 1970, p. 8, Eerste 'Ukje' (onder deze naam) verschenen; jg. 2, nr. 36, 21 mei 1971, p. 3, column A. van der Meiden; jg. 3, nr. 16, 3 december 1971, p. 4, '"U" for you'.

2. *U-blad*, jg. 4, nr. 28, 9 maart 1973, p. 9, Woordenwoordenwoorden; jg. 5, nr. 30, 22 maart 1974, p. 15, Kond; jg. 6, nr. 22, 24 januari 1975, p. 3, 'Kolom' E.A.B. Kerstiërs.

3. *U-blad*, jg. 9, nr. 2, 26 augustus 1977, p. 1, p. 5, Kommer & kwel; jg. 10, nr. 19, 12 januari 1979, p. 5, 'van 8 tot 5' (rubriek over personeel); jg. 22, nr. 14, 22 november 1990, p. 5, Negen tot 5.

Het *U-blad* geïllustreerd (p. 48-51)

1. *U-blad*, jg. 5, nr. 15, 23 november 1973, p. 1 (prent); jg. 5, nr. 16, 30 november 1973, p. 9, Afzender.

2. *U-blad*, jg. 8, nr. 33, 22 april 1976, p. 1, 3, Neeltje: aankondigingen; jg. 8, nr. 34, 29 april 1976, p. 3, Neeltje; jg. 12, nr. 18, 9 januari 1981, p. 3, Roosje.

3. Zie voor een overzicht: Niels Bongers & Erik Hardeman, *Een zonovergoten kamer. Tien jaar wetenschappelijk onderwijs over de Schreef* (Utrecht 1999).

4. *U-blad*, jg. 23, nr. 2, 29 augustus 1991, p. 2, Dinges; jg. 23, nr. 3, 5 september 1991, p. 6, Afzender: Dinges 1 t/m 5; jg. 23, nr. 5, 19 september 1991, p. 6, Afzender: Dinges 6 t/m 8; jg. 23, nr. 11, 31 oktober 1991, p. 2, Dinges; jg. 23, nr. 12, 7 november 1991, p. 4, Afzender: Dinges; jg. 23, nr. 15, 28 november 1991, p. 6, Afzender: Dinges; jg. 23, nr. 16, 5 december 1991, p. 4, 6 Afzender: Dinges.

5. *U-blad*, jg. 25, nr. 1, 19 augustus 1993, p. 2, strip 'Uit het leven van Jan Bovenjan'; vanaf jg. 26, nr. 1, 25 augustus 1994, p. 2 getiteld 'Bakkerstraat 13'; jg. 28, nr. 1, 22 augustus 1996, p. 2, Dijkman; jg. 30, nr. 5, 24 september 1998, p. 9, Ruben.

Argus en Spiegel (p. 80-81)

1. *U-blad*, jg. 7, nr. 19, 19 december 1975, p. 9, 'De mens achter Argus'; jg. 11, nr. 33, 18 april 1980, p. 20, Argus.

2. *U-blad*, jg. 7, nr. 8, 3 oktober 1975, p. 3, 'Nieuwe column "Spiegel"'.

3. *U-blad*, jg. 7, nr. 8, 3 oktober 1975, p. 3, Spiegel; *U-blad*, jg. 7, nr. 10, 17 oktober 1975, p. 3, Spiegel; jg. 7, nr. 22, 23 januari 1976, p. 7, 'Spiegel, das gehorsam van het beleidsbepalend orgaan'; jg. 7, nr. 24, 6 februari 1976, p. 2, Afzender: brief van Spiegel; jg. 7, nr. 28, 5 maart 1976, p. 2, Spiegel.

4. *U-blad*, jg. 7, nr. 30, 19 maart 1976, p. 4, Spiegel: 'Vrijheden worden niet gegeven om er gebruik van te maken'.

Een omstreden medewerker (p. 83-85)

1. *U-blad*, jg. 12, nr. 18, 9 januari 1981, p. 3, 'Roosje'; jg. 12, nr. 30, 3 april 1981, p. 3, Afzender: Roosje; jg. 13, nr. 12, 13 november 1981, p. 3, Roosje.

2. *U-blad*, jg. 13, nr. 13, 20 november 1981, p. 4, Afzender: Roosje 1 t/m 4; jg. 13, nr. 14, 27 november 1981, p. 4, Afzender: Roosje 5 t/m 28.

3. AHvL: 'Weer een jaar wel & wee van het Utrechts Universiteitsblad' (Jaarverslag twaalfde jaargang, 1980-1981) [9 oktober 1981].

4. *U-blad*, jg. 9, nr. 2, 26 augustus 1977, p. 7, stille promoties.

5. *U-blad*, jg. 9, nr. 28, 10 maart 1978, p. 11, college van bestuur gispt redactiebeleid .universiteitsblad; jg. 9, nr. 29, 17 maart 1978, p. 1, 'Aan de lezers'; idem, p. 16, 'Zes redenen om de subsidie aan het universiteitsblad in te trekken'; jg. 9, nr. 33, 28 april 1978, p. 1, 'Treurtoneeltjes'.

Rubrieken in de jaren tachtig (p. 87-89)

1. *U-blad*, jg. 12, nr. 21, 30 januari 1981, p. 4, 'Van U uit'; jg. 13, nr. 9, 23 oktober 1981, p. 8-9, 'De V-snaar van de wetenschap 2'; jg. 13, nr. 18, 15 januari 1982, p. 9, 'Profiel'.
2. *U-blad*, jg. 18, nr. 1, 22 augustus 1986, p. 13, 'Au-courant'.
3. *U-blad*, jg. 14, nr. 21, 4 februari 1982, p. 7, 'Voor de leeuwen'; jg. 15, nr. 22, 10 februari 1984, p. 9, Rubriek Weet U veel.
4. *U-blad*, jg. 17, nr. 33, 2 mei 1986, p. 9, Serie 'Student en werk' [nieuwe serie]: Dick van Ginkel, wijnhandelaar; jg. 18, nr. 36, 29 mei 1987, p. 7, 'Student en Subkultuur'; jg. 19, nr. 13, 20 november 1987, p. 5, 'Achter werk aan'; jg. 19, nr. 29, 15 april 1988, p. 11, 'De eeuwige student'.
5. *U-blad*, jg. 19, nr. 18, 15 januari 1988, p. 9, Serie 'Het instrument'; jg. 20, nr. 10, 28 oktober 1988, p. 11, 'Waterdragers'.

Het derde decennium in rubrieken (p. 112-113)

1. *U-blad*, jg. 22, nr. 29, 11 april 1991, p. 2, 'De Groep'.
2. *U-blad*, jg. 23, nr. 1, 22 augustus 1992, p. 32, Kwaad en erger.
3. *U-blad*, jg. 20, nr. 3, 9 september 1988, p. 4, Schreef. Zie ook de bundeling: Niels Bongers, Erik Hardeman, *Een zonovergoten kamer. Tien jaar wetenschappelijk onderwijs over de Schreef* (Utrecht 1999).
4. *U-blad*, jg. 26, nr. 1, 25 augustus 1994, p. 29, 'Veertien vragen'.

Jaarlijks terugkerende onderdelen (p. 123-125)

1. *U-blad*, jg. 20, nr. 17, 16 december 1988, p. 28, De promotor van het jaar.
2. *U-blad*, jg. 27, nr. 19, 18 januari 1996, p. 10-11, 'De faculteiten dwingen ons tot een soort prostitutie'.
3. *U-blad*, jg. 16, nr. 5, 21 september 1984, p. 12-13, Mijn eerste kamer.

Kerstnummers I: Kerst voor fantasten (p. 157-159)

1. *U-blad*, jg. 6, nr. 19, 20 december 1974, p. [1-16], kerstnummer.
2. *U-blad*, jg. 7, nr. 17, 5 december 1975, p. 8-9, 'Nieuw akademisch ganzenbord'.
3. *U-blad*, jg. 8, nr. 19, 17 december 1976, p. 1-8, kerstnummer.
4. *U-blad*, jg. 8, nr. 20, 7 januari 1977, p. 2, Afzender: 'kerstnummer' 1 t/m 7.

Kerstnummers II: Jaarlijkse identiteitsverwisseling (p. 166-168)

1. *U-blad*, jg. 9, nr. 19, 23 december 1977, p. [5-13], kerstbijlage BV de Bijspijker.
2. *U-blad*, jg. 11, nr. 19, 21 december 1979, p. (i-iix), bijlage 'Nieuw weekblad De Opstoot'.
3. *U-blad*, jg. 14, nr. 17, 17 december 1982, p. 7-10, De Uithovenier.
4. *U-blad*, jg. 18, nr. 17, 12 december 1986, p. [13-16] Beta-blad: 1986 'n historisch jaar; jg. 19, nr. 16, 11 december 1987, p. 13-16, Kerstbijlage 'Open deuren'.
5. *U-blad*, jg. 25, nr. 17, 16 december 1993, p. 1, 'Nieuw blad voor Utrechtse universiteit'; jg. 25, nr. 17, 16 december 1993, p. [1-8][met 'proefnummer' met o.a. 'Lady Chimp krijgt erebul'.
6. *U-blad*, jg. 28, nr. 18, 19 december 1996, p. 1-8, 'Campus Chronicle'.

Kerstnummers III: Nieuwsgierigheid als inspiratie (p. 181-184)

1. *U-blad*, jg. 21, nr. 17, 14 december 1989, p. 13-20, 'Lichting 1989'.
2. *U-blad*, jg. 29, nr. 17, 18 december 1997, p. 11-18, 'Jaargang 1997'.
3. *U-blad*, jg. 22, nr. 17, 13 december 1990, 7-17, 'Kerstbijlage "De Moraal"'.
4. *U-blad*, jg. 23, nr. 18, 19 december 1991, p. 7-16, katern Donkere tijden, gezellige tijden.
5. *U-blad*, jg. 27, nr. 17, 14 december 1995, p. 1-9, 'De grote denkers zijn maar een beetje dood'.
6. *U-blad*, jg. 30, nr. 17, 17 december 1998, p. 9-18, 'Er is een kindeke'.

Register van personen

Acker, K. van 22
Adriaansens, H. 88
Aerde, K. van 88
Algra, N. 87, 161
Asseldonk, P. van 37
Aussems, H. 149
Bakker, H.J. 115
Bal, M. 88, 101
Becker, H.A. 27
Bergh, S.G. van den 39, 55, 110, 117-119, 123
Beuys, J. 168
Biko, S. 190
Boer, D.H.W. den 92
Boezem, L. van den 88
Bolhuis, A. 140
Bongers, N. 50
Bosch, D. 189
Botha, N. 195
Bouterse, D. 188
Bouwman, M.A. 92
Braidotti, R. 103, 104
Brandenburg, A. 28
Brauw, M.L. de 44
Broertjes, P. 179
Brümmer, V. 192
Burgering, H. 65
Burggraaf, P. 141
Calmthout, M. van 89
Christo 168
Churchill, W. 25
Collette, H.J.A. 175
Collignon, J. 49, 117, 148, 157, 190
Craghs, P. 148
Crone, W. 49
Dam, M. van 156
Darwin, Ch. 183
Deetman, W. 95, 168
Delvaux, R. 157
Determeijer, B. 65, 169, 188, 196
Dettingmeijer, R. 116, 123
Dieleman, F. M. 125
Diemen, P. van 142
Dijk, A. van 50, 83, 87
Dijk, J. van 99
Doeve, J.W. 39, 69, 75
Doorn, S. van 51
Driessen, Y. 51
Drost, A. 55
Einstein, A. 183
Freud, S. 183
Freudenthal, H. 22
Gaast, S. van der 87, 161
Geesink, A. 42
Gerardts, F. 133
Gerrits, A.J. 34, 40, 80
Gerwel, J. 198, 199, 200
Geyl, P.C.A. 14
Ginjaar, L. 93, 94
Ginkel, H. van 98, 198
Goebbels, J. 28, 81, 193
Goodall, J. 168
Goudoever, A.P. van 75, 77, 113
Graven, M.J.G. 145
Groenhuijsen, Ch. 92, 150
Groenman, Sj. 126
Haafkens, P.N. 20, 21
Hardeman, E. 57-59, 96, 101, 103, 112, 140, 141
Hartman, M. 49
Heeren, H.J. 92
Heijnen, A. 92
Helm, A. 49, 50
Hintum, M. van 169
Hollander, X. 102
Hooft, G.'t 168
Hulst, A.R. 26
Irene, prinses 102
Jong, M. de 88
Jonker, E. 54
Jonker, F.P. 18, 54
Joplin, J. 102
Kerkhof, A. 41
Kernkamp, J.H. 37
Kerstiërs, E.A.B. 20
Kessels, J.M.M. 179
Kieboom, B. 55, 90, 93, 145, 150, 159, 164, 165, 185
Klaassen, R. 141
Klein, G. 90, 92, 121
Klein, M. 87
Klerk, F.W. de 199
Klukhuhn, A. 87
Koch, P. 51
Kooistra, S. 165, 169, 176, 199
Koolhaas, R. 65
Korff, A. 114, 121, 122
Kormelink, A. 115
Kotte, J.A. 147
Kraats, R. van de 28
Kroon, de P. 127
Kruger, P. 191, 192, 200
Kuijpers, C. 59
Kuipers, W.R. 19, 53, 55, 69, 70, 72, 73, 77, 78, 80, 82, 83, 85, 87, 90, 91, 107, 108, 110, 111, 113-118, 120, 122, 123, 125-127, 129, 131, 157
Kuitenbrouwer, F. 114
Laarhoven, J.T.B. van 56, 57, 145, 157
Lagrange, E. 63, 64
Leppink, G.J. 92, 190
Loenen, T. van 105
Loon, van W. 74
Loon, W.K. van 115
Mager, S. 50
Mandela, N. 193-195, 198, 199
Mandela, W. 102, 193, 194, 196, 198
Mansfeld, J. 54, 127
Maree, J.J. 76

Marx, K. 83
McCarthey, J.R. 193
Meiden, A. van der 19, 27, 28, 30, 32, 34, 38, 40-42, 44, 45, 48, 53, 78, 79, 83, 85, 116, 117, 145
Meij, J.M. de 145, 148
Meijer, H. 39
Meijer, M. 104
Mels, A. 141
Mesters, B. 66
Minnaert, M.G.J. 67
Moeketsie, S. 196, 198
Mortelmans, K.J.M. 199, 201
Mudde, L. 174, 175
Mul, N.A.J. 75
Müller, F. 49, 74, 76
Mulsen, W. van 21
Neerven, C. van 76, 108
Neutelings, W.J. 67
Noordewier, W. 50, 83-85, 150
Obbink, J.M. 61, 96, 169
Oevermans, H.M. 179
Oosthoek, J.K. 22
Oranje, W. van 88
Osinga, P. 140
Otten, C. 195, 196
Overbeek, J.Th.G. 121, 122
Pais, A. 149, 152, 191
Peperzeel, H. van 102
Poll, F. van de 102
Pols, R. 58, 95
Praag, H. van 81
Praag, H.M. van 151
Pragt, M. 169
Prins, A.A. 28, 30, 32, 34, 40
Quispel, G. 87
Raaijmakers-Aarts, M. 76, 83, 116
Ranitz, C.J.A. de 115, 116, 122
Reinink, A.W. 64
Rietbergen, T. van 88
Righart, H. 183
Ritzen J.J.M. 59, 200
Ritzen, C. 59
Rosenberg, H. 96, 98, 135
Ruwe-Kamp, L.J. de 34
Sancisi-Weerdenburg, H.W. 175, 179
Saris, F. 87, 161
Schaafsma-Pereboom, S.C. 34, 40
Schamhardt, H. 34, 37, 39, 43, 92
Schellart, A. 110, 115, 123
Schmidt, M. 90, 108
Schouten, S.A. 41, 42
Seinen, W. 125
Sevenhuijsen, S. 103
Siewertsz van Reesema, A.W. 76, 77, 79, 110, 119, 120, 122
Smilde, A. 193
Smit, J. 190
Smith, J. 200
Smits, M.P.E. 169
Smits, W. 49
Soppe, H. 135
Spaander, P. 76, 77
Steenbrugge, A. van 40
Steenbruggen, I. 140
Stolk, J.P.A. 72, 76, 82, 116, 118
Strooker, J.R. 198
Sturkenboom, R. 141, 142
Tabak, L. 190
Tellegen, M. 102
Tenhaeff, W.H.C. 41, 42
Terlouw, J. 42
Terpstra, E. 141
Tombe, J.H. des 18
Trip, F.H.P. 90, 91, 93
Ultee, W. 84
Uyl, J. den 98
Veld, R. in 't 88
Veldhuis, J. 95, 96, 100, 168, 171, 183
Vendrik, N. 42
Verhoef, J. 125
Verhoeff, A. 92
Veringa, G.H. 36-38, 52
Verkroos, A. 21
Vogelaar, S. 25
Vonderen, J. van 103
Voorma, H.O. 98, 99
Voskuil, J.P.M. 90, 145
Vree, J. K. de 81
Vries, W.P.J.F. de 116, 127
Vroonhoven, W. van 76, 108, 111
Vucht Tijssen, L. van 87, 98, 136, 161
Waard, F. de 192
Wal, R.A.F. van der 75, 76, 80, 82, 83, 108, 116-118
Wallaga, J. 168
Walsum, S. van 165, 169, 171, 174
Wansink, H. 88
Wattel, A. 152
Westbroek, H. 171
Wieberdink, J. 41
Wiel, G. van de 88
Wigbold, H. 162, 165, 196, 199
Wildschut, J.P. 82
Wissing, B. 80
Wolff, L. de 175, 176, 179
Zadkine, O. 41
Zeeman, H. 189

Illustratie-verantwoording

Niels Bongers, Utrecht 11, 59, 97, 167, 177, 182, 201
Jos Collignon, Utrecht 48, 100, 117, 130, 148-149, 158, 191, 192
Werry Crone, Utrecht 101, 104
Arno van Dijk, Holwerd 84 (tek), 133
Foto Johan Denters, Onderwijs Media Instituut, Universiteit Utrecht, *U-blad*, Utrecht 12, 32, 68, 82
Foto Maarten Hartman, *U-blad*, omslag voorzijde, Utrecht 47, 56, 62, 63, 64, 66, 95, 106, 134, 137, 139, 142, 144, 153, 169, 178, 180, 194, 202
Foto Hans Kempkes, Onderwijs Media Instituut, Universiteit Utrecht, *U-blad*, Utrecht 33
Foto Roel Troost, *U-blad*, Utrecht 43, 57
Foto Henk Zuidervaart, Onderwijs Media Instituut, Universiteit Utrecht, *U-blad*, Utrecht 109
Erik Hardeman, Amsterdam 162, 174, 176
Albo Helm, Utrecht 50, 51 (onder), 184, 193
Evelyn Jacq, Utrecht omslag achterzijde, 8, 165
Bert Kieboom, Nederhorst Ten Berg 164
Peter Koch, Maastricht 51 (boven)
Willem Kuipers, Amsterdam 70
Frits Müller, Amsterdam 75, 86
Wouter Noordewier, Holwerd 84 (tekst)
Simone Smit 156
Willem Smits 49
Stichting Film en Wetenschap, Universitaire Film 29, 39
Jac. P. Stolp, De Bilt 44
Troof, Utrecht 24
U-blad, Utrecht, 13 (boven), 13 (onder), 19, 23, 35, 52, 54, 73, 79, 86, 91, 93, 107, 112, 124, 126, 128, 146, 154, 161, 172, 186, 189, 197
Universiteit Utrecht 15, 16, 121
Universiteit Utrecht, Onderwijs Media Instituut 77, 80, 115, 119, 150
Universiteitsmuseum Utrecht, Jac. P. Stolp, De Bilt 60

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden van het illustratiemateriaal te achterhalen. Mochten personen of instanties desondanks van mening zijn dat rechten niet zijn gehonoreerd, dan kunnen zij contact opnemen met de uitgever.

Colofon

Kees Ribbens (1967) is cultuurhistoricus. Hij promoveerde in 2001 op het proefschrift *Alledaagse historische cultuur in Nederland 1945-2000*. Hij is als onderzoeker verbonden aan het Onderzoekinstituut voor Geschiedenis en Cultuur van de Universiteit Utrecht.

Universitaire journalistiek tussen onafhankelijkheid en informatievoorziening. Een geschiedenis van het U-blad is in 2003 uitgegeven door Stichting Matrijs in Utrecht. Het register werd gemaakt door Coen Wilders. De tekst is gezet uit de lettertypen VO Bembo en DTL Caspari. De vormgeving van binnenwerk en omslag was in handen van Collage, Aldeboarn. Het boek is gedrukt bij Drukkerij Giethoorn ten Brink in Meppel.

Stichting Matrijs werd in 1981 opgericht om door middel van publicaties de belangstelling voor geschiedenis, landschap, archeologie en monumenten te bevorderen. Matrijs werkt zonder winstoogmerk.

Voor meer informatie:
Uitgeverij Matrijs
Postbus 670
3500 AR Utrecht
telefoon 030 · 2 343 148
fax 030 · 2 319 824
e-mail uitgeverij@matrijs.com
website www.matrijs.com

Aan het einde van de jaren zestig, een zeer bewogen periode in het academisch onderwijs, ontstaat *'U'*. Dit nieuwe weekblad voor de Utrechtse universiteit moet niet alleen vormgeven aan de interne communicatie maar ook de eensgezindheid in de steeds sterker gepolariseerde universiteit bewaren. Dat laatste blijkt al snel een bijna onmogelijk streven. Tegen de achtergrond van de universitaire democratisering komt het blad terecht in het spanningsveld tussen journalistieke onafhankelijkheid en universitaire informatievoorziening.

De wens het blad te professionaliseren leidt tot het aantrekken van een zelfstandige hoofdredacteur voor wie respect voor autoriteiten niet meer vanzelfsprekend is. Een escalatie van de onderlinge verhoudingen is het gevolg. Uiteindelijk wordt besloten het blad onder te brengen in een onafhankelijke stichting, al verdwijnen daarmee niet automatisch alle spanningen.

Deze publicatie, gebaseerd op uitvoerig archiefonderzoek, bestudering van verschenen jaargangen en interviews met betrokkenen geeft een beeld van dertig jaar universitaire journalistiek.

ISBN 90-5345-232-X
9 789053 452325

>UBLAD>

UITGEVERIJ matrijs